Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

13 6³

ביזן

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

KW 232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Collegij Paris. Societ. Jesu.
238 C 14

EQVITIS POLONI

APOLOGIA

ADVERSUS

EDICTVM

Illuſtr. & Præpotent. D. D. Ordinum Hollandiæ & Weſt-Friſiæ, de 19. Sept. A. D. cIↄ Iↄc LIII.

QUO

SOCINIANÆ DOCTRINÆ PROPAGATIO COERCETVR:

EXAMINATA

A

JOHANNE COCCEJO, S. S. Theol. in Acad. Lugd. Bat. Profeſſore.

KONINKL. BIBLIOTHEEK TE'SHAGE.

LVGDVNI BATAVORVM,
Apud JOHANNEM ELSEVIRIVM,
Academ. Typograph.
cIↄ Iↄc LVI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ILLVSTRIBVS
ET
PRÆPOTENTIBUS
DOMINIS,
Dominis Ordinibus Hollandiæ & Weſt-Friſiæ.

Illuſtres & Præpotentes Domini.

NOn tantùm veritatis ea dignitas eſt, ut ſermone celebretur (quid enim Dei ſermo & opera aliud imperant, quàm ut homines, qui vident & audiunt, ea loquantur?) ſed & fidei ea ingenuitas eſt, ut, quod quis credit, ad honorem Dei loquatur, & ad ſalutem proximi, quantum poteſt, demonſtret: Mendacii autem proprium eſt, nec cogitari, multò minùs dici, certè quidem reprehenſum obmuteſcere. Atqui contra evenit, ut vel, quia fides noſtra tenuis eſt, de bono trepi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

demus loqui; vel, quia profectus in rebus & oraculis Dei non magnus eſt, metu ne non, ut oportet, loquamur, conſileſcamus: contra, mendacio & imperitiâ nihil ſit loquacius, ſive quòd, in quo alii, diſcere magis quàm docere parati, timent, ſtulti homines ad ſapientiæ laudem pertinere putant loquendi temeritatem, ſive quòd à veritate fodicati animi non quietem ſed obfirmationem paralogiſmis, quibus ſe illudunt, & multiloquio, quo alios obtundunt, parare ſatagunt: putantes, ſi laqueos, quibus capti ſunt, aſtringant, aut ineptos quos invenerint admiratores, aut ſimplices implicaverint, aut prudentes laſſaverint, ſe ſibi poſſe tutiùs credere. Nobis, Illuſtres & Præpotentes Domini, prima ad vos loquendi cauſa fuit veſtra juſſio: altera eſt, errantium garritus, quo non tam rationes Deputatorum à Synodis & noſtras, ſed, quæ à vobis approbata & ſtatuta ſunt, lancinant. Neque nunc, dum loquimur, obſequimur noſtræ cupiditati, ſed Eccleſiarum admonitioni. Vobis autem loquimur iterum, quia & Adverſarius veritatis ad vos loquitur. Cujus & orationem totam retulimus, ut omnibus liceat, qui in meliore conſcientia loquantur, judicare. neque enim metuimus vim argumentorum ejus, ſed ex ipſius ore & veritatem adſtruimus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

mus, & mendacium coarguimus. Partim enim in eo eſt, ut ſuos immeritò accuſari conqueratur, qui idem nobiſcum loquantur, licèt non idem nobiſcum ſentiant; quæ ut veritatis confirmatio eſt, ita profeſſio fraudis: partim veras doctrinas, quas ex Scripturis didicimus, uſitatis & Eccleſiæ ſenſum promentibus verbis conceptas, ut non traditas in Scripturis, accuſat; in quo ſcripturarum diſſimulatio & enervatio deprehenditur: in utroque autem cum ſuis comperitur extremæ audaciæ reus; quòd Eccleſiæ putant tutum vocabula tenere ſine ſenſibus, nihil dictitantes neceſſarium, niſi quod diſertis nullaſque ſtrophas patientibus verbis in Scriptura dictum ſit; (quod ad colluviem errantium in unum contrahendam comparatum eſt) & ſibi permittunt ſcripturam vellicare & torquere, Vetus etiam Teſtamentum corrigere, non, ut loquuntur, ex Euangelio, ſed ex ſuo *ſenſu*; quem *ſobrium* vocant. Atqui Eccleſia tuta non eſt vocabulorum recitatione, ſed fide; neceſſariumque eſt ſcrutari Scripturam, &, quæ ad conſcientiam demonſtrata ſunt, recipere; & Chriſtus ipſe, qui fundamentum eſt, futurus erat εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον *in ſignum controverſum*; & *juſtitiæ Dei*, in qua ſola ſalus eſt, cum *propria* confuſionem Judæi, & ipſi recitantes voca-

bula prophetarum, jam pridem graviſsima ſuerunt ira: Stilus autem corruptor Scribarum in prophetiis ipſis damnatus eſt. Enimverò, quî judicandus eſt Scripturas tenere, qui eas corrigit: aut partem ejus magnam, Prophetiam, cujus ſpiritus eſt teſtimonium Jeſu, negligit atque aſpernatur? Quas & inutiles faciunt, dum dictitant, eas non poſſe explicari niſi ab iis, qui ſpiritu prophetico, hoc eſt, ex ipſorum mente, nova revelatione ſine verbo, inſtructi ſint: quaſi non omnis ſcriptura per eundem ſpiritum, qui eas dedit, exponenda ſit. At illi, quum prophetica ab inſtitutione Chriſtiani hominis rejecerint, & de ſtilo ac ſermone ſacro protervè fuerint locuti, demum etiam permittunt ſibi definire, quid ſit Deus, &, qui ſe ipſi non intelligunt, de Deo, quem non viderunt, pronunciant; hoc eſt poſſibile, hoc eſt impoſſibile. Verbi cauſa, quod Deus primum facit fidei fundamentum; Tres ſunt unum, &, Redemtor Eccleſiæ eſt Creator ejus, id illi, quia impoſſibile eſſe volunt, irrident: &, iis ſublatis, introducta falſi nominis juſtitia, in ea incurrunt, quæ ſunt rationi & apud conſcientiam & in Verbo Dei teſtatiſſima. Omnia autem illa eò collimant, ut, deletis iis, quæ in religione Chriſtiana inſunt, quæ Turcæ, & Judæi, & Pagani, omni-

omninoque animalis homo non recipit, ſed pro ſtultitia habet, cœtum conflent pro arbitrio philoſophantium ex omni errantium genere. Præter iſta hæc Apologia in duobus ſe præcipuè jactat. Primum eſt, quòd doctrina ſua ſit compoſita ad pietatem; noſtra autem non ſit pietatis nutricula. Alterum, quòd Edictum Veſtrum conſcientiæ vim faciat. Quorum ut hoc apertiſſima calumnia eſt (neque enim Vos cuiquam fidem ſub pœna injungitis, aut ullum mentiri cogitis; ſed vetatis id fieri, quod malum eſt, quodque conſcientia vobis dictat in bona conſcientia fieri non poſſe) ita illud vetuſtis Judæorum de Chriſtiana religione querelis ſuccinit, & tum in orthodoxiam injurium eſt, tum in ipſis vana gloriatio eſt. quippe quum ipſorum doctrina de pietate & vera radice careat, &, quatenus recta præcipit officia, fortibus & efficacibus ſit deſtituta nervis; de cetero manca ſit, imò nec veram perfectionem doceat, nec peccatum, ut oportet, abominari & confiteri. Noſtra quidem ſententia eſt, nulla magis re Heterodoxiam iſtorum infamari poſſe, quàm talibus Apologiis, eaſdemque ad fideles confirmandũ plurimum habere momenti. Neque Vobis hæc ego, cui à Collegis reverendis illa ſcribendi impoſita eſt provincia, offero, quaſi

id vo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

id vobis ambiguum eſſe ſuſpicer, ſed, quia ad veſtrum tribunal adducti ſumus. Operam verò dedi, ut & illis ipſis Adverſariis noſtris, & omnibus hominibus demonſtrarem, neque à Vobis, neque à Nobiliſſima Hollandiæ Curia, neque à Synodis, neque à Profeſſoribus, qui vobis ſuper hac re reſponderunt, & partim ad beatos migrarunt, partim per Dei gratiam ſuperſunt, & in eadem fide radicati ſtant, ea in re quicquam in rectam conſcientiam eſſe admiſſum, aut quicquam factum, quod non conſcientia, & timor Dei, atque amor nominis ipſius fieri flagitaret. Deum Opt. Maximum rogo, ut verbum ipſius etiam errantibus ſit odor vitæ ad vitam, nobis autem & poſteris noſtris, Vobis feliciter rempublicam curantibus, tranquillè in omni pietate ſub veſtro tutamine vivere contingat. Scribebam Lugduni Batavorum d. 6. Junii A. D. 1656.

Illuſtr. & Præpotentum

DD. VV.

humillimus cultor

JOHANNES COCCEJUS.

Eerwaer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Eervvaerde, Hoochgeleerde, vroome, diſcrete goede Vrunden,

WY ſeynden V. Ed. hier nevens by Copie de Remonſtrantie weghens de Gedeputeerden van de Noort-Hollantſche Synoden aen ons geaddreſſeert, houdende de ſelve doleantie over den aenwaſch ende proceduren vande Sociniaenſche Secte binnen deſe Landen, ende inſonderheyt over de Licentie van 't divulgeren ende debiteren der Sociniaenſche Boecken ende geſchriften binnen deſelve Landen, ende is onſe goede meyninge, ende begeerte, dat V. E. ons daer op ſullen dienen van V. Ed. advijs, op dat wy het ſelve geſien vorder mögen diſponeren ſoo als wy tot ruſte van den Lande, ende naer de ſaecke gelegentheyt ſullen vinden te behooren, ende ſulckx verwachtende,

Eerwaerde, Hooghgeleerde, vroome, diſcrete goede Vrunden, bevelen wy uwe Ed. de beſcherminghe Godes. Geſchreven in den Haghe den xvj. Martii 1653.

Ter Ordonnantie vanden Staten

HERB. van BEAUMONT.

Eervvaerde, Hooghgeleerde, vroome, diſcrete goede Vrunden, de Profeſſoren vande Theologiſche faculteyt inde Univerſiteyt tot Leyden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Aende Ed: Gro: Mo: Heeren, mijn Heeren de Staten van Hollant ende VVeſt-Frieſlant.

BEnevens de vervolginge der Tyrannen, ende verlockingen des ſondighen Werelts, waer tegen de Kercke Godts op aerden te ſtrijden heeft, is geenſints de minſte, de ſamencoppelinge der Ketterijen, die de ſuyverheyt der Leere verbaſtert, de Vrede ſtoort, ende tegen de Waere Religie conſpirerende die na het herte ſteeckt. Onder de Ketterijen zijn wel de meeſte, die Gods eere roovende ende Zielverdervende dwalinghen der Socinianen; geeſten die de veroude dwalingen van Ebion, Cerintus, Samoſatenus, Arrius, ende van dien grooten Gods-laſteraer Servetus, weder op-graven, die de fundamenten des Chriſtelijcken geloofſs de Kercke ontrucken, de Heylige dry-eenigheyt, de Godtheyt des Soons, ende des H. Geeſts, de genoeghdoeninghe Chriſti, de toereeckeninghe van Chriſti gherechticheyt tot rechveerdichmakinge, de kracht des Geeſts inde weder-geboorte, de opſtandinghe der afgeſtorvene lichamen, ende hoope des eeuwigen levens, jae die de gantſche Chriſtelijcke Religie om verre werpen, die gelijckſe beſtaet in wel te gelooven ende wel te leven, zy de voornaemſte articulen des gelooffs, te vooren gemelt, verwerpen, ende afdvvalen van het objectum des waren dienſts, de H. Dry-eenigheyt, die maer in ſchijn van een Godt, een inghebeelde Chriſtus, ende inder daet een grouwelijcken af-godt dienen, die de gront van ware vernederinge, de oorſpronckelijcke ongerechtigheyt, de beſte motijven tot ware Godtſaligheyt, de verdienſten Chriſti, ende bekeeringhe door de werckinge des H. Geeſt, uytmonſteren, ende maken vande Godtſaligheyt maer een Heydenſche ze-

den-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

den-konſt, menſchen, die gelijck zy van veel woorden zijn, ende liever een ander beſtrijden als het haere verdedigen, ende benevens haer menſchelijcke geleertheyt ende doortrapte archliſtigheyt, ſtout ende hooveerdigh zijn, wijs in haer eygen oogen, opgeſwollen door vvaen van eygen gerechtigheyt, ende ingebeelde volmaecktheyt, oock vol ſijn van laſteringhen teghen Godt, ſijn H. waerheyt, en menſchen, die de dry-eenigheyt voor een dry-hooffdigh monſter, ende een verçierſel vanden Antichriſt uytſchelden, ſpotten mette vereeniginge der twee natuyren in Chriſto, maken vande H. Doop een kinder-ſpel, ende van het H. Avontmael een krachteloofe Ceremonie, die de belyders der waerheyt laſteren, als Atheiſten, ende Antichriſten, ende ſpreecken teghen haer een oordeel van verdoemenis, dat niemant, die de Godtheyt Chriſti belijdt, kan Salich worden; jae ſijn ſelfs de overheden van haer ſcherpe ende fenijnige tongen niet vry. Zijn daerom niet waerdich te dragen den naem van Gods-dienſtige, veel min van Chriſtenen; als die Godt in ſijn natuyr ende eygenſchappen, in ſijn Heerlijcke dry-eenigheyt, en Chriſtum in ſijn Goddelijcke natuyre ende ampt verwerpen, en wel te recht niet alleen van een groot Theologant halve Turcken, ende van een gaeuw Politicus haer dwalingen de ſlimſte van alle Ketterijen genoemt werden, maer oock vande Theologiſche Faculteyt tot Leyden (door laſt van hare Ed: Ho: Mo: ghevifiteert ſijnde de Boecken der Socinianen van Oſtorodo en Voidovio int Lant gebracht) verklaert zijn, datſe de Turcken naeſt komen, ende teghen de Godtheyt des Soons, ende des H. Geeſts, en de H. dry-eenigheyt, ſulcke Gods-laſterlijcke dwalingen voort brengen, die ſonder de grootſte Godtlooſheyt onder het volck niet konnen geſtroyt, noch onder Chriſtenen gheleden

 werden;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

werden. Deſe lieden evenwel, Ed: Gro: Mo: Heeren, die te wenſchen ware dat Italien in haer eerſte uytbroeyſel had geſmoort, ende Polen in haer opqueeckſel het voortſetten had benomen, die verſtouten haer in deſe Vereenighde Nederlanden, ende byſonder in V: Ed: Gro: Mo: Provintie over te komen, haer ſaet te ſaeyen, de gemoederen te ontruſten, de Kercke te ſcheuren, ende haer eenigh aenhangh te maken, tot groot nadeel van Gods eer, ſuyverheyt der waerheyt, ware Godtſaligheyt ende ruſte de Kercken. De Kercke ſtaet verlegen, de waerheyt, die als een ſuyvere maegd reyn moet bevvaert vverden, loopt perijckel van ſchendinghe. Om dit voor te komen, vvaecken niet alleen de vvachters in den Huyſe des Heeren, om de lieden tegen deſe dvvalingen te vvaerſchouvven ende te verſtercken, en de grootſte Theologanten onder ons, de Heeren Profeſſoren, in alle Academien, hebbē de penne bereyt, om met hare ſchriftē deſe dvvalingen te vvederleggen; maer devvyle de Kercke onder V: E: Gr: M: bevvaringe ſchuylt, als onder Voeſterheeren ende trouvve Mombers, nemen vvy onſe toevlucht nae V: Ed. Gro: Mo: met verſoeck, dat V: Ed: Gr: Mog: deſe Voſſen, die de Wijnbergen verderven, vvillen tegen gaen, deſelve intoomen, ende de Kercke van het perijckel van verleydinghe bevrijden. Hoe het Rakociaenſche huys in Tranſylvania teghen deſe dvvaelgeeſten geijvert heeft, vvat anno 1638. ende 1647. in Polen te Rakouvv tegen haer is gedaen, hoe zy uyt Polen ſijn verdreven, en haer Biblioteccq verſtrooyt, haer vergaderinge geſtoort, Tempel, School, Druckerij haer benomen is, om datſe een Boeck onder de Pers hadden, met deſen Titul, *Tormentum throno Trinitatem deturbans*, leyt noch in verſcher memorie, jae ſelfs hare Ed: Hog: Mo: hebben inden Jaere 1598. tegen Oſtorodum ende

Voido-

Voidovium, ende hare inbrachte Boecken ſeer geijvert, vviens perſoonen te Lande uytgeſecht, en de Boecken met vyer verbrant zijn, gelijck blijckt uyt haer ſententie vanden 3^{en}. Septemb. 1598. ende noch onlancx 1639. op de Remonſtrantie vanden Heer Boſvvel, Reſident des Koninclijcke Majeſteyt van Engelant, aen hare Ed: Ho: Mo. over de komſte van eenighe Socinianen uyt Polen, trouvve vvaerſchouvvinge aen alle Provintien gedaen is, met aenmaninghe van goede reſolutien tot ſtuytinghe van dit quaet te vvillen nemen, en, behalven dat particuliere Steden in Hollant, als Leyden, Amſterdam, Rotterdam, ſulcker Boecken hebben opgeſocht, in bevvaringhe gehouden, jae met vyer verbrant; Soo is, dat inden Jaere 1640. in de Synode van Amſterdam deſe Reſolutie by hare Ed: Gro: Mo. genomen, is bekent gemaeckt, Roerende het vveeren vande Socinianen, ende haer Boecken is verſtaen, dat nader kenniſſe ende openinge ghedaen zijnde aen hare Ed: Gro: Mo: dat eenige Socinianen, ende Sociniaenſche Boecken ſich in deſe Provintie ſoude moghen vertoonen, dat de ſelfde alſdan prompte ordre, ſoo teghen de ſelve, als der ſelver Boecken ſullen ſtellen, nae exigentie van ſaken, ende nae voorgaende goet advijs, door hare Ed: Gro: Mog: den xij^{en}. Julii 1651. ingebracht, is van hare Ed: Ho: Mo: de Heeren Staten Generael, op de groote Zale den 17^{en}. Julii 1651. gheresolveert, dat niet alleen de ſtoutigheden ende inſolentie der Sectariſſen, nae behooren ſullen gereformeert vverden, maer oock behoorlijcke Placcaten tegen alle grove ſonden, argerlijcke Boecken, ende Sociniaenſche ſchriften, ende anders, te doen emaneren, en verkondighen. Het is nu, Ed: Gro: Mo: meer als openbaer, dat Socinianen ende Sociniaens-geſinde den vvijnbergh des Heeren onder ons door kruypen, om met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

haer ſchadelijck vergift die te infecteren. Want, behalven datſe ſchuylen onder andere Secten, Soo iſt, datſe op vvagens en in ſchuyten, in de Steden ende ten platten Lande, by na in alle Provintien, inſonderheyt in Hollant, Vrieſlant, ende Groeningerlant, ſeer omloopen; om haer ghelooffgenooten te maken. Jae hebben alreede haer afgeſonderde vergaderinge, daer in zy haer ſchadelijcke leer-poincten onder alle ſoorten van menſchen ſoecken voort te ſetten; en als haer Ooghſt (die nae het ſchrijven van haer Sartorius A. 1638. in deſe Landen groot vvas) ſal rijp gevvorden zijn, vvie vveet vvat droevige ſcheure zy onder ons ſullen maken, tot groote onruſt van het Vaderlant, afbreuck van Gods Kercke, ende veler menſchen eeuvvige onheyl. En benevens dit brengen zy veel van haer Sociniaenſche Boecken in ons Vaderlant, als verſcheyden Tractaten van Socinus, Dudithius, Smalcius, Moſcorovius, Oſtorodus, Volckelius, Crellius, Stegmannus, Slichtingius, ende meer andere, die te bekomen ſijn int Italiaens, Hooghduyts, Pools, ende Latijn. Ende, of dit noch niet genoegh vvare, ſoo vvorden vele van haer voornaemſte ſchrijvers overgeſet in de Nederduytſche tale, en ſijn Oſtorodi inſtitutien vande Chriſtelijcke Religie, de Racouſche Catechiſmus, kort begrijp vande leere der Socinianen, vande ſtant der dooden, ende ſtraff vande verdoemde, Socinus vande Authoriteyt der H. Scrift, ſijn Theologiſche leſſen, Toetſteen vande Kercke, en over het 7^{e}. Cap. totte Romeynen, Smalcius vande Goddelijckheyt Chriſti, ſijn 10. Predicatien over het eerſte Cap. Johannis, Slichtingi Confeſſie, Crellii, off (gelijckſe, om den naem te verderven, de letters verſetten) Cirelli Seden-konſt, ende meer andere: eyndelijck Crellius van Godt ende ſijn eygenſchappen, ende Volkelii vijf Boecken vande Ware Religie, ende om

den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

den yver van Gods-dienſtige, ende voor Gods eere yverende richters ten toon te ſtellen, ende verkeerde menſchen te meer te locken, hebben op het Titul-blat doen ſtellen, in Hollant, by Schepen Vonniſſe gedoemt, openbaerlijck geexecuteert, ende met vyer verbrant, A. 1642. in Januario. Welcke alle by verſcheyden Boeck verkoopers of gedruckt of verkocht vverden, die onder den gemeenen man geſtrooyt ende gediſtraheert vverden, tot groote oneere Godts, ſchade van Godts Kercke, ende kleyn-achtinge, jae verachtinghe van V: Ed: Gro: Mog: Authoriteyt. Ed: Gro: Mo: voor niemant ſtaet de Kercke meer te vreeſen, ende van niemant meer ſchade te vervvachten, als deſe, om datſe benevens haer looſheyt ende ſchijn van Godtſaligheyt, daer door de oogen verblint vverden, een leere toeſtellen, die boven de natuyr en reden niet en gaet, en vvel licht den menſch ſal toelachen; te meer devvijle de Invvoonders van ons Vaderlant vrij vvat tot nieuvvicheyt in Religie genegen zijn. Derhalven verſoecken gedienſtelijck V: Ed: Groot Mo: dienaren, de Gedeputeerde des Zuyt ende Noort Hollantſche Synodi, uyt den naem der ſelver, dat doch in tijts dit quaet vverde tegengegaen, dat tegen haer perſoonen ordre mach geſtelt vverden, dat haer conventiculen en Boecken verboden, dat de Perſſen ende Druckerijen met die vuyligheyt niet beſmet, en dat de Winckels van ſulck een ſchadelijcke koopmanſchap geſuyvert vverde. Wy vertrouvven, dat V: Ed: Gro: Mo: dien vvy vveten niet meer ter herten te gaen als de eere Godts, ende vvelſtant van ſijn Kercke, de voorgenomen reſolutie eenmael ſullen int vverck ſtellen, en dit groot quaet vveeren. dit doende, &c. Ende vvas ondert. *Iohannes Spiljardus*, *Theodorus Leewius*, *Volckerus ab Ooſterwijck*, *Abrahamus à Doreſlaer*, *Henricus Rulæus.*

Edele,

Edele, Grootmogende Heeren.

WY hebben met reverentie ontfangen V. E. G. M. Miſſive, gedateert den 11. Martij, vvaer by V. E. G. M. ons communiceeren Copie van de Remonſtrantie vvegens de Gedeputeerde van de Zuyt ende Noort Hollantſche Synoden V. E. G. M. geaddreſſeert, inhoudende doleantie over den aenvvas ende de proceduеren vande Sociniaenſche Secte binnen deſe Landen, ende inſonderheyt over de licentie van het divulgeren ende debiteren der Sociniaenſche Boecken; ende daer nevens begeeren, dat vvy V. E. G. M. daer op ſullen dienen van advijs. het vvelcke niet konnende vveygeren aen onſe van Godt verleende, ende voor den vvelſtandt der Kercken ende des Landts getrouvvelijck ſorghe dragende Overigheyt, hebben vvy de ſake in Godts vreeſe overvvoogen, ende geoordeelt, dat V. E. G. M. groote redenen hebben, om nae alle mogelijckheyt te vvaken, ende toe te ſien, dat de Leere van Socinus niet geſtrooyt ende voortgeplant en vverde. Want daer niet ſchadedelijcker ende ſchrickelijcker ter vverelt kan bedacht vverden als deſe Ketterije. Met de Joden, die den Heere Chriſtum om het belijden van de contrarie vvaerheyt gedoot hebben, loochenen ſy de Godtheyt Chriſti, ende de Perſoon des H. Geeſtes; de verloſſinge, door de vvelrieckende offerhande Chriſti, om vvelcke ons Godt de ſonde niet toe en rekent; het Prieſterlijcke Ampt Chriſti, de vvare gerechticheyt, devvelcke in Godes gerichte alleen beſtaen kan: en ſtellen de rechtveerdicheyt met de ſelvigen in haer eygen doen; verijdelende de Wet. ende daer mede nemen ſy vvegh de openbaringe der Heylicheyt Godts, in de Wet ende de conſcientie gheopenbaert, ende den ijver, vvelcken Godt heeft tegens

de

de ſonde (waerom hy hem ſelven oock noemt eenen ijverigen Godt, die de ſonde ſtraft, ende geenſins ſonder wrake laet voor by gaen) de kenniſſe der ſonden, de vreeſe Godes, ende de toevlucht tot Godes genade: verſierende, dat Godt den ongerechtigen gerecht oordeele uyt eenigh doen, het welcke hy nae ſijn wel behaghen den menſche op legt; het welcke eene laſteringe Godts is, ende de ſubſtantie van't Jodendom, Pauſdom, Heydendom, ende aller valſche Religien: want Godt kan hem ſelven niet verloochenen ende geene andere gerechtigheyt voor goet kennen, als alleene die, die na de Wet is, waer inne het beeldt Godts uytgedruckt werdt. Sy verloochenen het evenbeeldt Godts, ende ſeggen, dat de menſche van Godt gemaeckt is ſonder natuyrlijcke kenniſſe Godts ende des rechts, geinclineert tot dat, dat de menſche hem achtet goet te zijn. ende ſoo ſeggen ſy in der daedt, dat Godt den menſche onvvijs ende boos gemaeckt heeft. Sy ſtellen de oorſaecke van het goede te doen met de Pelagianen in de vrijheyt des menſchen: ſluyten de genade der wedergeboorte ende der heyligh-makinge uyt. nemen alſoo wegh het gebedt ende de danck-ſegginge. Sy lochenen Godts voorſienigheyt, eeuwigen raedt, ende beſluyt, ende de wetenſchap der toekomende dingen. Sy willen, datmen den Heere Jeſum als een bloot menſche adoreeren ſal, met de Papiſten ende Heydenen Creaturen vereerende. Sy ſeggen, men mach de Heere Jeſum wel aenroepen, wanneer men wil; als of wy hem niet van doen en hadden, ende niet noodigh en ware van hem yets te bidden, ofte moghelijck ware tot den Vader ſonder den Soon te komen. Dus nemen ſy wegh het geloove, ende alſoo oock de liefde, dewelcke alleen uyt het geloove voorkomt, ende met eenen de hoope; dewelcke by haer niet meer en is

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

als een vermoeden, dat ſy mogelijck konnen ſaligh werden, ofte eene vermetelheyt van te hebben ghedaen, watter gheeyſcht wert. Sy loochenen, dat alle ware boetveerdige ſaligh werden. Met de Sadduceen loochenen ſy het leven van de Ziele na de doot des lichaems, ende de opſtandinghe der Godtlooſen. Is derhalven te recht geſeydt, dat hare Leere ten naeſten de Turckſe Leere is, (het welcke ſy ſelfs niet konnen loochenen, die ſtaende houden, dat de Leere van Chriſti Perſoon eene verhinderinge is van de bekeeringe der Joden ende Turcken) ende verſchilt ofte niet ofte weynigh van het Heydendom; eene Leere uyt vele dwalinghen t'ſamen geſmolten; een exſtirpatie van het Chriſten geloove. Daer by komt, dat ſy de Magiſtraten niet konnen beminnen, niet voor Chriſtenen houdende devvelcke het ſweert nae Godts woordt ghebruycken. Sy ſijn ſtout om de Schriftuere, gelijck een vvaſche Neuſe, te verdrayen ende te ontſenuvven, jae onder het voor-oordeel van haer verſtandt te leggen; argliſtigh de ſlechte ende eenvoudighe te vervvickelen ende te verſtricken: vvaeromme deſe Secte te periculeuſer is. Wy hebben hier neffens betracht de oordeelen, devvelcke Godt heeft laten gaen over die, die van alle tijden ſich met deſe ydele Leeringen van de alliantie Godes hebben afgeſondert, te vveten de Iſraëliten in de gevanckeniſſe van Aſſyrien, ende Babel, ende ten laeſten de deſtructie der Joden door de Romeynen, het vervallen vande Kercken ende Koninckrijcken in Orient, de exſtirpatie vande Arriaenſche volckeren ende Koninghen; het overgeven van de Chriſtenheyt in de handen van de Sarracenen ende Turcken, ende des Paus, devvelcke in Occident ende Orient tegen malkanderen opgevvaſſen zijn. Daer uyt men, regard genomen hebbende op het voorſz. Woort Godes,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Godes, oogen-ſchijnelijck ſien kan, hoe dat Godt de ongelovigheyt aen Chriſtum, als den eeuvvigen Soon Godes, ende het vertrouvven op ſijn eygen doen ende de kracht van ſijn eygen vville, geſtraft heeft met het overgeven in alle godtlooſheyt ende grouvvelijcke vervvoeſtinge, ende een hart jock, vvaer door by nae de gantſche Werelt in duyſterniſſe geleydt is. Konnen derhalven niet anders gelooven, als dat het inkruypen ende toenemen der Socinianen niet anders en ſoude zijn, als een ſvvare Geeſtelijcke ſtraffe over de onbekeerlijckheyt ende ondanckbaerheyt van deſe Landen, vvelcken Godt de eere heeft aen gedaen, dat ſy het Euangelium gehoort hebben, ende vele haer bloedt daerom vergooten ende groote ſvvarigheden gheleden hebben; dat ſy van het jock des Paus ende des Konincks van Spangjen tot vervvonderinge van de gantſche Werelt verloſt, met Victorien ende Rijckdommen geſegent zijn: vvaer van men, Godt betert, vveynich vruchten tot voortbreydinge der Godtſaligheyt ſiet voort komen. Nu achten vvy onghetvvijfelt te zijn, datter veel Socinianen in ſluypen; 't vvelck de vermenighvuldinge, het Overſetten, Drucken, ende Verkoopen der Sociniaenſche Boecken, daer van de Gedeputeerde der Synoden doleerẽ, de Winckels niet onbekent zijnde, genoeghſaem betuygen. Wat het vergaderen van deſe lieden aengaet; gelooven dat de Gedeputeerde der Synodẽ genoeghſaem daer van bericht zijn. Niet te min is bekent, dat ſy tot allè tijden geſocht hebben by de Gereformeerde aengenomen te vverden, ende ſtaet haer ſoo vvel by de Remonſtranten als Meniſten de deure open. Want boven dat de Remonſtranten vele Leeringen met haer gemeen hebben, ſoo gevoelen hare Leeraren, als Epiſcopius Inſtitutionum Theolog. lib. 4. Sect. 2. Cap. 34. dat het niet præciſelijck nodigh is

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

te gelooven, dat Chriſtus de eeuvvige Soone Godes is; ende Prævoſtius vvil, dat in de Kercke een generaliteyt van Leeringe zy, devvelcke van alle, die de Scrifture voor Gods Woort kennen, konnen verdragen vverden: gelijck te ſien is uyt de Præfatie van Curcellæus voor de Opera van Epiſcopius geſtelt pag. penult. & ult. Waer uyt genoeghſaem blijckt, dat vvel te gelooven ſtaet, 't vvelcke van ſommighe Remonſtrante Miniſters by gheloofvvaerdige luyden geſeyt vvert, profeſſie van Socini Leere te doen, ende dat by het inkomen der Socinianen de tot noch toe gheblint-hockede Gemeente der Remonſtranten in perijckel ſal komen van gantſchelijck af te vallen, ende niet te konnen geneeſbaer vverden. Aengeſien nu Godt te deſen tijde ghenoeghſaem ſchijnt de bedeckte ende onbekende ſonde van deſen Lande voor het licht ſijnes aenſchijns te ſtellen, ſoo iſt vvel noodigh, datmen omſie, ende ten minſten niet toe en late, dat de ingeſetene van dien (in't ghemeene ſorgeloos genoegh ſijnde in't ſtuck van onderſoeck der vvaerheyt) noch daer-en-boven met ſulck een Zielen-gift aengeſteecken vverden; ende dat de Regeerders van dien door Connniventie van het inkomen van die geene, die ſoo ſchadelijcken Leere mede brengen, ende tot het publijcke divulgeren van de ſelve Leer in ſchriften ofte predikingen, ſchuldigh ende deelachtigh gemaeckt vverden aen ſulcke laſteringen, ende het Landt, het vvelcke als een Herberge van de Kercke tot noch toe geſtaen heeft, niet vverde vervreemdt of ſtinkende gemaeckt, ende met een van het Woort Godes ende andere zeghen berooft, uyt de gemiſbruyckte vrijheyt in verdruckinge der conſcientie ende ſlavernye des lichaems ghebracht. Wenſchen derhalven van herten, dat Godt V. E. G. M. gelieve te geven een oprechten ijver, niet alleen voor den tijdtlijcken

ken

ken vvelſtant, maer oock voor de Saligheyt Uvver Onderdanen ende voor de eere Godts, die het koſtelijcke Juvveel der Euangeliſche vvaerheyt alhier geplant heeft; ende een vvijſen Raedt tot vveeringe van alle laſteringen, ende aboleeringe van ſoo ſchadelijcke Boecken: vertrouvvende, dat die geene, die in rechtveerdigheyt vvandelt, ende billickheyt ſpreeckt, die het gevvin der onderdruckinge vervverpt, die ſijne handen uyt ſchuddet datſe geen geſchencken behouden, die ſijne ooren ſtopt, datſe geen bloedt-ſchulden en hooren, ende die ſijne oogen toe ſluyt dat hy het quade niet aen en ſiet, die ſal in de hooghte vvoonen, de ſterckte der ſteenrotzen ſullen ſijn hoogh vertreck zijn, ſijn broodt vverdt hem ghegeven, ſijn vvateren ſijn ghevvis. Sulcx met gantſcher herten biddende ende verhoopende van den Almachtigen, Edele Grootmogende Heeren, beveelen vvy V. E. G. M. in de beſcherminge Godts,

V. E. G. M.

Onderdanighe dienaren

JACOBUS TRIGLANDIUS.
ABRAHAMUS HEIDANUS.
JOHANNES COCCEJUS.

Leyden den 3. Aprilis
Anno 1653.

Edele, Grootmogende Heeren,
de Heeren Staten van Hollandt ende VVeſt-Frieſlandt.

DE Staten van Hollandt ende Weſt-Frieſlandt, Allen den geenen die deſen jegenvvoordigen ſullen ſien, ofte hooren leſen, Saluyt. Alſoo t'onſer kenniſſe gekomen is, dat de Sociniaenſche Secte dagelijcks meer ende meer is toenemende: Ende dat de Fauteurs ende Aenhangers der ſelver, tot verbreydinghe van hare dvvalinghen, albereits hebben begonnen op verſcheyde plaetſen te houden haer tſamenrottinghen, ende by-een-komſten, daer door ſy niet alleen haer pernitieuſe, ende Ziel-verdervende leer-poincten onder alle ſoorten van menſchen ſpargeren, ende voortſetten; maer hebben oock ondervvonden hier te Lande in te brenghen, ende door den Druck ghemeen te maken veele van hare Sociniaenſche Schriften ende Boecken, alle vol van laſteringhe tegens Godt, ende zijne eyghenſchappen, oock teghens de Godtheyt, en de voldoeninghe Chriſti, ende de H. Dry-vuldigheyt: Mitſgaders tegen de fondamentele gronden, ende Hooft-poincten vande vvare Chriſtelijcke Religie, niet tegenſtaende vele derſelver voor deſen by ordre van regieringhe, naer voorgaende viſitatie ende examinatie door de Theologiſche Faculteyten deſer Landen opgeſocht, in bevvaringhe ghehouden, ende verbrant zijn. Werdende daer door niet alleen den name Godts ſeer grouvvelijcken onteert ende gelaſtert, maer de gemoederen van vele onſer Ingeſetenen ontruſt, ende de Kercken geſchapen, gebracht te vverden tot ſcheuringe ende vervverringe. *Soo iſt*, dat vvy achtervolgende onſen plicht, ende naer het loffelijck exempel van vele Chriſten Potentaten ende Overheden, niet meerder ter herten nemende, als de eere van Godts H. Naem, ende

vvelſtant van Chriſti Kercke, tot voorcominge van alle ſcheuringe ende vorder vervverringe, ſoo inde Kercke als inde Politie: Hier op gehadt hebbende 't advijs van de eerſte, ende andere Raden van den Hove van Hollandt, interdiceren eenen yegelijcken van vvat ſtaet ofte conditie hy zy, eenige vande voorſz Sociniaenſche dvvalinge hier te Lande in te voeren, ofte gemeen te maken, ofte daer toe by eenkomſten ofte t'ſamen rottingen te houden, op pene, dat die geene, die 't ſelve ſouden moghen ghedaen hebben, als een laſteraer van Godes H. Naem, ende Perturbateur vande gemeene ruſte, voor d'eerſte mael uyt den Lande gebannen, ende voor de tvveede reyſe arbitralicken naer exigentie van ſaecken ſal vverden geſtraft ende gecorrigeert. Verbiedende voorts vvel expreſſelick alle Boeckdruckers ende Boeckverkoopers, eenige Sociniaenſche Boecken, als Gods-laſterlick ende pernicieus, in wat tale het oock ſoude mogen zijn, hier te Lande te doen drucken, ofte elders gedruckt herwaerts over te brengen ofte te verkopen, op pene, dat de geene die eenige exemplaren van de ſelve gedruckt, ofte verkocht ſal hebben, den Drucker voor de eerſte male verbeuren ſal boven de opſegginge van zijne Neringe, een boete van 3000, ende den Verkooper een boete van 1000 guldens, te appliceren d'eene helft ten behoeve vanden Officier, ende d'ander helft ten behoeve vanden Armen, ende voor de tvveede reyſe uyt den Lande gebannen ſullen vvorden. Ordonnerende mede, dat alle Druckers ende Boeckverkoopers binnen 3 daghen naer de publicatie van deſen alle gedruckte ofte geſchreven exemplaren van ſoodanige boecken ſullen hebben over te brenghen in handen vande Magiſtraet vande plaetſe haerder reſidentie, omme aldaer geſupprimeert ende bevvaert te vvorden. Ende op dat deſelve te beter

ſou-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſouden vverden achterhaelt, ſullen alle Boeckdruckers ende Boeckverkoopers, die verdacht ſouden mogen zijn van eenige der ſelver exemplaren achter te houden, gehouden zijn ter maniſſe vande Magiſtraet harer reſidentie, haer met Eede te expurgeren, gene van deſelve onder haer, ofte verburgen te hebben, op pene by vveygeringhe van het doen vanden voorſz Eed, te verbeuren voor d'eerſte mael een boete van 100 guldens, ende voor de tvveede reyſe met opſegginge ende verbodt van Neringe, naer gelegentheyt ende exigentie van ſaecken gecorrigeert te vverden. Gebieden daeromme de Præſidenten ende Raden vanden Hooghen Rade, ende van den Hove van Hollant, den Procureur Generael, mitſgaders allen anderen Officieren ende Juſticieren binnen onſen Lande van Hollant ende Weſt-Frieſlant reſpectivelick, dat ſy deſen alomme doen publiceren ende affigeren, daer het ſelve behoort, ende te gheſchieden ghebruyckelick is, op dat niemandt daer van ignorantie en pretendere, ende alle ende een yegelick vveten moghen vvaer naer hem te reguleren, oock den inhoud van dien in allen deelen punctuelick naer te komen ende obſerveren, oock doen naerkomen en obſerveren, vvant vvy ſulcks ten dienſte ende voor den vvelſtant van den Lande alſoo bevinden te behoren. Gegeven in den Haghe, onder onſen grooten Zegel, hier op ghedruckt den negentienden September, in den Jare onſes Heeren ende Zalighmakers ſeſtien-hondert-drie-en-vijftigh.

Ter Ordonnantie van de Staten

HERB. van BEAUMONT.

Reveren-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Reverendi, doctiſſimi, pii, prudentes, boni amici.

MIttimus N. V. hiſce junctum exemplum Libelli nomine Deputatorum Synodi Auſtralis & Borealis Hollandiæ nobis exhibiti : qui continet querelam de incremento & proceſſione Sectæ Socinianæ in hiſce terris, & nominatim de licentia divulgandi & divendendi libros Socinianos ac ſcripta in iiſdem terris. Igitur noſtra bona voluntas eſt, & poſtulatio, ut N. V. de ea re nobis ſuam aperiant ſententiam : ut, ea cognita, porrò diſponamus, quemadmodum ad pacem provinciæ pro re nata opus eſſe judicabimus. quod expectantes,

Reverendi, doctiſſimi, pii, prudentes, boni amici,

Commendamus N. V. divinæ protectioni. Scriptum Hagæ d. 11. *Martii* 1653.

Juſſu Ordinum

HERB. van BEAUMONT.

Reverendis, doctiſſimis, piis, prudentibus, bonis Amicis, Profeſſoribus facultatis Theologicæ in Univerſitate, quæ eſt Leidæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Nobilibus, Præpotentibus Dominis, Dominis Ordinibus Hollandiæ & Weſt-Friſiæ.

PRater perſecutionem Tyrannorum & illecebras mundi peccatis inquinati, cum quibus Eccleſiæ Dei in terris dimicandum eſt, neutiquam minima eſt complicatio hæreſium, quæ puritatem doctrinæ corrumpit, pacem turbat, & adverſus veram religionem conſpirans ejus jugulum petit. Inter hæreſes primas ferè ſibi vendicant ſacrilegi & animæ exitiabiles errores Socinianorum: hominum, qui rancidas Ebionis, Cerinthi, Samoſateni, Arii, & magni illius blaſphematoris Serveti opiniones refodiunt, fundamenta Chriſtianæ religionis Eccleſiæ ſubducunt, ſanctam Trium-unitatem, deitatem Filii & Spiritus ſancti, ſatisfactionem Chriſti, imputationem juſtitiæ Chriſti ad juſtificationem, virtutem Spiritus ſancti in regeneratione, reſurrectionem mortuorum corporum, & ſpem vitæ æternæ: quinimo totam religionem Chriſtianam, quæ in bene credendo & bene vivendo conſiſtit, evertunt, dum præcipuos fidei articulos, modò dictos, rejiciunt, & ab objecto veri cultûs, Tribus, qui unum ſunt, aberrant; qui tantùm ſimulacro unius Dei, imaginario Chriſto, & in rei veritate abominando idolo ſerviunt: qui radicem veræ humilitatis, originalem injuſtitiam; maxima motiva ad veram pietatem merita Chriſti, & converſionem per operationem Spiritus ſancti reprobant, & de pietate tantummodo faciunt gentilem Ethicam. hominum, qui ut multiloqui ſunt, libentiùs alios oppugnant quàm ſua defendunt, &, cum humana eruditione ac non vulgari calliditate, audaces & ſuperbi ſunt, ſapientes in oculis ſuis, turgidi opinione propriæ juſtitiæ & præſumtione ſuæ perfectionis, ita etiam pleni ſunt blaſphemiarum in Deum & ſacroſanctam veritatem. hominum, qui Triadem monſtrum triceps & figmentum Antichriſti vocant, irrident unionem

duarum

duarum naturarum in Chriſto, ex ſacro Baptiſmo ludicrum puerile, & ex ſacra Cœna ceremoniam inefficacem faciunt. qui confeſſores veritatis pro Atheis & Antichriſtis traducunt, & contra eos pronunciant judicium damnationis, quòd nemo, qui Deitatem Chriſti confitetur, ſalvus fieri poſſit. quorum nec ipſi magiſtratus linguam acrem & venenatam effugiunt. Quare indigni ſunt, qui nomen piorum, nedum Chriſtianorum, ferant; quippe qui Deum in natura ſua & proprietatibus, in glorioſiſſima Triade, & Chriſtum in divina ſua natura & officio rejiciant: & bono jure non tantùm à magno Theologo ipſi Semi-Turcæ, & ſagaci politico errores habere peſſimos inter omnes hæreſes dicuntur; ſed quos & Facultas Theologica, quæ eſt Leidæ (quum juſſu Celſiſſimorum Ordinum Generalium libros Socinianos, ab Oſtorodo & Voidovio in provincias illatos, viſitaſſet) declaravit, ad Turcas proximè accedere, & adverſus Deitatem Filii & Spiritus ſancti & S. Triadem tam blaſphemos errores procudere, qui abſque maxima impietate in populum ſpargi, & inter Chriſtianos tolerari non poſſint. Hi tamen homines, Nobiles & Præpotentes Domini, quos optandum fuerat vel Italiam in primo ortu ſuffocaſſe, vel Poloniam ad creſcendum non foviſſe, audent in federatum Belgium, & præcipuè in Veſtram Provinciam venire, ut ſementem faciant, animos inquietent, Eccleſiam ſcindant, & ſectatores ſibi adjungant, ad diminutionem gloriæ Dei, puræ veritatis, veræ pietatis & quietis Eccleſiæ. Eccleſia angitur, Veritas, quæ caſtæ virginis inſtar pura conſervanda eſt, periclitatur de adulterio. Id ne fiat, non tantùm vigilant Excubitores in domo Domini, ut quoſvis contra hoſce errores muniant monelis ſuis, & primi Theologorum inter nos, DD. Profeſſores in omnibus Academiis calamum exercent in iis refutandis: Sed, quia Eccleſia ſub Veſtra, N. & Præpotentes Domini, tanquam nutritiorum & Tutorum protectione ſuffugium habet, ad Illuſtres VV. DD. accedimus,

 peten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

petentes, ut vulpibus his, qui vineam corrumpere ſtudent, reſiſtatis, eaſque frenetis, & Eccleſiam à ſeductionis periculo liberetis. Quemadmodum Rakociana domus in Tranſſylvania adverſus hos errorum ſeminatores Zelaverit; quid Anno 1638. & 1647. *in Polonia contra ipſos actum ſit, quomodo ex Polonia ſint ejecti, & ipſorum bibliotheca diſperſa, ipſorum cœtus disjectus, templum, ſchola, typographeum, ipſis ademta, quòd librum ſub prelo haberent hac inſcriptione*, Tormentum throno Trinitatem deturbans, *in recenti memoria eſt. Imò ipſi Celſiſſimi Ordines Generales Anno* 1598. *adverſus Oſtorodum & Voidovium & libros illatos ab ipſis valde Zelarunt. quippe homines ipſi Belgio exire juſſi, & ipſorum libri publicè cremati. quod conſtat ex ſententia in ipſos pronunciata* 3. *Sept.* 1598. *Nuper etiam ad ſuggeſtionem Domini Bothwelli Regiæ Majeſtatis M. Britanniæ legati ad Celſiſſ. Ordines Anno* 1639. *fideliter omnes Provinciæ monitæ ſunt de adventu Socinianorum quorundam ex Polonia, addita exhortatione, ut ſeriis decretis iſti malo obviam iretur. &, præterquam quod Civitates quædam in Hollandia, ut Leida, Amſterodamum, & Roterodamum, tales libros requiſiverunt, aſſervarunt, imò cremarunt, Anno* 1640. *Synodo Amſterodamenſi hoc decretum Illuſtrium & Præpotentum Ordinum intimatum eſt: Quod attinet Socinianorum excluſionem & librorum ejus Sectæ, ſcitum eſt, ſi accuratiùs Illuſtres Ordines doceantur, Socinianos aut libros ipſorum in hac provincia apparere, ipſos tunc promtè adverſus ipſos & ipſorum libros, pro ut res exegerit, ſtatuturos: atque etiam, præeunte ſuffragio Suarum Illuſtrium DD. die* 12. *April* 1651. *lato, à Celſiſſimis DD. Ordinibus Generalibus in magna Aula die* 17. *Iulii* 1651. *decretum eſt, ut non tantùm protervia & inſolentia Sectariorum, ut oportet, corrigatur, ſed & idonea Edicta adverſus omnia gravia peccata, ſcandaloſos libros, & ſcripta Sociniana, & ſimilia, publicentur & proponantur.*

Eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Eſt autem plus quàm manifeſtum, Illuſtres & Præpotentes Domini, Socinianos & fautores eorum vineam Domini inter nos perrepere, quò eam veneno ſuo inficiant. Nam, præter quàm quòd ſub nomine aliarum ſectarum lateant, etiam in curribus & navibus, in civitatibus & agris, ferè in omnibus provinciis, præſertim in Hollandia, Friſia, & Groningano agro, multùm vagantur, ut faciant conſortes fidei ſuæ. quin jam habent ſuos cœtus ſeparatim, in quibus pernicioſa ſua dogmata per omne genus hominum ſtudent propagare: &, quum ſeges ipſorum (quæ, ut Sartorius A. 1638. *ſcribebat, in his terris magna erat) maturuerit; quis ſcit, quàm triſtes ſciſſuras inter nos facturi ſint, ad magnam patriæ perturbationem, detrimentum Eccleſiæ Dei, & multorum hominum æternum exitium? Adhæc multos libros Socinianos in patriam noſtram important: nempe diverſos tractatus Socini, Dudithii, Smalcii, Moſcorovii, Oſtorodi, Volkelii, Crellii, Stegmanni, Schlichtingii, & plurium aliorum, qui haberi poſſunt in lingua Italica, Teutonica, Polonica, Latina, &, quaſi id non ſatis eſſet, multi præcipui ſcriptores ipſorum in Belgicam linguam transferuntur: puta, Oſtorodi Inſtitutiones Chriſtianæ Religionis, Racovienſis Catecheſis, Epitome doctrinæ Socinianæ de ſtatu mortuorum, & pœna damnatorum, Socinus de authoritate S. Scripturæ, ejuſdem Lectiones Theologicæ, Lapis Lydius Eccleſiæ, & de* VII. *capite epiſtolæ ad Romanos, Smalcius de divinitate Chriſti, ejuſdem* X. *conciones de primo capite Iohannis, Schlichtingii Confeſſio, Crellii (aut, occultandi nominis cauſa tranſpoſitis literis) Cirelli Ethica, & plures alii. denique, Crellius de Deo & ejus attributis, & Volckelii quinque libri de vera religione: &, ad irridendum Zelum piorum judicum pro Deo, perverſoſque homines eò magis alliciendum, in frontiſpicio poſuerunt, in Hollandia ſententia Scabinorum eum librum damnatum, & publicè combuſtum eſſe Anno* 1642. *menſe Ianuario. Hi omnes libri apud diverſos*

 biblio-

bibliopolas vel excuſi vel venales ſunt, & inter vulgus diſſeminantur & diſtrahuntur ad contumeliam Dei, fraudem Eccleſiæ ipſius, vilipendium & contemtum auctoritatis Veſtræ. Illuſtres & Præpotentes Domini, nullos magis metuendos habet Eccleſia, à nullis majus damnum exſpectare poteſt, quàm ab hiſce: quia, præter aſtutiam & fucatam pietatem, qua oculi faſcinantur, doctrinam fingunt, quæ ſupra naturam & rationis captum non aſcendit, & homini facile arriſerit; imprimis, quia incolæ patriæ noſtræ aliquantum ad novitatem in religione propendent. Quocirca rogant ſubmiſſè Illuſtrium VV. DD. cultores, Deputati Synodorum Auſtralis & Borealis Hollandiæ, ipſarum nomine, ut huic malo in tempore obviam eatur, ut in perſonas ſtatuatur, ut conventicula ipſorum & libri prohibeantur, ut prela & typographiæ iſto ſtercore non contaminentur, & officinæ tam damnoſa merce vacuentur. Confidimus, Illuſtres & Præpotentes DD. VV. quibus novimus nihil magis cordi eſſe honore Dei & Eccleſiæ bono, decretum jam factum tandem eſſe executuras, & grande hoc malum arcituras. Hoc facto, &c.

Subnotatum erat

JOANNES SPILJARDUS.
THEODORUS LEEWIUS.
VOLCKERUS ab OOSTERWIJCK.
ABRAHAMUS à DORESLAAR.
HENRICUS RULÆUS.

Illuſtres

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Illuſtres, Præpotentes Domini,

Reverenter accepimus literas veſtras datas 11. Martij, per quas Illuſtres DD. VV. nobis communicarunt exemplum libelli, nomine Deputatorum Auſtralis & Borealis Hollandiæ Synodorum vobis exhibiti, qui continet querimoniam de incremento & proceſſione Socinianæ ſectæ in his regionibus, & nominatim de licentia divulgandi & divendendi libros Socinianos; atque inſimul poſtulant, ut de ea re ſententiam noſtram exponamus. Quod quum non poſſemus negare Magiſtratui nobis divinitus præpoſito, eidemque pro bono Eccleſiæ & Politiæ fideles curas gerenti, rem in timore Domini expendimus, & judicavimus, Illuſtres DD. VV. magnas habere rationes, cur, quantum fieri poteſt, advigilent & curent, ne doctrina Socini diſſeminetur & propagetur. Nam nihil exitiabilius & magis horrendum iſta hæreſi excogitari poteſt. Cum Judæis, qui Dominum Chriſtum propter contrariæ veritatis confeſſionem interfecerunt, negant Deitatem Chriſti, & perſonam Spiritus ſancti; redemtionem per boni odoris ſacrificium Chriſti, propter quod nobis peccata non imputat; ſacerdotale officium Chriſti; veram juſtitiam, quæ in judicio Dei ſola conſiſtere poteſt; & cum iiſdem juſtitiam in proprio facto conſtituunt; exinanientes legem: & hac re tollunt manifeſtationem

ſan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſanctitatis Dei, in lege & conſcientia patefactæ, & zelum, quem Deus habet adverſus peccatum, propter quem ſe nominat Deum Zeloten, qui peccata viſitat, & ſine vindicta abire non ſinit; cognitionem peccati, timorem Dei, & ſui receptum ad divinam gratiam; fingentes, Deum juſtificare improbum ex aliquo facto, quod juxta placitum ſuum homini imponat. quæ eſt blaſphemia, & ſubſtantia Judaiſmi, Papiſmi, Paganiſmi, & omnium falſarum religionum. nam Deus ſe ipſe abnegare non poteſt, neque aliam juſtitiam approbare, præter eam, quæ juxta Legem eſt, in qua imago Dei exprimitur. Negant imaginem Dei, & dicunt, hominem à Deo factum ſine naturali cognitione Dei & recti, inclinatum ad id, quod homo ſibi bonum putat; atque ita dicunt reipſa, quod Deus hominem inſipientem & malum fecerit. Cauſam boni operis cum Pelagianis conſtituunt in libertate hominis: excludunt gratiam regenerationis & ſanctificationis; atque ita tollunt preces & gratiarum actionem: negant Dei providentiam, æternum conſilium & decretum, & ſcientiam futurorum. Volunt, Dominum Jeſum ut hominem merum adorari, cum Papiſtis & Paganis creaturas honorantes. Dicunt, licere, ut D. Jeſum invocemus, quando volumus; quaſi ipſo non indigeremus, & non eſſet neceſſe ab ipſo aliquid petere, aut poſſibile eſſet ad Patrem ſine Filio accedere. Ita tollunt

fidem.

fidem. Atque eadem opera & charitatem, quæ ex ſola fide promanat; & ſimul ſpem. quæ apud ipſos nihil eſt niſi præſumtio, fieri poſſe, ut ſalventur, aut arrogantia, quaſi feciſſent, quod exigitur. Negant, omnes verè reſipiſcentes ſalvari. Cum Sadducæis negant vitam animæ poſt mortem corporis, & reſurrectionem impiorum. Jure igitur dictum eſt, doctrinam ipſorum propemodum eſſe Turcicam. quod ipſi negare non poſſunt: qui putent, doctrinam de Chriſti perſona eſſe obſtaculum converſionis Judæorum & Turcarum. & ea nihil aut parum differt à Paganiſmo. doctrina ex multis erroribus conflata; exſtirpatio fidei Chriſtianæ. Accedit, quòd magiſtratus diligere non poſſunt, non pro Chriſtianis reputantes, qui gladio juxta Verbum Dei utuntur. Audaces ſunt ad ſcripturam, velut naſum cereum, torquendum & enervandum, imò ſubjiciendum præjudicio ſuæ rationis; aſtuti ad ſimplices implicandum & illaqueandum. Quaprópter hæc ſecta eò periculoſior eſt. Cum hiſce conſideravimus judicia, quæ Deus immiſit iis, qui ab omni memoria ſe per hanc inanem doctrinam à fœdere Dei ſepararunt: puta Iſraëlitis in captivitate Aſſyriaca & Babylonica: & tandem deſtructionem Judæorum per Romanos; collapſionem florentiſſimarum Eccleſiarum & imperii in Oriente, exſtirpationem Arianorum populorum & regum; traditionem Chriſtianorum in manum

***** *Sara-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Saracenorum, & Turcarum, & Papæ; qui in Occidente & Oriente ex adverſo creverunt. Ex quibus, perpenſo Verbo Dei ſcripto, ad oculum claret, Deum, quòd homines noluerunt credere in Chriſtum ut æternum Dei Filium, & ſuis factis & viribus propriæ voluntatis confiſi ſunt, puniviſſe, tradendo eos in omnem impietatem & horribilem vaſtationem, & jugum grave, ſub quo pænè totus mundus in tenebras conjectus eſt. Quocirca non aliud credere poſſumus, quàm, ſi irrepant & creſcant Sociniani, id fore ſeveram pœnam ſpiritualem, ad puniendam impœnitentiam & ingratitudinem harum regionum, quas Deus eo honoravit, quòd verbum ipſius, per multorum ſanguinem & multiplices anguſtias, audiverunt; quòd, à jugo Papæ & Regis Hiſpaniæ cum admiratione totius mundi liberati, victoriis & divitiis cumulati ſunt. ex quibus, proh dolor, parum fructus ad propagationem pietatis provenire videmus. Nos quidem indubitatum remur, multos Socinianos irrepere: quod multiplicatio, tranſlatio & vulgatio librorum Socinianorum, de qua Deputati Synodorum conqueruntur (neque ignorantur officinæ) ſatis teſtatur. Quod ipſorum congregationes attinet; credimus, Deputatos de ea re ſatis informatos eſſe. Nihilominus conſtat, eos ſemper quæſiviſſe recipi apud Reformatos; & apud Mennonitas & Remonſtrantes eis janua patet.

Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Nam præterquàm quòd Remonſtrantes multas doctrinas cum ipſis communes habent, judicant eorum doctores (ut Epiſcopius Inſtit. Theol. lib. 4. ſect. 2. cap. 34.) non eſſe præcisè neceſſarium, credere, Chriſtum eſſe æternum Dei filium. & Prævoſtius vult eſſe in Eccleſia quandam generalitatem doctrinæ, quæ ab omnibus, qui Scripturam pro Verbo Dei agnoſcunt, poſſit ferri. ut patet ex præfatione Curcellæi præfixa operibus Epiſcopii pag. penult. & ult. Ex qua re ſatis liquet, credibile eſſe, quod de quibuſdam Remonſtranticis Miniſtris à fide dignis dicitur, eos Socini doctrinam profiteri; &, per inſinuationem Socinianorum, cœtum Remonſtrantium hactenus deceptum periclitaturum eſſe de inſanabili defectione. Quum igitur ſatis clarè appareat, Deum tecta & incognita hujus regionis peccata in luce faciei ſuæ conſtituere; neceſſe eſt, ut nos circumſpiciamus, & ſaltem non permittantur incolæ (qui vulgo ſatis incurioſi ſunt ad ſcrutationem veritatis) inſuper iſtiuſmodi animarum veneno infici, neque ejus Rectores per conniventiam ad ingreſſum eorum, qui tam peſtilentem doctrinam afferunt, & ad publicam divulgationem ejus doctrinæ in ſcriptis & prædicatione, rei ac participes fiant talium blaſphemiarum, & Reſpublica, quæ ut hoſpitium Eccleſiæ hactenus ſtetit, alienetur aut fœtida fiat, atque ſimul Verbo Dei & aliis benedictio-

nibus

nibus privata per abuſum libertatis in oppreſſionem conſcientiæ & ſervitutem corporalem adducatur. Quare ex animo optamus, ut Deus Illuſtribus DD. VV. dignetur donare ſincerum zelum, non tantum pro temporali bono, ſed & pro ſalute veſtrorum ſubditorum, & pro gloria Dei, qui precioſiſſimum Euangelicæ veritatis depoſitum hîc collocavit: & conſilium ſapiens, utile avertendis omnibus blaſphemiis, & abolendis tam noxiis libris: eâ fiduciâ, eum, qui in juſtitia ambulat, & æqua loquitur, qui lucrum fraudationum rejicit, & manus excutit, ne accipiant munus, aureſque obturat, ne audiant ſanguines, & oculos claudit, ne aſpiciat malum, in celſo habitaturum, & arces petrarum ei ſublimem receptum fore, panem ei ſuum dandum eſſe, & aquas ejus eſſe perennes. Hoc toto animo petentes & ſperantes ab Omnipotente,

Illuſtres, Præpotentes Domini,
V V. Illuſtres D D.

In tutelam Dei commendamus,

Illuſtrium DD. VV. ſubmiſſi cultores
JACOBUS TRIGLANDIUS.
ABRAHAMUS HEIDANUS.
JOHANNES COCCEJUS.

Lugduni 3. Aprilis
Anno 1653.
Illuſtribus, Præpotentibus Dominis, DD. Ordinibus Hollandiæ & VVeſt-Friſiæ.

EDI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

EDICTUM.

ORdines Hollandiæ & VVeſt-Friſiæ, Omnibus, qui has præſentes legent aut legi audient, Salutem. Quandoquidem nobis innotuit, Sectam Socinianam indies magis magiſque gliſcere, & fautores ejus ac ſectatores, ad ſui erroris dilatationem, jam incepiſſe diverſis in locis conſpirationes & congregationes inſtituere, per quas non tantum pernicioſa & animabus exitiabilia ſua dogmata in omne hominum genus ſpargunt & propagant; ſed etiam auſi ſunt in has regiones inferre & typis publicare multa ipſorum ſcripta & libros, plenos blaſphemiarum adverſus Deum, ipſius attributa, Deitatemque & ſatisfactionem Chriſti, & ſanctam Triadem, atque etiam fundamenta & præcipua capita veræ Chriſtianæ Religionis; non obſtante, quod multi illius generis antehac auctoritate magiſtratus, prævia viſitatione & examinatione Facultatum Theologicarum, quæ ſunt in his regionibus, inquiſiti, cuſtodiæ incluſi, & cremati ſunt: quo non modo nomen Dei horrendum in modum inhonoratur & blaſphematur, ſed & animi multorum incolarum inquietantur, & Eccleſiæ periclitantur, ne in ſchiſmata & perplexitatem adducantur. iccirco, ita exigente officio noſtro, juxta exemplum laudabile multarum Chriſtianarum poteſtatum & magiſtratuum, nihil magis cordi habentes, quàm honorem divini nomi-

nis, & proſperitatem Eccleſiæ Chriſti, ad prævenienda ſchiſmata & turbas tam in Eccleſia atque in Republica; intellecto conſilio primi & reliquorum Conſiliariorum Curiæ Hollandiæ, interdicimus unicuique, cujuſcunque ſtatus aut conditionis ſit, ne ullum Socinianorum errorum in has regiones inferat aut aliis communem faciat, aut hoc fine cœtus & coitiones inſtituat; ſub pœna, ut, qui id fecerit, tanquam blaſphemus in divinum nomen, & publicæ quietis perturbator, prima vice extra provinciam relegetur, & ſecunda vice arbitrariè pro re nata puniatur & corrigatur. Interdicimus præterea diſtrictè omnibus typographis & bibliopolis, ne ullos libros Socinianos, ceu blaſphemos & pernicioſos, in quacunque lingua, in his regionibus excudi curent, aut alibi excuſos invehant aut divendant; ſub pœna, ut, qui ulla exemplaria eorum impreſſerit aut vendiderit, typographus quidem prima vice mulctetur, præter commercii ademtionem, tribus florenorum millibus, & venditor mille florenis; cujus ſummæ dimidium cedat Officiario, dimidium pauperibus: ſecunda autem vice relegentur. Simul injungimus omnibus Typographis & bibliopolis, ut intra tres dies à publicatione hujus Edicti omnia exemplaria impreſſa aut ſcripta talium librorum tradant in manus magiſtratus ejus loci, in quo agunt, ut ſupprimantur & cuſtodiantur. Et, ut eò meliùs

depre-

deprehendantur, omnes typographi & bibliopolæ, de quibus ſuſpicio fuerit, eos ulla exemplaria aſſervare, tenebuntur, ad juſſionem magiſtratus ſui loci, juramento ſe purgare, quod nullum iſtorum penes ſe habeant aut occultaverint. addita pœnâ, ut, ſi dictum juramentum renuant præſtare, prima vice mulctentur centum florenis, altera verò vice commercio ipſis interdicatur, &, pro re nata, corrigantur. Quapropter mandamus Præſidi & Conſiliariis ſupremi Senatus, & Curiæ Hollandiæ, Procuratori Generali, una cum omnibus Officiariis & judicibus in terra noſtra Hollandiæ & VVeſt-Friſiæ reſpectivè, ut hoc Edictum ubique publicari & affigi curent, ubi id fieri oportet, & ſolet, ne quis ignorantiam obtendere poſſit, ſed omnes & ſinguli norint, quid ſibi faciendum ſit; itemque tenorem Edicti in omnibus partibus exactè exſequantur & obſervent. Nam hoc ad bonum Reipublicæ fieri oportere judicavimus. Datum Hagæ ſub magno ſigillo noſtro hiſce appreſſo d. 19. Septemb. anno Domini & Salvatoris noſtri milleſimo, ſexcenteſimo quinquageſimo tertio.

Ad mandatum Ordinum

HERB. van BEAUMONT.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

MENS PROCERVM BELGII
ſuper libertate conſcientiæ noſci poteſt ex ſubjecto Excerpto decretorum Celſiſſ. Ordinum Generalium de 3. Martii 1644.

DE Regeringe der vereenighde Nederlanden hebben van den beginne deſes ſtaets, aen d'eene zijde altijt vaſt geſtelt, niemant van de Ingeſetenen der ſelve, eenige Conſcientie-dvvanck op te dringen, maer in tegendeel van dien, aen eenen yegelick der voorſchrevene Ingeſeten toe te ſtaen in ſijne particuliere vvooninge ende Familien Conſcientie halven ongemoleſteert te laten: ende aen de ander zijde heeft de ſelve Regeringe noyt konnen goet vinden, dat de Paus-geſinden ſoude vvorden toegelaten plegingen van Superſtitien tegens Godts Heyligh Woordt, oeffeninge van kennelicke ergerniſſen, ofte invoeringe van Pauſelicke Hierarchie, &c.

UNiti Belgii Rectores ab initio hujus ſtatus ab una parte fixum habuerunt, Neminem incolarum ejus ulla in Conſcientiam vi onerandum eſſe; ſed contra, unicuique incolarum concedendum eſſe, ut in ſua privatim domo & familia conſcientiæ cauſa à nemine inquietetur: ex altera verò parte iidem Rectores nunquam potuerunt bonum judicare, ut Papiſtis concedatur exercere ſuperſtitiones contra ſacrum Dei verbum, & ſcandala publica facere, aut Papalem Hierarchiam introducere, &c.

APO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

APOLOGIA
PRO
VERITATE ACCUSATA
Ad Illuſtriſſimos & Potentiſſimos Hollandiæ & Weſt-Friſiæ Ordines.

Conſcripta ab Equite Polono.

ANNO DOMINI cIↃ IↃC LIV.

Illuſtriſſimi & Potentiſſimi DOMINI.

NOn irrumpimus in quietem veſtram, ſed atroci criminatione ad tribunal veſtrum protracti, cauſam innocentiæ noſtræ dicimus: proinde ſuppliciter petimus, ut quas accuſatoribus noſtris præbuiſtis aures, eaſdem pari æquitate & nobis, per ſummam injuriam accuſatis, præbere dignemini. [1] Inauditi enim & indefenſi, tanquam innocentes pereunt. Et ne publica veſtra negotia ullis ambagibus moremur, protinus ad cauſam ipſam accedimus. Primum quidem iis reſpondebimus, qui per ſupplicium, ſupplicia innocentum à vobis petere ſunt auſi: De-

Pag. 3.

1

inde iis, qui à vobis ſuper hoc ſupplice libello conſulti,
minime ſunt obliti earundem ſeſe eſſe partium: Nimi-
2 *rum in atroci quondam* [2] *luporum de ovibus querela,*
pag. 4. *cum ſententiam rogarentur lupi, peſſima eſſe oves ani-*
malia, & omnino dilanianda reſponderunt.

Reſponſio ad accuſationes libelli ſupplicis miniſtrorum. De querela quam inſtituunt contra hæreſes.

Querelam primum ſupplicantes contra hæreſes in-
ſtituunt, quod nulli fere alii magis facere ſolent, quam
hæretici, ut ſibi Orthodoxiæ & Catholiciſmi fidem &
ſpeciem tanto magis adſtruant. Si Orthodoxi & vere
Catholici ſunt, quare contra hæreſes à civili Magiſtratu
auxilium petunt? quid [4] *civilis gladius & coactio face-*
4 *re debet in Eccleſia? Cur vero non meminerunt inſu-*
per, in quâ Republica vivant, quæ ſub crimine hære-
ſium, per ſimiles accuſationes, innumeris malis vexata,
tandem Dei auxilio in plenam libertatem ſeſe vindica-
vit? Cur alios eodem crimine oppreſſum eunt, larvam
ſupplicantium induti, ſub quo majores illorum gemue-
3 *runt? Iterumne Hiſpanicæ ſervitutis &* [3] *inquiſitionis*
jugum in liberrimam patriam ſuam inducere conantur,
& quod contra ſe iniquiſſimum putaverunt, id in alios
pag. 5. *æquum putant? Sed enim ſe hæreticos eſſe majoreſque*
ſuos hæreticos fuiſſe negabunt. Id ipſum & nos de nobis
negamus. Verum ubi ſemel animis poteſtatum inſede-
5 *rit hæreticorum perſecutio,* [5] *res omnium nocentiſſima*
inducetur in Rempublicam: luent enim non qui hæreti-
ci ſunt, ſed qui hæretici eſſe putabuntur. Si hæretici ſu-
mus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

*mus, cur Eccleſiaſticis armis non contenti, incitant in
nos & expediunt [6] arma civilia? an forte deſperant* 6
*nos ſpiritualibus armis poſſe ſuperari? Id omnino ve-
rum eſt; ſed ſimul argumentum certiſſimum eſt, nos
hæreticos haudquaquam eſſe. Neque enim pugnamus
[7] armis carnalibus, ut arma nobis debeant opponi car-* 7
nalia; ſed [8] ſolis Scripturis & argumentis. Proinde 8
*qui pro ſuorum dogmatum defenſione, contra nos Ma-
giſtratus opem implorant, eo ipſo oſtendunt, ſe ſcri-
pturis & rationibus ſuperatos eſſe. Nero in citha-* pag. 6.
*ræ certamine, ſi quos citharædos pœna afficiebat, eo
ipſo ſeſe arte & citharæ cantu victum eſſe palam facie-
bat. In conflictu enim hæreſium cum catholicâ veri-
tate, ſi ſolæ & nudæ ſint hæreſes, quis dubitet de [9] ve-* 9
*ritatis victoria? Ideo legitimi veritatis divinæ Profeſ-
ſores, initio ab ipſo Chriſto & Apoſtolis facto, haud un-
quam carnem & auxilia carnalia advocarunt; pollui
iis & contaminari veritatem cæleſtem rati, non adju-
vari: quin potius nudam & inermem veritatem ar-
matis & omni crudelitate ſævientibus erroribus oppo-
ſuerunt, eoſque devicerunt. Et ſane, niſi nos tam te-
tris coloribus, & ipſius cacodæmonis facie depingerent;
ſi [10] verum & genuinum fidei & confeſſionis noſtræ vul-* 10
*tum, accuſatione ſuâ exhiberent, ne minimum quidem
hæreſeos veſtigium in nobis appareret. Ideoque hic eo-
rum ſupplex libellus, neutiquam pro legitima & juſta*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

accuſatione, ſed pro famoſo libello, & meris calumniis reputandus eſt; daturque nobis contra illos ex jure actio.

EXAMEN.

Pag. 3. 1 I *Nauditi enim & indefenſi, tanquam innocentes pereunt.* Nemo ſanè puniri poteſt, niſi antea fuerit auditus & defenſus, ut conſtet, eum peccaſſe & à lege damnari. Omnis enim pœna, quæ ab homine irrogatur, exempli utilitatem habere debet: ut audiant alii & timeant. Atqui id hîc non agitur, ut hic vel ille pereat; aut puniatur: ſed ut, quod lege Dei jam pridem ſancitum eſt, id magiſtratus in Belgio agant; publiceque omnes moneant, ſibi cordi eſſe, quod officii ipſorum eſt, facere: ne quis cauſari poſſit, ſe non monitum, atque ideò pœna afficiendum non eſſe. Mirum, inhibere velle magiſtratui, ne quid de falſarum religionum propagatoribus coercendis, & librorum noxiorum venditoribus decernat, niſi ſingulos priùs, qui in eo genere poſtea delicturi ſunt, audiverit. Si id vult Eques, doctrinam Socinianam nondum examinatam eſſe; ideoque ejus propagationem non debere prohiberi: id abſurdè vult. Perinde enim facit, atque ſi poſtulet, Chriſtianos, quibus mandatum eſt, eum, qui illam doctrinam, quam ipſi acceperunt, quæque omnibus gentibus per Apoſtolorum vocem & literas ſecundùm Scripturas prædicata eſt, non affert, ne domum quidem recipere, aut ei Ave dicere; quoties quis aliam doctrinam affert, toties dubitare, an veram doctrinam ipſi acceperint, nec ne, & an ipſis retinendum ſit, quod habent. Quum tota Scriptura poſtulet, ut ſimus fundati & radicati, & non omni vento doctrinæ circumagamur. Una quippe veritas eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

cui omnis veritas eſt conſentanea; ex qua mendacium eſſe non poteſt.

[2] Parabola de *lupis* eſt admodum injurioſa. Non enim magiſtratus noſtri ullum Socinianum diſcerpere aut laniare, aut illis eripere ſua bona affectant; neque ad hoc à Synodo aut Theologis inſtigantur; ſed cupiunt lupos arcere à gregibus & pacem inter populos conſervare. [3] Nihil in Belgio ſimile eſt *Hiſpanicæ inquiſitionis*. Quis enim cogitur ad Reformatorum ſacra accedere? Cui vis fit domi ſuæ, ut prohibeatur ſibi, quàm putat prudentiſſimè, conſulere ſuiſque? aut in quem inquiritur, quid apud ſuum animum ſentiat, vel etiam domi loquatur? Quis punitur propterea, quod non ſe Reformatum vocitat? Feruntur etiam illi, quorum profeſſio eos hoſtes Eccleſiæ Reformatæ & Magiſtratus eam tuentis eſſe cogit: neque propter eam profeſſionem puniuntur. At Hiſpanica inquiſitio cogit homines loqui, quod Papa loquitur, & recuſantes vexat, fugat, trucidat. Sed de hoc rurſus dicendum erit.

[4] *Civilis gladius & coactio* non debent introduci *in Eccleſiam*: ſed, ut Magiſtratus tenetur inſervire populo ſuo, non tantùm ut abundent omni bono terreſtri, verum etiam omni bono ſpirituali, eaque gratia doctores in Scholis & Eccleſiis fovere, &, qui bonum hoc opus faciunt, honorare: ita tenetur omne malum id bonum corrumpens depellere, ſiquidem habet eam poteſtatem in populo, quam habet paterfamilias ad ſuam domum claudendam perturbatoribus. Non putat *Eques*, bonos mores corrumpi per ſermones malos? Et quis peſtilentior ſermo eſſe poteſt, quàm quo docentur hæreſes exitiales? Ergo nec Dei intereſt, quid in terra ſua dicatur? utrum id, per quod glorificatur, an id per quod blaſphematur? Patresfamilias non recipient domum, qui aliam doctrinam afferunt: Magiſtratus, & quidem populorum, qui terras ſuas in Ec-

Margin notes: 2 · 3 · pag. 4. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

cleſiæ hoſpitium conſecrarunt Deo, & pro veritate Euangelii, ut ſcil. vitam gravem & honeſtam in omni pietate agere poſſent, depugnarunt, alienis, quos non norunt, doctrinam, quam ſciunt eſſe pernicioſam, non tantùm foventibus, ſed & ſeminare volentibus, idque ſibi propoſitum eſſe dictantibus, portas aperient, iis dabunt licentiam colligendi cœtus, turbandi minùs cautos & ad nova prurientes; uxores, liberos, amicos ſollicitandi? & pacis conceſſæ fructus erit, ut doctrina pietati infeſta privatim publicèque ſermonibus & ſcriptis propagetur, & pietas ex cordibus evellatur?

5 [5] Lege Dei capitis pœnam fuiſſe ſerio irrogatam A-
pag. 5. poſtatis & Pſeudoprophetis, clarè conſtat. Quid occaſione hujus præcepti conſequutum eſt? Ut prophetæ plerique, & ipſe Dominus ac Servator noſter, itemque Apoſtoli ejus occiderentur pro apoſtatis. Numquid igitur Deus non prævidit, quod Eques Polonus, *Si animis poteſtatum inſederit hæreticorum perſecutio, rem omnium nocentiſſimam introductum iri in Rempublicam, ut non luant, qui hæretici ſunt, ſed qui eſſe putabuntur?* Ut videat Eques, ſuum conſilium & ſuam prudentiam rationibus Dei non omninò convenire. Voluit enim Deus aliquando certam gentem, Iſraëlitas, capitis pœna, à Deo alio colendo, & lege Dei mutanda, & ſeductione tentanda, abſterreri. Tametſi hîc nullo modo quæſtio eſt de puniendis Socinianis, quatenus Sociniani ſunt; ſed de non admittendis in provincias, in agros, oppida, domos, qui cum illa peſtilenti doctrina, ut eam propagent, veniunt; Et de libris illorum non vendendis. Et quid æquius, quàm ut illi, quibus ob cauſam pietatis & ſuam Deus pacem donavit, id honoris Deo rependant, ut oſtendant ſe ſcire, à quo illam acceperint, & non faciant ſe adjutores ſocioſque eorum, qui Chriſti regnum demoliri ſatagunt? Nam

Chri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Chriſto datæ ſunt gentes in hæreditatem : cujus beneficio & verbum ipſius & libertatem conſcientiæ, h. e. ipſi ſine impedimento ſerviendi, obtinemus. quemadmodum & Synodus Ariminenſis Conſtantium monuit, ut eum *cuſtodem regni ſui & ſanitatis præſidem* recognoſceret.

[6] De *expediendis armis civilibus* quum interrogat e- 6
ques, primò calumniatur; ut jam demonſtratum eſt: deinde eandem controverſiam facere potuit Paulo, qui adverſarios fidei cæcitate punivit & Satanæ tradidit, ut diſcerent non blaſphemare. Atqui, quod Illuſtriſſ. Ordines faciunt, lenius multò eſt: non permittunt illis docere, & librorum venditoribus tanquam venenoſæ ſementis opitulatoribus mulctam dicunt & pœnam irrogant. An igitur & Paulus deſperavit, adverſarios ſuos *ſpiritualibus armis poſſe ſuperari?* Nobis certum eſt, neminem niſi ſpiritu Dei & verbi illius potentia in Chriſtum crediturum; neque adeò probamus eos, qui metu noſtros ſe mentiuntur (ſi modò apud nos id fieri poteſt; ubi nemini vis intentatur, ut, quod nos dicimus, dicat) utinam verò & ab illis liberi eſſemus, qui ſeſe ingerunt in Eccleſiam noſtram ſpe potentiæ terreſtris! A quibus quid boni exempli aut zeli ſperandum ſit, facile eſt videre.

[7] Boni illi viri, Sociniani, *non pugnant armis carnali-* 7
bus. nempe quia Spiritus ille Anabaptiſticus, qui in Munzero, & Johanne Boucholt, & multis eorum ſociis fuit, oc-
caſionem non habet redeundi in proſcenium. [8] Quod *ſo-* 8
lis Scripturis ſe dicunt *pugnare & argumentis*, id ita accipiendum eſt, ut *argumentis* frivolis Scripturas elidant & diſtorqueant. Quæ pugna etiam nocentior eſt perſecutione, quæ fit gladio carnali. Neque quis putare debet, minus eſſe periculi à Satana, quando ſe transformat in Angelum lucis, quàm quando vultu & pompa Draconis omni inſtructus Eccleſiam oppugnat. Graviſſimæ ſunt tenta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

tentationes Eccleſiæ, quibus ſub obtentu verbi Dei apoſtaſia à vero Deo quæritur.

pag. 6. 9 Sane non eſt veritati à falſitate periculum. imò Pau-
9 lus apertè declaravit, oportere, ut hæreſes exiſtant, ut probi & ingenui manifeſti fiant. Neque verò id agitur, ut veritas ne vincatur. Eſt ea victrix & erit, &, invito Diabolo, triumphabit. Aliud agitur, bone Eques; nempe ut nos veritatis depoſitum retineamus, &, juſto Dei judicio, per noſtram ſocordiam eo non privemur: utque ſimplices & prurientes ad novas doctrinas laqueis Diaboli non irretiantur, neque, poſtquam Papiſticus ſpiritus è domo ejectus eſt, in eam ingrediantur ſeptem immundi ſpiritus illo nequiores: denique ne nos cooperarii fiamus Diabolicarum nequitiarum. Eſt quidem impoſſibile, ut non veniant ſcandala: ſed & væ illi, per quem veniunt. Atqui etiam per illos veniunt, qui favent atque opitulatores ſunt iis, per quos veniunt. In Daniele cap. VII. prædicitur, fore, ut omnia regna ac populi ſerviant Eccleſiæ. Alibi dicitur, Reges fore nutricios, curatoreſque Eccleſiæ, qui eam in ulnis gerant. Id ſanè fit, quando Reges, Principes, Populi pacem Eccleſiæ præſtant, & iis ſaltem congregationum facultatem dant, & gladii poteſtate efficiunt, nequis audeat ædificationem ejus ac propagationem per verbum impedire. Quid igitur? Volumuſne, ut iidem ſint Reges, principes & populi nefariis hominibus, miniſtris Diaboli, & regno ejus? Et nec patresfamilias, nec conjuges, nec fratres ac propinqui, nec cives ac amici, doctores, paſtores inardeſcant in eos, qui illos, qui ſunt ut anima ipſorum, perdere & hoſtes Dei efficere conantur?

10 10 Si ſupplex libellus Deputatorum Synodi & judicium Profeſſorum de Socinianis mentitur, eſt, quod non tam pudeat monitores, quàm quod ſeriò gaudeant; ſcilicet illos

illos homines Socinianos eſſe immunes ab illis erroribus, qui in ipſorum doctrina videantur contineri. Sed videamus ſingula.

APOLOGIA.

PEſſimos hæreticorum omnium *nos proclamant, nimirum ut appareat, erroneis eorum opinionibus, maximum à nobis eſſe periculum. An enim nobis unquam in mentem venit negare* [11] *Trium Unitatem?* pag. 7. Nos S. Trinitatem non negare. 11
Reſiliunt enim ipſi à communi voce **Dreifaltigkeyt**; *credo ne triplicitatem in Deo videantur ſtatuere. Toto pectore credimus, & ore confitemur, Patrem, Filium, & Spiritum S. unum eſſe. An quia illis Patris, & Filii, & Spiritus S. ſacratiſſima nomina, aliud ſonant, quam nobis; & unitas iſtorum trium, aliam apud illos, aliam apud nos habet interpretationem; idcirco nobis iſtorum Trium, Unitatiſque eorum abnegatio, ſacris literis, ipſiſque rebus teſtatiſſima, debuit objici? Cur ſuam, de Tribus iſtis eorumque unitate ſententiam, cum ipſius Scripturæ & Catholicæ veritatis dictis confundunt; quæ nos non minore, quam ipſi, religione amplectimur? Sed illis* [12] *Filius & Spiritus Sanctus* 12
ita accipiuntur, ut non minus quam Pater, Deum il- pag. 8.
lum unum ſignificent, qui [13] *nullum Patrem, nullam* 13
ſui habet originem, nec ſpiratur ab ullô, nulliuſve eſt ſpiraculum. Nobis vero unus ille Deus, ex quô omnes & omnia, cum ipſe ſit à nullô, Patris ſolius nomine ſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

14 gnificatur: [14] Filii nomine is, qui à Patre ante ſæcula
15 omniumque rerum creationem præcognitus, & [15] ex
mente illius genitus, & unice dilectus, deſtinato ſæculo-
16 18 17 rum lapſu, ſolius [16] Spiritus [18] Paterni [17] Virtute,
19 [19] in utero matris, Puriſſimæ Virginis, conceptus &
20 21 genitus, à Patre [20] deinde ſanctificatus, & [21] in mun-
22 dum, [22] cum æternæ ſalutis nuntiô, miſſus, pro pecca-
23 tis totius mundi [23] victima factus, à mortuis reſuſcita-
tus, ad dextram Dei Patris ſedere juſſus eſt, tradita ſi-
bi omni in cælis & in terris, ipſiuſque adeo judicii ulti-
24 25 mi [25] ſupremâ [24] poteſtate: Spiritus vero S. nomine,
28 29 26 [28] diviniſſimus ille Dei [29] Patris [26] afflatus, quem [30] Fi-
30 27 lius à Patre acceptum, ſuis pro [27] Duce & Magiſtro, &
pag. 9. Paracleto largitur. An igitur Patrem, Filium, & Spiritum
S. non agnoſcere dicendus eſt, qui quemlibet iſtorum hoc
ſenſu agnoſcit? an tres iſti hoc ſenſu agniti, non erunt u-
31 num & idem, imo unus [31] idemque inter ſeſe? An enim
Filius & Spiritus S. non totus erit à Patre, & totus Pa-
32 tris? an ulla inter ipſos eſſe poterit [32] diſſenſio? an non o-
33 mnia quæ Filius & Spiritus S. facit, vel loquitur, [33] au-
ctorem habebunt Patrem, & omnia quæ Filio & Spiritui
S. tribuit, vel tribuenda eſſe docet Scriptura, referentur
34 & [34] redundabunt in Patris gloriam, in eaque tanquam
ultimo fine ſuo conquieſcent? An talis Patris, & Fi-
lii, & Spiritus S. unitatiſque eorum agnitio, Sacris Scri-
pturis teſtatiſſima non eſt? An non ipſa per ſe liqui-
diſſima?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

diſſima? cum eorum, qui nos accuſant, [35] *ſententia,* 35
qua perſonarum quælibet à ſua diſtinguitur eſſentiâ, id
eſt, à ſe ipſa; & eſſentia Filii; itemque Spiritus S. illa
ipſa, quæ Patris eſt, dicitur eſſe eſſentia; & tribus
perſonis numeratis, quarum quælibet totam habeat eſ- pag. 10.
ſentiam, unica tantum numeratur eſſentia, à nemine
[36] *poſſit intelligi, & verborum quidem ſonum habeat,* 36
ſed in mente nullum relinquat ſui ſenſum; quæ etiamſi
intelligi poſſit, quibus tandem Scripturis, iiſque claris
& liquidis docebunt, ſuam eſſe Orthodoxam, noſtram
vero hæreticam ſententiam? Deſperarunt de Scri-
pturis: ſed [37] *ad totius Chriſtiani orbis conſenſum nos* 37
vocant; quem ipſimet contra Græcam & Latinam
Eccleſiam [46] *flocci pendunt. Nobis vero ſufficit, hunc* 46
conſenſum Apoſtolorum tempore in Eccleſiis non fuiſſe;
cum is in Scripturis demonſtrari non poſſit.

EXAMEN.

[11] PRimò infitiantur, *ſe S. Trinitatem negare*, h.e. *trium* pag. 7.
unitatem. At ſtatim fatentur, *ipſis nomina ſacratiſſi-* 11
ma Patris, Filii & Spiritus S. aliud ſonare quàm nobis; & uni-
tatem illorum trium aliam apud illos, aliam apud nos habere
interpretationem. Ex quo concludunt, *Non debuiſſe ipſis*
iſtorum Trium Vnitatiſque eorum abnegationem ſacris literis
rebuſque ipſis teſtatiſſimam objici. Quid igitur? Si ſacris
literis & rebus ipſis eſt teſtatiſſima abnegatio veſtra, non
debuit vobis objici? Fateor, Equitem id dixiſſe, quod di-
cere ipſe non voluit, ſed quod dicere debebat; *Abnega-*

 tionem

tionem ipſorum eſſe & ſacris literis & rebus ipſis teſtatiſſimam.

12 [12] In fide noſtra culpat, quod nobis *Filius & Spiritus ſanctus non minus quàm Pater Deum illum unum ſignificent.* Ergo ipſis Pater & Filius ita unum ſunt, ut non ſint unum, neque unus ille Deus. quum tamen ſcriptura dicat, *Verum illum* & *Filium illius*, *verum illum, in quo ſumus, eſſe verum illum Deum*. 1. Joh. 5: 20. & *Patrem filiumque unum* eſſe *manu* ſive potentiâ, Joh. 10: 28. 30. quod Smalcius coactus concedit, ſed in certis rebus, *adverſus Monſtra*. p. 51. &, ut ſit potentia non una, ſed ejuſdem generis. p. 57. 58. quo exemplo omnem creaturam agentem unum cum creatore potentiâ dicere poſſemus. Nulla enim eſt, quæ non habeat aliquam potentiam, & non faciat, quod Deus facit; ſiquidem omnis creatura in Deo movetur, & omnia, quæ ſunt, à Deo ſunt. Eſt verò hoc argumentum, quod ſumimus ab unitate potentiæ ex Joh. 10: 28. tam potens, ut Smalcius id non potuerit diſſimulare. Qui eò abripitur inſaniæ, ut, quod ad ſummam diſcipulorum conſolationem à Chriſto dictum eſt, & ut ſe verum & bonum paſtorem probaret, id ad nos tentandos, & homines veritatis oſores illaqueandos & puniendos ſcriptum eſſe, non veritus fuerit aſſeverare. Sic enim ait *adverſus Monſtra* p. 49. *Ego ſanè perſuaſum habeo, apparentiam quidem aliquam eſſe in hoc argumento, quam Deus extare voluit, ut homines, qui magis amant tenebras, quàm lucem, haberent, quo ſe tuerentur.* Chriſtum autem non tantùm potentiâ unum cum Patre Scriptura teſtatur, ſed & ſcientia, & conſilio, & operatione. Nam, quæcunque Pater facit, monſtrat Filio, & Filius videt Patrem facientem. & propoſitum fecit in Filio. &, quæ videt Patrem facientem, ipſe facit, & *ſimiliter*, voluntate, imperio omnipotente (quod Smalcius enervat, *adverſus Monſtra* p. 53.) facit. Joh. 5: 19. 20. Epheſ. 3: 11. Teſtatur unum gratiâ,

Rom.

Rom. 5: 15. Joh. 5: 21. Marc. 1: 14. 15. Quæ certè eſt libera, independens, & αὐτοκεφαλοθελικὴ voluntas beneficia deſtinans, donans, jubens, repræſentans. Unum ita, ut Deus ſit in ipſo, & ipſe in Deo. Joh. 14: 10. 17: 22. 23. & nomen Dei (atque adeò Dei cognitio exactiſſima, & amor, & perfectiones glorioſæ omnes) ſit in ipſo, Exod. 23: 20. (Quicquid enim oggănniant, Angelus ille non eſt infra Deum, cui tribuuntur illa; quæ, Socino fatente, ſub Veteri ſaltem Teſtamento, ſolius erant Dei: neque porrò eſt alius ab Angelo Teſtamenti, paracleto, & Aſſertore) imo plenitudo divinitatis corporaliter, Col. 2: 9. Unde & imago patris eſt, Col. 1: 15. ut, qui Filium vidit, & Patrem viderit, Joh. 14: 9. Quippe quum ſaltem in voluntate & amore ejus voluntas & amor Patris conſpiciatur. Nam propter unitatem hanc non poteſt velle, niſi quod Pater vult. Qui ſi non ita unus eſſet, creatura mera eſſet, & à Deo deficere, & ſic aliud velle, dicere, facere poſſet; ut quidam angeli & homo fecerunt. Igitur, quum Deus promiſiſſet, ſe viſitaturum eſſe populum, & coram cum ipſo locuturum, id in Filio peractum eſt. Nam in eo ſunt promiſſiones Dei omnes, etiam quibus ſemetipſum quid immediatè facturum, ſeque ipſis coram facie ad faciem (Ezech. 20: 35. collato Deut. 5: 3.) manifeſtaturum recepit, Næ & Amen. Uſque enim ad Chriſti exhibitionem *nemo vidit Deum*, quemadmodum promiſſum erat, viſuros Deum; ſed *Filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarravit, & videndum eum exhibuit* in ſe, ut *imago* naturalis, & ἀπαύγασμα τῆς δόξης, *fulgor gloriæ* & *character ſubſiſtentiæ* ejus. Adeò enim unum eſt, ut fulgor & lux; adeò æqualis, ut character & ſignum, ex quo character eſt. Æqualem enim ſe Patri non negavit, ſed aſſeruit Joh. 5: 18. quam *æqualitatem* Smalcius prorſus perfectam & abſolutè dictam non admittit. Refut. 2. libror. Smigl. p. 218. qui & *adv. Monſtra*

 p. 99.

p. 99. τὸ ἴσον, quod ſignificat *æqualem*, & in objectione Judæorum, atque adeò ſermone Johannis, nihil niſi *æqualem* ſignificare poteſt, in *ſimilitudinis* ſignificationem inſolentiſſimam, ejuſque imperſectæ & non abſolutæ ſenſum enervare, contra Chriſti ipſius apodixes, ſatagit. Et profectò injurius in Judæos fuiſſet Chriſtus, qui cùm uno hoc offenderentur, quòd ea, quæ de ſe dicebat, ipſis viderentur ſignificare incommunicabilem creaturæ magnitudinem Dei, nullo apice hanc illorum opinionem deſtruxit, atque ita illis occaſionem dedit ipſum tanquam blaſphemum crucifigendi. Quòd ſi enim, ut volunt Sociniani, blaſphemia eſt, Chriſtum dicere eſſe unum illum Deum; & hoc rectè judicarunt Judæi; & Chriſtus ſciens, hoc Judæos à ſe dictum opinari, hoc, quod blaſphemum ipſe quoque judicavit, nullo verbulo à ſe amovit, ſed omni ſermone opinionem ipſorum auxit: nonne juſtè à Judæis judicatus eſt, ſaltem ut ſcandaloſus? Contendit Smalcius *adverſus Monſtra* p. 64. *Chriſtum, ſi Deus fuit, debuiſſe illud diſertè affirmare, ut ita homines, qui hominem eſſe videbant, ipſius teſtimonio convicti, crederent id, quod videre non poterant.* quaſi non & in V. T. clariſſimè de ipſius perſona prædictum eſſet ad fidelem exſpectationem patrum, aut quaſi non clarè omnibus argumentis divinitatem ſuam aſtruxerit, aut quaſi ipſum non fuiſſent crucifixuri, ſi etiam clariſſimè dixiſſet. Sed nos majori jure contendimus, ſi non fuit Deus naturâ & veritate abſolutâ, omnino integritatis ejus fuit, eos, qui hoc putabant eum dicere, diſertiſſimis verbis ex ſcandalo, quod inviti patiebantur, eruere, atque extra ſuſpicionem tantæ culpæ ſe ipſum collocare. Sed quomodo ſe negaret Deum illum Iſraëlis verum eſſe, cujus erat *verba Dei loqui*, Deut. 18: 18. Joh. 3: 34. non ut qui *ex terra* (h.e. ut miniſtri) *loquuti fuerant*, nempe cum præfatione; ſed ut qui *ex cœlo venerat* &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſupra omnia erat, nempe verba Dei ut *ſua.* Nam, ut exemplo utamur, cujus eſt dicere, *Spectate ad me & ſalvamini, omnes fines terræ:* &, *Per me juravi, Mihi jurabit omnis lingua, mihi ſe flectet omne genu:* niſi ſolius Dei, & *præter quem Salvator nullus eſt?* Atqui Filius hæc divina & Deo reſervata verba ſuo jure dixit. Quippe *de ipſo dixerat* Deus & qui in ipſius nomine locuti erant antea, *In Iehova eſt juſtitia & robur; in Iehovah juſtificabuntur & gloriabuntur omne ſemen Iſraëlis.* Eſ. 45: 21. 22. 23. 24. 25. Proinde & *vitam in ſe habet, quemadmodum Pater;* (naturaliter & independenter) Joh. 5: 26. & omnia, *quæ habet Pater, ſunt ipſius,* & attributa & decreta & opera. Ita ut Spiritus ſanctus ex iis, quæ ſunt Filii, ſumat, quæ nobis renunciat. Joh. 16: 14. 15. Denique unum eſt cum Patre gloriâ. Nam gloria Patris eſt ipſius gloria; quod fieri non poteſt, niſi omnia, quæ altitudinem & perfectionem Patris demonſtrant, ſint ipſius; & altitudo ac perfectio Filii, rebus Dei demonſtranda, ſit eadem quæ Patris; atque ita Filius ſit finis operum Dei, & bonum & ſic *vita* hominis, ut *veritas.* Joh. 14: 6. De gloriæ unitate vide Joh. 1: 14. 5: 23. 8: 50. 17: 1. 3. 5. Matth. 16: 27. 28. 25: 31. 26: 64. Apocal. 5: 13. Ipſum δόξα *gloria,* quod uſitatè in Scripturis ſignificat præſtantiam, in his nihil niſi ſummam altitudinem & præcellentiam notare poteſt. Atqui Deus *gloriam* ſuam non dat *alii non-Iehovæ.* Eſ. 42: 8. 48: 11. Deut. 32: 21. 27. In quibus locis de ipſa illa gloria, quam Pater Filio dedit, agitur. Eſtque hæc ſententia tam valida, ut, priuſquam ſe Smalcius ad ejus eluſionem accingat, flagitet, verba prophetarum eſſe ex Apoſtolicis vel explicanda vel corrigenda. *adverſus Monſtra* p. 25. quibus ſimilia p. 79. 84. tum verò ſic torquet eam ſententiam, 1. Gloriam Dei dari quidem alteri non-Deo, ſed non hoſti. Id jam eſt corrigere verba Dei. 2. Non dabo, i. e. dabo quidem volens, ſed non permit-

tam invitus, alium ſibi ſumere. Correctio & hæc eſt. 3. Non propriam dabo, ſed ſimilem dabo. Quaſi poſſit eſſe gloriæ & ſummæ altitudini ſimilis gloria, quæ non ſit ſumma: aut quaſi Deus gloriam Chriſti nulli alii à Deo ſive non-Deo dandam non ſpecificaſſet verſu 6.7.cap.42. Eſaiæ. Et ſanè eſt hujus unitatis fides adeò neceſſaria, ut ſine ea, tanquam neceſſaria gloria Filii, in ipſum credere, eumque Servatorem noſtrum habere non poſſimus. 1. Pet.1:21. Sed quid ego in hoc probando laboro, quod noſtri plenis voluminibus probant: imò quod integris ſcripturarum partibus ſubinde demonſtramus; ad quarum demonſtrationum confutationem illos dudum provocavimus? Sed illis videtur facilius ſupremarum poteſtatum decreta,& fidelium Fcclesiæ doctorum monita ac reſponſa, libellis furtim in vulgus, aliis rebus occupatum, ſparſis, calumniari. Si cupiunt audiri, ibi audiendi erant; nempe in ſana & perpetuam ἀναλογίαν ſervante expoſitione ſcripturarum, noſtram demonſtrationem convellente, & eorum ſententiam ubique firmante. Tamen vel in hoc omnes homines quantumvis occupatiſſimi ſtatim cernent, quàm ſint Sociniani Deo contrarii, quod eum, de quo dixit Eſaias cap.40:3. Eſt *vox præconis, in deſerto evacuate viam Iehovæ, dirigite in vaſto aggerem* DEO NOSTRO, &v.9. *In montem altum aſcende tibi Euangeliſatrix Tſijon, extolle fortiter vocem tuam, boni nunciæ Ieruſalem: extolle, ne timeas; dic oppidis Iudæ*: ECCE DEUS VESTER: & in quo is,qui Deus Abrahami eſt,fecit,quod promiſit,SE ipſum fore Abrahamo & ſemini ejus IN DEUM, Gen.17. nempe ſecundùm formulam novi fœderis, quo non angelis, non hominibus, non dictis diis ſubjicimur, ut Regnum ſit Dei, quod tenet Chriſtus: illum, inquam, ſe negare Deum Iſraëlis, & ſic Deum Abrahami q. in fronte ſua ſcribunt, dum ſe vocant eum cœtum, qui præ ſe fert,

fert, ſe ſciſcere, quòd non alius niſi PATER ſit DEUS ISRAELIS. Id nomen ipſorum præfert Catechiſmus, Racoviæ editus A. 1612. & verſio illorum Polonica N. T. edita A. 1620.

[13] Sed audiamus Equitem, qui ſatis pro innocentia ſuæ 13
partis eſſe exiſtimat, ſi Patrem & Filium unum eſſe dicant, etiamſi *Deum illum unum* (contra apertam ſcripturam) *eſſe* negent. audiamus, inquam, ſuam ſententiam comprobantem. *Deus ille unus*, inquit, *nullum Patrem habet*, *nec ſpiratur ab ullo*, *nulliuſve eſt ſpiraculum*. Innocentes homines *ſcriptura & argumentis* agunt. Sed quænam illa ſcriptura eſt, quæ hoc dicit? Nam, ut illi nobis argumenta faciant ſine Scripturis, & axiomata dictent, ipſis non damus. Nos verò in Scripturis legimus utrumque. *Deus erat Sermo*. Joh. 1: 1. *Dominus eſt Spiritus*. ὁ Κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. 2. Cor. 3: 17. Quibus dictis patet, verè, quando *Elohim*, *Deus*, aut *Iehovah*, vel *Adonaj*, *Dominus*, in Scripturis V. T. legitur, verbi gratia, in commemoratione factorum in principio, vocabulum *Deus creans* ſignificare etiam Sermonem, & in hiſtoria Moſis, ad Dominum retecta facie accedentis, vocabulum *Dominus* ſignificare etiam Spiritum ſanctum. Falſum igitur eſt, quod dicit Eques; quia nomina hæc, Deus, unus Deus, Jehovah, Dominus, in Scripturis ſignificant Patrem, Filium & Spiritum ſanctum: aliquando ſimul, aliquando diſtinctè aliquem de tribus: quod ex characteriſmis naturalibus aut œconomicis intelligi poteſt. ut in illo: *Iehovah eſt Iuſtitia noſtra*. *Gloria Iehovah manifeſtata eſt*. *Iehovah ſolus Salvator* & *Goël* (h. e. frater & vindex) eſt. *Deus ſuo ſanguine emit ſibi Eccleſiam*. Mihique certum eſt, Socinianos nulla arte efficere poſſe, ut ſymbolum id Iſraëlis, quod extat Deut. 6: 4. *Iehovah*, *Deus noſter*, *Iehovah unus* vel *unum*, non ſignificet, quod nos dicimus, Pater, fons gratiæ, Filius, redemtor, Spiri-

tus, Arrhabo & Paracletus noſter, unum ſunt. aut ut primum præceptum Decalogi, quo *Iehovah, Deus Iſraëlis,* dicit, *Non erit tibi Deus alius*, non valeat, eum, per quem in nobis efficitur juſtificatio & glorificatio noſtri, ut Jehovah nobis ſit in Deum, non eſſe eundem, qui & Abrahamo dixit, Ego tibi & ſemini tuo fiam in Deum, & qui adeò & cœlum ac terram fecit. utque illud præceptum tantùm ad tempus tenuiſſe (quemadmodum volunt Sociniani) nunc autem ſub N. T. ita correctum eſſe videatur, Me & alium habebitis Deum. ut Smalcius dicit *adverſus Monſtra* p. 77. *Nihil eſt Scripturis, præſertim Novi Teſtamenti, magis conſentaneum, quàm, præter unum naturâ Deum, alium etiam colere, qui non ſit natura & eſſentia Deus.*

14 ¹⁴ Traditio Equitis de Filio nobis nudat innocentiam partis adverſæ. *Filii*, inquit, *nomine is, qui à Patre ante ſecula omniumque rerum creationem præcognitus & ex mente illius genitus & unicè dilectus, deſtinato ſeculorum lapſu, ſolius Spiritus Paterni virtute, in utero matris, puriſſimæ virginis, conceptus & genitus, à Patre deinde ſanctificatus, & in mundum, cum æternæ ſalutis nuncio, miſſus, pro peccatis totius mundi victima factus, à mortuis reſuſcitatus, ad dextram Dei Patris ſedere juſſus eſt, tradita ſibi omni in cœlis & in terris ipſiuſque adeò judicii ultimi ſuprema poteſtate.*

Rogo te, mi Eques, ubi legiſti, *Filium ante ſecula præcognitum eſſe*, ut filium? Chriſtum eſſe *agnum præcognitum ante jacta fundamenta*, legimus 1. Pet. 1: 19. 20. ſed eſſe filium præcognitum, quaſi non ante jacta mundi fundamenta fuerit, & filius fuerit, ſed demum in ultimis diebus extiturus eſſet filius; nuſpiam legiſti. Hæc tu audes, & mendacia tua pro veritate jactas. Interim ſicco pede præterveheris, quæ tam clarè de Filii æterna & indiſſolubili vita, ac gloria, quam habuit apud Patrem, in Novo & Veteri Teſtamento inculcantur. Qualia & nos in aſſertione

C & ex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

& explicatione principii Euangelii Johannis protulimus.

[15] Rurſus, ubi legiſti, *Filium ex Patris mente genitum*, 15
nempe antequam naſceretur ex matre virgine, & ante ſecula? quod nihil aliud ſignificat, quàm Patrem de eo creando cogitaſſe. Itaque tibi *genitus* dicitur, antequam eſſet. Idemque tibi eſt *genitus* & non extans. neque relinquitur, quare non & Angeli, & Adam, & omnes filii Adami eodem modo dicantur ante ſecula *geniti*. Falſumque tibi eſt, Melchiſedecum Filio nec principium dierum nec vitæ finem habenti aſſimilatum. Heb. 7: 3. & habere eum proceſſiones anteriores, à diebus ſeculi, antequam è Bethlehem procederet. Mich. 5: 1. aut *Angelum illum faciei*, in quo Deus videtur coram, & qui apud Deum intercedit (qui non poteſt eſſe alius, quàm *Angelus fœderis*) omni tempore pro Iſraëlitis interceſſiſſe, eoſque potenti ſuo verbo bajulaſſe. Eſ. 63: 9. Hebr. 1: 3. denique eum *in initio* & *ab initio fuiſſe*. Joh. 1: 1. 2. 1. Joh. 1: 1. Omitto alias clariſſimas demonſtrationes. Neque enim librum ſcribimus.

[16] Quæro etiam, ubi legeris, *Spiritus paterni virtute* 16
conceptum eſſe? Hoc enim tuum commentum eſt, eò excogitatum, ut *ab evidenter veris*, *breviſſima mutatione*, *diſputatio ad ea*, *quæ* ſi non *evidenter falſa ſunt*, certè non ſola vera ſunt, *perducatur*. Id Juriſconſulti *cavillationem* nuncupant. de reg. jur. l. 66. & l. 177. de V. S. Verum eſt, quod Spiritus ſanctus Filio corpus fecerit, (Nam & à Spiritu Dei miſſus eſt, Eſ. 48: 16.) ſed quòd ſibi ipſe Filius corpus non fecerit, id neutiquam verum eſt. Nam ſeipſum, quum in forma Dei eſſet, & eſſet Deus, & tanquam Deus in tenebris luceret (Joh. 1: 1. 5.) evacuavit, dum aſſumſit formam ſervi, dum in ſimilitudine hominum factus eſt, ideoque & ſimilis hominum homo & non major ſervo, quatenus domini argumenta, quæ videbantur, fide prophetiarum dijudicanda erant, propria voluntate inventus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

eſt, Phil. 2:7. ipſe ſtructor eſt templi Domini, Zach. 6:12.13. Hebr. 3:3.6. &, quia eſt aſſertor (ἐπιλήπτωρ) ſeminis Abraham ſua gratia & dilectione, cum pueri carne & ſanguine participarent, ipſe quoque illa communia cum ipſis ſuſcepit, Heb. 2:14. Ideoque & dicitur veniſſe in mundum, in quo fuerat, & quidem ad propria, quorum conditor ipſe erat. Joh. 1:9.10.11. Col. 1:16. Epheſ. 3:9.10. Heb. 3:3.6.

17 [17] Prævaricatur itaque Eques, cùm in phraſi *conceptus ex Spiritu ſancto*, quem *ſpiritum paternum* vocat, nihil nobis relinquit intelligendum niſi *virtutem ſpiritus*, qui procedit à Patre. quum tamen ea phraſis potius ſignificet ἐπέλευσιν & deſcenſum in Virginem ipſius Filii ſive Sermonis, ut eam gloria cooperiret, & in ea habitaret, ut filius hominis. De qua ἐπελεύσει loquitur Angelus Luc. 1:35. Nam quid impedit, Filium, Sermonem, Sapientiam, quæ eſt & erat in ſinu Dei (Prov. 8:30. Joh. 1:18.) *Spiritum ſanctum* h. e. perſonam incorpoream, & ſanctam h. e. ab omni vilitate & impuritate ſemotam, indigitari? Nonne in ipſo eſt & *Caro*, ſecundùm quam eſt ortus ex ſemine Davidis, & *ſpiritus ſanctitatis* ſive *ſanctus*, (ſive perſona & natura non humana ſed divina) ſecundùm quem *definitus* & propriè ac ſingulariter denotatus compellatuſque eſt (quod Smalcius vult conſtitutum factumque intelligi) *filius Dei in potentia?* Rom. 1:3.4. *Quo ſpiritu vivificatus eſt* ex mortuis; & *in quo profectus eſt prædicatum .... in diebus Noe.* 1. Pet. 3:18.19. *in quo juſtificatus eſt?* 1. Tim. 3:16. Nonne ipſe eſt *ſpiritus vivificans?* 1. Cor. 15:45.

18 [18] Præterea annon, dum *Spiritum paternum* dixiſti, apud animum tuum negaſti, ſpiritum ſanctum eſſe ſpiritum Filii, & quidem naturaliter, ut ex Patre, ita ex ipſo eſſe? Quod quum nos doceant Scripturæ, vel hoc ipſo docent, Filium per Spiritum ſuum ſibi corpus & σκήνωμα fabricaſſe. Certè Sermo, dum factus eſt ſive eſſe incepit caro, h. e.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

h. e. homo, eo ipſo ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν h. e. in nobis habitare incepit. Joh.1: 14. quod eſt voluntatis & poteſtatis, & promiſſionis antea ab ipſo editæ impletio atque exhibitio. Vide modò Zach.2: 14. 15. vel 9. 10. *Nam ecce ego agito manum meam contra eas & erunt præda ſervis ſuis, & cognoſcetis, quòd Iehovah* Deus *exercituum me miſerit. Iubila & lætare, filia Tſijon, quia ecce ego venio & habitabo in medio tui: dictum Iehovah.*

[19] Non obſcurè innuis, Eques, te nominis *Filii* nullam 19
propriam notionem & ſignificationem *in potentia*, ſed tantùm eam, quòd more non vulgari à Deo creatus ſit, agnoſcere. adeò ut non magis ſit Filii Pater Deus, quàm Angelorum. Idque tam forte argumentum viſum eſt & Smalcio, ut cenſuerit, niſi dicamus, Deum ſeminalem naturam addidiſſe ad ſanguinem Virginis, quo conciperetur D. Jeſus, eum Patrem ejus appellari non potuiſſe. Id verò fœdum ipſius commentum eſt, ad religionem prorſus inutile, & ad gloriam Dei nihil faciens prorſus. Quid enim attinebat Deum Chriſti magis Patrem quàm creatorem nuncupari, ut propter eam cauſam ſeminalem eſſentiam injiceret in uterum virginis, quò Pater nuncuparetur? De hoc commento vide Smalcium *adverſus Monſtra* p.150. Quomodo igitur nomen *Filii*, in ejus compellatione, eſt nomen præſtantius, quàm quod Angelis dari poſſit? Hebr.1:4. Quod nomen Solomo ultra hominis comprehenſionem eſſe teſtatur, Prov.30: 4. & Eſaias פלא *mirabile* indigitat. Eſ.9: 5. Certe ea, quam tu fingis, ratione diceres eum filium Spiritus ſancti. Nunquid verò & hoc alicubi legiſti?

[20] Legimus, quòd Filium *Deus ſanctificaverit, & in* 20
mundum miſerit, Joh.10:36. ſed quòd eum *deinde*, poſtquam ex virgine natus eſt, demum ſanctificaverit, & in mundum miſerit, non legimus. Id tuum figmentum eſt.

Pridem ſanctificavit eum Pater, antequam natus eſt. Nam & Gabriel teſtatus eſt eum ἅγιον *ſanctum:* & prophetæ omnes eum declarant eſſe τὸν ἅγιον, *Sanctum illum.* Sit omnium inſtar Eſaias, quî cap. VI. narrat, ei accinuiſſe angelos, *Sanctus, ſanctus, ſanctus.* Tunc enim vidit gloriam ejus, & de eo locutus eſt. Joh. 12: 41. Id quod ex ipſa viſione Eſaiæ perſpicuum eſt. Omnes enim circumſtantiæ teſtantur, vidiſſe Eſaiam humanam ſpeciem collocatam in throno: ut & Ezechiel vidit cap. 1: 26. Atqui in viſione non videtur ut homo, niſi ὁ φανερούμενος ἐν σαρκὶ, qui *manifeſtatur in carne,* ſive, *qui fit caro.*

21 [21] Neque, poſtquam natus eſt, tum demum miſſus eſt, ſed quando *in carne venit*, ſive dum natus eſt & in mundum venit, miſſus eſt, & quidem à Deo, ex cœlo. Quæ tu, bone vir, retices omnia. Malles ſcilicet ea non ſcripta. Nam quid eſt non confiteri, niſi palam negare? Imprimis in oppoſitione tuæ ſententiæ ex adverſo ſententiæ orthodoxæ. *Mitti in mundum* verè eſt Filii deſcendentis ex cœlo, & venientis à Deo, apud quem, & in cujus ſinu erat (Joh. 1: 1. 2. 17: 5. Prov. 8: 22. 30.) unde & dicitur non ex terra, ſed ex cœlo eſſe. Joh. 3: 31. 34. 8: 23. Quid iſtud monſtri eſt, quòd meminiſti aſcenſionis in cœlum, & deſcenſionem diſſimulas? Nonne Apoſtolus ex hoc ipſo, quòd *aſcendit*, infert, tanquam neceſſarium connexum, quòd *priùs deſcenderit?* Eph. 4: 9. Quod certè, ſi ex terra eſſet, nulla ratione dici poſſet. Vos autem hîc Apoſtolo, & ipſi Domino (Joh. 3: 13.) in os contradicitis. Apoſtolus dicit: *Si aſcendit, ergo priùs deſcendit.* nempe quia *ex ſuperioribus eſt*, h. e. quia Deus & Dominus eſt is, qui aſcendit in altum. Pſal. 68: 8. 19. Vos autem, *Si deſcendit, ergo priùs aſcendit.* nempe quia ex inferioribus eſt. Ideoque fingitis, Chriſtum aliquando in cœlum aſcendiſſe ante prædicationem ſuam; quanquam id non ſit ſcriptum. Eſtne hoc ſcripturam tradere,

an

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

an Alcoranum? Plura de his egimus in Conſideratione Princip. Euangel. Johannis § 47. & 164.

20 21 Quòd autem non demum miſſus ſit poſt nativi- 20 21
tatem, id ex eo manifeſtum eſt, quia *miſſus eſt in ſimilitudine carnis peccati.* proinde in nativitate. Rom. 8:3. & quidem, ut fieret ſub legem, Gal. 4:4. Atqui, quando ex muliere ortus eſt, tum factus eſt ſub legem. Luc. 2:21. 22. 23. Quare etiam, quando natus eſt ex muliere, miſſus vel potiùs *emiſſus* ſive à Deo miſſus eſt, & à Deo venit. Sciunt Sociniani, ſyntaxin verbi & participiorum, quæ eſt Gal. 4:4. non refragari noſtræ expoſitioni. Ne tamen tergiverſentur, inſuper monet Apoſtolus, *à Deo miſſum eſſe Filium, ut eos, qui ſub lege erant, redimeret.* Non verò hoc fine miſſus eſt, poſtquam natus & legi obnoxius factus eſſet, ſed cùm legi obnoxius factus eſt. Quod ipſa nativitate factum eſt. Tum igitur, quando natus eſt, à Deo exivit, & in mundum venit. Joh. 6:46. 8:42. 12:46. 13:3. 16:27. 28. 30. 17:8. Ubi Chriſtus hujus rei fidem inter ea, quæ cumprimis neceſſaria ſunt, commendat, dum id quaſi unicum aut ſanè primum inter credenda de ipſo facit. Vide c. 16:27. *Credidiſtis, quod à Deo exiverim.* & c. 17:8. *Cognoverunt verè, quod à te exiverim, & crediderunt, quòd tu me miſeris.* Quare & Johannes in principio Euangelii id, ut primum fidei articulum, inculcat, *Fuiſſe apud Deum, in tenebris lucere, propria in mundo habuiſſe, fuiſſe vitam & lucem*: tum *veniſſe in mundum,* v. 9. non tamen, ut qui non fuerit in mundo. v. 10. ad proprios veniſſe, &, à propriis repudiatum, iis, qui acceperunt eum, dediſſe jus filiorum: v. 11. 12. 13. nempe *carnem fuiſſe factum, & ſic habitaſſe in hominibus.* eoque partim rejectum eſſe, partim gloriam ejus viſam iis, quibus datus erat.

22 Ex eis, quæ diximus, apparet turpis diſſimulatio fi- 22
nis miſſionis ipſius, nempe ad verè & propriè redimendum

dum. Nam Eques noſter *cum æternæ ſalutis nuncio miſſum dicit*, ut putemus, ejus miſſionem incipere à prædicatione & non à ſubjectione ad obedientiam legis. Quanquam autem Chriſtus primus ex reſurrectione mortuorum lucem nunciare debuerit populo & gentibus; tamen ſalutis æternæ primus ipſe index & teſtis non fuit, quatenus in carne locutus fuit; ſed Deus Pater de ipſo & ſalute hac teſtatus eſt per prophetas, & ipſe non in occulto ab initio locutus eſt. Eſ. 45: 19. 48: 16. Joh. 8: 25. *Tu quis es? Initiò quod & loquor vobis.* q. d. Mirum eſt, me nunc interrogari à vobis, quis ſim, quum id ipſum ſim, & re ipſa eſſe inveniar, quod ab initio ſermonis divini ad vos facti hactenus per prophetas meos vobis loquor & teſtor.

23 [23] Impudentia eſt, quòd audet Eques aſſerere, *Chriſtum victimam eſſe factum pro peccatis totius mundi.* quum tamen revera ſocii ejus negent, eum victimam factum eſſe. Quàm ſibi hìc conſtent, infra ad p. 11. 12. 52. & 55. cum Deo bono monebimus. Et, re ita poſtulante, ad pag. 51. de ſeſſione ad dextram Dei dicendum erit.

24 [24] *Poteſtatem omnem in cœlo & terra* quomodo Chriſto attribuent, quum ipſi adimant id, quod neceſſarium eſt, tum ut poteſtas omnis ei dari poſſit, tum ut eam poſſit exercere? Apoſtolus, ut Chriſtus conſtituatur hæres omnium, præſupponit, quòd Deus per eum ſecula fecerit. Hebr. 1: 2. quo non poteſt ſignificari niſi productio partium mundi, de qua Hebr. 11: 3. *Fide animadvertimus, ſecula concinnata eſſe verbo Dei.* Nam & ex עולמים *αἰῶνες ſecula* ſolebant ab Hebræis, ad quos Apoſtolus ſcribebat, appellari. Idem hoc ipſum enucleatiùs tractat & inculcat Col. 1: 15. 16. 17. 18. 19. Hoc, quod dixi neceſſarium fuiſſe ipſum habere, ut poteſtas omnis ei dari poſſet, Johannes *dignitatem* vocat: quam negat in ulla creatura repertam eſſe in cœlo & in terra. nempe dignitatem ad

aperien-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

aperiendum ſigilla libri h.e. exhibendum factis, quæ in libro Dei ſcripta ſunt, ut, paulatim repræſentatis implementis, prophetiæ myſteria cognoſcantur: & *ad accipiendum potentiam, & divitias, & ſapientiam, & vim, & honorem, &* GLORIAM, *&* BENEDICTIONEM. Apoc. 5: 4. 5. 9. 12. 13. *Accipit* autem, quando Deus, angeli & homines hæc ei *dant*, h. e. ei attribuunt & teſtantur de ipſo. Si verò Chriſtus non eſt verè & propriè h. e. non naturâ, ſive illa Deitate, quæ unica eſt, ſed nomine tenus, Deus, non poteſt accipere hæc omnia: quemadmodum illi dantur v. 13. cum Deo. Dei enim hæc ſunt. Et Deus gloriam ſuam alii & diverſo nulli dat. Eſ. 42. & 44. Ita enim deſineret eſſe unus. Ideò teſtatur Baptiſta & Chriſtus ipſe, quod diligat Pater Filium, eoque omnia in manum ejus tradiderit. Joh. 3: 35. & omnia ei oſtendat, quæ facit. Joh. 5: 20. Quæ dilectio nihil eſt, niſi voluntas, qua quærit gloriam ejus, Joh. 8: 50. eumque vult glorificare, & honorari, quemadmodum ipſe honoratur. Joh. 17: 1. 5. 5: 23. Col. 1: 18. 19. Uberiùs hæc explicandi facultatem nobis præbent Scripturæ, nempe omnes actus Filii Dei, ad quos agendos & exercendos poteſtatem accepit, eſſe planè divinos & creaturæ nullo modo convenire: niſi in hiſce animadverſionibus brevitas ſervanda eſſet. Quod ſi autem illius actus planè divini ſunt (quod nec Sociniani prorſus negare poſſunt) quomodo eos patrandi poteſtatem habere poteſt, qui non eſt Deus? Scio, ridere Socinianos, quum dicimus, requiri ad poteſtatem accipiendam dignitatem Creatoris omnium. Solent enim ſic cavillari: Qui accipit poteſtatem, non eſt Deus ille unus. Atqui longè falluntur. Pater dedit Filio omnia in manum, quia, poſtulante Filio, voluit h. e. cum Filio voluit per Filium omnia reſtitui & renovari. Filius in tempore accepit poteſtatem ſpiritum ſuum effundendi, & omnia faciendi, quæ

D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

di, quæ de regno Dei & Chriſti antè ſcripta ſunt; quando omnia præſtitit, quæ ad conſummandum principem ſalutis requirebantur, ut decenter & pulchrè cum demonſtratione virtutum Dei ea facere atque exequi poſſet. Sed & hæc, quæ ad conſummandum principem ſalutis requirebantur, in quibus fundatur legitimus poteſtatis uſus, ſive ipſa poteſtas & faciendi jus ac decentia, tollunt; &, quaſi accipere poteſtatem non poſſit, qui ſummus eſt, aut, qui ſummus eſt, poſſit aliter, quàm decenter agere, poteſtatem datam opponunt veræ Filii Deitati, per quam illa potiùs adſtruitur. Sed nec Filio dant Sociniani id, quod neceſſarium eſt ad exercendam eam poteſtatem: nempe potentiam, ſive voluntatem efficacem. Nam Filio attribuunt ſanè, quod vitam det; ſed non, quòd *vitam habeat in ſe, ut Pater vitam habet in ſe*, & quòd ipſe *vita* & *veritas* ſit, neque quòd *ipſe faciat* ea, quæ *in nomine ipſius petimus*. Quid enim agit ſecundùm ipſos Chriſtus in regno ſuo, quod non & angeli & homines, qui norunt voluntatem Dei & eam approbant, ſimiliter agere dici poſſint? Propterea, ut Apoſtolus miraculum aut effectum aliquem divinæ potentiæ pronunciat, & fit: ita ſecundùm ipſos Chriſtus. Cujus voluntas ab ipſis, ſi ſuis volunt ſtare principiis, cenſetur eſſe creata & dependens, & ſic nihil niſi approbatio imperii divini & poſtulatio effecti: non autem dominicum, herile, efficax ac forte imperium ſibi ſubjiciens omnia; non δύναμις, non ἰσχὺς, non κράτος, non δεσποτεία aut βασιλεία, non in beneficiis χάρις *gratia*, non in pœnis *ira*. Qualia Chriſto ubique in verbo Dei attribuuntur.

25 [25] Quid autem vocas, Eques, *ſupremam poteſtatem judicii*, quum non agnoſcas pronunciationem verè judicis, ſed indicis, tabellionis, nuncii, legati? Ita enim torquere ſoletis locum Joh. 5:30. *Vt audio, judico*. Quanquam is verè *judicium*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

cium Filio aſſignet, & judicium ſecundùm dicta Dei, & voluntatem Patris. Quæ *unitas* eſt; quam vos in *dependentiam* (quanquam non ſine diſſidio, ut poſtea dicemus) convertitis. Sed, ne pudendum dogma pateſceret, *ſupremam poteſtatem judicii* per ludibriū dixiſti poteſtatem pronunciandi ſententiam alienā, à qua nemo appellare poteſt.

[26] Per *Spiritum ſanctum* fatetur Eques ſe non intellige- 26
re Spiritum Dei, qui eſt in Deo, qui egreditur ex Patre & Filio ab æterno, atque adeò eſt Patris & Filii ſpiritus; qui creavit omnia, & hominem; qui locutus eſt per prophetas: qui eſt *Dominus*, ad quem acceſſit Moſes; qui eſt Deus; qui miſit ùna cum Patre Filium in tempore, ut hominem, Eſ.48:16. cui rebellarunt Iſraëlitæ, Eſ.63: 10. Act. 7: 51. qui tentatus eſt ab ipſis, & ab Anania, & quem is fallere voluit: qui dat unicuique gratias, prout vult; qui habet potentiam, per quam operatur; qui eſt & datur alius Index, doctor & Paracletus juxta Filium, Zach.9: 12. Joh. 14: 16.26. 15:26. 16:7.13 14.15. cujus templum nos ſumus; qui habitat in nobis; qui nos unum facit cum Chriſto & Deo; qui manet apud nos; qui habet φρόνημα, quod eſt ſecundùm Deum; qui mortalia noſtra corpora vivificabit. Rom.8: 11. qui à nobis invocatur, 2.Cor.13:13. Apoc. 1:4. per quem jurat Apoſtolus, Rom.9: 1. cujus eſt nomen, ut Patris, & Filii, in quod baptizamur; qui teſtatur in cœlo, & in nobis, & unum eſt cum Patre & Filio. adeò ut ipſius *κοινωνία communio* ſit ſummum illud bonum & vita æterna, quam ſperamus. Hæc enim omnia nihil ſunt, ſi Spiritus, divino & nobis imperſcrutabili modo, non eſt perſona & Deus, unum eſſentia cum Patre. Sine quo etiam illud, quod de eo videtur Eques confiteri, nihil eſt.

Vocat eum [27] *Ducem, Magiſtrum & Paracletum.* Atqui 27
Jehovah eſt rex noſter, ipſe eſt judex noſter & vindex, ipſe legiſlator. Eſ.33: 22. Dux, Magiſter, Paracletus, per-

 ſonæ

ſonæ divinæ nomina ſunt. Unica noſtra conſolatio eſt, quam nobis ereptum it Eques: propter quam id, quod in ſe totum imperſcrutabile eſt, ut intelligi & credi à nobis potuit, revelatum eſt. Nempe fidem, lucem, amorem juſtitiæ & ſanctitatis, preces, ſuſpiria, etiam loquelâ deſtituta, in noſtris infirmitatibus, quando neſcimus, quid oremus, quemadmodum oportet, quæ in nobis exiſtunt per prædicationem Euangelii, eſſe effecta Agentis potentiſſimi; ejuſque voluntatis ſigna illa effecta eſſe, & tanquam voces, quibus ſuum *φρόνημα ſtudium* eloquitur; & id Agens operari in nobis propter voluntatem & meritum Filii; ex quo eſt & cum quo unum eſt: ut ita ſciamus, Spiritum, qui hæc facit, revera cœlitus miſſum & nobis datum, & ſic noſtrum eſſe, factumque eſſe arrhabonem noſtræ acquiſitionis in hæreditatem Filii; & Paracletum, cujus voluntas, quia ipſe noſter eſt, revera eſt interceſſio, & interceſſio, quæ exauditur. Hæc eſt noſtri *obſignatio*: quam Eques neſcit, &, quantum in ipſo eſt, in piis delet. A qua obſignatione ipſorum tota doctrina longiſſimè abeſt.

28 [28] *Diviniſſimus afflatus* quid, quæſo, eſt? Ubi id legitur? An ea vox melior & ſignificantior eſt, quàm omnia illa nomina, imò magnificum illud nomen tot gloriis fulgens per totas Scripturas diffuſum? Ego certè non video, quid *afflatus* ille ipſi ſit. Aliàs ſolent dicere, *Spiritum* eſſe potentiam, imprimis ſanctificantem; aliàs mediam virtutem; aliàs Euangelium; aliàs donum miraculorum; aliàs ſpem. Quidnam horum vocet *Afflatum diviniſſimum*, equidem neſcio.
29 [29] Sed eſt ipſi *afflatus Patris*. nempe non eſt Spiritus Filii. contra Rom. 8: 9. 1. Pet.
30 1: 11. Gal. 4: 6. [30] Sed, inquit, *Filius à Patre accepit*. Actor. 2: 33. legitur, quòd *acceperit à Patre promiſſionem Spiritus ſancti*, i. e. quòd Pater ipſi poſtulanti jure ſuo, quum conſummatus eſſet per paſſiones, dederit poteſtatem implen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

implendi promiſſionem effuſionis Spiritus ſancti. Legimus item Pſalm. 68: 19. *accepiſti dona in hominibus.* Quod enim in homines, qui ſunt peculium Chriſti & membra illius fiunt, effunditur, id Chriſtus impetravit, & id ipſe pro merito ſuo accipit in ſuis. Sed ubi legitur, quòd Filius Spiritum ſanctum acceperit à Patre, niſi quâ Chriſtus eſt? aut diviniſſimum afflatum? & quomodo ſecundùm vos Filius vel minimum donum accepit? Nam & ſatisfactionem negatis; quâ negatâ, manet exſecrationi ſua vis ad arcendum à nobis omnia dona Dei: & Chriſti poteſtas, quemadmodum demonſtravimus, non eſt poteſtas quippiam propriè faciendi, aut dominium, ſed poteſtas volendi, quod communis Dominus vult. Ita & angeli accipiunt diviniſſimum illum afflatum. Nam coram illis eſt lætitia ſuper uno quovis peccatore reſipiſcente. Ita ipſi fideles accipiunt eum, ut ſibi illum donent: ſi tali expoſitioni fides eſt.

[31] Verba igitur mera & inanes logi ſunt, quæ Eques crepat p. 9. de unitate S. Trinitatis. In quibus etiam illam καινοφωνίαν licet caſtigare, quando dicit, Pater & Filius & Spiritus ſanctus ſunt *unus idemque inter ſe.* Nam & hoc non legitur. [32] Sed *unitatem* explicat 1. *negationem diſſenſionis.* Quæro rurſus, quis te docuit ita Scripturam interpretari? Inter Deum & Angelos nulla eſt diſſenſio. Facit enim Deus pacem in excelſis ſuis. Job. 25. Sunt ſervi ipſius facientes voluntatem ipſius. Pſal. 103. An igitur nihil eſt, quòd *Pater & Filius unum ſunt*, amplius? [33] 2. quòd *omnia, quæ F. & S. S. facit vel loquitur, auctorem habent Patrem.* h. e. vel juſſorem vel effectorem. Clarum eſt, Equitem adimere Filio & Spiritui ſancto dominatum. de quo jam diximus. [34] 3. quòd *omnia redundabunt in Patris gloriam, in eaque tanquam ultimo fine ſuo conquieſcent.* Rurſus clarum, negari gloriam Filii & Spiritus ſancti, quam Pater quærit & vindicat; negari Filio εὐλογίαν & gratiarum

rum actionem; negari, eum eſſe finem noſtrum; adeoque eum eſſe *vitam.* negari, Spiritus ſancti communionem eſſe ſummum bonum. Rurſus quæro ex te, Eques, ubi hæc, quæ Scriptura teſtatur, diſſimulanda & neganda eſſe didiceris? Quis de docuerit, gloriam Patris eſſe finem gloriæ Filii, ita ut gloria Filii non ſit eadem, quæ Patris?

35 [35] Quæ Eques in orthodoxam ſententiam dicit, quibus conatus Theologorum in proponendo hoc myſterio exſibilat, non ſunt digna caſſa nuce. Licet, tutum eſt, expedit, iis inſiſtentem, quæ Deus de ſe revelavit, ignorare velle, quæ Deus non revelavit.

Neſcire velle, quæ magiſter maximus
Neſcire nos vult, erudita inſcitia eſt.

Quid enim magis contra rationem, quàm ratione rationem conari tranſcendere? Et quid magis contra fidem, quàm credere nolle, quicquid non poſſit ratione attingere? Bern. ep. 190. Non enim licet ignorare aut negare, quæ Deus revelavit. Sermonem eſſe Filium Dei, non ſecundùm carnem, ſecundùm quam ex ſemine Davidis eſt, ſed ſecundum ſpiritum ſanctitatis, quo eſt ſpiritus vivificans, eſt dictum Dei. Filium & Patrem eſſe unum, atque ideò à Patre diſſentire non poſſe, neque adeò quempiam ex manu ipſius eripere poſſe, dictum Dei eſt. Eum eſſe Filium Dei in potentia, neque adeò minus unum eſſe cum Patre, quàm quivis noſtrum cum ſuo Patre, cum quo naturam communem habet (ſed ſimilitudine & origine, non unitate) dictum Dei eſt. Filium à Patre mitti & donari, ac proinde non eſſe eum, qui eſt Pater, dictum Dei eſt. Filium habere & facere, quæ habet & facit Pater, dictum Dei eſt. In Filio Dei gloriandum eſſe, at in non-Deo gloriandum non eſſe, ſed per gloriationem in non-Deo, in non-Jehovah, Deum offendi & ad iram provocari, verbum Dei eſt; neque tantùm verbum, ſed facto comprobatum

batum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

batum judicium. ut Canticum Deut. 32. demonſtrat. Omnis gloriatio Judæorum in Meſſia non-Deo Dei provocatio eſt & à vero Deo apoſtaſia ad dæmones. Deut. 32: 21. 27. Non eſſe diverſum Filium à Patre, ut gloriam Dei, quæ eſt gloria redemtionis & converſionis mundi, accipere non poſſit, verbum Dei eſt. *Iehovam, Deum noſtrum, Iehovam* (qui fit, quod eſt, creando, Filium dando, redimendo, juſtitiam parando, nos regenerando, obſignando) *unum eſſe*, verbum Dei eſt. Nullum alium eſſe pro Deo unquam habendum, quàm eum, qui Iſraëlitas eduxit ex Ægypto; & in Chriſto Deum nobis factum eſſe in Deum, ſive *verum* factum eſſe, imò Deum Iſraëlis debuiſſe conſpici revelatum in gloria ſua, verbum Dei eſt. Vivere Filium propter viventem Patrem; & vitam in ſe habere, quemadmodum Pater vitam in ſe habet, verbum Dei eſt. Filium eſſe Deum, & non eſſe θεὸν λεγόμενον *Deum nuncupativum*, ſed deorum nuncupativorum dominum, conditorem, nominatorem, judicem, vindicem ac deſtructorem, verbum Dei eſt. Pſalm. 82. & eum, qui ab angelis, item nuncupatis diis, adoratur, eſſe Jehovam, item verbum Dei eſt. Pſal. 97. 7. Hebr. 1: 6. Sed eſſe *Deum quendam, impropriè dictum, nuncupativum, non-Deum Iſraëlis, non magnum illum Deum*, Socini dictum eſt. Unum *eſſe* Deum, cæteros *dici*, verbum Dei eſt. Socinianorum ſermo eſt, Plures eſſe verè deos, ſed inæquales. Nobis Chriſtianis unum Deum eſſe, verbum Apoſtoli eſt. Socinianorum, nos habere Deum magnum & minorem. At quomodo tres *ſint unum*, & ſic habeant unam eſſentiam, nec revelatum eſt, neque revelari potuit. Nemo novit Patrem, niſi Filius; nec Filium, niſi Pater. Et revelat Filius, in quantum revelari neceſſe eſt. *Quod eſt nomen ejus, qui ventum colligit pugillis, & aquas conſtrinxit tunica, & quod eſt nomen Filii ejus, ut cognoſcas!* Si interrogare libet, *quomodo hæc fieri poſſunt*,

ut Nicodemus quondam interrogabat, Deus vobis interrogandus eſt, ut reſpondeat vobis. Quanquam nonne videtur vobis reſpondiſſe, quum Eſ. 40. eos objurgavit, qui Deum, cujus gloria ibi manifeſtanda promittitur, ſuis cogitationibus homini ſimilẽ faciunt, ut negent eum eſſe, qui oculis viſus, auribus auditus, & manibus palpatus eſt? Nam quibuſcum, quæſo te, rixatur, quum dicit, *Et cui aſſimilabitis Deum?* poſtquam Dei immenſitatem & omnipotentiam docuiſſet: ejus, inquam, cujus gloriam manifeſtandam, cujus os coram populo locuturum, quem quaſi digito ſine metu & trepidatione oppidis Judæ oſtendendum prædixerat: niſi cum Judæis, qui, ne crederent, hominem illum Jeſum aut Chriſtum promiſſum eſſe Filium Dei in potentiâ, Patri æqualem, de Deo cogitationes humanas conceperunt, quales Sociniani; nempe, Deus unus eſt, Ergo Homo hic non eſt Deus ille unus, & Meſſias non poteſt eſſe is, qui Iſraëlem eduxit ex Ægypto? Nonne cum iiſdem litigat cap. 45. & 48. & cap. 50. ubi is, qui os ſuum non ſubtraxit alapis, vocatur Jehovah, & de potentia ſua & operibus divinis proteſtatur, & ad Deum juſtificantem ſe provocat?

pag. 10. 36 [36] Cui igitur credemus? Deo tam evidenter de ſe teſtanti; an illi, qui, quia *à nemine* ille modus unitatis *intelligi poteſt*, ideò decernit eſſe negandum, quod diſertè dictum eſt, & Deum ad modulos creaturæ reducendum? Si Eques alia omnia intelligeret, ſi ſuam ipſius animam &, quod illa imperium in membra habet, noſſet; ſi ſciret, quomodo poſſibile ſit ſeipſum fieri & exiſtere, cùm nihil aliquando fuerit; ſi ſciret, quomodo Deus pugillo aquam metiatur, & cœlos ſpithama dirigat, & trientali menſuret pulverem terræ, & trutina montes colleſque appendat: forte ferremus eum determinantem ex ſui intellectus menſura, quid verum falſumve ſit in Deo, qui major eſt omni-

omnibus rebus creatis, in quibus tantùm umbra eſt ejus, quod ipſe eſt, adeò ut ad illum gentes ſint tanquam ſtilla de ſitula, cum omni ſua cognitione atque ſapientia. Atqui Eques illa omnia juxta cum ignariſſimis ignorat; neque ſciet, etiamſi omnium hominum ſcientiam in unum conflatam combiberit. Quomodo igitur nobis dicet, quid ſit Deus, & an is verum dixerit de ſe nec ne, qui neſcit, quomodo aliquid ſit præter Deum? Certè, unam eſſe voluntatem, cujus quaſi momento (cum Ambroſio loquor) omnia facta ſunt, tam palam eſt, quàm clarum eſt, Solem eſſe ad oculum, & oculum ad Solem; & tamen nec oculum ſibi Solem, nec Solem ſibi oculum feciſſe. Itaque & illud perſpicuum eſt, non eſſe aliam voluntatem, qua ſanctificamur, ut ſimus ad ipſum, unde ſumus; niſi eam, propter quam ſumus. Ejus eſſe potentiam, & divitias, & gratiam, & regnum, & honorem, & gloriam. Eſſe verò neceſſariò hanc voluntatem & ſponſoris & ſacerdotis, lex Dei & conſcientia, Deo veritatem & ſanctitatem atteſtans, vociferatur: & ſcriptura id univerſa pronunciat. Eam verò gratiam extare, & Deum decere, ipſa Dei tolerantia & mancipatio creaturæ in ſervitutem vanitatis & liberaliſſima beneficia inter plurima judicia & caſtigationes, præter verbum, quo vocamur ad pœnitentiam, demonſtrant. Deus verò, quod naturâ ſcire non poteramus, verbo ſuo nobis revelavit, Sacerdotem noſtrum, cui dati ſumus, cujus hæreditas ſumus, in quem credere, cui confidere, in quo gloriari, quem in nobis vivere & in nobis glorificari atque admirabilem fieri oportet, eſſe Filium ſuum, hominem per dilectionem ſuam factum, unum ſecum. Hoc non intelligit Eques, ideò negandum eſt, imò omnia, quæ cernimus & palpamus, quæque in intimis conſcientiæ penetralibus recondita ſunt, tollenda & eruenda ſunt. Nondum vides, Eques, te non tantùm

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Scripturam, ſed ipſam conſcientiam & Dei opera manifeſta tollere, quia non vis credere, quod non intelligis? Sed eſtne hoc armis ſpiritûs pugnare, dicere, non intelligo, &, quod non intelligo, nego?

37 [37] Neſcio ubi noſtri, *deſperantes de Scripturis, vos ad Chriſtiani orbis conſenſum vocent.* Neque enim multitudine nitimur. Non tamen poſſumus vobis non objicere veſtram novitatem, per quam ipſam vos confundi neceſſe eſt: quum appareat, id, quod nos credimus, ab Eccleſia Chriſtiana, quæ verbum Dei ſecuta eſt, ab initio creditum eſſe; ut Juſtinus Martyr teſtatur: & Scripturæ prophetia inter illos, qui Deitatem Chriſti defendunt, & qui eam oppugnant (quos orituros ſequentibus temporibus prædicit) clarè ſententiam pronunciet. Certè, ſi prophetias adeamus, omnia, quæ de Eccleſia Deo chariſſima prædicuntur, & magnam partem impleta ſunt, non in veſtros ſodales, ſed in eos, qui Chriſtum ſeriò adorant atque invocant, conveniunt.

APOLOGIA.

Non evertere Chriſti & Spiritus S. divinitatem.

A*Junt nos* evertere Chriſti & Spiritus S. divinitatem.

Atqui nos Chriſtum Deum eſſe confitemur, [38] *divi-*
38 39 *nitate, quæ Chriſto, quæ Dei Filio, Dei* [39] *Sermoni, quæ*
40 *Regi & Judici omnium à Deo* [40] *conſtituto, propria eſt. Similiter Spiritus S. divinitatem, quæ ſpiritui, id eſt, Dei afflatui ſancto, & virtuti ſanctæ competit, agno-* pag. 11. *ſcimus; quam iſti Orthodoxi ipſum Deum eſſe dicunt, cujus afflatus eſt; cum tamen in univerſa Scriptura*
41 *nuſquam* [41] *Deus nominetur; ſed Dei eſſe dicatur:* quam-

quamvis, quia [42] *Dei virtus eſt, merito ipſius Dei lo-* 42
cô ponatur. [43] *Ebionis, Cerinthi, Samoſateni, Arii,* 43
[44] *Serveti, (quem Genevæ crudeliter exuſtum non ſinet* 44
inultum is, quem mediis in flammis invocavit, æterni
Dei Filius) partim famoſa, partim invidioſa nomina
nil moramur; quæ non ex vero, ſed ex odio, & odii
in nos concitandi ſtudio nobis imponunt. Meminimus
ipſum Dei Filium, ab adverſariis odio & invidia cæ-
cis, [45] *Samaritanum, Dæmoniacum, Inſanum, Na-* 45
zaræenum, Galilæum fuiſſe appellatum.

EXAMEN.

[38] QUæ *deitas* ſit Filii Dei, jam explicatum eſt. *Filius* 38
eſt ejuſdem naturæ cum Patre.
[39] *Sermoni Dei,* qui ita eſt in Deo & ex Deo, ut in mente 39
ſui cogitatio; qui loquitur verba Dei propria; qui imperat
& ſiſtit opera Dei; qui Deum ediſſerit, ut imago, verbis
& voluntate ſua ſancta, miſericordi, potenti; qui eſt Sa-
pientia & potentia Dei; qui ab initio non in occulto locu-
tus eſt; qui eſt המדבר *ille loquens*, Eſ. 52. 6. qui in cordibus
loquitur, illaque teſtimonio de Dei gratia illuminat, ut
lux; de quo in toto volumine libri ſcriptum eſt; quem
Deus loquutus eſt ad gloriam ſuam & ipſius, ut objectum
fidei, ſpei, gloriationis; quemque ſolum nominavit, nomi-
nandumque ad juſtitiam & ſalutem propoſuit; cui dedit
nomen ſupra omne nomen; qui locutus eſt de ſalute no-
ſtra ad Patrem ut ſponſor Teſtamenti, &, ut angelus faciei
ipſius, pro populo Iſraëlitico, & omnibus ſalvandis ab ævo
locutus eſt, potentique verbo ſuo ſuſtentavit & ſuſtentat
omnia: ei, inquam, *ſermoni vitæ*, qui eſt vita & lux, non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

competit imaginaria & nuncupativa Deitas, ſed in ipſo oportet habitare plenitudinem Deitatis corporaliter.

40 [40] Etiam hoc in ſermone tuo, Eques, periculoſum eſt, quod Chriſtum vocas *Regem & judicem conſtitutum.* quo non id ſignificas, quod Scriptura; quæ dicit, eum à Deo eſſe *definitum* h. e. ſingulari compellatione definitè, nominatim & cum indigitatione denotatum *judicem*, aut ei *judicium eſſe datum*, ea datione, quæ conſentanea eſt conſilio Eccleſiam per eum ſalvandi, ſecundùm quod dicitur Hebr.1: 2. *quem & hæredem omnium poſuit* h. e. eſſe voluit: ſed, eum eſſe judicem delegatum; non dominum, non eum, in quem peccatum eſt, cujus lex ſpreta eſt, cujus eſt iraſci aut remittere peccata; Exod.23: 20. 21. verùm judicem captum è plebe, cui, nullam dignitatem aut imperium habenti, poteſtas quædam cognoſcendi & judicandi datur; vel, ut res ipſa in hoc negocio poſtulat, tabellionem, qui ſententiam Dei pronunciet.

pag.11. [41] Tun' verò audes negare, Spiritum ſanctum appellari
41 Deum? quum & Lucas id faciat, Actor.5: 8. & Apoſtolus 2.Cor. 3: 17. Dominum appellet: imò ipſa vox *Spiritus Domini* aliquid tam intimum Deo ſignificet, quàm eſt homini ſuus ſpiritus. 1.Cor.2: 11. Cui Scriptura omnia divina prædicata attribuit; quæ ſunt totidem divina nomina, imò omnia unum nomen conſtituunt?

42 [42] Quam *virtutem Dei*, quæ à Deo ipſo diſtincta ſit, & *ipſius Dei loco ponatur*, ſomnies, neſcio. Hoc ſcio, quòd rurſus cum Scriptura non loquaris; & in ſanam rationem impingas. Illud, quia Scriptura Spiritui vim & potentiam divinam, & operationem divinam, qua agit, ubi & quemadmodum vult, attribuit; quod tu diſſimulas: hoc, quia impoſſibile eſt, ut inter Deum & effecta ipſius virtus aliqua media, quæ nec ſit Deus, nec creatura, intercedat. quemadmodum Crellius Inſtitut. Volkel.lib.1.c.22. p 158.

de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

de Spiritu, quem Chriſtus accepit, dicit, *eſſe qualitatem intermediam inter potentiam Dei & effectus manifeſtiores, qui vel internis vel etiam externis hominum ſenſibus percipiuntur.* Ubi & eam *qualitatem* nominat *virtutem.* Si voluntatem Dei ſanctam eandemque efficacem intelligas, quomodo habet φρόνημα, ſenſum, &, ut vocabulum hoc dulciſſimum aliquo modo elucidem, ſtudium, quo eſt noſtrarum partium, ſecundùm Deum & ſic voluntatem ejus? Rom.8: 26.27. Eſtne duplex in Deo voluntas? Ita, dum refugis agnoſcere duarum perſonarum voluntatem eandem, diſtinctè denominatam, in alterum te impellis abſurdum, ut duplicem facias in Deo voluntatem; ſiquidem Spiritus S. eſt voluntas Dei, & habet voluntatem ſecundùm voluntatem Dei. ut videris cogitare; ſi quid cogitaſti, & non omnia potiùs inconſiderate projeciſti.

[43] Ebionis, Cerinthi, Samoſatenſis, Arii, Serveti nomi- 43
na non *invidia* aut *odio* tibi tuiſque objecta ſunt, ſed ut in illis te contemplareris. Non licet nobis in familiam veſtram & patriarchas inquirere? Atqui id & Pſalmus 49:20. ſuadet. *Veneris ad proſapiam patrum ejus: in perpetuum non videbunt lucem.* Nihil tibi penſi eſt, cum quibus communionem & familiæ & civitatis ſocietatem habeas; utrum cum iis, quos ea Eccleſia, quæ teſtimonium habet in verbo Dei, per verbum Dei jugulavit, quique ſeipſos, dum averſi à veritate in alia alii mendacia incidunt, confodiunt; an cum iis, qui cum SANCTIS permanent fideles. Hoſ.
12:1. [44] Nec tu adeò Servetum non agnoſcis, quem cenſes 44
Filium Dei invocaſſe in mediis flammis. Utinam verò invocaverit, atque perditio carnis ipſi utilis fuerit, ut ſpiritus
vivat Deo! [45] Qui Filium Dei Samaritanum, &c. appel- 45
larunt, iidem fuerunt, qui, quod vos negatis, negarunt, &, ſive bene ſive malè intellexerint verba Chriſti, blaſphemum judicarunt. Vide igitur, cum quibus te junxeris in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

hac cauſa. Nos libentiùs jungimur Juſtino, Tertulliano, Cypriano, & eis, quos Plinius teſtatur *carmen Chriſto quaſi Deo dicere* ſolitos. neque enim, ut injuriâ dicis p. 10. ve-
46 rum eſt, [46] *Totius Chriſtiani orbis conſenſum à nobis flocci pendi.* Novimus enim, Eccleſiam, quando redarguit, ac docet per verbum Dei, audiendam eſſe: novimus, Euangelium eſſe prædicatum in mundo, creditum in gentibus; idque opus divinum & argumentum divinitatis & Scripturæ & Chriſti animadvertimus; quæque in gubernatione Eccleſiæ & in omni viſitatione ejus futura in prophetiis antè ſcripta erant, annotamus, & ea ipſa prædictione, quando in nobis impletur, tanquam nominis noſtri in libro viventium ſignatione gaudemus.

APOLOGIA.

Nos Chriſti ſatisfactionem non negare.

[47] C*Apite accuſationis ſublato, pergamus ad alia. Ajunt nos* negare Chriſti ſatisfactionem. *Si de* [48] *voce loquuntur; hæc quoque in SS. Scripturis*
47
48 *nuſquam extat; ſi de re, quæ Scripturis ſit conſignata;*
pag. 12. *firmiter credimus, ita pro nobis ad conſequendam pec-*
49 *catorum remiſſionem* [49] *divinæ voluntati à Chriſto ſatisfactum eſſe, ut nihil ad pleniſſimam ſatisfactionem*
50 *deſit. Sed* [50] *nimirum illi ſatisfactionem intelligunt, quæ debitorum omnium condonationem penitus exclu-*
56 *dit; (quicquid contra diſputent) nos* [56] *ſatisfactionem,*
60 *quæ condonationis peccatorum* [60] *poſt Dei gratiam cauſa ſit. Namque tanta nos Deus gratiâ complexus eſt,*
54 *ut non ſolum* [54] *debita noſtra omnia, quorum numerus iniri nullus poteſt, nobis condonaverit, à nemine ſibi*

noſtro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

noſtro nomine perſoluta: ſed inſuper etiam, ut tantæ ſuæ gratiæ[65] *jus & *[61] *pignus certiſſimum nobis daret,* 65 61
illiuſque[62] *fidem haud dubiam nobis faceret, ſimulque* 62
&[64] *gratiæ iſtius*[63] *effectu ipſo, & aliis ingentibus bo-* 64 63
nis nos bearet; Filium ſuum[66] *proprium (proinde qua-* 66
tenus verè & proprie Dei Filius fuit, non quatenus 55
non fuit).[55] *victimam piacularem pro peccatis noſtris dedit, & crucis*[60] *ſupplicio affici paſſus eſt: Ita quod* pag. 12. 60
omnium chariſſimum habuit, noſtræ ſaluti impendit. O ingentem Dei erga humanum genus amorem! ex quo cum Paulo concludere licet; ſi Filio[67] *ſuo proprio* 67
non pepercit, ſed eum pro nobis dedit, fierine poteſt, ut non omnia cum Filio nobis largiatur? Hæc cum nos dicamus & ſentiamus; utri magis Orthodoxi ſumus, & magis ex Scripturæ & Apoſtolicæ veritatis ſenſu loquimur? Nimirum[51] *debitorum exſolutio magis ar-* 51
ridet, quam remiſſio & condonatio. An ut tanto impunius peccare liceat? Cur enim[67] *non peccemus, ſi ni-* 67
hil à nobis unquam peccari poteſt, quod jam proprie perſolutum non ſit? ac remiſſio peccatorum[68] *morte* 68
Chriſti parta, commoriendi Chriſto, & crucifigendæ car- 69
nis[69] *conditionem requirit.*

EXAMEN.

47 C*Apite accuſationis ſublato,* Eques ſe ait pergere. Po- 47
teſt Eccleſia Reformata cum Chriſto dicere, *Non à nobis accuſamini. Eſt, qui accuſat vos: Scriptura, ad*

quam

quam provocatis. Joh. 5: 45. Neque id agitur, ut vos rei
conſtituamini, & puniamini pro factis veſtris: ſed ut Ec-
cleſia & populus à vobis non infeſtetur, inquietetur, cor-
rumpatur. Neque tibi putandum eſt, id, quod jam non
ſuſtuliſti, ſed agnoviſti, & in quo deprehenſus es, eſſe u-
num & ita præcipuum, ut cætera omnia minora ſint. Sunt
enim cum primo capite connexa cætera ferè omnia, &
48 æquè pernicioſa, veſtra dogmata. [48] *Satisfactionis* vocem
cauſaris in Scriptura non reperiri. Si alia vox à nobis
uſurparetur dubii ſenſûs & λογομαχίας pariens, quæ ſcripta
non eſſet: meritò nos rejiceres. Sed cùm ea vox ſignifi-
cantiſſimè id dicat, quod Eccleſia ex verbo Dei didicit, &
in quo ab hæreſi dividitur, frivola iſta cauſatio eſt. Didi-
cimus, eos negare juſtitiam Dei, ſine qua ſtare non poſſu-
mus, qui *ſatisfactionem* negant. Id ſufficiebat, ut vos non
reciperemus, neque ſcripta veſtra, ut ὁμιλίας κακὰς, publi-
canda eſſe judicaremus. At mox etiam videbimus, an
verè dicas, vel *ſatisfactionem*, vel id, quod ea vox ſigni-
ficat, in Scripturis non reperiri.

pag. 12. [49] Fateris, *divinæ voluntati Chriſtum ſatisfeciſſe*. Te-
49 neamus hoc ſaltem. Nam ex Pſalmo 40: 8.9. ſumtum
eſt. *Veni. Facere voluntatem tuam volupe mihi fuit*. No-
ſcendum igitur eſt, quæ nam fuerit voluntas Dei, cui Chri-
50 ſtus ſatisfecit, & quo fine. [50] *Sed nimirum illi* (ſic pergit
Eques) *ſatisfactionem intelligunt, quæ condonationem*
51 *omnium delictorum penitus excludit*. & p. 13. [51] *Debitorum*
exſolutio magis arridet, quàm remiſſio & condonatio. Ideo-
52 que & infra p. 52. negat Eques, [52] *Mortem Chriſti* eſſe *pœ-*
nam peccatorum à ..... Deo exactam. idque repetit p. 55.
53 54 [53] & p 12. [54] *Debita noſtra, quorum nullus eſt numerus, nobis*
condonaſſe Deum *ex gratiâ, à nemine ſibi noſtro nomine per-*
55 *ſoluta*. Fatetur interim, quòd [55] *Deus Filium ſuum pro-*
prium (quatenus verè & propriè Dei Filius fuit, non quate-
nus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

nus non fuit) victimam piacularem dederit pro peccatis noſtris, & crucis ſupplicio affici paſſus ſit; nempe, *ut tantæ ſuæ gratiæ jus & pignus certiſſimum nobis daret, illiuſque fidem haud dubiam nobis faceret, ſimulque & gratiæ ipſius effectu ipſo & aliis ingentibus bonis nos bearet*. Etiam [56] *poſt Dei gratiam ſatis-* 56
factionem Chriſti (quam ſcil. Eques in mente habet) *condonationis peccatorum cauſam eſſe. Proteſtatur* etiam p. 52. ſe
[57] *ex animo credere, ob hanc tam gratam Deo victimam & ob-* 57
lationem nobis in Chriſtum credentibus peccata à Deo non imputari. Inter [58] *pœnam & victimam* diſtinguit p. 55. 56. *Pœ-* 58
nam ſcilicet fieri, quum peccatum non remittitur; *victimam fieri, ut remittatur. pœnâ tolli victimam, victimâ tolli pœnam.*

Neceſſe fuit, hæc, quæ ſparſim habet Eques, in unum locum convehere, ut, quid de ſatisfactione Chriſti ſentiat, appareat. Verbis ſcripturæ, quibus voluit, abuſus eſt, ſub iiſque peſſimam ſententiam occultavit.

Ante omnia id videndum, quod *ſatisfactionem*, quæ ſit debitorum perſolutio & pœnæ perlatio, præfractè negat: eoque negat, Chriſtum factum eſſe ſub lege, & quidem ſub execratione, ut nos ab execratione legis redimeret. Gal. 4: 4. 5. 3: 13. In quo loco diligenter animadvertendum eſt, quòd Chriſtus ſit factus execratio propter legem, atque adeò ſic factus ſit execratio, ut à legis exſecratione tota ſuos redimeret: non autem eò duntaxat dicatur factus execratio, quòd aliquam pœnalem afflictionem ſuſtinuerit; quod concedit Socinianus Smalcius. Negat, Deum peccata noſtra in ipſum impegiſſe, &, cùm ea *exigerentur*, (verba ſunt plana: נגש רוצה לומר עוון כלנו והוא נענה *exigebatur*, videlicet *peccatum omnium noſtrûm, & ipſe ſubmittebat ſe.* Socinus dicit, *Nullo modo opus fuit, nec voluit Deus noſtrorum peccatorum pœnas à quoquam repetere, ſeu, ut ſic loquar, debita cum ipſo noſtra exigere.* Epiſt. ad M. Vadovitam.) ipſum *ſe ſubmiſiſſe*, atque ea in ſe ſuſcepta tuliſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

& in corpore ſuo in crucem ſuſtuliſſe. Eſ.53:6.7. Joh.1:29. 1.Pet.2:24. Negat, in ipſo fuiſſe מוסר *Muſár*, *exemplarem pœnam* (id enim tantùm poteſt notare vox ea iſto loco. Vide Prov. 7:22.) *noſtræ pacis* effectricem. Eſ 53:5. Negat, quod *Anima Chriſti poſuit*, eſſe אשם *Aſchám luitionem reatûs*. Id enim Eſaias appellat eodem cap. v.10. Et profectò in eo loco vox אשם *Aſchám*, quæ aliâs debitionem pœnæ, aliâs culpam, quæ debitum pœnæ importat, ſignificat, nihil aliud, quàm *ſatisfactionem*, notare poteſt: quemadmodum & in tota lege cerimoniali; unde à figura ad veritatem Eſaias eam vocem tranſtulit. Ut vel ex his liqueat, quàm immeritò queratur Eques, nos *ſatisfactionem* & quidem *pœnalem* ſine Scriptura dicere. Debiti verò perſolutionem ipſe Chriſtus appellat Pſalm. 69. 5. Et quid, quæſo, aliud notat, quod dicitur *Peccatum factus* 2.Cor.5:21. & περὶ ἁμαρτίας *pro peccato*, Rom.8:3. & quòd Chriſtus conqueritur in Pſalm. 88:17. *omnes æſtus Dei in ſe tranſiviſſe?* Quid? quòd *peccata* noſtra ſua vocat in Pſalm. 40:13. Sacerdotis autem quæ ratio eſt, niſi ut portet peccata populi? Levit.10:17. Nam quid commemorem, quod nemo ignorare poteſt, Chriſtum *ſe dediſſe* ἀντίλυτρον *loco multorum?* Matth.20:28. 1.Tim.2:6. Id phraſi Veteris Teſtamenti כפר *Cópher* dicitur: (cui reſpondet ἀντάλλαγμα Math.16:26.) cujus ea natura eſt, ut loco alterius noxæ dedatur. Prov.21:18. Quod ibi de improbo dictum ſatis oſtendit, eum, qui iram Dei & exſecrationem & pœnam peccati experitur ad aliorum debita & culpas delendas, revera fieri ἀντίλυτρον & *cópher*; non autem, qui debitum non exſolvit & pœnas non experitur. Dum Eques ita *victimam* dicit, ut pœnam excludat, & ei victimæ tribuit avertere pœnam, dicit ἀσύστατα & quæ ſe invicem expugnant. Quod enim non in mortem datur loco peccatoris, atque ita non fert pœnam peccatoris, *victima* pro peccato

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

cato eſſe non poteſt. Sophiſma ſplendidum eſt, ejus generis ſacrificia, quæ in confeſſionem & gratiarum actionem dabantur, confundere cum iis, quæ *pro peccato* fiebant. Harum pecudum anima pro animabus peccatorum dabatur, Lev. 17: 11. & iis imponebatur peccatum populi, Lev. 16: 21. eæque id dicebantur ferre. Idque eo ipſo evidentius eſt, quia ſacrificia illa & expiationes injunctæ impoſitæque ſunt, poſtquam lex cum exſecratione in monteSinai inter ignem, & fulgura, & terræ motum, & vocem tubæ, pronunciata eſſet. Adeò ut illæ omnes expiationes nihil aliud, quàm peccatorũ commemoratio & accuſatio, eſſet. Heb. 10: 3. Unde & Apoſtolus *propter tranſgreſſiones* Gal. 3: 19. additam legem aſſerit, eamque *iram* in tranſgreſſionem, nondum ablatam, operatam fuiſſe teſtatur. Rom. 4: 15. Quippe lex ita lata teſtis & præco fuit tranſgreſſionis nondum expiatæ & deletæ, ſed adhuc extantis; & exactrix ſatisfactionis. Quum igitur lex iram illam effuderit in pecudes Iſraëlitarum, tanquam cibum & vitam, atque ita velut corpus & animam ipſorum, imprimis ſacerdotis, Levit. 10: 17. (in typo) & in ipſos Iſraëlitas, quos iſti moleſtæ & ſeveris legibus atque judiciis aſtrictæ ſervituti ſubjecit: quomodo negabimus, Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, agnum Dei, qui per omnia ſacrificia oſtenſus & præfiguratus fuit, natum, lege illa adhuc *ſævιente* (ſic Eques p. 55. loqui amat) & ſub lege, Gal. 4: 4. quando *exſecratio factus* eſt, Gal. 13: 3. etiam *iram* & revera *pœnam* peccati noſtri tuliſſe?

[59] Neque id à juſtitia Dei alienum putandum eſt, ut Equiti videtur, qui in hoc argumento paratragœdiat, &, deſertis *ſcripturarum armis* (quæ jactaverat) ab eo, quod Illuſtriſſimorum Ordinum legibus continetur, & in judiciis hominum publicis obſervari aſſolet, argumentum petit. p. 55. Cœcus, qui non videat, quantopere illa judicia à 59

Dei judicio & juſtiſſimo, & gratioſiſſimo, & ſapientiſſimo, ſint ſejuncta. Sed nimirum Satanas, nactus homines audaces callidoſque eo tempore, quo laquei dominatûs Papalis ſolvebantur, eos impulit ad eam doctrinam proferendam & omni fuco tegendam, ut, ſub nomine Chriſti & Apoſtolorum, per quos Judæorum impietas & falſa juſtitia deſtructa eſt, eadem reſtitueretur, eaque capti homines in ſuis peccatis morerentur. Ideoque illa ſapientia, quæ eſt in hoc judicio, quo *peccatum judicatum & condemnatum eſt*, Rom. 8: 3. ne nos amplius vel damnare vel accuſare poſſet, præcipuè animadvertenda eſt. Et, ut inde exordiar, quod modò dixi, peccatum non potuiſſe remitti, niſi condemnaretur, & ab accuſatione depelleretur; neque verò potuiſſe ab accuſatione removeri niſi judicaretur in eo, qui *pro peccatis* eſſet, ex illo loco conſtat. Quia enim legi impoſſibile fuit, peccatum, quod peccatorem ſibi mancipat, ab accuſatione, actione ac poſtulatione dominii in peccatores depellere, ideò neceſſe fuit Filium Dei mitti pro peccato ſive hoſtiam pro peccato. Quod ſi autem lex (quæ eſt potentia peccati dominantis, 1. Cor. 15: 56. & ita lex peccati & mortis, Rom. 8: 2.) non obſtitiſſet ſanctificationi noſtræ & impunitati, nulla cauſa erat, cur Chriſtus mitteretur *pro peccato*. Quare etiam noſtræ condemnationi opponitur mors Chriſti, ut remedium, Rom. 8: 34. Quomodo autem potuerit peccatum in Chriſto judicari, ſi velimus paulum attendere, non difficile erit pervidere. Pono ante omnia Legem, quæ damnat peccatorem, & hominem non admittit ad præmium, niſi ut mercedem obedientiæ, ſive propter veritatem Dei, ſive quia non poteſt abnegare dominium illud, quod in ea ferenda exercuit, ſive quia natura ipſius ſancta non patitur, ut communionem habeat cum homine, qui, imagine ipſius deperdita, inceperit ipſius eſſe diſſimilis, & hoſtis ſui ſervi-

ſervitio mancipatus, & Deum creatorem, exemplar, do-
ctorem, dominum, finem, bonum, judicem facto abne-
gaverit. Nam cum eo communionem habere, hoc eſſet
ſimilem fieri peccatori. Contra, potentiæ judicio illum
perſequi, & rebus ipſis oſtendere, quid ſit illam Dei veri-
tatem abnegaſſe, id demum in judice omnium eſt fide-
lem eſſe & ſe ipſum non abnegare, 2. Tim. 2: 13. Certè non
magis legem reſcindere, quàm judex eſſe omnium deſi-
nere poteſt. Quid? An *ignis legis*, Deut. 33: 2. qui in Si-
nai viſus eſt, teſtabatur, Deum relaxare (ut quidam quaſi
patronus Catholicæ fidei loquitur) & caſſare legem,
(quod veſtrum potiùs eſt) an potiùs, iram Dei per pecca-
tũ accenſam ad perenne ſupplicium hominem depoſcere?
Peccati autem commemoratio, quæ quotidie fiebat, lo-
cumne habebat, ſi maledictio eſſet diſpuncta? Numquid
inane & vanum eſt, quod *crucis ſupplicium* (excidit Equiti
aliud cogitanti, ut, quum pœnam negaret, crucis [60] *ſuppli-* 60
cium diceret p. 12.) execrationis commemorationem ha-
bet? Neque ſperes, te evaſurum, ſi dicas, crucem ſuo in-
genio & inſtituto eſſe ſupplicium, & quidem exſecrabile
ſupplicium; in Chriſto non fuiſſe ſupplicium, qui juſtus
fuerit. Dico, Chriſtum non tantùm juſtum, ſed & Filium
proprium, unigenitum, æternum, parem Patri, Deum
fuiſſe; & hac ipſa de cauſa potuiſſe execrationem fieri, ut
nos fieremus juſtitia, quia Deus Filius Dei fuit; & eo ju-
ſtitiam omnem impleviſſe, quod obediendo eſt ipſe fa-
ctus *execratio Dei*. Obediendo autem adeò, ut pars obe-
dientiæ, & quidem legis, fuerit mori pro fratribus & pro
iis execrationem Dei fieri. Novi, quomodo id Socinus
elevet: qui audaciſſimè dicit: *Amavit Paulus eſſe ſuo mo-
re argutus*. de Servat. p. 2. cap. 1. quod & Smalcio pla-
cuit. Quaſi non Apoſtolus demonſtrationem fecerit, ſed
vocabulis argutè conſonantibus luſerit. Quid enim eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

commune Chriſti crucifixioni & exſecrationi legis, quæ perſequitur peccatorem, ſi Chriſtus tantùm *incidit in quandam*, neſcio quam, *execrationem Legis?* Quaſi juſtus in ullam cadere legis execrationem, niſi ex peccato alieno; aut ulla execratio non ex peccato, & ſine voluntate id judicandi & debitum per τιμωρίαν exigendi eſſe poſſit. At nos facile perſpicimus, Verè voluntatem Dei fuiſſe, ut Chriſtus, & Filius & juſtus, ſubiret execrationem noſtra peccata perſequentem; & Chriſtum, ſub lege natum, ea ipſa perferenda juſtitiam legis impleſſe, & legis, ſub qua natus eſt, mandato ſatisfeciſſe. Chriſtus ipſe dicit in Pſalmo 40. v. 9. *Lex tua eſt in medio viſcerum meorum.* & Matth. 5: 17. 18. *Non veni ad legem ſolvendam, ſed implendam. Amen, dico vobis, donec tranſeat cœlum & terra, jota unum aut unus apex non tranſibit de lege, donec omnia fiant.* Etiam Apoſtolus Paulus expreſsè proteſtatur, Per fidem ſe non derogare legi, ſed eam ſtabilire. Rom. 3: 31. Legem porrò ſubingreſſam eſſe, ut abundaret lapſus. Rom. 5: 20. Et ipſa Lex, *Execratio Dei eſt crucifixus.* Deut. 21: 23. Quæ ſententia clariſſimè teſtatur, Non poſſe fieri, ut, vigente execratione, etiam juſtus, ſi crucifigatur, alia ex cauſa, quàm propter vim exſecrationis, crucifigatur: & verò per aliquem crucifixum execrationem tollendam eſſe. Unde Lex non voluit cadaver ſuſpenſi in patibulo pernoctare, ne terra fœdaretur abnegatione ſpei exſecrationis in hoc ſupplicio aliquando tollendæ. Igitur Lex, peccatum, peccati exſecratio, ira, voluntas expetendi pœnam fuit mortis Chriſti cauſa. Neque, ſi abſque peccato & exſecratione fuiſſet, Diabolus potuiſſet eum tangere. Atqui *Serpens Semini* deſtructori operum Diaboli *calcem attrivit* h.e. eum interfecit, ac ſanguinem ejus hauſit. Gen. 3: 15. Ita per mortem Diabolus imperium mortis, vi legis in peccatum iraſcentis, habens abolitus eſt, Heb. 2: 14.

1. Cor.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

1.Cor.15: 55.56. Et, ne quid ſuperſit ambigui, *Per corpus Chriſti mortificati ſumus legi*, &, *moriente illo, cui detinebamur, à lege demum aboliti ſumus*. Rom.7: 4.6. Et à qua lege? quæ dicit, *Non concupiſces*. ibid. v. 7. &, *Quicunque fecerit ea, vivet in eis*. Gal. 2: 12. Qua in re cœcutit Eques. quod pag. 53 54. oſtendit. Planiſſimè igitur falſum & confictum eſt, *Gratiam Dei*, qua peccata remittit, eſſe *legis relaxationem*, multò minùs *abrogationem*, ut Socinus ſentit, &, ut Eques loquitur, condonationem ſine ſolutione precii pro peccatis ſive debitis noſtris. Id Scriptura *legis ſolutionem* appellat; quam Chriſtus, juramento interpoſito, negat à ſe faciendam eſſe. Ex quo liquet, Socinum id dicere, quod Chriſtus jurans negat. Hoc poſito, ut & gratiam Dei & juſtitiam ejus, & Chriſti obedientiam, & in toto negocio ſapientiam Dei cognoſcamus, id certum eſſe debet, Legem, cui Chriſtus ſubjectus fuit, poſtulare Amorem Dei & Proximi: eamque poſtulationem juſtam eſſe. Atqui à Fratre etiam frater peccator amandus eſt. Et qui minor erga fratrem peccantem eſſe amor poteſt, quàm ut, ſi per te ſtet, eum cupias per te à miſeria ſua liberari & Deo reſtitui? Qua in re quia & gloria Dei verſatur, Amor Dei poſtulat, ut cupiamus, ſi poſſibile ſit, Deum in nobis ſanctificari, ne opus ſit eum ſanctificari per extremam pœnam fratris miſeri. Hoc igitur eſt fieri ſub legem, ſub præcepto hunc Amorem mandante conſtitui: nec tantùm, ſed etiam ſub illo pacto: *Qui fecerit ea, vivet in eis*. Clarum autem eſt ex ſe, ſi reperiatur talis Frater, qui dignus ſit atque idoneus, ut in eo Deus ſanctificari poſſit, ne opus ſit eum ſanctificari per pœnam fratris miſeri, atque is id vadimonium ſubeat, eo ipſo in eum imponi culpas fratris & fieri ipſius; &, quodcumque is perfert ad ſanctificationem Dei, id eſſe operationem iræ & exſecrationis; h.e. illius veritatis & juris illius, quod po-

ſtulat

ſtulat Deo per peccatum ereptam gloriam reſtitui, & evidentiſſimo documento atque exemplo publico manifeſtari. Qui igitur exemplum fit ſeveritatis Dei, is fit victima pro peccatis. In qua re eſt & obedientia & glorificatio Dei ejuſque ſanctificatio. Dum enim is homo facit legem Dei, omnem juſtitiam implet, & ea juſtitia Deum (ut poſſit juſtificare impium & damnatum) ſanctificat. Id totidem verbis dixit Eſaias cap. 5: 17. *Deus ille ſanctus ſanctificatur per juſtitiam.* Sive enim intelligas rectitudinem judicii, quo Deus perſequitur peccatores; ſive demonſtrationem ſeveritatis & ſanctitatis ſuæ ad judicandum & condemnandum peccatum, & ad juſtificandum damnatum, cui cooperatur obedientia Sponſoris ſive Sacerdotis, qui ſe victimam exhibet: res eodem redit. Deum enim ſanctificari velle, & quidem per juſtitiam ſive δικαίωμα, quod lex exigit (quod eſt in peccatore punitio, in non-peccatore ſed Sacerdote exactio peccati alieni, &, ex illius parte, obedientia & juſtitia ſive legis impletio) Eſaias aſſeverat.

pag. 55. Neque eſt, quod quem moveat puerilis objectio,
59 " juſtum pro injuſtis puniri non poſſe. Demus, hoc planiſſimè verum eſſe in judiciis humanis. quanquam ſcit Eques, id à doctis & politicis hominibus non omninò concedi. David peccavit, populus plexus eſt. Et quid frequentius, quàm Atridas peccare, plecti Achivos? Sed omittamus iſta. Nihil enim iſtis indigemus. Non injuſtum eſt, puto, creatori, amorem ſui & proximi juſtè exigenti, creaturæ juſtæ atque innocenti injungere certamen dolorum atque cruciatuum, ipſiuſque adeò mortis, exantlandum, ut illius obedientia exploretur, comprobetur & manifeſta fiat. Si hoc injuſtum dicet Eques, negabit totum Euangelium, dicetque, aut Chriſtum paſſum mortuumve non eſſe, aut non fuiſſe juſtum. Sed nos tamen, quod ab Adverſario

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

verſario aſſumimus, in eo hanc cautionem apponimus, non videri (liceat nobis quaſi minùs certis de hac re loqui; ne trahamur in controverſiam inutilem) non videri, inquam, conveniens, ita *tentari* obedientiam juſti, niſi ubi cauſa ſanctificationis Dei, ut juſti judicis, intervenit: ut mors tantùm à peccato ſit. Et profectò quid poteſt eſſe, quod alicui in animo doleat, ubi nihil eſt niſi ſimilitudo Dei, & rectitudo, obedientia, amor, lætitia in Deo & exultatio? Et quid opus eſt corpus affligi, ubi animus bene habet? niſi forte animi in malis corporis conſtantia experiunda fuerit. Certè lex nullam homini obedienti dolorem injungit, vel mortem irrogat, ſed meram vitam promittit. Jam verò, ſi homo juſtus, qui non eſt ἄνομος ſed ἔννομος, poteſt obligari ad ita amandum proximum, ut ipſe velit fieri pro eo anathema, &, ut Deus in ipſo ſanctificetur, omnia acerba experiri; utique poteſt etiam in illis πειράζεσθαι *tentari*, & ad *diſcendam in paſſionibus obedientiam* vocari. Neque ambigere poſſunt Adverſarii, quin Chriſti paſſiones fuerint πειρασμοὶ, *tentationes*, quibus Deus periculum fecit amoris & obedientiæ ipſius. Quæ cùm certa ſint & ὁμολογούμενα, id tantùm ſupereſt quærendum, an Deus hoc conſilio eas tentationes innocenti imponere potuerit, & innocens ea hac voluntate & deſtinatione animi ſuſcipere, ut Deus in iis glorificetur pro ſancto, oſore peccati, & zelotâ? Imprimis ſi maximi dolores, & horrores, angoreſque ſpirituales (in quibus maxima tentationis vis eſt) ex certamine cum infernalibus poteſtatibus; ex intuitu graviſſimi judicii Dei; ex miſeratione fratrum periclitantium, contemplatione tentationum Eccleſiæ & ſingulorum electorum, graviumque lapſuum, & oneris peccatorum, numerum pilorum capitis excedentium, ſenſu; ex vi adamantina catenarum tartarearum (quibus peccatores conſtricti ſunt) denique, immutabili

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Dei zelo in peccata, atque juſti zelo pro gloria & domo Dei oriantur. Quod qua fronte negari poſſit, non videmus. Illud tantùm conſiderandum eſt, ſi hæc ita juſta & Deum non dedecentia ſunt, quis *dignus* ſit, ut ei *poteſtas detur* divinitus, ita Deum ſanctificandi, ut juſtificatio improbi fiat abſque labe, imò lege ipſa ſuffragante, & peccatorem ita reconciliatum à dominio peccati & mortis abſolvente. Non enim certè hoc *poteſt* facere, niſi is, quem Deus *diligit*, ut ſcilicet *gloriam ejus quærat*. Nam imprimis opus erat, ut non fruſtra juſtus Dei ſervus vim ſuam impenderet, Eſ. 49: 4. ſed eadem impetraret vitam æternam (quò enim tanta & tam acerba ſuſtinuiſſe, ſi ea non pertingant ad effectum vitæ; qui fraterni amoris unicus ſcopus eſt? quum non ſufficiat, eſſe liberatum à pœna, niſi liberatus in jure filiorum collocetur; lege omnem peccatorem, qui ſacerdotem ſe decentem non habet, & ſuppliciis addicente & à præmio in perpetuum arcente) imò illis impetraret ſpiritum ſanctum, ex quo niſi regeneretur peccator, regnum Dei nec videre nec in id intrare poteſt. Joh. 3: 3. 5. utque in redemtore is ſpiritus ſit, ut per eum, in redemtos effuſum, fieri unum cum ipſo & ipſius membra effici poſſint: vivatque in illis: ipſeque redemtis proponatur in propitiatorium, in quo cum Deo habeant communionem: ut in ipſum credant, ab ipſo dependeant, ipſi gratias agant, in ipſo glorientur; atque etiam ejus hæreditas & peculium fiant, viciſſimque ipſe ſit eorum vita, & hæreditas, ac hæreditatis, ut ſuæ, dator. Ante omnia verò ut tantus ſit, ut nec ipſum mors retinere poſſit (Nam, quem mors detinet, quomodo aliis vita erit?) &, victa execratione, in gloriam intrare poſſit (Nam ut lex viget in punitione peccati; ita in remuneratione obedientiæ) atque adeò ipſa magnitudo perſonæ vel maximè palam faciat Dei iram peccatis inflammatam. Cujus iræ cogni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

cognitio non minima pars eſt cœleſtis ſapientiæ & imaginis Dei ſive rectitudinis. Nam qui negat Deum zeloten, negat Deum. Hæc paullò pluribus uno loco explicare oportuit, ut quivis intelligat, quantopere à cognitione Dei & legis & Chriſti & veræ ſalvationis (*in quo* MYSTERIO *omnes theſauri ſapientiæ & prudentiæ* continentur) atque adeò à ſapientia Dei ſe elongent Adverſarii, dum ſatisfactionem impoſſibilem & non neceſſariam clamitant. Eæ autem conditiones, quas ex Scriptura ipſa recitavimus, monſtrant Filium Dei, fratrem, *primogenitum omnis creaturæ*, atque adeò omnibus *filiis*, qui *creaturæ* & ipſius creaturæ ſunt, præpoſitum, creatorem omnium, fidelem creatorem hominum, Deum magnum, cujus *vita*, ad *Teſtamenti ſponſionem* faciendã, & ſemen *perpetua interceſſione* ſervandum, ſit *indiſſolubilis*, qui ſit *altior cœlis*, qui ſit *hæres omnium*, cujus ſint illa, quæ ſunt Patris, qui ſpiritum dare, vivereque in redemtis & ſibi unire poſſit, in quem credere poſſint, quem invocare, adorare, in quo gloriari: denique, qui poſſit accipere NOMEN, PRÆTER QUOD ALIUD NULLUM NOMINETUR in terris, ut in eo ſalvemur. Act. 4: 12. Quod nomen eſt, SANCTUS ISRAELIS, SANCTIFICANS ISRAELEM, DEUS ISRAELIS, DOMINUS & SALUS DAVIDIS, DOMINUS NOSTER & HÆREDITATIS DEI, גואל GOEL *ἀντιλήπτωρ* vindex & aſſertor miſerorum ſervorum ſuorum tanquam fratrum ſuorum, pro quibus invenit redemtionis precium, SALVATOR, GLORIA ISRAELIS & ſimilia.

Ut autem ſemel concludamus hanc cauſam, adeò neceſſaria eſt ſatisfactio, & quidem quæ fiat DEI SANGUINE *proprio*, Actor. 20: 28. ut, eâ quidem extante, PER LEGEM & legis ſententiam ac *δικαίωμα* LEGI peccatorem execranti & debitum exigenti MORIAMUR,

ut Deo & Gratiæ ipſius vivificæ VIVAMUS (Gal. 2: 19.) ſine ea minimè ſalvi eſſe poſſimus. Si enim potuiſſemus, Chriſtus ſine cauſa mortuus fuiſſet. ibid. v. 21. Porrò hinc & illud perſpicuum eſt, quia Chriſti obedientia non fuiſſet perfecta abſque ſolvendi voluntate, ita etiam non potuiſſe eſſe victimam boni odoris ſive cultum Dei & obedientiam acceptabilem abſque illa. Igitur S. Paulus Epheſ. 5: 2. eo ipſo oſtendit, eum victimam boni odoris fuiſſe, quia *dilexit Eccleſiam, ſeque pro illa tradidit.*

pag. 12. Dicit quidem Eques, [60] *ſe ſatisfactionem, quæ condona-*
60 *tionis peccatorum poſt gratiam Dei cauſa ſit*, agnoſcere. Sed hi fumi ſunt. Si enim Deus *legem relaxavit* vel *abrogavit* (ut illi ſine Scriptura dicunt) quid *poſtea* Chriſtus facere potuit, ut peccata condonarentur? Ipſa enim legis relaxatione condonata ſunt. Lex caſſata non valet ad damnandum. Iſta *liberalitas*, qua Deus non vult ullam ſolutionem exigere, legis, quæ dicit, *Maledictus omnis*, &c. caſſatio eſt. Quâ relaxatâ, vel abrogatâ, etiam nulla vis peccati, nullum imperium mortis, nulla captivitas fuit, ex qua nos oporteat ἀπολυτρώσεως *precio ſoluto liberari.*

61 Videamus, quid afferat. Chriſtus gratiæ illius [61] *pignus dat.* nempe vitam ponit in martyrium. Ergo omnium martyrum paſſiones erunt cauſa condonationis peccato-
62 rum. [62] *Fidem facit.* miraculis, credo. Nec ipſe ſolus fecit miracula. Neque, ſecundùm ipſos, plus operatus eſt in miraculorum patratione, quàm quivis Propheta vel Apoſtolus. Et aliud eſt *cauſa condonationis peccatorum*, aliud
63 certioratio de conditione ejus. Quod de [63] *effectu gratiæ* dicit, minimè conſentaneum eſt cum hypotheſibus ipſorum. Non enim habet Filius, eorum ſententia, voluntatem jubentem, qua gratiæ effecta præſtari poſſunt, ſed dependentem ab imperio illius, qui ipſo eſt major & tantò major, quantò Creator creatura. De qua dependentia etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

etiam poſtea dicemus. Ipſam *gratiam* (quæ εὐδοκίαν & *beneplacitum* includit) debebat Filio aſſignare. Rom. 5: 15. 2. Cor. 13: 13. & paſſim. Effectus autem gratiæ quî credet is, cui [64] gratia nihil eſt, niſi legis relaxatio ſive abrogatio, & novæ conditionis præſcriptio cum promiſſione vitæ æternæ: neutiquam verò, quod vocabulum *Gratia* dicit, Amor, propoſitum, & enixum ſtudium ſanctificandi, juſtificandi, glorificandi? Ex quibus cernimus, Chriſto nihil relinqui, quo facto ſit cauſa condonationis. Nam quod de [65] *jure* dicit, id ex facto proprio hominis, non ex Dei dono (niſi ut conditionem eligentis) pendet. Chriſtus autem tantum, ut ipſi volunt, hanc voluntatem Dei annunciavit. [66] *Filium proprium* Eques non dicit ſine limitatione, *quatenus verè & propriè Filius Dei fuit.* Propriè enim ſecundùm ipſos eſt Filius, quatenus novo more creatus, ſed tâmen creatus eſt, non aliter, & ad honorem miniſterii ſingularis aſſumtus & (nam & hoc vocabulum Smalcio arridet) *adoptatus* eſt. quod certè haberet in generali notione commune cum omnibus creatis & ad miniſterium quodvis aſſumtis, & filiorum nomine appellatis. qui in hoc ipſo dependent etiam à Deo. Igitur *Filius* eſt ipſis impropriè *proprius* non *in potentiâ*; non magis quàm ullus, qui βελήσει θεοῦ *voluntate Dei* & ſic *contingenter* non verò ἀναγκαῖος neceſſarius filius eſt.

64

65

66

[55] *Victimam piacularem* in ſpeciem dicit, non ex veritate; qui negat, eum ſolviſſe pro debito noſtro. Ita *crucis ſupplicium* fucatè dicit. In ipſo enim non fuit *ſupplicium*: quia pœnam non tulit. 55

Quid tu verò audes [67] Apoſtoli verba, quibus admiratur ingentem amorem Dei, ſumere in os, qui negas Filium Dei propriè proprium nobis datum? & ita datum, ut ex cœlo venerit? & ita nobis datum, ut unum perpetuò eſſemus? & talem, ut ab ejus dati communione ne- pag. 13. 67

 ceſſariò

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ceſſariò pendeat juſtitiæ & gloriæ poſſeſſio? (Nam quæ eſt conſecutio, ſi ſingularem quandam creaturam nobis dedit interpretem voluntatis ſuæ, ergo omnia nobis cum ipſa largietur?) & cum ipſo nobis dari omnia, quum non habere Chriſtum redemtorem, dominum, caput, & in ipſo eſſe, ſive communio ipſius, ſed operari *conditionem* nova lege dictam (quam dicis p. 13. & p. 24. ibi, *ſed accedente*, &c.) vobis ſit ſalutis cauſa?

67 Ex [67] *debitorum ſolutione* non ſequitur, hominem impunè peccare. Calumnia ea eſt, qua & S. Paulus petitus fuit. De quo poſtea.

68 [68] *Remiſſionem morte Chriſti partam* cum irriſione eorum, ad quos loquitur, dicit Remiſſionem, cujus fides facta eſt morte ſubeunda & ex ea reſurgendo, ut crederetur teſtimonio ipſius. Ita pag. 12. declaravit. Non idem eſt *parare remiſſionem morte*, & *æternam juſtitiam adducere* (Dan. 9: 24.) quod remiſſionem peccatorum, nullo merito, nulla ſatisfactione ſive *ſolutione debiti* parandam, ſub
69 [69] *conditione* obedientiæ nunciare. quam *conditionem* nulla agnoſcit Scriptura. quin per illud ipſum vocabulum, quo Eques hîc uti voluit, jugulatur. Dicit enim: *Remiſſio peccatorum morte Chriſti parta commoriendi Chriſto conditionem requirit.* Quanquam enim Apoſtolus dicat 2. Tim. 2: 11. (quo credimus hîc reſpici) *Si commortui ſumus, & convivemus:* id tamen non ſignificat *conditionem*, ſub qua ſit parata remiſſio: ſed connexionem communionis cum morte Chriſti, & communionis cum vita Chriſti. ut idem Apoſtolus docet Rom. 6. multis verſibus. Qui cum Chriſto mortui ſunt & crucifixi, illi etiam cum Chriſto reſurrexerunt. Igitur neceſſe eſt eos peccato mori, & in novitate vitæ ambulare. Hoc enim morte Chriſti iis, qui ipſi dati ſunt, impetratum eſt. Quare conſequitur, neminem ex morte Chriſti conſolationem capere poſſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

in quo vis mortis Chriſti non fuerit manifeſta. Ita, mortem Chriſti, deſtinatione Dei & impetratione liberationis noſtræ, noſtram eſſe, ut, Chriſto moriente, jam tum dicamur mortui peccato; & jus ea partum per fidem noſtrum fieri, imò in ipſa noſtra obedientia fidei mortis Chriſti effectum primum eſſe, cùm deſinimus peccato ſervire; ubique inculcat Apoſtolus. Rom. 6: 2.3.4.5.6.8.11. 7: 4.6. 2.Cor. 5:15. Gal.2:20. Epheſ.2:5.6. Col.2:11.12. Qui ſolutionem debiti & impetrationem vitæ æternæ negat, neget neceſſe eſt, nos eſſe cum Chriſto crucifixos & reſuſcitatos. Quando autem peccato morimur, h. e. ſervire deſinimus, etiam tum commorimur Chriſto h. e. virtute mortis ejus à captivitate Satanæ liberamur.

APOLOGIA.

AJunt porro,[72] nos imputationem juſtitiæ Chriſti evertere. *Homines Orthodoxi, cum Scriptura loqui nolunt; quæ nuſquam dicit, imo*[73] *nec veterum Chriſtianorum ullus unquam dixit, quorum tamen conſenſum contra nos urgent, Chriſti juſtitiam nobis imputari: ſed ſimpliciter*[74] *juſtitiam nobis imputari, nempe à Deo per Chriſtum: cum ſcilicet Deus*[75] *fidem*[76] *noſtram*[77] *in Chriſtum, vivam tamen, & per charitatem efficacem, tanti ex ſuâ gratiâ & miſericordiâ ducit, ut propter eam nos, qui graviſſimorum peccatorum rei ſumus, pro juſtis habeat; quæ propterea etiam*[80] *Dei juſtitia,*[81] *non noſtra eſſe dicitur; quod*[78] *nobis, ſine*[79] *meritis noſtris, ſola Dei benignitate obveniat. Hoc Scriptura dicit, hoc Apoſtolus docet. Hæc Juſtitia ſi cuique*

Nos imputationem juſtitiæ nobis à Deo per Chriſtum factæ non evertere.

72 73 74
75 76
77
80
81 78
79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

cuique noſtrum contigerit, credo non erit, ut deſideremus ullam aliam.
71 *Itaque accuſatores noſtri*[71] *diligentius Scripturam ſcrutari, & expendere diſcant, ne hæ-*
70 *reſes objiciant recte ſentientibus, ipſi*[70] *hæreſibus affines.*

EXAMEN.

pag. 14. DE *Juſtificatione* reſpondet Eques non ſine convicio,
70 dum, qui juſtitiam Chriſti imputatam dicunt, [70] *hæreſibus affines* dicit, & jubet [71] diligentiùs ſcrutari Scriptu-
71 ram. Et Scripturam quidem ut diligentiùs etiam atque etiam ſcrutemur, grave non eſt moneri etiam ab illis, qui eas non ſcrutantur ut diſcant, ſed ut enervent. qui putant, ſi verba quædam Scripturæ in ore ferant, id ſatis eſſe ad tuendum ſe: non cogitantes, eam in Scripturis *fraudem* dici, ſub malè conſutis vocibus Scripturæ mendacium propinare. Cujus generis eſt & *dolus*, quando argento puro divini eloquii æs humanæ adinventionis miſcetur. Cujus utriuſque flagitii hîc reos deprehendimus Adverſarios. qui neſcio an unquam cogitaverint, *Deum loquentes mendacium perditurum, & virum fraudis abominari.* Pſal. 5: 7.

Si Deputati Synodi dixiſſent, à Socinianis negari *imputationem juſtitiæ*, mentitos diceret Eques. Nunc, quum
72 dixerunt, [72] negare eos *imputationem juſtitiæ Chriſti*, jubet legere Scripturas. Sciat Eques, Eccleſiam Reformatam ex verbo Dei didiciſſe, ita nobis *imputari juſtitiam*, ut Chriſti juſtitia, δικαίωμα ſive *obedientia*, qua omne id præſtitit, quod lex exigere poterat poſt multas prolapſiones *ad juſtificationem vitæ*, noſtra fiat, tanquam χάρισμα καὶ δώρημα *largitio & donum*. Rom. 5: 16. 18. 19. Quod inculpatè

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

culpatè hac phraſi enunciatur, *Chriſti juſtitiam nobis imputari.* Nempe, quum Chriſtus nobis donatus ſit, & caput noſtrum ſit, & dominus noſter, ut peculii ſui, factus ſit, & nos participes Chriſti fiamus, ut vitis, radicis, fratris primogeniti, ſponſi, capitis, ſacerdotis; & nobis factus ſit juſtitia à Deo; & cum ipſo mortui ſimus ac crucifixi, ſive, ipſo pro nobis mortuo, mortui ſimus, (2.Cor.5:15.) & quidem legi, & anima ejus facta ſit lytrum ac precium pro nobis expoſitum, & ipſius obedientiâ conſtituamur juſti, in ipſo ſimus juſtitia Dei, ac juſtificemur per ἀπολύτρωσιν *ſolutionem precii ad libertatem*; *quæ* ἀπολύτρωσις *eſt in Chriſto Ieſu* (Rom.3:24.) &, ut Apoſtolus loquitur, habeamus *communionem corporis & ſanguinis ipſius*, hoc eſt, mortis ipſius in unitate corporis myſtici; quæ etiam manducatio carnis & ſanguinis appellatur: quid deſideratur ad illum ſenſum, quem important verba, *imputari nobis Chriſti juſtitiam?* Quam locutionem etiam Bellarminus, falſæ juſtitiæ aſſertor, coactus eſt agnoſcere bonam.

Certè, ſi [73] conſenſum requiris totius Eccleſiæ, omnibus ſeculis ea credidit, quod hactenus ex Scriptura recita- 73
vimus, antequam à Pontificiis & à Socinianis ad diſputationes provocaretur. Conjungamus nupera antiquis. Bernardus in epiſtola 190. quam ſcripſit ad Innocentium adverſus Patriarcham veſtrum Petrum Abailardum. *Quid namque ex ſe agere poterat, ut ſemel amiſſam juſtitiam recuperaret, homo ſervus peccati, vinctus Diaboli? Aſſignata eſt ei proinde aliena, qui caruit ſua:* &, *Nam, ſi unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt: ut videlicet ſatisfactio unius omnibus imputetur, ſicut omnium peccata unus ille portavit. nec alter jam inveniatur, qui forefecit, alter qui ſatisfecit; quia caput & corpus unus eſt Chriſtus.* Item: *Denique, qui factus eſt nobis, inquit, juſtitia à Deo Patre. Quæ ergo mihi juſtitia facta eſt, mea non eſt? Si mea traducta*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

culpa, cur non & mea indulta juſtitia. Et ſanè mihi tutior donata, quàm innata. Nam iſta quidem gloriam habet .... illa autem quum ſit ſalutis efficax, materiam non habet gloriandi niſi in Domino. Irenæus lib. 5. adverſ. hæreſ. p. 468. edit. Pariſ. Anni 1545. in 8°. dicit, *In ſecundo autem Adam reconciliati ſumus, obedientes uſque ad mortem facti.* quibus ſimile, quod ſequitur, *nobis donans eam, quæ eſt ad factorem noſtrum converſationem & ſubjectionem* h.e. obedientiam ſuam. Ubi clarè, quod Chriſti eſt, nobis attribuit, ſed in ipſo. Ita in Domino viſitante filius hominis ad tempus parvum minoratur infra Deum ac nominatos Deos, v.g. angelos, & in eodem omnia ipſi ſubjiciuntur. Pſalm. 8. Athanaſius *adverſus eos, qui damno afficiunt genus noſtrum dicendo, quòd Servator non ex natura noſtra primitias aſſumſerit.* edit. Commel. tom. 2. p. 269. 270. *Non eſt ex nobis caro aſſumta; qualem igitur ſalutis ſpem habemus? Adhuc lex nobis impleta non eſt; adhuc eſt accuſatio tranſgreſſionis; adhuc eſt execrationis pondus; adhuc mortis imperium; adhuc generis damnatio eſt. Si nihil habuit ex humana ſubſtantia, qui legem implevit, adhuc accuſationibus natura tenetur obnoxia. .... Neceſſarium igitur, neceſſarium, credere ſacris Scripturis, confiteri primitias, quæ ſunt ex nobis, glorificare aſſumentis in genus hominum amorem, obſtupeſcere magnæ œconomiæ miraculum, non timere exſecrationem legis (Chriſtus enim nos à maledictione legis liberavit)* τὴν πλήρωσιν τοῦ νόμου τὴν διὰ τῆς ἀπαρχῆς γενομένην ὅλῳ λογίζεσθαι τῷ φυράματι, *impletionem legis à primitiis factam toti maſſæ imputare.* Et Athanaſius cum in ſequentibus tum ubique ſibi ſimilis. Sunt autem hæc etiam ab aliis citata, nominatim à Polano in Symphonia Catholica, & nuper à Davenantio. quæ Eques quum ignoraret, auſus eſt negare, id antiquis dictum eſſe, quod nos dicimus.

Neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Neque abſonum eſt & à Scripturis alienum dicere, *reputari nobis* obedientiam Chriſti. Si enim Chriſtus Pſalm. 40: 18. poſtulat, ut Deus *ſibi reputet*, quòd ipſe *patiens & egenus* exſtitit, utique ad exauditionem ſui id reputari petiit, & proinde ad ſalutem ſuorum. Nam ſalvatio fidelium eſt ſalvatio Chriſti.

Neque tamen mirum eſt, cur non Scriptura veritatem, quam docet, omnibus eam eloquendi modis enunciaverit. Debebant hæreſes exiſtere, & probi, ingenui, generoſi, quos turba Chriſtianum nomen gerentium occulit, in dijudicatione veritatis ac mendacii, illiuſque retentione, hujus aſpernatione, debebant fieri manifeſti. 1. Cor. 11: 19. An verò, qui literam pronunciant, eò ſunt exiſtimandi innocentes, & vel Scripturam noſcentes, vel verbum Dei in ſe habentes, dum veritatem, quæ ex veritate eſt, & vim ſermonis Dei, ignorant vel negant? Matth. 22: 29. Joh. 5: 38. 46.

In præſenti autem argumento fatemur ſic locutam eſſe Scripturam: [74] *Imputari non operantibus juſtitiam, fidem* 74
imputari ad juſtitiam. Iuſtitia enim in hac phraſi non ſignificat τὸ δικαίωμα, h.e. id, quod juſtum facit, ſive quod eſt cauſa juris petendi mercedem obedienti promiſſam; ſed ipſum hoc *jus*. quæ eſt *hæreditas*. Eſ. 54: 17. *Omne inſtrumentum, quod formabitur contra te, non proſperabitur, & omnem linguam, quæ ſurget tecum ad judicium, condemnabis. Hæc eſt* HÆREDITAS *ſervorum Domini*, *&* JUSTITIA EORUM (jus) *à Me: ait Dominus*. Ex quo patet, ipſam obedientiam Chriſti, propter quam ipſe eſt & dicitur JUSTUS *ſervus Dei*, nobis imputari ad juſtitiam ſive jus ſperandi mercedem, quia FIDES, qua ſumus in ipſo, & ſic accipimus eum & ipſius juſtitiam, nobis imputatur ad juſtitiam. Nam in tabulis Dei, cùm in una quidem pagina ſcriptum eſſet magnum debitum noſtrum;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

in altera ſcribitur, non opus noſtrum, ſed tum Chriſti obedientia ut *δικαίωμα* ſive ſufficiens cauſa juris ad mercedem; tum, quòd Chriſtus noſter eſt. quem fide accipimus. Quod cùm verum ſit, ſcribit nos Deus *juſtos* ſive jus habentes ad mercedem pro hæreditate petendam; h. e. ita de nobis judicat: & ut tales nos amat & tractat. Juſtum eſt autem hoc judicium, quia JUS hoc noſtrum LEGE nititur. LEX enim, quæ ſacerdotem obligavit ad ſatisfactionem, eadem illis, quibus ille datus eſt, non imputat peccatum, tanquam ipſis mortua, eoſque addicit ei, qui pro ipſis mortuus eſt, & excitatus eſt, ut ei vivant: &, qui eum habent, eos neque accuſat, nedum ut condemnet, imò hæredes Chriſti & filios Dei declarat. Ita in Chriſto Deus *juſtitiam ſuam* oſtendit, tum ne videatur particeps & ſocius peccatorum, ad quæ connixit in tolerantia, inde ab Adamo uſque ad Chriſtum; tum ut intelligatur rectè & decenter juſtificare impium, juſtificando Mediatorem & ſacerdotem, & Filii ſui gloriam aſſerendo, & hæreditatem ab ipſo impetratam & jure poſtulatam dando, & auferendo ipſam accuſationem legis. Rom. 3: 25. 26. 1. Tim. 3: 16. Eſ. 50: 8. 53: 10. Pſalm. 2: 8. Heb. 10: 1. 2. 3. 4. 17. 18. 19.

pag. 14. Pro hac juſtificatione vera, qua juſtificatur Deus & Chriſtus, alia introducitur à Socinianis, lege relaxatâ &
75 ſoluta (ut illi volunt) per miſericordiam, qua is [75] *fidem noſtram in Chriſtum, vivam tamen & per charitatem efficacem, tanti ducit, ut propter eam nos .... pro juſtis habeat. ..... Hoc Scriptura dicit,* ait Eques. Ubinam verò? Quis legit, *propter fidem nos juſtos haberi, quòd Deus fidem tanti faciat?* Et quidem ita, ſi illa ſit *efficax per charitatem.* Nam id ita ab ipſis dicitur, ut intelligant, charitatem, quam fides operatur, etiam tanti fieri, ut Deus propter eam nos juſtos ducat. Ideò Crellius in ep. ad Rom. p. 49. dicit:

Quam-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Quamprimum ea fides in homine incipit, incipit & juſtificatio, &, ſi ſpiritu ſuo, id eſt bonis operibus, animata ſit, idque conſtanter, juſtificatio etiam penitus abſolvitur, & SALUTEM HOMINI PARIT. Et hæc ubi ſcripta ſunt?

Quod Eques dicit, [76] *Fidem noſtram in Chriſtum tanti ducere Deum*, id aliud mendacium tegit. Nempe, *fide quidem omnes juſtificatos fuiſſe, quotquot ab initio mundi fuerunt juſtificati; ſed non omnes fide in Chriſtum.* quod dicit Crellius in epiſt. ad Rom. p. 199. & alii paſſim. Itaque Abraham jam non fuit juſtificatus fide in Chriſtum: qui accepit promiſſionem de ſemine, in quo eſt vita & benedictio. Atqui nec primus Abraham hanc promiſſionem accepit. Nam & Eva verbum Teſtamenti audivit, ad quod alludit tum Eſaias cap. 11: 8. & cap. 27: 1. & 65: 25. & Pſalmus 8: 3. & Baptiſta Matth. 3: 7. & Chriſtus Joh. 8: 44. Luc. 10: 19. & Paulus Rom. 16: 20. & Johannes 1. ep. 3: 8. 10. Apocal. 12: 7. 8. 9. 10. 11. quæ propterea citamus, quia Smalcius, in paradiſo nihil dictum eſſe de Chriſto, contendit, ſaltem quod intelligi potuerit aut intellectum fuerit. *De filio vero & naturali* p. 266. 269. 270. Quaſi verba Dei vel ſenſum non habeant, vel alium probabilem habeant, aut Deus non revelarit ſanctis oculos, ad videndum myſteria verbi ſui. Porrò & Adam verbum Teſtamenti fide obſignavit: & Noach Deum Semi invocavit, ut Japheth in tentoriis ejus habitaret. Signum autem Circumciſionis, quod Abraham accepit Sigillum juſtitiæ fidei, ei, ſi Socinianis credimus, non ſignificavit circumciſionem, quæ non fit manu, qua in Chriſto circumciſi ſumus. quam S. Paulus deſcribit Col. 2: 11. 12. 13. 14. 15. Nec Jacob invocavit *Angelum* aſſertorem ſeu recuperatorem, Gen. 48: 16. nec Iſraël credidit in Angelum faciei Dei, qui pro ipſis interceſſit, & eos portavit, Eſ. 63: 9. neque David agnovit Chriſtum domi-

num ſuum, Pſalm.110:1. Matth.22:43. ut ſcil. ſe ab ipſo in peculium acceptum crederet: neque ſperavit, TOTAM SALUTEM *ſuam & omne beneplacitum tunc fore, quum domus ipſius non amplius erat germinatura.* 2. Sam. 23:5. &, quum Pſalm.51. cecinit, fore, ut, poſtquam deſtructi eſſent muri Hieroſolymæ & reædificati, Deo placeant *ſacrificia juſtitiæ*, quæ ſacerdos verus ut auctor juſtitiæ offert, *holocauſtum & munus*, quod totum conſumitur, quod eſt ſacerdotis; & ut *tunc aſcendant in altare Dei juvenci* h.e. labia pro juvencis offerantur; ſibique ſapientiam in occulto notificatam dixit, nempe eam, quòd Deus ipſum expiaturus eſſet hyſſopo: ignoravit, quid diceret. Ignoraverunt adeò Sancti *Rupem Salutis*, Pſalm. 95:1. quam poſteri ipſorum indignè tractarunt, Deut.32:15. aut, ſi cognoverunt, non pro rupe ſalutis ſuæ habuerunt. Pſalm. 59:1. Imò nec fuit illa; nec Sermo fuit vita, non fuit lux, non luxit in tenebris, antequam veniret in mundum, non venit ad ſuos, & quos ipſe condiderat. Joh.1. Col.1:15.16. 17. Epheſ.3: 9.10. Ignoraverunt porrò Teſtamentum Dei, & promiſſionem, cujus etiam fide ab Abrahamo adhibita id ratificatum & irrevocabile factum fuit; Galat. 3: 15.16.17. ignoraverunt Sponſorem & Mediatorem Teſtamenti, qui ſpiritu æterno ſe debebat Deo offerre. Heb.7. 22. 9:15. Pſalm.110: 4. Ignoravit Ijobus Aſſertorem ſuum vivum, qui triumphator ſepulchri & mortis extiturus erat. Job.19: 25.26. & Elihu Angelum Paracletum, unum è mille, qui poſſit dicere, Inveni λύτρον vel λύτρωσιν. Job. 33: 23.24. Nulli fuerunt προηλπικότες, *qui antè ſperarunt*, & quidem σωτηρίαν, *ſalutem*, & exſolutionem pro *tranſgreſſionibus, quæ ſub primo Teſtamento fiebant.* Epheſ.1:12. 1.Pet.1:10. Actor.26.7.23. Hebr.9:15. Rom.3:25.26. Non jam eſt *una fides & unus Dominus.* Epheſ.4:5. Teſtamentum, ex quo Abraham juſtificatus eſt, non habuit Mediatorem

torem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

torem Chriſtum. Gal.3: 15.22. Gentes non benedicuntur cum fideli Abrahamo. Gal.3: 9. Non eſt Deus idem Abrahamo, Iſraëlitis, gentibus: qui non eodem modo eſt omnium Deus; quia non per eandem fidem juſtificat. Rom 3:30. &, qui vetuerat alium habere Deum coram ſe, ille aliter atque aliter fit in Deum, & ipſe mutatur, & invehit eum, qui Patribus non fuit in Deum, ut nobis ſit in Deum. Exod.20: 2.3. Jer.31: 1.33. Malach.3: 6. Quænam igitur fuit *Φρόνησις δικαίων ſententia & prudentia juſtorum* Luc.1: 17. *patrum,* Matth.4: 6. ad quam *immorigeri filii* fuerunt *convertendi* per Johannem Baptiſtam, Eliam myſticum, niſi fides in Chriſtum? Quem enim prædicavit Johannes præterquàm Chriſtum? Sed Eques noſter dixerit, miniſterium hujus Eliæ hoc fuiſſe, ut revocaret poſteros immorigeros ad eam fidem, quæ non eſſet eadem cum fide patrum. Et profectò quæ fuit tum prudentia immorigerorum filiorum, quis immorigerorum Judæorum ſenſus de Deo & juſtitia, quam Deus, ut ibidem eſt comminatus, reipſa vindicavit anathemate terræ inflicto, niſi ea prudentia, quam Eques attribuit Patribus? Quæ certè etiamnum falſa fides Judæorum ſub anathemate jacentium eſt: ut ſuo loco demonſtrabimus.

Novimus, in novo Teſtamento demum nos poſſe in nomine Chriſti, ut Salvatoris in paſſionibus conſummati, orare: ſed id non impedit, quin crediderint Patres in eum, qui dixerat, *Ne* VENIAM *&* PERCUTIAM *terram anathemate*, Malach.4: 6. & *abducam vos in deſertum populorum*, q. d. ſpargam vos per omnes gentes, & terram veſtram faciam partem imperii Draconis, (ut ſub Romanis factum eſt) *ac diſceptabo vobiſcum ibi facie ad faciem, quemadmodum diſceptavi cum patribus veſtris in deſerto terræ Ægypti* (cum ferretur Lex, & deinceps) *ſic diſceptabo vobiſcum.* Ezech:20: 35.36.

77 *Fidem*

77 [77] *Fidem in Chriſtum* quum dicit Eques, ludit vocabulo, ut faſcinet ſimpliciores. Nihil enim intelligit, niſi credere verbo Chriſti propter verbum Dei, quod de ipſo factum eſt, & propter opera, quæ fecit. Socinus de Servatore part. 4. c. 11. *Fides in Chriſtum, quæ nos juſtos coram Deo conſtituit ... nihil aliud eſt, quàm Chriſto confidere, id eſt, non ſolùm, quæcunque Chriſtus ad nos ſpectantia dixit, vera eſſe credere: ſed etiam ea tanti æſtimare, ut, ſi quid nos facere præcepit, id faciamus; ſi quid nos ſperare juſſit, id ſperemus, vel, ut ſignificantiùs atque apertiùs dicam, quid boni nos, ſi aliqua fecerimus, conſecuturos eſſe affirmavit, non modò id verum eſſe nobis perſuadere: ſed, ut bonum illud conſequi poſſimus, ea facere non dubitare.* Nulla igitur inter Chriſtum & Moſen, Prophetas ac Apoſtolos differentia eſt quoad fidem. Scio, quid dicat; nempe *inter Fidem in Chriſtum & fidem in Moſem, quod attinet ad utriuſque perſonam, multum intereſſe; Chriſtum enim ea, quæ promiſit, ipſum efficere poſſe, Moſem non potuiſſe.* Diſput. de adorat. Chriſti cum C. Franken, &c. p. 181. n. 28. Sed illa vana ſunt, ſi Chriſtus non eſt unum cum Patre quoad potentiam. pro qua unitate Socinus ſubſtituit *Societatem poteſtatis & curæ Eccleſiæ.* Ejuſd. libell. p. 94. quæ ipſi eſt *vicaria* poteſtas. Neque verò unum eſſe, quoad potentiam, poteſt, niſi ſit unum eſſentia. Nam, qui non eſt Deus, non poteſt facere opus, quod ſolius Dei opus eſt. *Cauſa ſecundaria & à primaria pendens* (qualem fingit Socinus Chriſtum eod. libel. p. 193.) non poteſt eſſe objectum aut fundamentum fiduciæ. Cæterum, in operibus Dei immediatis, ut eſt creatio, mortuorum reſuſcitatio, ſpiritus donatio, Eccleſiæ conſervatio, glorificatio, locus cauſæ ſecundariæ eſſe non poteſt, niſi ad prædicandum verbum Dei, objectum fidei, aut illud, tabellionis inſtar, pronunciandum. Hoc facere, non eſt eſſe majorem Moſe aut Apoſtolis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

lis. Talia opera non efficiuntur niſi voluntate imperioſa effectum ſiſtente: quæ eſt independens & Dei ſolius. Quod quum agnoſcere cogeretur Smalcius (qui fatetur, alios omnes feciſſe miracula *poteſtate aliunde dependente*, Chriſtum autem, *cujus nomen ad hoc invocatum, poteſtate in ſe manente.* in Refutat. duor. M. Smigl. libror. p. 219.) inter errores Smiglecii nonum facit, *Deum non poſſe facere rem à ſe aliquo modo independentem.* Cujus contrarium dicere cum Smalcio: qui *adverſus Monſtra* p. 23. dicit, *Chriſtus eſt Deus dependens, quatenus poteſtatem accepit; quoad ipſum uſum poteſtatis abſolutè Deus dici poteſt, & eſt reipſa:* id verò dicere, eſt ſplendidè ſibi contradicere. Nam quod à Deo fit, id ex ſe nihil eſt. Quod autem ex ſe nihil eſt, non eſt niſi propter voluntatem Dei. Apoc. 4: 11. Ita voluntas creaturæ independens à Deo eſſe non poteſt, & independenter à Deo opus ſiſtere. Vel enim talis voluntas dominans & imperans eadem vult, quæ vult Deus & eſſe jubet: & ſic jubet juſſa, & propter cauſę primarię imperium exſtitura, & hactenus ὄντως; & non eſt dominans: vel jubet ea eſſe, quæ Deus non jubet eſſe. quod impoſſibile eſt, & Dei deſtructionem importat. Nam ſi non ut prima cauſa agit, ſed opera ſunt, ipſo ceſſante; ne eſt quidem. Deinde implicat *eſt* & *non*, quia eodem halitu dicitur, Deum velle, ut exiſtat res propter voluntatem creaturæ, & tamen non velle, ut ea exiſtat. Præterea *fides* Socini non ſpectat eum, qui in cœlo & ante teſtatus eſt; qui ab initio non in occulto locutus eſt. Fides in ipſum eſt minor honor, quàm qui debetur Patri. Tantùm enim legatus & ſervus eſt. Nulla hîc *fides* propriè *in ſanguine ipſius*. Rom. 3: 25. Non eſt ipſe propriè *rupes*, ad quam confugiamus. quanquam & hîc implicantur. Socinus in prœmium Euang. Johannis dicit, Chriſtum impropriè Deum vocari. Smalcius *propriè*, & ſic rupem & ſimilia dici, ſed analogicè. Quaſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

norit Scriptura Deum, niſi vel propriè & ſumme, vel metaphoricè, vel fictè. Nam *deitas* analogica eſt figmentum Smalcii. Illa verò fides, qua quis credit, Chriſtum non ſatisfeciſſe, non ſanctificaſſe Deum ſua juſtitia, non revera reconciliaſſe nos Deo, h. e. effeciſſe, ut Lex non impediret, ſed poſtularet Dei nobiſcum communionem in ſpiritu, & gloria, inimicitiâ, irâ ac maledictione ſublatâ, ſed Deum legem relaxaſſe; neque putat, ſe habere in Chriſto niſi indicium, & martyrium pro indicio, non verò juſtitiam & ſalutem per ipſum partam, & juſtitiam ſuam pendere à proprio facto, non quidem quo præſtetur lex exactè, Crell. in ep. ad Rom. p. 49. ſed tamen quo mandata Chriſti, mandatis legis perfectiora, quanquam nec illa perfectè, ſuis viribus præſtentur, ut cauſa qualicunque; neque credit, ſe in Chriſtum credendo immediatè credere in Deum, aut eum videndo videre Deum: neque vera neque viva fides eſſe poteſt. quippe figmentis hominum nixa, & Deo ac Chriſto injurioſa, (quippe quæ dicit, *Non-Iehovah fecit hoc*. Deut. 32: 27. & vim hominis facit Deum ſuum. Hab. 1: 11.) & non habens Amorem Chriſti tantum, quantus is eſt, quem fides per charitatem operans habet. quo nempe diligimus eum, ut qui ſecundùm propoſitum & beneplacitum Patris dilexerit me, & ſe dederit pro me, ut ei ſive in eo vivam, & hæres ipſius fiam. Neque poteſt ea fides ſive opinio, ut mala radix, aliud gignere, quàm abſinthium & venenum: licet faciat eam habentes multas Dei voces deblaterare, multa in ſpeciem bona agere, à multis malis abſtinere. qualia & fecit Phariſæus ille, Luc. 18: 11. 12. & Saulus in Phariſaiſmo, nulla in parte Credente Sociniano inferiores; imò hic eo magis ingenuus, quod Chriſto non affinxit falſam verborum ipſius ſententiam; quod nec reliqui Phariſæi fecêre. Illa igitur fides eſt *conſilium improbi* Pſalm. 1: 1. ſive adinventio hominis, qui in ſua damna-

damnatione jacens, & mente abalienatus à Deo, aliquid quærit, quod Deo pro juſtitia imputet, & judicium evadat.

Eques porrò, quando dicit, [78] *hanc juſtitiam nobis ſine* 78
meritis noſtris ſola Dei benignitate obvenire, intelligit, non jus ad vitam nobis in Chriſto à Deo donatum eſſe, quod ſit validum, & Legis examen ſuſtinere queat (ſine quo *jus* eſſe nullum poteſt) ſed eſſe Dei benignitatem, ut tali quapiam *conditione* nos juſtos habere velit. Sola igitur benignitas eſt in mutatione legis. Sed Lex de juſtitia una eſt, quæ dicit, *Qui fecerit illa, vivet in eis*, neque eſt alia vel laxior, vel perfectior. Nam & Deus non eſt alius, neque imago Dei, quæ eſt rectitudo hominis, alia, neque judicium habet proſopolepſiam. Ideoque Apoſtolus, quamvis Judæis injuncta eſſent multa præcepta præter Decalogum (qui continet ſummam præceptorum, in quibus faciens ea homo vivit) tamen illa omnia poſt Ezechielem cap. 20: 25. inutilia, & ad juſtitiam ac vitam nihil in ſe facientia declarat.

Pugna verò eſt dicere *conditionem juſtitiæ* & negare
[79] *meritum*. qualem in verbis Crellii in ep. ad Romanos 79
p. 54 clariùs cernere eſt, ubi interpretatur verba prophetæ; *Juſtus ex fide vivet. Indicatur*, inquit, *juſtitiam illam non eſſe uſquequaque perfectam, ſed talem, qua nil obſtante homo damnari poſſet, ſi Deus jure ſuo uti vellet : ſed id Deum* OB FIDEM *illius hominis, quam in ſe collocavit, & ob quam ſibi conſtanter paruerit, non facturum, verùm pro ſua benignitate vitam ei donaturum.* Poteſt igitur cenſeri illa juſtitia (& quidni etiam fides?) inutilis ad liberandum hominem à damnatione, ſed tamen OB illam fidem, qua credit Deum non judicaturum, ſed hoc credenti & ſic conſtanter parenti vitam donaturum, ſervatur homo & glorificatur. Quid eſt ex non-merito meritum facere,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſi hoc non eſt? Quod in ſe Deo non placet, id Deus tanti facit, ut ob id vitam donet. Et vitam donat, ſine merito aut cauſa, & tamen habet cauſam donandi. ita enim Socinus dicit, fragm. 4. de Juſtificatione p. 110. *Dari obedientiam, quæ poſſit dici cauſa juſtificationis noſtræ propter Dei promiſſum.* quam tamen negat eſſe *meritum, quod* vel *ex ſolo Dei promiſſo oritur*; rurſus Synopſi 11. p. 14. negat dici debere *cauſam efficientem*, ſed *cauſam ſine qua non* voluit Deus eam contingere. Smalcius tamen *ex ea naſci debitum ex promiſſo* aſſerit adverſ. 2. lib. Smigl. 258. Et, ſecundùm hæc, ipſe Deus fit auctor, ut credamus, hoc, quod ipſi placere non poteſt ſecundùm legem, ipſi placere, ut quomodocunque cauſam vitæ æternæ. Quæ ſanè manifeſta pugna eſt.

80 Neque minùs ſecum luctatur, quòd eò [80] *juſtitiam Dei* vocari contendit, quia Deus id *tanti facit*, quod placere non poteſt, ſi *juri* locus detur & legi, ut non homo, illo non obſtante, damnetur & pereat. Nam quomodo Deus in *juſtitia ſua* non ipſe *juſtus* comperietur, & zelotes ſui δικαιώματος *juris* aut δικαιοκρισίας *juſti judicii*, (Rom. 1: 32. 2: 5.) & ſuæ legis? Quæ eſt verior Dei juſtitia, quam diſſimilem & eſſe & videri peccatoris, peccatorem arguere, ei hoſtem eſſe & contrarium, ei non atteſtari communione ſui danda, ſeque ipſum non abnegare, verùm in omni ſuo opere fieri eum, qui eſt? Quæ juſtitia in Chriſti vera & propriè dicta λυτρώσει *redemtione* (quæ adeò vera eſt, ut ſit ἀπολύτρωσις ſive abſoluta & perfecta redemtio: quam vocis emphaſin docet Chryſoſtomus ad Rom. 3.) & juſtificatione ejus, qui eſt ex fide Chriſti, per eam redemtionem verè & luculenter conſpicitur, Rom. 3: 25. 26. ſed in dogmate Sociniano prorſus nec apparet, imò per id negatur. De quo ad pag. 54.

Quomodo verò à rixa liberabit Eques, quòd juſtitiam, qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

qua ſalvi ſumus, vocat [81] *non-noſtram*, quum tamen ſit ex 81
qualibuſcunque cauſis, quæ in nobis ſunt; pro vi promiſſi certis conditionibus annexi?

Infra p. 25. Eques juſtitiam illam componit ex [82] obe- 82
dientia noſtra, quæ imperfecta eſt, & Chriſti obedientia, tanquam ſupplemento. Ubi rurſus ἄχραφος garritus. Et gemina pugna: Chriſti quidem obedientiam nobis non imputari, ſed tamen per eam ſuppleri defectus noſtros. Et obedientiam noſtram eſſe imperfectam, quum, ſecundùm ipſos, oporteat reſpondere conditioni ſalutis, quæ per Chriſtum dicta eſt. Atque illa duplicis cauſæ juris ad vitam æternam conferruminatio, quàm eſt abſurda, & ſcripturæ contraria! quippe quæ expreſsè doceat, Chriſto totum eſſe aſſignandum, Rom. 5: 15. 16. 17. 18. 19. & opus, ſi gratia indigeat, non eſſe opus, aut gratiam, ſi opere, non eſſe gratiam. Rom. 11: 6.

APOLOGIA.

Virtutem *porro* Spiritus in regeneratione à nobis tolli, *à vero abeſt quam longiſſime; cum ex ipſius Servatoris ore diſcamus; quemlibet qui ſalvus eſſe velit;* [83] *ex Spiritu renaſci oportere. Quis noſtrum ignorat, mortificatione carnis ejuſque operum, ad vitæ adeptionem opus eſſe? quis vero carnem & carnis opera mortificaverit, ſine filiali illo Spiritu, quem à Chriſto per illius* [84] *ſermonem hauſimus? hoc* [85] *ſine, ſemper habebit locum illud;* Non quod volo, iſtud ago, ſed quod odi, hoc facio: Volenti mihi facere bonum, adjacet mihi malum: mente ſervio legi Dei, carne vero legi peccati. Miſer ego homo,

Non tollere virtutem Spiritus in regeneratione. pag. 15. 83

84 85 Rom. VII. 16. 21. 24. 25.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

quis me eripiet ex corpore mortis hujus? *Sed qui hauſit Chriſti Spiritum (quem qui non habet, illius non*
87 *eſt) huic dicere licet cum Apoſtolo;* [87] Gratias ago
Cap. VIII. 9. 10. Deo, per JESUM CHRISTUM Dominum noſtrum. Caro *enim* mortua eſt propter peccatum: at Spiritus eſt vita propter juſtitiam.

EXAMEN.

p. 14. 15. PErpetua ſtropha eſt, quòd Eques Socinianam innocentiam ponit in uſurpatione verborum quorundam Chriſti: quum vim omnem verborum exhauriant. Quæ non innocentia eſt, ſed opus Satanæ, ſe transformantis in
83 Angelum lucis. Chriſtus dicit, [83] *nos ex Spiritu ſancto renaſci oportere:* hoc verbo tenus recitat Socinianus, ſed re-
84 ipſa abnegat. Nihil enim novit niſi [84] *ſermonem Chriſti & filialem* ſpem, quem illi *ſpiritum* nominant, quem dicunt ſe *à Chriſto haurire per ſermones Chriſti.* Atqui non ſpes nos regenerat, ſed *ad ſpem vivam regeneramur.* 1. Pet. 1:3. Chriſtus ait, omne, quod gignitur ex carne, carnem h. e. à Spiritu Dei alienum eſſe: ideoque nec *poſſe videre regnum cœlorum,* h. e. agnoſcere regem Chriſtum & juſtitiam ejus; & verbum ejus recipere, atque ita *intrare in regnum cœlorum,* ſive particeps Chriſti & corporis ejus fieri. Ex quo ſanè evidens eſt, nos non regenerari per aliquid, quod nos noſtra prudentia ac pietate vel *probitate* haurimus ex Chriſti ſermonibus. Nam ut Chriſti ſermones recipiamus, regenerari, mutari, & alios homines nos fieri oportet. Quippe lege ſpiritûs vitæ in Chriſto Jeſu oportet nos liberari à lege peccati. Non minùs enim homo tenetur lege peccati, ei poteſtate & vigore Legis addictus in ſervitutem, quàm mulier tenetur lege viri viventis. Quæ lex non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

non potuit ſolvi, niſi interficeretur in corpore Chriſti. In quo ita interfecta eſt, ut fieremus illius, in cujus corpore lex peccati interfecta eſt: atque ita vigore ejuſdem Legis ſic Chriſti eſſemus, ut is nos tanquam hæreditatem ſuam, precio acquiſitam, occupare poſſet. Occupat autem Spiritu ſuo: qui eſt *Spiritus vitæ in Chriſto*, h. e. qui facit nos vivere in Chriſto, ut vite. Ejus igitur lege liberamur à lege peccati, ut deſinat nobis dominari. Proinde ſpiritus Chriſti, à quo eſt, ut in Chriſto vivamus, eſt auctor regenerationis noſtræ, faciens ut Chriſto obediamus. Ita & Deus teſtatur, ſe circumcidere cor, ut ipſum amemus; ſe tollere cor lapideum, & dare cor carneum in medio noſtri, ut in lege ipſius incedamus. Iccirco illud, quod nos regenerat, neceſſe eſt eſſe id, quod nos non ſumus, ſed quod potentius eſt & diabolo & nobis: nempe Deum ipſum: & quidem Spiritum ſanctum, qui, eò quod ex Patre & Filio eſt, donatur, ut fiat eorum, in quibus operatur, & in illis ſit paracletus & arrhabo.

Itaque regeneratio attribuitur ei Spiritui, qui, cum Chriſto, *teſtatur*, quæ *vidit*, & *novit*, *quæ loquitur*, & ſic in Prophetis & Apoſtolis loquitur. Joh. 3: 11. 16: 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. qui unicuique diſtribuit dona, prout vult. 1. Cor. 12: 11. quique mortalia noſtra corpora, ut ſpiritus vitæ, vivificabit. Rom. 8: 9. 11. ut ſint ſpiritualia. 1. Cor. 15: 44.

Hanc divinam virtutem & potentiam negare Socinianos, tam manifeſtum eſt, quàm Solem lucere in meridie. Propriæ enim hominis voluntati aſſignant ſui converſionem. Deo nihil dant niſi ſermonem de relaxatione legis & novis præceptis & vita æterna. Idque evidens eſt ex pag. 26. ubi Eques homini (qui tamen caro eſt) dat æquè *obtemperandi Spiritui ſancto* (ibi Euangelium intelligit) *& repugnandi facultatem*. De quo etiam p. 64. 65. agit. Hæc ita pronunciat Socinus de Servatore p. 4. c. 12. *Fides in*

Chriſtum

Chriſtum non ita Dei donum eſt, ut ſingulari & interiori quadam virtute divina, cui reſiſti non poſſit, in hominum cordibus inſcribatur; ſed potiſſimum per externa quædam eis etiam, qui non credunt, communia in ipſis generatur. Igitur mox tribuit homini *pleniſſimam accipiendi*, ut *non accipiendi, facultatem*. & declarat, fidem eſſe donum, *quia prædicatione offertur*. Quæ ſi vera ſunt, ruptum eſt Teſtamentum Dei, quo Chriſto hæreditatem mundi aſſignavit, quam poſtulandi à ſe jus ei fecit, Pſalm.2: 8. evanuit promiſſio facta Abrahamo, cujus nos filii ſumus: nulla eſt circumciſio cordis, qua faciat Deus, ut in præceptis ipſius ambulemus, & ipſum diligamus; nihil eſt inſcriptio legis fidei in cor per Spiritum ſanctum, Jer.31:33. 2 Cor.3:3. non operatur Deus & velle & operari; non dat oculos ad videndum, aures ad audiendum, & cor ad intelligendum; denique non excitat nos ex morte peccatorum & præputii carnis: neque regeneramur ex Chriſti *obedientiâ uſque ad mortem crucis*, quæ eſt revera Aqua illa pura & purificans, ex qua nos regenerari neceſſe eſt (quæ vis mortis ejus declaratur Joh 3: 14.17.) non ſumus ei concrucifixi, aut conreſuſcitati, aut in ſupernis cum ipſo collocati. Epheſ.2. denique, Euangelium non eſt *potentia Dei ad ſalutem omni credenti* Rom.1:16. ſed *facultas hominis accipientis*.

85 Pergit, [85] *Sine hoc ſpiritu* (ſpe) *ſemper habebit locum, Non quod volo, iſtud ago*, &c. Rom.7:16.21.24.25. Igitur Equiti id dicere eſt non regenitorum: eorundem nempe, *in quibus lex operatur omnem concupiſcentiam*, Rom. 7: 8. & qui *ſerviunt impuritati atque rebellioni*. Rom.6: 19. qui ſunt ſervi *peccati & liberi juſtitiæ*, v. 20. *& in peccato mortui*. Rom.6: 13. Epheſ.2: 5. Coloſ.2: 13. ut ii revera *condelectentur legi Dei ſecundùm interiorem hominem, velint bonum, nolint malum, mente ſerviant legi Dei, & anhelent ad*

libera-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

liberationem è corpore mortis. Unde & pag. 16. & 17. ad
86 *bene agendi* (ſeriam, quam nos docemus) *voluntatem* 86
(id eſt charitatem) *& conatum, nullo Spiritu opus eſſe*, dicit.
Ex quo illud efficitur, ut iidem, dum iidem ſunt & in eodem ſtatu manent, poſſint tamen dicere, NUNC NON AMPLIUS EGO FACIO. verſ. 17. 20.

Quis verò non planè perſpicit, ſi id, quod dicere omnium ſanctorum eſt, qui in *corpore mortis ſunt*, & ex eo *liberati* nondum ſunt, quantumvis profecerunt, amandetur in ſtatum irregenitorum, qui ſpiritum Dei non habent; & *homini animali* id aſſeri, quod in eo non eſt; & hominis ſuperbiam inflari, ut ſibi *libertatem* aſſumat, qui eſt *ſervus corruptionis*, (2. Pet. 2: 19.) neque adeò in metu & tremore ſalutem operetur; Phil. 2: 12. 13. dumque *vires ſuas* putat *Deum ſuum*, Habac. 1: 11. quaſi poſſit *ſeipſum diſcernere*, atque *habere, quod non acceperit*, 1. Cor. 4: 7. non confugiat ad Deum rupem & auxilium ſuum, atque interim à Diabolo præripiatur, & induretur, maximè autem perſuaſione propriæ ſanctitatis & juſtitiæ infatuetur. Quo peccato nihil injuſtius fieri poteſt.

Taceo, quòd verè regenitis adimitur ea conſolatio, quòd, *in infirmitate carnis ſuæ*, intelligunt, divinitus ſe eſſe ex mortuis excitatos, cum Chriſto crucifixos, vivere Deo ipſos excitanti & conſervanti; & propterea cum Chriſto victuros & regnaturos eſſe. Rom. 6: 6. 8. 11. 19. 5: 17. 21.

Certè, quod ſine exinanitione legis Dei, & excæcatione conſcientiæ fieri non poteſt, hæc doctrina præſcribit homini typum falſæ gloriationis apud Deum, quaſi ea ſit regenitorum; ut dicant, non (quod tamen Phariſæus dicebat) *Gratias tibi ago, Deus*; (quod & Apoſtolus nobis dicendum præit, Rom. 7: 25. 6: 17. quodque falsò aſſumit
„ Eques ex Rom. 7: 25.) ſed, Ego, ô Deus, *animi mei pro-*
„ *bitate credidi* (Socinus de Servat. pag. 4. cap. 12. p. 580.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

,, col. edit. Lubberti) jamque delector lege tua, eique
,, ſervio, &,quod volo, bonum, id facio; quod autem no-
,, lo, id non facio, malum, neque video in membris meis
,, legem peccati, quæ bellum faciat legi mentis, & me ca-
,, ptivum agat legi peccati. ea enim non eſt in membris
,, meis. neque malum mihi adjacet. tantùm abeſt, ut
,, carne ſerviam lege peccati. Neque igitur eſt, ut ad te
,, ſuſpirem, petamque liberari ex hoc corpore, quaſi cor-
,, pore mortis. Nam ita ingemiſcere non eſt meum, ſed
,, illorum, in quibus ille ſpiritus non eſt, qui ex Euange-
,, lio hauritur.

O quantos ſanctos eſſe oportet, qui, quod volunt, faciunt; quantam cognitionem legis, & ſanctitatis Dei, & voluntatis ejus, quamque ardentem voluntatem eſſe convenit in iis, qui ita faciunt, ut volunt, & pugnam ſpiritus & carnis non ſentiunt! Gal. 4: 17. Poſſint hi ſanè etiam dicere eadem animi firmitudine, *Peccatum non habemus.* 1. Joh. 1: 8. &, *Dives ſum, inveni mihi, quod ſatis eſt: omnes, qui ſe fatigent in me* diſcutiendo, *non invenient in me pravitatem, quæ* ſit *peccatum.* Hoſ. 12: 8. Idque tam proprium eſt Socinianis, ut eos, qui deplorant ſuâ peccata, & verè ſe in corpore mortis captivos ſentiunt, Sünd-Chriſten h. e. *Chriſtianos peccati*, in libellis ſuis vocitent. quaſi non pars rectitudinis noſtræ & veritatis ſit confiteri peccatum & defectum atque etiam ἀσθένειαν h. e. *impotentiam carnis noſtræ.*

Regenitus igitur Socinianus *gratias* non *agit Deo*, quòd *liberatus ſit à lege peccati*, ſed ſuæ *facultati* hoc deputat: neque *per Ieſum Chriſtum agit Deo gratias*, quia non agnoſcit veram *unitatem* Filii & Patris *omninò & universè* (ſine qua Deo per Filium gratiæ agi non poſſúnt) ſed tantùm *in hac vel illa re particulari* (Smalcius ad Smigl. de errorib. novor. Arrian. Errore Smigl. 19.) nec dominium Chriſti,

propter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

propter quod hæreditas ipſius ſumus, in qua ipſe vivat, glorificetur & regnet. quæ eſt vera cauſa omnis noſtræ libertatis & ſalutis.

Abſurdè aſſuit Eques [87] verſ.10. cap.8. ad Roman. qui 87
verſus de regeneratione non agit; ſed oſtendit, Corpus hoc (quod Apoſtolus & *mortale corpus*, Rom.6:12. & *corpus mortis*, Rom.7:24. nominaverat) mori *propter peccatum*, ut nempe *vetus homo* plenè deſtruatur, &, concupiſcentiis corporis (Rom.6:12.) ceſſantibus, omnis omninò ſervitus peccati (Rom.6:6. 7:23.25.) ceſſet. Innuit enim, in eo corpore uſque ad mortem concupiſcentias ejus & impotentiam carnis ſupereſſe. Vnde & id *Corpus peccati* appellat Rom.6:6. Col.2:11. Cujus depoſitio (ea fit in morte) circumciſio quædam ἀχειροποίητος, & effectus crucifixionis Chriſti indigitatur. Tum verò, quando corpus moritur, *ſpiritum* illum, qui eſt pars noſtri melior, quo cogitamus, intelligimus, volumus, corpus movemus, eſſe *vitam* h. e. vita & lætitia frui apud Deum *propter juſtitiam*, quam Chriſtus nobis donavit per fidem. Deum autem, qui excitavit Chriſtum, hoc idem corpus mortale, quum mortuum fuerit, ſuſcitaturum *per Spiritum*, (ſic legimus, non tantùm propter auctoritatem Athanaſii, qui diverſam lectionem *propter Spiritum*, quæ eſt in vulgata & Tertulliano, corruptelæ arguit, & Baſilii, ſed etiam juxta analogiam Scripturæ, & ne Paulum tautologum faciamus, & quia non poteſt eſſe arrhabo, niſi præſtet id, propter quod ſperandum eſt arrhabo) *qui in nobis habitat*. non ſanè per Euangelium, aut ſpem noſtram, ſed per potentiam Spiritus, qui cum Patre & Filio in cœlis eſt, & nos ac corpora noſtra, ut templum ſuum, ſanctificat. Quæ verba Apoſtoli ſi ſobriè conſiderarent, è multis erroribus eriperentur.

Injuria nobis objici, quod ex Christiana pietate moralem Ethnicorum diſciplinam faciamus.

APOLOGIA.

HInc ſimul patet, eadem injuria nobis objici, quod
ex [88] *Chriſtiana pietate moralem Ethnicorum di-*
pag. 16. *ſciplinam faciamus. Abſit ut ulla hominum Ethica,*
88 *cum cæleſtiſſimâ Chriſti doctrinâ comparanda putemus,*
ſive perfectionem, ſive vim & efficaciam ſpectes. Nam
95 *qui* [95] *per fidem in Chriſtum Spiritum illum adoptionis*
hauſerunt, non lentâ quadam bene agendi aſſuetudine
opus habent, ut ſemiboni fiant: ſed virtute accepti Spi-
90 *ritus,* [90] *protinus vere boni naſci poſſunt. Quin & ipſa*
divina lex per Moſem tradita, quid aliud fuit quam
94 [94] *litera? (id eſt, præcepta literis conſignata) quæ*
mortis pœna tranſgreſſoribus appoſita, cum carnem do-
mare non potuerit, ob quam Nitimur in vetitum
ſemper cupimuſque negata, *merito Apoſtolus ſcri-*
2. Cor. III. 6. *ptum de Lege reliquit, Litera occidit: at* Spiritus *ille*
Chriſti, quia carnis penitus edomandæ vim habeat,
89 vivificat. *Qui propterea &* [89] *ſervili illa, ac damna-*
91 *toria lege nos exſolvit, cum* [91] *longe exactioris in nobis*
obedientiæ effector ſit. Sane ſi regeneratio intra ſolam
86 96 [86] *bene agendi* [96] *voluntatem & conatum conſiſtit, ut*
pag. 17. *adverſarii, egregii Chriſtianæ pietatis interpretes &*
86 *aſſertores docent; nullo* [86] *ad eam Spiritu opus eſt: hoc*
ſola mens & ratio in quolibet, qui volet, efficiet. At,
92 *ſi* [92] *mores malos, & omnes vitiorum habitus, & actus*
habi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

*habitibus reſpondentes, penitus excutere; ea demum
vera & ſolida regeneratio eſt, quis ad eam ſine Spiri-
tu Chriſti virtute poſſit adſpirare? Et tamen iſti ho-
mines totam Chriſti religionem à nobis funditus everti
dicunt; cum ipſi [93] nondum ad veram & ſolidam il-* 93
*lius cognitionem pervenerint: imo ob id ipſum dicunt,
quod ad eam non pervenerint.*

EXAMEN.

NEgat Eques, *Socinianos Chriſtianam pietatem facere* pag. 15.
moralem Ethnicorum diſciplinam, eo argumento, 16.17.
quòd cœleſtem doctrinam & perfectiorem ipſa lege Mo-
ſis (quam vocat [89] *ſervilem & damnatoriam*) & efficacio- 89
rem ſtatuant. Eſſe enim Spiritum Chriſti. 2. Cor. 3: 6. &,
qui [90] *per fidem Spiritum adoptionis hauſerint, protinus non* 90
ſemibonos ſed verè bonos naſci poſſe. Eum ſpiritum [91] *longè* 91
exactioris obedientiæ, quàm in lege Moſis præcepta eſt,
*effectorem eſſe. Sine virtute Spiritus Chriſti neminem poſſe
ad veram & ſolidam regenerationem aſpirare*; *quæ* ſit [92] *mo-* 92
*res malos, & omnes vitiorum habitus, & actus habitibus re-
ſpondentes penitus excutere.* Interim etiam doctores Ec-
cleſiæ Reformatæ exſibilat, ut [93] tantarum rerum igna- 93
ros.

Et quidem, quod me attinet, ego me fateor iſtius do-
ctrinæ adeò ignarum, ut mihi homo, iſta loquens, non
ſenſu communi uti ſed furere videatur.

Moſis legem vocat [89] *ſervilem.* Fatemur de *lege præ-* 89
ceptorum in placitis, h. e. ceremoniali. Sed etiamne illam,
quæ dicit, *Amabis Deum tuum ex toto corde, &c. & proxi-
mum tuum ut teipſum*; *ſervilem* dictitabimus? à qua ſen-
tentia tota lex & prophetæ pendent? Quis hoc Equitem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

docuit? *Servile* igitur eſt Amare Deum ſuum, & proximum? Mi Eques, reſipiſce. *Servitus* ſimpliciter in Scripturis, ubi agitur non de civili conditione, dicitur ſtatus illorum, qui ſerviunt peccato. Joh. 8: 34. 35. aut ſubjiciuntur legi, quæ non juſtificat; qualis eſt lex ceremonialis. Rom. 8: 15. Gal 4: 7. 24. Ita *liberi* ſimpliciter, qui ſerviunt Deo & juſtitiæ. Joh. 8: 32. 36. Rom. 6: 18. 7: 6. 25. Peccas igitur, quando *ſervilem* legem vocas eam, quæ continet præcepta Dei, quæ qui facit, vivit in eis; quæ ipſa præcepta Deus inſcribit cordibus eorum, quorum Deus eſt. Jer. 31: 33. Deut. 30: 6. 8. 10. quam S. Jacobus appellat *legem regiam libertatis*, Jacob. 1: 25. 2: 8. 9. 10. 11. 12. Peccas,
89 quòd [89] *damnatoriam legem* vocas: & hoc ſine Scriptura. quam Apoſtolus dicit eſſe *bonam* & *ad vitam*. Rom. 7: 10.
91 12. Graviſſimè peccas, quando dicis, [91] *Longè exactiorem obedientiam* eâ, quæ lege præcipitur, *in nobis effici*. Nam & hoc nullibi legiſti: & Chriſti obedientiam hoc ipſo deprecias, qui *factus eſt ſub Lege*, & *legem implevit*. Gal. 4: 4. Matth. 5: 17. quam Pſalm. 40: 9. proteſtatur eſſe in viſceribus ſuis. Sufficit nobis, ſi δικαίωμα τοῦ νόμου h. e. id, quod lex promittit juſtis, *in nobis impleatur* in Chriſto. Rom. 8: 4. Sufficit charitas, quæ eſt impletio legis, Rom. 13: 10. ſufficit ea, quam efficit circumciſio cordis, Deut. 30: 6. quæ eſt facere id, quod ſcriptum eſt in libro legis Moſis. ibid. v. 10. Non audimus novum præceptum, ſed id, quod auditum eſt ab initio. 1. Joh. 2: 7. quanquam *idem* accipimus *novum, quod verum eſt in ipſo*, per impletionem & ſatisfactionem, & *in nobis*, per donationem juſtitiæ, agnitionem peccati, damnationem propriæ juſtitiæ, & initium obedientiæ. Per hæc enim in nobis obſignatur & verum eſt.

94 Neſcis, cur lex vocetur [94] *litera*; nempe quia ſola, ſine promiſſione aut Euangelio, non eſt organon ſpiritus ad

conver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

convertendum peccatorem. Manet igitur litera, & non facit ex peccatore epiſtolam Chriſti ſcriptam non atramento ſed ſpiritu; quia cordibus non inſcribitur. Et hæc eſt cauſa, quòd occidit. Non enim poteſt vivificare propter impotentiam carnis. Rom. 8: 3.

Qui verò Euangelium prædicant, dicuntur *miniſtri ſpiritus* (cujus vocabuli abuſus eſt inter præſtigias veſtras) quia Spiritus illud, & cum eo præceptum credendi & amandi Deum ut Servatorem ſuum & juſtitiam ſuam, &c. inſcribit cordibus, 2. Cor. 3: 3. h. e. facit, ut idem præceptum nobis dictet non tantùm conſcientia noſtra, ſed & Voluntas noſtra, & Amor noſter. Deut. 30: 6. Ezech. 11: 19. 20 36: 28. Pſalm. 27: 8. *Tuam vicem dicit cor meum: Quærite faciem meam.* Non igitur ipſum Euangelium Spiritus, ſed Euangelii prædicatio eſt miniſterium Spiritus, ſive potentia Spiritûs ad ſalutem.

Quando dicis, qui [95] *per fidem Chriſti Spiritum adoptionis hauſerunt:* peccas. Nam, quamvis verum ſit, credentes accepiſſe, quod promiſſum erat patribus, ut effunderetur in ipſos ſpiritus ſanctus, ſecundùm prophetiam Joëlis; atque etiam, dona ſpiritus indies precibus impetrari, vel etiam filiationis declarationem in credentibus factam eſſe per Spiritum ſanctum: tamen locus epiſtolæ ad Galatas, quem in mente habes, fert, ut ipſa fides effectus & donum Spiritus ſancti habeatur, quo dono accipiendo Spiritus ſanctus accipitur. Certè Spiritus Domini, per quem cœlos creavit, idem eſt Spiritus cognitionis & timoris Domini, Eſ. 11: 1. Spiritus fidei, 2. Cor. 4: 13. 1. Cor. 12: 9. & precum, Zach. 12: 10. & ſine eo nec judicantur vel examinantur ea, quæ ſunt Spiritûs, 1. Cor. 2: 14. neque Chriſtus Dominus appellatur, 1. Cor. 12: 3. & is clamat, Abba, Pater, Gal. 4: 6. Rom. 8: 15. quæ eſt vox fidei: & per gemitus intercedit, & infirmitatibus ſuccurrit, Rom. 8: 23. 26. 27. &

ut pau-

ut paucis abſolvam, ſcribit prædicationem Euangelii & legem Dei in cordibus: 2.Cor.3:3. 1.Theſſ.1:5. & ſanctificat ad obedientiam ſive fidem veritatis. 2.Theſſ.2:13. 1.Pet.1:2. & fide purificat corda. Act.15:8.9. Si Euangelium vel Novum Teſtamentum eſt ſpiritus (ut volunt Sociniani. quanquam non juxta emphaſin loci 2.Cor.3:6.) quomodo fides Euangelii Novi Teſtamenti non eſt ſpiritus, ſed demum medium accipiendi & hauriendi ſpiritus?

Quàm verò abſonum eſt, motum animi quendam, videlicet ſpem, ſpiritum Chriſti & Dei appellare, & in eo non intelligere metonymiam! & non diſtinguere inter *novum cor novumque ſpiritum* h. e. novum motum cordis & *ſpiritum Dei*, qui omnibus diſtribuit gratias, quemadmodum vult. Ezech.36:27.28. 1.Cor.12:11.

Nam, quòd Eques regenerationem poſtponit fidei, ut & Spiritum, præpoſterè agit, & contra Scripturam, quæ regenerationem requirit,ut homo vel videre regnum cœlorum revelatum queat, Joh.3:3. vel in id intrare. verſ. 5. Intramus autem fide. Per eam enim ſumus in Chriſto & ipſius corpore, regno ac populo. Deinde ſermo veritatis auditus, & in corde receptus, eſt ſemen novi hominis, & initium novæ vitæ. 1.Pet.1:23.25. Jac.1:17. Rom.6:17.

Vide autem, quò vos adigant veſtra dogmata! Negare non poteſtis, regenerationem eſſe ex virtute Spiritus Chriſti: & vos *nullo ſpiritu opus eſſe* putatis, ut obediatis, & *bonum velitis*. Igitur comminiſcimini abſurdiſſimas expoſitiones Scripturæ: dicentes, Regenerari nos, & novos homines naſci virtute ſpei, quæ eſt in nobis. Ubi, ut cuivis patet, *regenerationem*, quæ eſt *ad ſpem vivam*, 1.Pet. 1:3. facitis effectum ſpei: & regenerationem, ſive productionem novi hominis, facitis effectum motus voluntatis veſtræ, quæ eſt effectus voluntatis divinæ & promiſſionis. Jacob.1:17. Gal.4:28.29.

Ita,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Ita, ne *gratiam Chriſti* videamini negare, fingitis, eum legem perfectiorem protuliſſe cum promiſſione vitæ æternæ. Et rurſus, quum *noſtra juſtitia* in Scripturis negetur, dicitis, intelligi exactam obſervationem legis: & pro *juſtitia Dei* ſubſtituitis obedientiam præceptorum novorum.

Tu quidem irrides, Eques, noſtram confeſſionem, quod [96] *regenerationem noſtram intra bene agendi voluntatem & conatum conſiſtere* dicamus; quod, ſi Legem ſpectes, verum eſt. Quicquid enim etiam Paulus fecit, nihil niſi *conatus* eſt. qui non putabat ſe aſſecutum, ſed, oblitus eorum, quæ retrò erant, ad ſcopum ſupernæ vocationis contendebat. Phil. 3: 12. 13. 14. Sed infra quem *conatum* illa ſolida & vera regeneratio Socinianorum, qua illi ſe jactant, qua *mores malos, & omnes vitiorum habitus & actus habitibus reſpondentes penitus excuſſerunt*, plurimum deſidit. Quâ jactantiâ tamen nihil aliud efficiunt, quàm ut oſtendant, ſe non habere niſi doctrinam de moribus, de virtutibus & vitiis, qualem Plato vel Ariſtoteles habuêre; quæ virtutes ſint, in imperfectione multiplici, cauſa beatitudinis, ut ille quidem conjectabat, etiam poſt mortem. quod vos Chriſti morte & reſurrectione confirmatum eſſe dicitis. Utriſque commune naturam bonam, ut virtutis feracem agrum, laudare: ita ut & ignorantia recti, & appetitus ſpecioſi boni (quod *ſibi bonum* falsò dicit Socinus) pars naturæ & operis Dei ſit. Quare ipſis & concupiſcentia pro malo eſſe non poteſt. In neutra verò doctrina eſt glorificatio Dei in agnitione cœleſtis illius ſapientiæ, qua ira & gratia ejuſdem legis inſtrumento uſa ſe commendavit. In neutra gratiarum actio de bono, quod facit homo. Sibi enim id debet & facultati pleniſſimæ. In neutra ſanctificatio Dei. Nam talis in utraque Deus, qui & poſſit eſſe, qualis peccator eſt, h. e. peccata ſine vera & propriè dicta apolytroſi

diſſimulare. Utrobique Deus, qui indigeat nomine hominis ad gloriam ſuam. Contra Eſai. 66: 5. Ubi Symbolum Phariſaicum & Socinianum eſt: Credo, quod *Deus propter nomen meum glorificabitur.* Utrique deficit quæſtio Dei, ut finis: nempe ut ipſe non modò ut conditor, ſed tanquam Servator, ſanctificator, juſtitia noſtra, hæres noſtri, caput noſtrum & vita noſtra celebretur.

APOLOGIA.

Nec corporum mortuorum reſurrectionem, nec ſpem æternæ vitæ à nobis tolli.

NAm *&* corporum mortuorum reſurrectionem & ſpem æternæ vitæ à nobis tolli, *aiunt.*
97 [97] *Corpora quidem, proprie loquendo, non moriuntur, ſed homines: proinde ſi hominum mortuorum ſimiliter, proprie loquendo, reſurrectionem crederemus, non corporum mortuorum; an idcirco æternæ vitæ ſpem tollere dicendi eſſemus? Sed enim dicimus cum*
pag. 18. 1. Cor. xv. 44. 46. *Apoſtolo;* ſeminatur corpus animale; reſurgit corpus ſpirituale. Eſt corpus animale, & eſt corpus ſpirituale: at non prius ſpirituale, ſed animale; deinde ſpirituale? *Credimus igitur corporum mortuorum reſurrectionem; ſed & ſimul credimus,*
98 [98] *corpora quæ fuerant animalia, in reſurrectione futura ſpiritualia; quod vel maxime ad ſpem æternæ vitæ facit; cum apertum ſit, idque etiam Apoſtolus di-*
Ibid. vſ. 50. 99 *ſerte moneat,* [99] carnem & ſanguinem (*qualia nunc ſunt noſtra corpora*) regni Dei hæreditatem capere
100 non poſſe; neque corruptionem, (*quæ* [100] *carni & ſanguini ineſt*) incorruptibilitatis hæredem fieri.

fieri. *Ipſi ſunt, qui vitæ æternæ poſſidendæ veram
rationem, atque ita & rationalem ejus ſpem tollunt;
qui [101] carnem & ſanguinem, & tamen immortalem,* 101
*& ſpiritualem, & cæleſtem; qui ventrem & omnia
corporis noſtri mortalis membra, omni eorum uſu ſub-
lato, in regni Dei poſſeſſionem inducunt; qui Dei Fi-
lium vere fuiſſe mortuum, proinde & reſurrexiſſe ne-* pag. 19.
gant: quippe qui [102] ſeipſum vivus mortuum ſuſcita- 102
*verit; id eſt, qui contradictoria ſimul eſſe vera credere
nos jubent.*

EXAMEN.

[97] CORpora moriuntur, quæ vita privantur: ideò & p. 17. 18.
mortalia appellantur & *mortua*. Homo moritur τῇ 97
σαρκὶ 1.Pet.3:18. 4:6. ſecundùm corpus. [98] Permutatio- 98
nem corporum vos opinari, ſcimus: ſed ea non eſt corpo-
rum eorundem, quæ mortua ſunt, reſurrectio. [99] Paulus 99
1.Cor.15:50. ab hæreditate regni Dei non excludit *hoc mor-
tale corpus* (quod Chriſti corpori glorioſo, in quo frater no-
ſter eſt, conformabitur, quodque nunc eſt templum ſpiri-
tus ſancti, & ad corpus Chriſti myſticum pertinet, in quo
& ſymbola vitæ & communionis Chriſti, baptiſmum &
S. Cœnam, accepimus) ſed ſtatum & conditionem hujus
corporis, quæ eſt cibis nutriri, vel corrumpi. Oportet
enim hominem etiam integrum mutari, & corruptibilem
vivificari, ut Deum videat. [100] *Carni & ſanguini*, ut ea 100
habuit Adam in prima creatione, *corruptio* non *ineſt*, h.e.
mors: ſed vitæ terreſtris ſuppeditatio. Mors non eſt à
natura: ut veſter magiſter extra Scripturam delirat.
[101] Nos non introducimus in poſſeſſionem gloriæ, quæ 101

 cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

cum gloria non conveniunt (de qua re vos temere diribitores ſedetis, quaſi bene ſciatis, quid cum gloria conveniat, quid non) ſed, propter juſtitiam, & communionem Chriſti, & quia ipſius ſumus peculium & hæreditas, & propter inhabitationem Spiritus ejus, & quia Conditor omnium eſt Deus noſter, hujus corporis glorificationem, qua fiet cœleſte & *ſpirituale* ſive ſpiritu vivificante impletum, exſpectamus.

102 [102] Abnegas Scripturam, Eques, quum negas, quod Chriſtus ſe vivus excitaverit ex mortuis; aut, ſi id verum ſit, non fuiſſe mortuum, concludis. *Mortuus* fuit, quia corpus ejus ſine ſenſu & vita de cruce detractum in ſepulchro conditum eſt. *Vivus* fuit, quia & ſpiritus in Paradiſo fuit eodem mortis die, uti dixit latroni, *Hodie mecum eris in paradiſo* (quem locum mirificè diſcerpitis) & eſt Filius Dei non initium dierum aut vitæ finem habens, ſed vitam in ſe habens, quæ indiſſolubilis eſt; unde eſt abſolute *ὁ ζῶν vivens ille*, ipſa *vita*; qui *ſpiritu* (qui *æternus* eſt, Heb. *9:* 15.) eo nempe, quo prædicatum iverat in diebus Noe, *vivificatus eſt* ſive reſurrexit ex mortuis, 1. Pet. 3*:* 18. 19. 21. animâ reſumtâ, templo, eoque ſuo, excitato, cujus ipſe ſtructor eſt, ſpiritus vivificans. Sed hæc Eques *contradictoria* h. e. mendacia nominat: dicens etiam p. 21. eum, qui æternus eſt, *verè & propriè morti ſubjici nunquam* potuiſſe, h. e. non potuiſſe infra angelos, aſſumto corpore, ad guſtandam mortem minorari.

APOLOGIA.

Nos imaginario Chriſto & abominando idolo non ſervire.

QVin *& eo tenebrarum devenerunt, ut dicere non exhorreſcant*, nos ſpecie cujuſdam Dei, imaginario Chriſto, & reipſa abominando [103] idolo ſervire. *Itane? Filius ille hominis & Dei, quippe*

103

non

non ex viro, ſed ex [104] Spiritu & Virtute illius conce- 104
ptus; quem Deus ducem & Servatorem exaltavit dex-
tera ſua, & Judicem vivorum & mortuorum conſti-
tuit; Vobis imaginarius eſt Chriſtus, & abominan-
dum idolum? ille, cui propter obedientiam uſque ad
mortem, eamque ignominioſiſſimam, id eſt, crucis, adeo
ſublime nomen & majeſtas donata eſt, ut propter eam
omne genu, & cæleſtium, & terreſtrium, & infero-
rum, ei ſeſe flectere debeat, & omnis lingua Dominum
eum confiteri, ad Dei Patris, qui tantæ Majeſtatis &
Divinitatis ejus autor eſt, gloriam? Hæccine eſt illa
gloria, quam Deo Patri tributis? ſiccine ipſi Chriſto pag.20.
genua flectitis, & linguis Dominum eum confitemini!
Et tamen Chriſtiani volunt appellari! & iſti, qui Je-
ſum abominandum idolum appellant, à Chriſtia-
norum nomine eos volunt depellere, qui [105] Jeſum Do- 105
minum & Chriſtum à Deo factum eſſe agnoſcunt! qui
fit igitur, ut [106] Lutheranis communionem Eccleſiæ 106
offerant, & ad eam tantopere ipſos invitent, ſi eorum
ſententiâ idololatræ ſunt? Lutherani ſiquidem, hu-
manæ Chriſti naturæ; non tantum propter unionem,
quam dicunt, cum divinâ perſonalem: ſed etiam pro-
pter eam, quam diximus, exaltationem, Apoſtolorum
prædicatione & literis celebratam, cultum cæleſtem defe-
runt, & deferendum eſſe docent. Hic nos habent con-
fitentes reos, nempe nos in hunc ipſum Chriſtum cre-

dere, eique ſervire, quem iſti fictum & imaginarium
Chriſtum & horrendum idolum appellant. *Si-*
mus apud ipſos idololatræ, quandoquidem apud ipſos
pag. 21. *Chriſtus Dominus noſter idolum eſt. Hæc non noſtra,*
ſed ipſius Chriſti, & in Chriſto ipſius Dei atrox & in-
107 *fanda contumelia eſt.* [107] *Experientur ſuo tempore, ni*
reſipuerint, quid ſit ex Chriſto, altiſſimum illum Deum,
cujus Chriſtus eſt, facere; ipſum autem Chriſtum, qua-
lis eſt, & qualem eum Deus fecit, non dedignari tan-
tum; ſed inſuper tanta ignominia, quâ nulla fædior
cogitari poteſt, afficere. Hanc ſcilicet gratiam refe-
runt Dei Filio, qui vere & proprie pro peccatis ipſo-
rum crucis morte ſeſe affici paſſus eſt: qui profecto is
eſſe non potuit, qui vere & proprie morti ſubjectus
nunquam fuit. Ita dum fidei per Chriſtum in Deum
ſeſe referentis objectum pro idolo ducunt, penitus ſeſe à
rectâ fide exerraſſe oſtendunt.

EXAMEN.

pag. 19. IPſe Socinus (Inſt. p. 97.) [103] *idololatriam* eſſe docet, *Chri-*
20. 21. *ſtum majore honore afficere quàm illi debetur.* &, ne id fiat,
103 verum eſſe debere, quod Spiritus ſanctus de ipſius *poteſtate*
loquitur. quaſi non poteſtatem ſolius Dei Scriptura ve-
tet tribui non-Deo, & eam illi attribuere non ſit idolola-
tria; & propter periculum idololatriæ verum quidem eſſe
oporteat, Chriſtum habere divinam poteſtatem, & non
oporteat eſſe verum, *eum eſſe Deum.* Smalcius de divinit.
Chriſti c. 12. dicit: *Si .... deos ſubordinatos, & Ieſum Chri-*
ſtum, fingeremus ex noſtris cerebris, poſſemus jure idolo-
latriæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

latriæ & ethnicæ impietatis accuſari. Quid ſi igitur non
tantùm fingatis, & Deo indecora fingatis, ſed & con-
tra Dei verbum, & verbum Dei refingatis, ut veſtro
figmento videatur patrocinari? Tu verò, Eques, quan-
do in reddenda cauſa adorationis Chriſti nihil affers, niſi
104 creationem ſubſtantiæ Filii, & corporis ejus forma- 104
tionem ex utero virginis, & poteſtatem (quæ ſine verâ
Deitate eſſe non poteſt, &, Deo teſte, non eſt) quantum-
cunque exaggeres honores Chriſti, tantò magis vel ido-
lolatra vel irriſor reperieris. *Idololatra*, ſi, ut *Illuſtris* ille
Eques Polonus Aulicus Regius, in charta A. 1649. edita, *qua*
regi rationem reddit, &c. p. 9. 10. dicit, *hominem .... in cul-*
tu divino Deo Patri ... æquas (quod certè faciendum eſt, ut
vel ex Joh. 5: 18. 23. & Philip. 2: 6. conſtare poteſt) dumque
id, quod eſt ſolius Dei, quodque in nullo niſi in ſolo Deo
æterno agnoſcendum eſt, non-Jehovæ attribuis: quum
Deus gloriam ſuam h. e. id, quo ipſe creaturis, quæ ſunt &
eſſe poſſunt, præſtat, alteri non det, neque dare poſſit,
Eſ. 42: 8. & immutabili præcepto vetuerit alium Deum
haberi, (quod eſt ſanè virtutem, & opus, & gloriam, & no-
men ſolius Dei proprium creaturæ attribuere) & promiſ-
ſione infallibili nobis receperit atque juraverit, ſeipſum
ſolum, ſine (ut Socinus dicit de ador. Chriſti p. 94.) ſocio
(Deut. 32: 12. Eſ. 43: 10. 11. 12. 44: 6. 45: 5. 6. 21.) nobis futu-
rum in Deum, & nos ipſi futuros in populum LIBE-
RUM; cujus eſt, in ſolum Deum æternum credere, &
ei ſoli ſervire. quod Smalcius tuus alîus eſſe temporis di-
cit, *adverſus Monſtra* p. 84. Imprimis, quum idem ille, qui
SE SOLUM SERVATOREM, & DEUM, & RU-
PEM, & ASSERTOREM ſive RECUPERATO-
REM appellavit, etiam juſſerit *ad ſe nos reſpicere, ut ſal-*
vemur, & *juraverit*, *ſibi omne genu ſe flexurum*, & *omnem*
linguam juraturam, & *juſtitiam ei tantùm accepto laturam*,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

& *in eo gloriaturam*. Eſ. 45: 21. 22. 23. 24. 25. Unde patet, divinum eſſe reſervatum ejus, qui SOLUS eſt Deus verus; & *poſt quem nullus formatur Deus, Salvator, Dominus*, &c. qui ſolus eſt ſapiens, 1. Tim. 1: 17. & dynaſta, & rex regum, & immortalis, 1. Tim. 6: 15. quod Eques tamen (quia Apoſtolum vidit præeuntem) coactus eſt etiam Filio dare. Agnoſcit Socinus, eos *errare*, *qui putent ſe poſſe effugere, quin cogantur fateri, multa, aut certè aliqua, quæ in propheticis ſcriptis de uno illo Deo apertè dicuntur, ad Chriſtum in ſcriptis Euangelicis & Apoſtolicis accommodata fuiſſe, idque ſecundùm ipſam ſpiritus ſancti mentem, qui iſta protulerat, factum eſſe.* epiſtol. 1. ad Oſtorodum. Quod ſanè non tantùm inde manifeſtum eſt, quia Apoſtoli, ſpiritu Dei præditi, iſta teſtimonia Chriſto applicarunt; aut quòd in Chriſto completa conſpiciuntur: ſed partim quòd eadem de Deo unico & Filio Dei non uno nomine indigitato ſunt prædicta, quodque inter ea quædam talia ſunt, ut non ſine humana natura potuerint peragi. Quid igitur impedit, quò minùs Filium unum illum Deum eſſe dicamus? Socini effugium eſt, quia potuit Deus per hominem ea præſtare: non videns, etiam Filio in prophetia attribui ea, quæ excedunt creaturæ captum, & illa, quæ Filio accommodantur, eſſe divina αὐχήματα & reſervata; in quibus *ſocium* habere nec poteſt & ſe habiturum apertè negavit.

Irriſorem autem dico, ſi cum Socino per hæc omnia magnifica aliquid impropriè dictum & longè minus intelligis. Nam is diſtinguit inter religioſam adorationem propter ſe & propter alium; in diſput. de adoratione Chriſti cum Chriſtiano Franken p. 11. excellentiſſimam & non excellentiſſimam. pag. 46. in manu aſcriptis. (quomodo & Smalcius inter *divinum & ſupremum*, adverſ. nova Monſtra p. 7.) quam & *nullam* dicit Socinus. Nam ita dicit p. 52.

Chri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Chriſtus revera nullam propriam adorationem habet. Quod rectè dictum videri poſſet, ſi ita dictum eſſet, ut illud Chriſti, Joh. 12:44. *Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum qui miſit me:* quo ſignificatur, fidem in Chriſtum non eſſe aliquid ſeparatum à fide mittentis, quia ipſam credere miſſionem, eſt credere unitatem & mittentis & miſſi; atque ita credere in Chriſtum eſt recumbere in potentia, voluntate, gratia, amore, decentiâ mittentis & miſſi. Ita enim intelligeremus, una adoratione vera & propriè dicta, quæ eſt vera exaltatio & glorificatio, adorari Patrem & Filium. Sed quum Chriſto dant adorationem non excellentiſſimam ſed inferiorem, & tum dicunt, adorationem illius propriam nullam eſſe, & ſeparant adorationem Chriſti & Patris, & veram adorationem Chriſto negant. Nam nec communis adoratio Chriſti ac Patris eſſe poteſt, in qua eſt diſtinctio excellentiſſimi ſive gloriæ incommunicabilis, & non excellentiſſimi, quæ *gloria* abſolutè dici non poteſt; primarii & ſecundarii; cauſæ primæ & ſecundæ (Smalc. p. 102.) cauſæ & effecti, creatoris & creaturæ: niſi velimus dicere, honorem, quem parentibus mandato Dei & flagitante natura exhibemus, eſſe cultum divinum, qui ipſis cum Deo communis ſit. Atqui, inquit Smalcius *adverſus nova Monſtra* p. 57. potentia & poteſtas, quam Chriſtus accepit, etiamſi non ſit illa ipſa potentia Dei incommunicabilis, tamen eſt *ejuſdem generis, cujus eſt ea, quæ in Deo naturaliter eſt. neque ſequitur, eam, quam* Deus *communicat, neceſſario imperfectam & in immenſum diſtantem à divina eſſe.* Certè, ſi eſſet imperfecta, non eſſet ejuſdem generis. Sed mirum eſt, quæ ſit illa ejuſdem generis cum divinâ potentia & poteſtas, ob quam divino cultu adorandus eſt. *Eſt*, inquit, *ſingulariſſima, quam Chriſtus ſolus* (Ergo ſine Patre) *habet in Eccleſia ſua, poteſtas*, quæ *non poteſt non efficere, ut Chriſtus*

unum ſit cum Deo. & p. 58. *Chriſtus non eſt à Deo exaltatus, ut mundi ſemel creati curam gerat, ſed ut populum ſuum ſervet. Vnde conſtat, potentiam Chriſti eſſe eandem,* h. e. *ejuſdem generis cum Dei poteſtate.* Confundit ſanè *potentiam*, δύναμιν, & *poteſtatem*, ἐξουσίαν, jus: quæ & Crellius novit diſtinguere. & de utraque quæritur, quomodo ſint divinæ, & potentia & poteſtas. Sed Smalcius ejuſdem generis eas cum divina potentia & poteſtate eſſe hoc reſpectu videtur dicere, quia verſantur circa Eccleſiæ ſalutem. Addit p. 59. *Chriſtus ita à Deo eſt exaltatus, ut nihil nunc habeat cum rebus creatis commune, ſed loco Dei nobis ſit, & unum cum Deo effectus.* In illis videmus vicariam ſubſtitutionem. Pag. 90. dicit, *Hominum & angelorum poteſtatem non eſſe ejuſdem generis, cujus ea eſt, quæ eſt in Deo.* quaſi non omnis creaturæ poteſtas verſetur circa res Dei, & in quas Deus poteſtatem habet, & in quibus potens eſt. Pag. 147. *Falſum porrò eſt, nos Chriſtum talem Deum facere, qui in omnibus à Deo abſolutè dependeat, & cujus poteſtas omnis miniſterialis ſit. Etſi enim Chriſtus nihil ex ſeipſo habeat, tamen, poſtquam à Deo poteſtatem divinam conſecutus eſt, dicimus, eum non amplius à Deo dependere. Omne enim judicium ita habet, ut Pater neminem judicet. Itaque propria Dei notio in Chriſto relinquitur.* nempe (ut eſt pag. 52.) *Pater vult, quæ ipſe* (independenter, intellige, ſecundùm priora) *vult.* Adeò ut jam Filius Patri non ſit ſubjectus: neque Deus ex perſona ſua, ſed Chriſtus Eccleſiam gubernet, in eaque divina judicia exerceat, & aliquo modo ac ſecundùm quid Chriſtus in honoratiore loco nunc ſedeat, quàm ipſe Deus. Socinus Chriſt. relig. Inſtit. p. 95. Itaque jam nec conſervus noſter ſimpliciter dici poteſt, quod nec unquam potuit, ſed ne Dei quidem ipſius ſervus propriè dici poſſe videtur. Diſput. cum Chriſt. Franken p. 37. ſed Dominus noſter & unus Dominus noſter appellandus eſt.

Smal-

Smalcius dict. lib. p.147. credo, quemadmodum Pater ſecundùm excellentiam ipſis eſt unus Deus, ita Filius jam ſecundùm excellentiam eſt unus Dominus.

Ex quibus qui non videt, Socinianam opinionem eſſe defectionem à Deo, & tamen in conſcientia ipſorum veram unitatem Patris & Chriſti, quam negant, demonſtratam eſſe, ille nihil videt. Lex, quam Deus per Moſen tulit Iſraëlitis, primo loco declarat, eum, qui eduxit populum ex Ægypto, eſſe Jehovam, & eum eſſe *Deum Iſraëlis*; & vetat, alium haberi Deum juxta ipſum aut in conſpectu ipſius & quaſi ipſo vivo. In quo id perſpicuè continetur, Neminem unquam recipiendum eſſe pro Deo Iſraëlis, pro Deo Abrahami, atque ita *ſanctificatore* Iſraëlis (Nam hac voce maximũ, quod ulla promiſſio ſignificat, exprimitur) præter eum, qui eos eduxerat ex Ægypto. Et ratio in propatulo eſt, quia, ut ſupra dictum eſt, nullus alius Deus, Servator, Deus Abrahami vel Iſraëlis poſt illum unum formatur: nullus à Deo liberatore ex Ægypto alius cognoſcitur. Conſequens autem evidens eſt, non poſſe, non debere ulli hanc prærogativam ac gloriam attribui, cui non & æterna vita ſine initio, & omnipotentia, & omnia alia Dei vera attributa dentur. Non igitur eſſe aut eſſe poſſe poteſtatem aut potentiam ejus generis, ſive ſimilem illius poteſtatis & potentiæ, quam habet Deus. ac proinde adorationem & ſervitutem illi ſoli deberi. *Cui aſſimilabitis me, ut congruam ei?* dicit Deus Eſai.40: 25. Eſt igitur non legis ſed Dei ipſius everſio dicere, hîc *diſtinguenda eſſe tempora*; *Vetus Canticum eſſe: Soli Deo ſervies. novum eſſe*; *Sedenti in throno & agno*, &c. Smalc. adverſ. nova Monſtra p.14. quaſi hoc ſit illius παλαίωσις atque abolitio, & non, qui in N. T. in mari vitreo ſtant cum citharis Dei, canant Canticum Moſis ſervi Dei & Canticum Agni. Apocal. 15: 3. Præceptum autem ſecundum, ut vetat glo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

riam Dei mutare in ſimilitudine rei debilis, corporalis, viſibilis, mortalis; nonne etiam perſpicuè vetat in æternum credi, potentiam poteſtatemque, quæ ſit ſimilis divinæ & ejuſdem cum ea generis, eſſe in re creata, palpabili, viſibili, & ſua natura mortali? Fateor equidem, independenti voluntate aliquid efficere, eſſe divinæ potentiæ; ſed & ſolius divinæ potentiæ, quæque non poſſit communicari, eſſe dico. Quare abſque idololatria æquè non poſſe rei creatæ attribui, atque ſine inſania. quippe quum, ut jam ſupra demonſtravimus, contradictionem manifeſtam includat. Fateor, Chriſto tribuendam eſſe potentiam poteſtatemque independentem, quia eſt Κύριος καὶ Δεσπότης, & quia ipſi κράτος, δύναμις, ἰσχὺς, ἐξουσία in Scripturis attribuuntur: & agnoſco vim veritatis, quæ adverſarios ad illud ſaltem aliquo modo & verbis agnoſcendum compulerit: ſed nego, ſecundùm id, quod non tantùm recta ratio, ſed etiam lex Dei dictat, eam poſſe vel ſapienter vel juſtè abſque natura divina & increata cuiquam attribui. Quin nego, à Socinianis revera hoc, quod dicunt, Chriſto dari. Chriſtus enim ne poteſt quidem aliter judicare, quàm audit, aut non quærere voluntatem ejus, qui miſit ipſum, aut quicquam facere à ſe, aut quod Pater ei non monſtraverit, ſe illud facere. 1. Joh. 5: 30. 19. 12: 49. Apocal. 5: 5. Quanquam autem Pater omnia vult, quæ Filius vult, non tamen id ita verum eſt, ut priùs ſit, quod Pater cum Filio vult, Filii voluntas quàm Patris (quod neceſſe eſſet, ſi Filius naturâ diverſus à Deo eſſet, & tamen in uſu poteſtatis acceptę ullo modo independens eſſet) ſed quatenus Filius exequitur propoſitum ſeculorum, quod in ipſo fecit Pater, Epheſ. 3: 11. atque ita una eſt Patris & Filii voluntas & potentia. Nam & hoc abſurdum ex iſto figmento conſequitur, ut Pater à Creatura conſilium accipiat, aut tanquam Domino ſubjiciatur, quod non obſcurè

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſcurè innuit Socinus, quando dicit, Filiũ honoratiore ſede ſedere, quàm Pater, quaſi non glorificetur Pater in Filio, ut verus. Joh. 14: 13. 3: 33. Pater neminem judicat, nempe ita, ut non Filio judicium dederit, quia filius hominis eſt, Joh. 5: 22. 27. h. e. ut non ſit Voluntas & Teſtamentum, ſecundùm quod Filius, quibus vult, vitam det. v 30. 21. Ex quibus effingere Dependentis Independentiam, quum nos doceant duorum unitatem, propter quam Patri Filius par eſt, neſcio utrum ſit ſtuporis, an impudentiæ extremæ.

A Chriſtianorum nomine non depellimus, [105] qui cre- 105
dunt, quòd Deus *Ieſum Chriſtum & Dominum* (quod erat) *fecerit* h. e. factis eſſe voluit, ἀπέδειξεν, ὥρισεν, demonſtravit, definivit, ſingulariterque coram toto mundo compellavit, & ipſius in cœlum aſcenſione ac ſecuta effuſione Spiritus ſancti eſſe teſtatus eſt, & ſic ei nomen ſupra omne nomen donavit. Nam ut hic homo Jeſus naſceretur, & Filius Dei & ſacerdos, rex, propheta noſter ſummus eſſet, gratię erga nos & humanam naturam fuit; uti &, quod eum voluit parare & acquirere hæreditatem, & poteſtatem eam ſanctificandi, juſtificandi, glorificandi, & omnia pedibus ſubjiciendi (quæ poteſtas voce *domini* in reſpectu ad peculium ſignificatur) acquiſitam exercere. Sed eos fugimus, qui Jeſum verè *Chriſtum & Dominum* negant, quod vos facitis; quia nihil ei niſi *factum* & creatum tribuitis, & negatis *ſpiritum* illum *ſanctitatis*, (quem transformatis in *ſpiritum ſanctificationis*, qua ipſe tantùm ſanctificetur; quum ſit φύσις θεία *natura divina*, cujus potentiâ cùm carnem ſuam, tum totum corpus myſticum ſanctificat) *ſecundùm quem* eſt & *definitus eſt Filius Dei*, & *plenitudinem Deitatis, quæ in ipſo habitat*, (quæ vobis eſt *divina quædam ſapientia*; *Vne ſageſſe divine*, dicit Confeſſio Gallica edita Anno 1646. p. 63.) & adorationem ejus propriam; & dicitis, quòd, *collocatus ad dexteram Dei*, *ejus* (non ſuam

 igitur)

igitur) *Eccleſiam gubernet* NON UT *principalis autor &* DOMINUS, *ſed ut* VICARIUS. Quæ ſunt Socini in procemium Euangelii Johannis. quæ notavimus noſtræ conſiderationis § 77. Smalcius Chriſtum vocat *Dei generalem vicarium.* refut. 2. libr. Smigl. p.333.

106 [106] Lutheranos, quos male loquentes reprehendimus iiſdem principiis, quibus idololatras, non tamen damnamus pro idololatris, quia, Perſonam Chriſti divinam agnoſcentes, ſperamus, ex illo principio meliùs ſentire, quam loqui.

107 [107] Judicium ſeverum, quod nobis interminaris pag. 21. oſtendit, non eſſe de nihilo id, in quo diſſentimus; neque poſſe nos vobiſcum ſecurè conjugari. Sed nos bonam habemus conſcientiam, qui ſcimus, nobis, ut Iſraëli, in æternum dictum eſſe; *Non erit tibi Deus alius:* tu ſequeris veſtrum illud; HOC CONTRADICTORIUM EST, HOC INTELLIGI NON POTEST.

APOLOGIA.

A*Junt*, Chriſtianam religionem in bene credendo & in bene agendo conſiſtere: *nihil unquam verius ab illis dici potuit. Ea igitur credere, quæ*
108 [108] *nihil ad bonam vitam faciunt, tanto vero magis,*
pag. 22. *quæ eam deſtruendi vim habent, bona fides eſſe non poteſt: quorum alterutrum de pleriſque omnibus fidei veſtræ articulis planum facere non foret difficile: at in noſtra fide, quilibet ad hunc-ſcopum, ut bene vivamus, unice collimat: quæ ſana doctrina eſt.*

EXA-

EXAMEN.

[108] FIdem Chriſti & juſtificationis fidei, quam tenet Ecclesia reformata, accuſari ut infrugiferam ad pietatem, non eſt novum. Etiam Apoſtolus calumniam hanc vidit & eliſit Rom. 6. Quòd ſi non omnia argumenta, quibus Apoſtolus demonſtrat, cum juſtificatione conjunctam eſſe ſanctificationem, propter utriuſque cauſas eaſdem, & in juſtitiæ donatione eſſe veras, ſolidas, efficaces, proprias rationes ad ſtudium ſanctitatis impellentes, tenemus & tuemur; & ea in Sociniano dogmate inſunt: cauſa nos cadere, certum eſt. quod ſi autem aliter ſe res habet, non poſſunt effugere, quin ſint pietatis deſtructores, qui & cauſas & motiva ejus tollunt; & veritatis calumniatores, qui ſanctam doctrinam, quæ eſt ſecundùm pietatem, ſterilem eſſe clamitant, & per hoc Diabolo aſſignant.

P. 21. 22. 108

APOLOGIA.

De peccato originali, quod exagitare nos dicant.

AT *enim objiciunt*, Peccatum originale veræ humilitatis fundamentum à nobis exagitari. *Homines iſti Orthodoxi ſubinde nos iis nominibus oppugnant, quæ in* [109] *Scripturis nuſquam extant. Sed* 109
ſi hoc nomine, veræ humilitatis fundamentum intelligunt, habent nos ſibi conſentientes: quid enim aliud magis ad veram coram Deo [113] *humilitatem facit,* 113
quam nos miſeros homunciones, eoſque peccatores eſſe, & extrema omnia commeritos? nos [110] *naſci, ſi vita* 110
ad ætatem peccati capacem ſuppeditet, peccaturos? ipſaque naſcendi ſorte morti ſubjectos eſſe? quippe ex

Adamo

Adamo progenitos, qui delicto ſuo non ſibi tantum, ſed
111 *& poſteritati,* [111] *privilegium in æternum vivendi ami-*
pag.23. *ſit. An qui hæc novit, veras ſeſe coram Deo humiliandi, & miſericordiam ejus concelebrandi, cauſas non habet? qui & peccatorum omnium reatu, idque per Filii ſui ſanguinem, nos ſolvit, & ſervituti peccati per Spiritum ſuum exemit, & æternæ vitæ, illiuſque cæleſtis, jus nobis largitus eſt? Hæc eadem ſi accuſatores noſtri dicunt, cauſam nos accuſandi nullam habent: ſed ſi veræ humilitatis fundamentum in eâ opinione collocant, quæ Deo ſummam injuſtitiam ac pravitatem objicit, utpote primorum parentum delictum*
112 *innocentibus illorum poſteris* [112] *imputanti, atque inde & pravitatem illis incutienti, & pœnam infligenti; quæ vitioſos in nobis mores, etiam poſt acceptum Chri-*
113 *ſti Spiritum,* [113] *hæreditarii mali prætextu, excuſat: proinde ad ſuperbiam potius, quam humilitatem in nobis excitandam facit; profitemur hanc opinionem non minus, quam nomen illius à Sacris Literis exeſſe.*

EXAMEN.

p. 22. 23. 109 [109] PEccatum originale non difficile fuerat in Scriptura invenire, quum id reperiamus in nobis. Quid e-
nim eſt *peccatum originale*, niſi *in quo concipimur & naſcimur?* Quod in nobis ineſſe, omnes peccati primi fructus oſtendunt. Sed vobis id eſt opus Dei, quod à Diabolo & exſecratione eſt: &, ne Deum faciatis *injuſtum* ſcilicet, facitis conditorem hominis mali, ut malus eſt.

[110] *Naſci*

[110] *Naſci in peccato* tibi eſt *naſci peccaturum.* Rides, 110
quum dicis, Adamum [111] *peccato ſuo privilegium in æter-* 111
num vivendi amiſiſſe. Nam, ex magiſtri tui ſententia, hoc is non habuit. Is enim magiſter, tum libro adverſ. Puccium id negat, tum in ſua Inſtitutione quæſt. 2. *Numquid naturaliter & per ſe non habet homo quicquam commune cum immortalitate? R. Non habet. Cur verò? R. Quia & de terra ab initio formatus, ob idque mortalis creatus eſt,* &c. Quo quis non videt etiam animæ immortalitatem negari? De qua in epiſt. V. ad Volkelium. *Nec in ipſa creatione quicquam immortalis vitæ agnoſco.* & paullo ante: *Poſt hanc vitam, animam* ſive *animum hominis non ita per ſe ſubſiſtere, ut præmia ulla pœnaſve ſentiat vel etiam iſta ſentiendi ſit capax .... mea firma opinio* eſt. Qualia recoquit Schlichtingius in epiſtolam ad Hebræos.

[112] Adami delictum actu quidem eſſe Adami, reatu verò 112
poſterorum, clamat ipſum judicium, quo homines premuntur, & univerſa Scriptura, quæ ex illo dicit nos peccatores, imò *peccaſſe omnes*, etiam qui nondum nati erant, eo peccante; & peccatum per ipſum *in mundum* h. e. in omnes homines (Nam primum exemplum peccati in hoc creaturarum univerſo non fuit peccatum Adami. Priùs enim peccavit Satanas) intraſſe; & illam ruinam eſſe in condemnationem, ut peccatores conſtituti ſint per illam. Quod tu negas, dum negas *imputatam eſſe*; quum tamen magiſter tuus cogatur fateri, *idem judicium factum eſſe de Adamo & poſteris,* in lib. de Servat. p. 4. c. 6. Sed is nullos agnoſcit fructus peccati, niſi *mortis neceſſitatem*, quæ tamen & ſine peccato intrare potuerit (quum Apoſtolus dicat *per peccatum intraſſe)* certè non agnoſcit *maledictionem*, & *ſervitutem peccati*, quæ eſt in captivitate Satanæ.

[113] *Hæreditarium malum* non *excuſat malos mores*; ſed 113
hominem, qui ſibi confidit, & ſuæ *pleniſſimæ facultati*, ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Socinianus facit, reddit inexcuſabilem. Certè David, quum ſe in *peccato natum* dixit, non ſuperbivit coram Deo; neque ſuum peccatum excuſavit: ſed ſe depreſſit, ut *Deus eſſet victor, quum poſtulat; juſtus quum ſe defendit.* Pſal. 51: 6. 7. Quod nos eo ducit, ut, abnegata NOSTRA JUSTITIA, quæ non poteſt eſſe niſi LEGIS, Phil. 3: 9. cum timore & tremore Dei Juſtitiam quæramus, & *ſervi* illius *juſtitiæ*, h. e. per eam ipſam devincti legi gratiæ ſanctificantis, comperiri deſideremus & ſtudeamus.

Vos autem, qui *impotentiam* (*fragilitatem* dicitis) quæ eſt *carnis*, vultis eſſe opus Dei, & non à peccato, & vos ad amandum Deum vires habere jactatis, & *pleniſſimam facultatem* ad obediendum etiam *perfectioribus* Lege mandatis, & *cauſam conditionemve juſtitiæ* veſtra opera putatis, quæ Deus *tanti ducat*, ut ea remunerari velit, dicite porrò, quid poſſit *ſuperbia* vocari, ſi hæc non eſt.

APOLOGIA.

pag. 24. De Chriſti merito.

OPtima, *objiciunt porro*, ad veram pietatem motiva, ſimiliter à nobis exagitari, *nempe* Chriſti meritum, & converſionem per operationem Spiritus S. *Vix unquam ceſſant in exprimendis fidei ſuæ articulis iis vocibus uti, quibus Spiritus S. nuſquam uſus legitur. Credo tam commodas voces ad rerum ſignificationem reperire non potuit, quam homines. An quia ad nova & Spiritui S. incognita dogmata, nova quoque vocabula reperire fuit opus?*
114 *Nam ſi per* [114] Chriſti meritum, *intelligunt perfectam illius obedientiam & juſtitiam; quare his ipſis vocibus non utuntur, quibus utitur Scriptura? quæ*

etiamſi

etiamſi numeris omnibus abſolutam Chriſti celebret
obedientiam; tamen [115] *ſimul donata illi dicit omnia,* 115
quæ propter obedientiam ſuam à Deo conſecutus eſt.
Fatemur omnino, [118] *Chriſti tantam obedientiam, in nos,* 118
ad æternæ ſalutis adeptionem, redundare; non minus,
imo multo magis, quam Adami delictum redundavit
in poſteros, ad eorum mortem: ſed [116] *accedente &* 116
noſtra, pro cujuſque modulo, qui fidem & Spiritum pag. 25.
Chriſti habet, obedientiâ. Nimirum [82] *obedientiæ no-* 82
ſtræ defectus (quam ita perfectam eſſe, ſicut Chriſti
fuit, imperfectio noſtra non ſinit) quia Chriſti ſumus,
exactiſſima Chriſti [117] *ſupplet ob Dei gratiam obedien-* 117
tia. Sed ſi Chriſti meritum *ſic accipimus, ut nobis*
impune carnis opera facere, & in vitiis hærere liceat,
dummodo nobis Chriſti applicemus obedientiam; di-
cant ipſi, quale hoc ſit [119] *ad veram pietatem, quod ta-* 119
men optimum eſſe volunt, incitamentum? Chriſti ducis
noſtri obedientia, excitat nos ad conſimilia facta ca-
peſſenda; ſi ſciamus aliter nos æternæ vitæ præmium
participare cum ipſo non poſſe, niſi totis viribus, divi-
no Spiritu adjuti, ad illius imitationem connitamur:
ſed ſi animis noſtris inditum fuerit, poſſe nos longe
leviori labore defungi, ut in alienorum meritorum
præmio aut mercede collocemur: cur ſupervacuis la-
boribus, iiſque tantis, quantos vera pietas requirit, pag. 26.
noſmet fatigemus?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

EXAMEN.

p. 24. 25. 114 PEr [114] *Chriſti meritum* intelligimus ipſum δικαίωμα (Rom. 5: 16. 18.) τοῦ νόμου, h. e. id, quod lex requirit, ut agnoſcat jus vitæ, & eam ut mercedem aſſignet: & vitæ cum Chriſti obedientia connexionem; quâ fit, ut, quæ *accepit*, *donet* nobis, imò *in nobis accipiat* eadem, ut ſuis, à ſe impetrata & acquiſita. Pſal. 68: 19. Epheſ. 4: 8. Act. 2: 33. In quo præcipuè id continetur, quòd, ſecundùm pactum inter Deum & filium (quod exprimit Eſaias c. 53: 11. & in voce *ſponſoris* Teſtamenti Heb. 7: 22. recognoſcitur, & *conſilium pacis* appellatur Zach. 6: 13. unde ipſe *teſtator*, Hebr. 9: 18. & *poſtulandi hæreditatem* habet jus. Pſal. 2: 8.) ſanguine ſuo acquiſivit, dationem hæreditatis ſibi aſſignatæ, id eſt, Eccleſiæ ex Judæis & Gentibus, in qua & cum qua viveret & glorificaretur. quæ ipſius *merces* dicitur, pro qua laboravit. Eſ. 49: 4. 5. 6. unde & emiſſe illam dicitur. 1. Cor. 6: 19. 20. Apocal. 5: 9. 14: 3. & populum peculii ſibi redemiſſe. Tit. 2: 14. A quo merito omnis benedictio profluit. In eo verò includimus dignitatem perſonæ, ſine qua nec merendi poteſtatem accipere potuiſſet.

Utrumque horũ vos negare, in propatulo eſt. Dignitatis
115 negationem etiam pallias, quum dicis, [115] *Chriſto, quæcunque propter obedientiam conſecutus eſt, ſimul eſſe donata.* Alludis, proculdubio locum Phil. 2: 9. non intelligens, hominis, ejuſque noſtri vadis, publicam προσηγόρευσιν ſive *compellationem*, qua *definitus* eſt Filius Dei in potentia, & ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedec, eſſe χάριν *gratiam*. quo non negatur, quod fuerit in *forma Dei* h. e. divina majeſtate clarus apud populum Iſraëliticum, cui in Sinai locutus eſt; & ſine *raptu* potuerit eſſe *inſtar Dei*; ſed

præſupponitur, quòd *ſe exinaniverit formam ſervi accipiens*, & *obedientiam* præſtans propter nos.

Poteſtatis merendi negationem non diſſimulas, dum 116
[116] noſtram obedientiam ab obtinendam vitam æternam
requiri pronuncias. quanquam & [117] *ſuppleri defectus Chri-* 117
ſti obedientia, & eam [118] *redundare in nos ad ſalutis æternæ* 118
adeptionem fatearis, *non minùs, imò magis quàm Adami delictum ad mortem poſterorum redundavit.*

Non novum eſt, errantes contraria dicere. Si à Chriſti obedientia pendet noſtra vita, non minùs atque mors noſtra à delicto Adami, ſola Chriſti obedientia nobis vivendi cauſa eſt; non propter fidem & ejus opera, quaſi Deus ea tanti faciat, ut vita æterna remunerari velit, juſtificamur. Si Chriſti obedientia noſtra eſt, non tantùm eſt noſtra, ut tegat defectum noſtræ obedientiæ, ſed ut ſola per ſe conciliet vitam. Si tegitur defectus obedientiæ noſtræ, exigitur meritum, ſive *opus*, quod pariat *debitum*. Rom.4: 4. Ubi autem exigitur meritum; quod tegit defectum meriti, eſt vitæ meritum & cauſa perfecta. Hebr.5:8. 9.

Noſtra obedientia requiritur, partim ea, quæ eſt fides, ut in Chriſto ſimus; partim illa, qua porrò Deo vivimus, ut in Chriſto gloriemur, & ſpem illam certiſſimam vitæ æternæ non in nobis ſed in Chriſto, quæ ſola homines ad pietatem fortiter incitat, excitemus, Deum glorificemus, eique gratias agamus, noſtram & Dei hæreditatem augeamus, denique obedientiæ & juſtitiæ illius, cujus ſervos ad vitam gratia facit, hæredes inveniamur.

[119] Quod beneficium qui ſe putat adeptum in laſcivia 119
& ſervitute peccati, tam non eſt noſter, quàm is, qui relaxationem Legis, nullam ſatisfactionem, nullam perfectam impetrationem, ſuum debitum, pleniſſimam facultatem, perfectiora præcepta, opus, quod Deus ut quo-

modocunque cauſam juſtificationis poſſit æſtimare, ſomniat, alienus eſt à viſs Dei, & Dei amore, ac gloriatione in eo.

114 [114] In Compendiolo Socinianiſmi, quod D. Cloppenburgius p. m. edidit, cap. VIII. § 3. hæc leguntur de *merito Chriſti* *Meritum tamen Chriſto non derogant: quatenus ſua obedientia ſibi gloriam & poteſtatem cæleſtem, ac conſequenter, nobis credentibus æternam ſalutem obtinuit ac veluti mercedem laborando comparavit.* Philip. 2. Eſai. 53. *Sic tamen, ut meritum hoc gratiæ Dei non opponatur, ſed ſubordinetur.* Smalcius refut. 2. librot. Smigl. p. 258. *Finiti ad infinitum nulla eſt proportio. Vnde conſtat, Chriſtum, etiamſi perfectiſſimè Deo obediverit, non tamen meritum eſſe, propriè loquendo, ſuam exaltationem. cùm dici nequeat, tanti ponderis fuiſſe Chriſti obedientiam, quæ adæquaret præmium, quod conſecutus eſt, & quo nunc fruitur.* Schlichtingius in epiſt. ad Hebr. c. 9. v. 14. p. 376. *Sanguine ſuo fuſo omnem in cælis & in terra poteſtatem, omne judicium noſtræque ſalutis arbitrium adeptus eſt. Atque ad hoc obtinendum ſanguis à Chriſto fuſus non qualiſcunque conditio fuit, quæque natura ac vi ſua propria nihil eò conferret: ſed, cùm tam arduum virtutis, obedientiæ, Deoque tam gratum ac ſumma cum ejus gloria conjunctum contineat opus, ex natura quoque ſua vim quandam habuit ad conciliandam Chriſto tantam poteſtatem, adeoque ad pariendam nobis conſcientiæ emendationem.* Hæc, ni fallor, ſumma ſunt, quæ Sociniani de *merito Chriſti* ſapiunt: per quæ etiam emendari videntur ea, quæ Socinus dicit Juſtif. Synopſ. 1. p. 5. *non quia morte ſua id ſolverit, quod nos debebamus; aut quia merito tam inſignis obedientiæ ſuæ iram Dei adverſus nos placaverit, ſiquidem neque his rebus quidquam opus erat, neque. eæ ullo modo fieri poterant.*

Sufficiat, his veritatem oppoſuiſſe: quæ dolum iſtorum facile

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

facile oſtendet. Peccatorem legis exſecratio vocabat ad pœnam, ut Deus, per peccatum abnegatus, per pœnam ſanctificaretur. Itaque lex obſtabat, quò minùs communionem cum Deo habere poſſet. Imò lex peccatum faciebat efficax ad hominem faciendum ſervum ſuum. Igitur nos legi mortificari oportebat, ut lex illa addicens in ſervitutem peccati (quæ *lex peccati* vocatur) nobis moreretur, neque ampliùs impediret noſtri ſanctificationem. Id factum eſt in corpore Chriſti, quando id oblatum eſt & mortificatum pro nobis, id eſt, ut ἀντίλυτρον. Cæterum lex non poterat nos non addicere redimenti, ut ejus fieremus. Quare, ut & lex impediens communionem Dei interficeretur, & fieret lex alterius Sponſi ac domini, neceſſe erat Redimentem tantum eſſe, ut in ſanguine ipſius fuſo eſſet clariſſima demonſtratio ſanctitatis & ſeveritatis Dei, & ut illius peculium & hæreditas fieri poſſemus (Non poſſumus autem eſſe hæreditas niſi Dei) quique nos, ut hæreditatem acquiſitam, ſpiritu ſuo ſibi incorporaret, & ea re hæredes vitæ æternæ conſtitueret, atque in nobis viveret ad gloriam Dei. Hæc ſibi Deus, ut ſupra demonſtravimus, ſoli reſervavit, & in ea re nullum ſocium ſe admittere proteſtatus eſt. Gratia igitur revera eſt, talem Pontificem, qui Deum deceret, ordinare ac dare; quique *poſſet* eo munere fungi. Ante omnia igitur requiritur in Chriſto ſufficientia ad hæc omnia facienda, & *dignitas*, ad gloriam hujus muneris accipiendam. Nulla eſt creatura tanti, nullus eſt frater, qui id poſſit præſtare. Solus Filius eſt is, quem Pater diligit, & cujus gloriam quærit. In eo εὐδόκησεν. Ei omnia dedit in manus, etiam antequam paſſus eſt. Joh. 3: 35. 5: 20. 22. 23. 27. nempe tum, quando in ipſo elegit populum hæreditarium, & propoſitum fecit, ipſo ſpondente, ante jacta mundi fundamenta; tum, quando Deus ipſi aures perforavit, h. e. eum ſibi voluntarium

rium

rium ſervum fecit, aptando ei corpus. Et hæc poteſtas, quam ab æterno accepit ſpondens, habuit eum effectum, ut bajularet Iſraëlem. Eſ. 63: 9. Nam eadem voluntas, quæ eſt ſponſio, ratione oblationis olim præſtandæ, eſt etiam interceſſio, quoties propter eam peccata remittuntur, aut peccatores ſanctificantur. Quum verò Chriſtus etiam paſſus eſt, τιμὴν *precium verum* (quod Socinus diſertè negat *Iuſtific. Synopſ.* 1. p.8. *non quia verum precium ſit*) & λύτρωσιν, imò ἀπολύτρωσιν h. e. *perfectam redemtionem invenit*, quum, inquam, *mactatus eſt, & emit nos Deo ſanguine ſuo*; quemadmodum tum accepit poteſtatem poſtulandi gentes hæreditatem ſuam jam ſtatim repræſentandam, ita accepit poteſtatem ſolvendi ſigilla libri, h. e. non viſas hactenus res aut intellectas, quæ in regno Dei ſub Novo Teſtamento (cujus mediator & ſponſor erat) debebant exhiberi, in libro prophetiæ ſcriptas, ordine exhibendi, atque ita prædictiones in aprico ſtatuendi: inter quæ eſt præcipuè punitio Judæorum, vocatio gentium efficax, donatio meliorum promiſſionum (ad quas Veteribus non licebat per totum vitæ tempus aſpirare; conſummationis ſcil. quoad juſtificationem & libertatem) Eccleſiæ liberatio ex omnibus tentationibus, & electorum denique glorificatio. Agnoſcimus igitur & credimus, ut verum ſalutis noſtræ fundamentum, divinam dignitatem perſonæ, quæ & valorem addit ipſius oblationi; (quippe quum illuſtriùs exſecrationis vis noſcatur, quando Deus nec filio ſuo pepercit, & Deus ſanguine ſuo, ut ἱλασμῷ, Eccleſiam voluit acquirere) & perfectam obedientiam, citra quam lex vitam non adducit; ſatisfactionem, qua mortua eſt lex addicens peccato; & meritum, ut lex nos addiceret illi, domino novo, qui nos fide donaret, & cum fide juſtitia, & ſervos juſtitiæ ac hæredes vitæ efficeret. Quæ obedientia legis ſe habet ut meritum ex

pacto

pacto ad mercedem vitæ, eaque Chriſtus peperit nomen juſti ſervi & perfecti ſalvatoris; ita ut non tantùm jure Filii, ut dives, humanitatem ſuam in gloria habeat, ſed etiam jure ſervi juſti: dignitas autem perſonæ eſt cauſa procul-dubio maxima & efficaciſſima cur potuerit id munus ſuſtinere, & nos ſuos facere. Gratia autem eſt erga nos, & humanitatem ipſius, quod illi, quia filius hominis eſt, & judicium & regnum dedit, & illum Filium ſuum, regemque & ſacerdotem æternum compellavit, atque id eo fine & omninò eventu ac effectu potentiæ ipſius, ut omne genu ſe ei flectat, & omnis lingua ipſi juret.

De quo dicit Smalcius, dicta refut. 2. libr. Smigl. p. 255. *Celebritatem nominis Deus abſolutè & effectu ipſo Christo donare non potuit. Ad hanc enim requiritur etiam hominum voluntas & aſſenſus, qui ſcilicet Christum talem agnoſcant.* Si igitur hoc efficere Deus non potuit, & Chriſto non donavit, ut ſcil. crederent in eum vel Judæi, vel gentes, & eum celebrarent, & in eo gloriarentur, non acquiſivit Chriſtus ſibi populum ſanctificandum, & vana eſt poſtulatio hæreditatis, & nullum eſt Teſtamentum, nulla promiſſio Chriſto dicta, nihilque reliquum eſt, quod Chriſtus propriè meritus ſit, & revera actum eſt de ſpe noſtra. quæ in eo ſita eſt, quod Chriſto à Deo donati ſumus, quòdque is nos Deo emit, & ipſius, ut domini noſtri, oves & peculium facti ſumus.

APOLOGIA.

COnverſionem per [120] Spiritus S. operationem, *quis noſtrum exagitavit, aut impugnavit unquam? niſi ſi quis operationem Spiritus S. ita ſumat, ut homines truncos putet, id eſt, virtutem & vitium, præ-* 120 Et converſione per operationem Spiritus Sancti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

mium & pœnam, ex Chriſtianâ religione penitus auferat: quod tamen ſi verum eſt, profectò id, quod nobis ipſis omnem in pietate motum adimit, nullum ad eam incitamentum nobis eſſe poteſt. Spiritu ambulate, *inquit Paulus*, & cupiditatem carnis non perficietis. Si ſpiritu agimini, non eſtis ſub lege: ſi Spiritu vivimus, Spiritu & incedamus. Ne ſitis vanæ gloriæ cupidi, alii alios provocantes, alii aliis invidentes. *Hæc qui dicit ad eos, qui Spiritu Chriſti ſunt præditi, opinor non ſtipites eos eſſe credidit, ſed homines, quibus & obtemperandi & repugnandi Spiritui S. facultas relicta ſit.*

Galat. v. 16. 18. 25. 26.

EXAMEN.

120 pag. 26. DE [120] *Operatione Spiritus ſancti ad converſionem* res confeſſa eſt. Nihil intelligunt requiri ad homines convertendos niſi Euangelium, &, ut Socinum ſupra dicentem audivimus, externum illud, quod illis, qui convertuntur, & qui non convertuntur, commune eſt. de Servat. p. 4. c. 12. Iis addi poſſunt, quæ Smalcius dicit ad 2. libr. Smigl. p. 254. *Falſum eſt, omnia, quæ Deo pro beneficiis offerimus, in Dei eſſe poteſtate ſimpliciter, vel magis eſſe in poteſtate Dei quam noſtra. Cor enim noſtrum, quod præcipuum eſt eorum, quæ Deo pro beneficiis offerimus, & ex corde manantia omnia, in noſtra poteſtate Deus eſſe voluit, ut ſcilicet religioni locus eſſet.* Cum quo ſi jungas, Deum Chriſto *celebritatem nominis ipſo effectu donare non potuiſſe*, quod modò poſuimus ex ſequenti pagina, neſcio, an inveniri poſſit, ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ad quod ultra procedant. Nobis de ea re dictum & ad p. 14. Et contra Socinum tenemus, Hominem eſſe mortuum in peccatis, & habere cor lapideum; eſſe quidem figura homines, ſed homines malos, ſervos peccati, & quidem Lege peccato in ſervitutem mancipatos, quæ niſi eſſet *mortua in Chriſto, ut fieremus alterius*, à ſanctificatione Dei eſſemus penitus ſecluſi. Credimus, ἁγιασμὸν *ſanctificationem* eſſe verè *ſanctificationem* h. e. effectum Dei ſanctificantis & purificantis cor ad obedientiam primam, quæ eſt fidei. Atque adeò ſcimus, nullam poſſe eſſe pietatem in iis, qui Spiritus ſancti operationem hanc, quia ſcil. illi *homines* & non *ſtipites* ſunt, reſpuunt & irrident; quum ſint *ſervi corruptionis*, & *bruti* à Scriptura appellentur. Pſal. 92. & alibi. Scimus, non pugnare Spiritus ſanctificationem cum converſione per verbum. Spiritus enim hoc facit & δυνάμει ſive *virtute* & *verbo*, 1. Theſſal. 1: 4. 5. *Scientes, fratres dilecti, veſtram electionem à Deo; quia Euangelium noſtrum non factum eſt ad vos tantùm in ſermone, ſed & in potentia, & in ſpiritu ſancto, & certitudine multa.* Hæc non ſunt ſejungenda. Deus non tantùm præſcribit nobis verbum, ſed & inſcribit cordi, ut fiat λόγος ἔμφυτος, *ſermo implantatus.* Jacob. 1: 21. *qui quia ſpiritualiter examinatur*, ideò *animalis homo* & ſpiritu Dei deſtitutus eum ne quidem cognoſcere poteſt. 1. Cor. 2: 14. Neque Spiritus convertit abſque verbo; neque verbum abſque ſpiritu. In Verbo eſt, ut intelligi veritas & ſapientia ejus, & rationes ejus amandæ perſpici poſſint. Spiritus facit, ut attendamus, ut abjiciamus ratiocinationes & murmurationes, ut obediamus veritati, eamque amemus, & in ea ambulemus. Quando igitur obedimus; non tantùm ſecundùm verbum, ſed magis ſecundùm Spiritum (qui eſt *ſpiritus vitæ in Chriſto*, h. e. faciens, ut in Chriſto vivamus, cujuſque Lege effecti ſumus, ut lex ipſius nos devinctos

O 2 teneat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

teneat, ut lex viri viventis mulierem, quæ ei nupſit) ambulamus, neque nos ſoli mortificamus actiones corporis, ſed per Spiritum hoc facimus, non ut ſtipites, ſed ut homines *lege* & jure *Spiritus*, quo nos tenet, in libertatem veram à Creatore noſtro, *in quo vivimus, movemur & ſumus, aſſerti.* Rom.8:2.

APOLOGIA.

121 De invectiva in mores noſtros. pag. 27.

INvehuntur dehinc in [121] *mores & opera noſtra: quanquam methodi ſuæ obliti, relabuntur iterum ad dogmata. Quæ de moribus noſtris dicunt, tantiſper pro detractionibus haberi debent, donec ea vera eſſe probaverint. Ex unô argumentum capere licet de cæteris. Ajunt nos* libentius oppugnare aliena, quam noſtra tueri: *Porrigimus igitur vobis, Illuſtriſſimi*
122 *& Potentiſſimi Domini,* [122] *confeſſionem omnium fidei noſtræ articulorum: in quâ noſtra tantum aſſerimus, aliena non tangimus, niſi quatenus, ut ajunt,* Rectum index eſt ſui & obliqui: *Ex quâ ſimul longe certius & verius, quam ex delatoribus noſtris, intelligere poteſtis, quis noſter in fide Chriſtiana ſit ſenſus.*

EXAMEN.

121 p. 26. 27. [121] DE *moribus* id dicit libellus ſupplex, quod libri Socinianorum produnt. nempe in illis reperitur non nulla diligentia in omnis generis autoribus & commentariis perveſtigandis, ad ea ex iis convectandum, quæ ad ſcopum ipſorum faciunt; quæ multis eruditio videri poſſit; quum nihil ſit aliud, quàm curioſitas & calliditas negli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

negligentiam hominum vertendi in præjudicium veritatis: itemque ingenium verſatile ad comminiſcendum ea, quæ nulli fortaſſe ante Lælium Socinum venerunt in mentem. quodque iis rebus confiſi audeant omnibus inſultare, & Scripturarum everſionem aggredi. Deinde meritò notatur arrogantia, quæ non tantùm ex confidentia ipſorum apparet, ſed quæ cum dogmate ipſorum conjuncta eſt. Væ mihi, ſi unquam ita à Deo relinquar, ut ſtatuam me poſſe aliquid facere, quod ſit cauſa juſtificationis meæ, & id meum eſſe & meæ poteſtatis: aut illa, quæ in carne mea ſentio, Deo creatori aſcribam, & bona vocem.

[122] Quod confeſſionem veſtram attinet, quam Illuſtriſ- 122
ſimis & Præpotentibus DD. Ordinibus deſtinaſti, credo pag. 27.
eam eſſe, quæ cum Exemplari Belgico circumvolitat, impreſſa A. D. 1652. cujus ſimilis Gallicè edita habetur A. 1646. Eam recenſere operæ precium non eſt. Exhibet illa confeſſio exemplum verſutiæ veſtræ, & conatus veſtri; qui eſt, Eccleſiam reformatam & Belgium diſceptationibus replere, & facere, ut pro ſermonibus ædificationi inſervientibus vitilitigationes, tergiverſationes, controverſiæ, dubitationes, irriſiones ſanæ doctrinæ, & calumniæ verbi Dei & fidei orthodoxæ, ſerantur & increbreſcant. Norunt Illuſtriſſimi & Præpotentes Ordines, quam confeſſionem defendendam ſuſceperint, ad quam ex verbo Dei ſe & Eccleſiam norunt perveniſſe: quam quum vos ejuretis, quomodo vos vel Eccleſia ut fratres, vel Reſpublica non ut hoſtes accipere poſſit, ipſi judicate.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Nos non eſſe reos blaſphemiarum in Deum & ejus veritatem.

APOLOGIA.

AJunt nos plenos eſſe blaſphemiarum in Deum & ejus S. Veritatem. [123] *Etiamſi veritas de Deo & aliis fidei dogmatibus penes illos eſſet, injuria tamen hoc nobis objicerent; qui ab omni contumelioſo in aliena dogmata dicto abſtinendum eſſe, ex Chriſti diſciplina novimus: cum per talia offendi ſoleant homines, non emendari. Ipſos, horrendum in modum, contra Chriſtum Dei blaſphemantes, paulo ante audivimus: ſed quæ in nos dicunt de Tricipiti monſtro, de Antichriſti invento, pro* [124] *noſtris non agnoſcimus.*

EXAMEN.

123 p. 27. 28. [123] VEritatem divinam vocare mendacium aut falſitatem, & illa dicere, quæ ad contumeliam Dei vergunt, *blaſphemare* eſt. Vocare *idololatriam* adorationem non-Dei, non-Jehovah, tam non eſt blaſphemia, quàm non fuit blaſphemia, quòd Amoſus & Stephanus dicit, Iſraëlitas in deſerto portaſſe ſcenam Molochi: aut Iſraëlitas illos, qui ſacrificia obtulerunt in Celſis, ſerviiſſe dæmonibus, vituloſvè adoraſſe; aut quod Chriſtus dicit, Samaritanos adoraſſe, quod neſcirent, in monte Garizzim.

[124] Quid pro veſtro agnoſcatis, neſcio. Hoc ſcio, ipſam Racovienſem Catecheſin, editam Germ. Racoviæ 1612. in præfatione ad Academiam Wittebergenſem, ter illa capita doctrinæ, in quibus jure vos putatis à nobis diſſidere, *Antichriſti corruptelis*, *Antichriſti intricationibus & obſcurationibus*, *Antichriſti adinventionibus* aſſignare. Qualia Smalcius marginibus ſuorum librorum alleverit, in conſpicuo eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

APOLOGIA.

UNionem duarum in Chriſto naturarum, *id eſt, unicam Chriſti perſonam, eſſe ſimul, & Deum illum unum, & hominem; hominem eſſe illum unum Deum, & illum unum Deum eſſe hominem; hominem ſingularem eſſe, & tamen eo ipſo perſonam non eſſe, non irridemus: ſed iſta à* [125] *contradictione vindicari,* 125 *& in Sacris Literis oſtendi nobis petimus, parati credere, ſi aliquem, eumque à Scripturis aſſertum, proinde verum ſenſum habeant.*

Unionem duarum in Chriſto naturarum nos non irridere.

EXAMEN.

125 U*Nionem duarum in Chriſto naturarum* Eques *contra-* 125
dictionis inſimulat, *paratus credere,* ſi *ab illa vindice-* pag. 28.
tur, & *aliquem, eumque à Scripturis aſſertum, proinde verum, ſenſum habeat.* Egregia ſanè demonſtratio innocentiæ, reipſa id apud Illuſtriſſimos Ordines, & libello in omnium manus ſparſo negare, de quo negato querela inſtituitur. Hæc ſunt enim illa ipſa verba, quæ in Belgio fœderato audiri non debebant, nempe, *Deum in carne manifeſtatum* non ſine contradictione, nullo ſenſu, eoque tradito in Scripturis, doceri. Ea vult liberè prædicari, ut pro ſimplici ſubjectione ratiocinationum in obedientiam Scripturæ introducantur in animis hominum dubitationes, & fides labefactetur, & religio Chriſtiana derideatur, & adoretur, qui neſcitur, imò Dei in Chriſto adoratio aboleatur. Si Equiti animus eſſet diſcere, extant plurima ſcripta Veterum & Novorum tractatorum, & quos legiſſe non pœniteat, Athanaſii, Baſilii, Nazianzeni, Chryſoſtomi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

mi, Cyrilli, aliorum: ſi cuilibet Sociniano vel docto vel indocto libet experiri vim veritatis, & in Academia libera eſt omnibus modeſta ac placida interrogatio, & ſunt tot doctiſſimi præcones Euangelii, qui illis ſatisfacere poſſunt. Si autem ſemper idem illud, *contradictio, contradictio, ſenſus nullus eſt*, repetetur, quid iſtud eſt, niſi inemendabilis libido contradicendi? De quo genere hominum dicit Apoſtolus: *Hæreticum hominem poſt unam alteramque admonitionem rejice; ſciens, quòd averſus ſit talis & peccet, cum ſemetipſum condemnaverit* (Tit. 3: 10.11.) *& non dignum vita æterna judicaverit*. Actor. 13: 46.

Nulla eſt contradictio, habere eandem perſonam divinam naturam ab æterno, & humanam in tempore aſſumtam, quam ſibi fecit templum & tabernaculum, ad habitandum in nobis, ut videamus gloriam ipſius, manibus eum palpemus, auribus eum loquentem audiamus, & ipſe tanquam ſacerdos noſter eam pro nobis offerat, & in ea exaltetur. Non magis, inquam, iſta eſt contradictio, quàm, Angelum Gabrielem (qui eſt ſpiritus inviſibilis) à Daniele & Maria virgine fuiſſe viſum, & verba ejus audita: vel hominem eſſe & ſpiritum & animal ſive corporeum: vel ipſum Deum inviſibilem locutum eſſe Adamo, & Noacho, & Abrahamo, & Iſraëli in monte Sinai, atque ibi de facie ad faciem cum illis diſceptaſſe, & cum Moſe collocutum eſſe; vel etiam habitaſſe in templo, & in nube ſuper propitiatorio apparuiſſe. Qua apparitione non minùs immediatam promittit Scriptura Eſ. 40. & 52: 5.6.7.8. Pſal. 102: 17. Ezech. c. 20: 35.36. Pſal. 82: 1. Quam viſionem Dei Chriſtus demum in ſui exhibitione Iſraëli repræſentari proteſtatur. Joh. 5: 37.38. collato Joh. 1: 18.

Verene igitur dicitur apud Eſaiam *germen Iehovæ & fructus terræ*. c. 4: 2. & Dominus narratur viſus ut homo, Eſ. 6. Ezech. 1. & 10. iſque æternus, Dan. 7: 9. & *filius virginis*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ginis vocatur *Immanuel*, Eſ.7:14. & Jehovah prædicitur futurus in ſanctuarium, Eſ.8:14. &, cui, ut vindici, ſunt dati pueri in populum, non eſt Deus ipſius? Eſ.8:18.19. Non eſt ille *puer, qui natus eſt nobis, filius*, idemque *Mirabilis, Deus omnipotens, & fortis* ſive *Victor, Pater æternitatis?* Eſ.9:5. *Virga*, quæ eſt *ex ſtipite Ieſſæ*, & ex radicibus ejus, non eſt *radix Ieſſæ*. Eſ.11:1.10. & *Davidis*, Apoc.5:5. *radix & genus* ſive ſoboles, h.e. idem Factor & Filius *Davidis*? Apocal.22:16. Non verum eſt, Johannem Baptiſtam prodromum eſſe Jehovæ? Eſ.40.3. *revelatam eſſe gloriam Iehovæ, & omnem carnem vidiſſe, quod Os Iehovæ locutum ſit?* v.5. Non eſt civitatibus Judæ Deus ipſorum monſtratus conſpiciendus? v.9. Sanctus Iſraëlis non eſt redemtor Iſraëlis, & *vindex* jure fratris? Eſ.41:14. 43:14. 44:6. 48:17. Non eſt functio & poteſtas, quæ ſervo Dei datur, pars gloriæ Jehovæ, quam nemini communicat? Eſ.42:5.6.7.8. Non eſt verum, eum, quem Dominus & ſpiritus ejus in tempore miſit, ab initio locutum eſſe? Eſ.48:16. Eumque, qui venit, ut Sponſus Iſraëlis, & tergum ſuum præbuit percutientibus, eſſe Jehovam, & maxima illa in cœlo & terra opera facere? Eſ.50:1.2.3.4.5.6. &c. Sed quid ego hæc recenſeo, quaſi non in Scripturis ſit myſterium hoc decantatiſſimum? aut quaſi aliud Sociniani poſſint opponere, quàm illud, *Homo non poteſt eſſe Deus, Deus non poteſt eſſe homo?* Quod quidem ſi ita dicerent, ut intelligerent, Perſonam divinam non ſimul poſſe eſſe perſonam non-divinam, fateremur, rectè dici; nunc, quia id ita intelligunt, ut aſſerant, Deum non poſſe ſibi facere corpus ex ſanguine humano, quo tanquam organo utatur, & in quo, tanquam templo, in nobis habitet, & à quo homo & frater noſter, & ſic GOEL, *aſſertor legitimus*, ſit & nuncupetur, non nos contradictionis, ſed ſe impietatis reos faciunt. Eſtque illa Sociniana aſſertio planè iſtiuſmodi, atque ſi quis

ſic diceret, Homo non poteſt eſſe animal, quia intelligit; aut, non poteſt intelligere, quia comedit: quippe quia videt bovem comedere, & non intelligere. Eſtne mirum, ſi Deus homini, quem fecit ad quærendum ſe, velit innoteſcere & loqui? aut peccatorem viſitare, ut ab ipſo conſpiciatur, & ipſius virtutes percipiantur, imprimis ſanctitas & miſericordia? quarum neutram vos integram agnoſcitis. Si verò nobis poteſt facere vocem articulatam, non poteſt ſibi, quæ ſcil. immediatè ſua ſit? non & linguam, quæ ſua ſit, & membrorum contextum, & voluntatem, & animam voluntate præditam, per quæ agat, patiatur, cognoſcatur, probro atque honore afficiatur? ut in ipſius, qui, quum unum cum Patre ſit, etiam imago Patris verè eſſe poteſt, dictis veritatem, in operibus potentiam, in paſſionibus amorem, cùm Deo tum proximo debitum, & divinam ſanctitatem; in reſurrectione ipſius, & aſcenſione in cœlum, tanquam pignore, propoſitum ſalvandi & ſuum & Patris, & abſolutam poteſtatem ſuos ſanctificandi, & juſtificandi, & glorificandi, non tam ſagaciter deprehendamus quam oculis intueamur, &, ejus veritatis amore ſanctificati & ad imaginem Dei refecti, ea, tanquam Spiritus ſancti obſignatione, conſummemur in unum? Venit mihi hîc in mentem, quòd Socinus in diſputatione de Adoratione Chriſti p. 99. quando agit de invocatione Stephani, Franciſcum Davidis, verba Stephani torquentem, hoc argumento confutat; Lucam (ſi ejus ea mens fuiſſet, quam ei affingebat Franciſcus Davidis) aliter *ſcripturum fuiſſe, ne tantam aliis in cultu divino graviſſimè peccandi occaſionem daret, quantam* (ſi vera eſſet ſententia Franciſci) dediſſet. Id jure optimo maximo in Socinianos torquemus telum. *Si deceptus ſum, Deus me decepit*, ait alicubi Hilarius. Sed Deus deceptor non eſt. Non potuit igitur Spiritus ſanctus aliter loqui, nec Chriſtus, ut

nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

nec Judæi putarent Chriſtum ſibi arrogare divina, neque Chriſtiani in eundem errorem laberentur, atque hi quidem, Chriſtum Deum prædicando, Deum unum violarent, Judæi autem ipſum interficerent? Judæi fabulantur, à Moſe, quum ſcribere juberetur, *Faciamus hominem*, Deum monitum, id hæreticis ſcandalo futurum; ſed à Deo juſſum eſſe ita ſcribere, etiamſi hæretici ſcandaliſarentur. Certè ita eſt, ſi, excepto Paulo Samoſatenſi, Photino, & Lælio Socino, tota Chriſtiana Eccleſia, etiam Arriani, etiam Judæi, verbis Dei & Chriſti ſunt ædificati ad ruinam, quis non dicet, plus eſſe in verbo Dei ad peſtem, quam ad cautelam?

APOLOGIA.

Non facere nos ex baptiſmo ſacro ludicrum puerile.

EX Baptiſmo ſacro facere nos ludicrum puerile, *nullam veri ſpeciem habet: ſiquidem eo rite ſuſcepto,* [127] *initiamur Chriſto,* [128] *abluimus præterita* 127 128
peccata, [129] *profeſſionem facimus moriendi cum Chri-* 129
ſto, & ad vitam novam reſurgendi, utque id opere ipſo compleamus, [130] *nos obſtringimus: niſi forte illi* 130
ipſi ſint, qui ex tam ſacro lavacro, non puerile tan- pag. 29.
tum, ſed & [126] *infantile ludicrum faciant; qua de re* 126
nunc non eſt dicendi locus.

EXAMEN.

[126] PÆdobaptiſmum Eques pro modeſtia ſua *ludicrum* 126
infantile appellat. credo, quia *Signaculum juſtitiæ fi-* p. 28. 29.
dei, quod infantibus datur, non poteſt eſſe niſi *ludicrum*. Quid igitur erat Circumciſio octavi diei? De Baptiſmo adultorum videtur aliquid dicere. [127] *Initiamur* (Oſtoro- 127

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

do *initiare & conſecrare* idem eſt, Inſt. c.39. n.8.) *Chriſto.* quare non cum Scriptura dicis, in Chriſtum, in mortem ipſius, in reſurrectionem & vitam ejus baptizamur, ut clariùs intelligamus, te credere communionem, quam habemus cum Chriſto, ejuſque morte & vita; adeò ut illa noſtra ſint, ſive cauſa noſtræ mortis, tum ejus, qua deſinimus ſervire peccato; tum ejus, qua deſinimus peccare: & vitæ, qua incipimus vivere Deo, & qua ſpiritus triumphat, & corpus ad gloriæ hæreditatem induendum eſt?

128 [128] *Abluimus vetera peccata.* Actor.22:16 dicitur Saulo, *Ablue peccata tua.* Tu quare facis diſtinctionem, addendo *vetera?* Quaſi non plenaria remiſſio credentibus baptiſmo obſignetur. Quam *obſignationem* vos negatis, licèt Baptiſmus non minùs ſit σφραγὶς *ſignaculum*, quàm circumciſio. Rom.14:11. Ita enim dicit libellus de officio Chriſtiani hominis, Irenopoli h. e. Franekeræ impreſſus, A.1610. c.4. p.E1. *Per Baptiſmum non quidem obſignatur, ſed tantùm adumbratur peccatorum remiſſio.* Socinus in epiſt. ad Smalcium 10. judicat, quòd dicere, illos, qui à puero Chriſti nomen profeſſi fuerint, debere baptizari, ſit *jugum fratribus imponere*; qui autem tales non ſint, quoſque conſtet non eſſe baptizatos, offenſionis vitandæ cauſa, non niſi baptizatos debere ad S. Cœnam admitti.

129 [129] *Profeſſionem facimus moriendi cum Chriſto.* Imò ipſi *conſepelimur.* Rom.6. Col.2. h.e. habemus baptiſmum ἐπερώτημα & *obſidem fiduciæ interrogandi* Deum in bona conſcientia, quod ipſius mors & fructus ejus, remiſſio peccatorum, & abolitio vetuſti hominis, & reſurrectio, & vita æterna, noſtra ſint: quam interrogationem ac ſtipulationem inſtituere poſſumus *per reſurrectionem ipſius ex mortuis*, eaque nixi. 1.Pet.3:21.

130 [130] *Nos obſtringimus.* nempe ut profitentes fidem votum ſuſcipimus, & ei juramus, & nomini ejus ſacramento dici-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

dicimus: ſed non hoc tantùm. Deus nobis credentibus jurat, ut redemtis, & obſignatis Spiritu ipſius, æternam gratiam. Et in hoc juramentum (quod eſt idem cum promiſſione, ſe Deum noſtrum fore) baptizari, eſt in nomen Patris & Filii & Spiritus ſancti baptizari.

APOLOGIA.

Nec ex ritu Cœnæ Dominicæ inefficacem ceremoniam.

Ritum cœnæ Dominicæ, quo ſacer panis frangitur, neutiquam eſſe dicimus inefficacem ceremoniam. *Nam ſi digne peragatur,* [131] *efficax omnino eſt, ad id præſtandum, ad quod inſtitutus ab ipſo Chriſto eſt; ad memoriam mortis ejus celebrandam, ad Chriſti corporis & ſanguinis, proinde eorum, quæ nobis Chriſtus corporis ſui fractione, & ſanguinis ſui fuſione peperit, bonorum communionem; ad noſtri, ex uno pane participantium, in unum corpus conſociationem: ſi vero indigne, nec ea, qua par eſt, religione peragatur, efficax eſt ad judicium: quæ omnia Sacris Literis ſunt celebrata. Sed nimirum iſta accuſatoribus noſtris non ſufficiunt. Id volunt, ut ipſi aquæ in Baptiſmo, & ipſi pani & vino in Euchariſtia,* [132] *occulta quædam vis inſit, comparandæ nobis ſalutis: quod, ſi certo & evidenti S. Literarum teſtimonio probare poſſunt, næ expeditam nobis dabunt conſequendæ ſalutis rationem, & erit profecto, quod nobis imputent.* pag. 30.

131 132

EXAMEN.

131 pag. 29. QUod Eques dicit, [131] *S. Cœnam eſſe efficacem* 1. *ad memoriam mortis Chriſti celebrandam*, 2. *ad Chriſti corporis & ſanguinis, proinde eorum, quæ nobis corporis ſui fractione peperit, bonorum communionem.* id videtur amplius eſſe, quàm quod Smalcius in Catecheſi Germanica p. 222. 223. dicit: *Qui ſimul benedicunt calicem*, &c. *palam teſtantur, ſe habere communionem corporis & ſanguinis Domini, h. e. omnium bonorum, quæ Chriſtus morte ſua peperit.* Sed, quicquid videantur dicere, quum veram *communionem* cum Chriſto, qua nos ipſius participes ſimus, eique indivulsè conjungimur, ita ut mors ipſius & ſatisfactio noſtra ſit, & hæreditas Novo Teſtamento deſtinata noſtra fiat; & Sacram Cœnam eſſe ſigillum ac pignus, minimè fallax, quo fides noſtra in ſpem certiſſimam & exſpectationem hæreditatis magis magiſque erigatur, non admittant; &, quæ dicit de *bonis morte Chriſti partis* (quemadmodum ſupra demonſtratum) non dicat ſenſu pleno, ſed ſubdole: non tam magnificè ſentiunt de S. Cœna, ut debent.

132 [132] Quæ ille incuſat de *occulta vi*, *quàm aquæ, & pani ac vino ineſſe putemus, comparandæ ſalutis*, invidioſè à Papiſtis in nos transfert, ad exſibilandam ſpem noſtram, Deum omninò noſtri, qui in fide ea ſigna accipimus, ut corporis Chriſti rationem habiturum, &, propter hujus ſignaculi traditionem, non poſſe jam erga nos aliter unquam affectum eſſe, atque erga Chriſti membra.

APO-

APOLOGIA.

PRofeſſores veritatis tantum abeſt, ut Atheos & Antichriſtos appellemus; ut ne illos ipſos quidem, hac contumelia afficiendos putemus; modo ipſi ſeſe Antichriſtos non faciant; dum Chriſtum Dei, Idolum abominandum *vocant; dum eos, quos hæreticos putant; imprimis eos, qui Chriſtum pro Deo, ab uno illo Deo in ſuam gloriam exaltato, colunt, ferro & flammis, quod Antichriſti proprium eſt, perſequendos docent. Nunquam nobis in mentem venit, damnatoriam ſententiam pronuntiare in eos, qui errore mentis inducti, Chriſtum pro uno illo & ſummo Deo colunt: hoc Deus ipſe per Chriſtum judicet. Nos perpetuo fraternam tolerantiam iis obtulimus, dummodo & ipſi viciſſim nos non damnent, & Chriſtum, quem colimus,* Idolum *ne dicant; quod in iis, qui Chriſtiani haberi volunt, intolerabile eſt. Ipſi ſunt, qui mox crudele de nobis decretum faciunt;* pag. 31.

133 Nos indignos eſſe nomine ſervorum Dei, multo minus Chriſtianorum; *adduntque cauſas falſas; quaſi* Dei naturam & proprietates (*nam de Trium Vnitate jam egimus*) & Chriſtum in ſua divina natura & munere rejiciamus. *An qui Deum eſſe credit, non eo ipſo naturam illius & proprietates credit?* 133

134 *An Deus ſine natura ſua & proprietatibus eſſe, aut mente cogitari poteſt? Divina item Chriſti munera,* 134

Nos profeſſores veritatis Atheos & Antichriſtos non appellare.

Indignos non eſſe nos nomine Servorum Dei & Chriſtianorum.

nera, & naturam iis convenientem agnoſcimus: quod videant accuſatores noſtri, ut ipſi bonâ fide faciant; qui Chriſtum ſummum Deum eſſe dicunt; & tamen munera Prophetæ, Mediatoris, Sacerdotis, Regis, Judicis, ei commiſſa eſſe ſtatuunt. Novimus quid reſponſuri ſint: Ex ſummo Deo hominem facient, ut illi munera iſta committi poſſint: quod quia nos facere non
135 *audemus; ſed* [135] *homini Chriſto, divinam, tantorum-*
pag. 32. *que munerum capacem, naturam à Deo tributam eſſe*
136 *credimus; triſte illud* [136] *decretum in nos ferri audi-*
Rom. XIV. I. *mus.* Tu vero quis es, qui alienum famulum judicas? Domino ſuo ſtat aut cadit; ſtabit vero: potens enim eſt Deus ſtatuere ipſum.

EXAMEN.

133 [133] AN *dignos* eos *ſervorum Dei nomine* judicare poſſi-
pag. 31. mus in bona conſcientiâ, & ipſis *Ave dicere* tanquam fratribus, ipſi judicent: ſiquidem verè ex verbo Dei didicimus, & vera eſſe credimus ea, in quibus jam viſum eſt eos ſanæ doctrinæ contradicere. Non verba & nomen Chriſti in os aſſumta Chriſtianum faciunt, ſed una & æquè precioſa fides. Atqui jam etiam vidimus, plurima à vobis non ita dici ut ſcripta ſunt, & totum ὕφος Scripturæ lacerari, & multa, quæ ſcripta minimè ſunt, dici. Magnum eſt omninò peccatum, Dei nomen temere ferre; quod fit, quando verba Dei in fraude ventilamus, nobis Dei cognominationem falsò imponimus, aliis in ſocietate mentiendi & peccandi attribuimus, denique dicimus & facimus, tanquam fideles & in Deo, quod non in Deo dicimus, facimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

De *proprietatibus Dei* forte non brevis ſermo eſſet. Et infra quædam tangenda ſunt. Id verò eſt perineptum, quòd dicis, *An Deus ſine natura ſua & proprietatibus eſſe aut mente cogitari poteſt?* Certè Deus ſine proprietatibus ſuis eſſe non poteſt: At non ſequitur inde, vos ei ſuas proprietates attribuere. Mens verò ſtultitia & malitia depravata poteſt etiam talia de Deo cogitare, quæ cum proprietatibus Dei minimè conveniunt; ita ut talis de Deo cogitatio ſit Dei abnegatio. ut docet Pſalmus 14. Ad ea verò pertinet, cogitare & docere, Deum eſſe ſimilem peccatori. Pſalm. 50:21. à qua inſimulatione non poteſt veſtrum dogma ſe liberare.

Quod [135] *homini Chriſto* in tempore per ejus creationem dicis *divinam, tantorumque munerum capacem, naturam à Deo tributam eſſe*, id extra Scripturam dicis; & ſeipſum evertit. Natura humana non eſt divina. Divina non eſt humana. Chriſtus venit in ſimilitudine carnis peccatricis. Talem habuit naturam humanam, qualem nos: ſed eam habuit, ut templum ſuum & deitatis ſuæ. *Poteſtatem divinam*, ſed *ſubordinatam* & *ſecundariam*, quam ſoletis dicere, non debetis vocare *naturam*. Aliud eſt *natura*, aliud *poteſtas*. Et *poteſtas*, quæ ſumma non eſt, & prorſus atque abſolutè perfecta, & in omnibus, (hæc negat Smalcius) non eſt *divina*. Nos non credimus in eum, non ſervimus ei, qui non eſt *natura Deus*, Galat. 4: 8. ſed credentes in Deum per Chriſtum (quatenus is natura unum eſt cum Deo) habemus *communionem divinæ naturæ* h.e. veri Dei, qui non eſt Deus nuncupatione, ut λεγόμενοι θεοὶ (ad quorum ordinem vos Chriſtum relegatis. Nam & Socinus impropriè *metaphorico loquendi modo* Deum appellari dicit, in proœm. Euang. Johannis: quod notamus Conſiderationis noſtræ § 246. & paſſim apud vos audit *Deus quidam*; & Joh. 10:36. vultis, Chriſtum ſe acceſſere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

cenſere iis, quibus dictum eſt, *Ego dixi, vos eſtis dii.* quanquam Smalcius Chriſtum medium ſtatuat inter illum unum Deum & illos plures Deos. *adverſus nova Monſtra* pag. 19. & 81.) ſed natura. 2. Pet. 1: 4. Quam *divinam naturam* perperam & ineptè Socinus vult eſſe aliquid in nobis, potiſſimum *ſpem immortalitatis.* epiſt. ad Smalc. 7. Fateor, alios quoque ei præiviſſe hac interpretatione: ſed examinanda ſunt, quæ ab hominibus dicuntur. Falſæ gloſſæ lapſu ſeculorum in vulgus projectæ multis erroribus cauſam præbuerunt. Joſephus ἀρχαιολ. 8. c. 2. p. 264. ed. Genev. θείαν φύσιν pro Deo dixit & ejus præcellentiis; his verbis: ἐποιήσατο λόγους πρὸς τὸν θεόν, οὓς τῇ θείᾳ φύσει πρέποντας ὑπελάμβανεν καὶ καλῶς εἶχεν αὐτῷ λέγειν.

136 [136] Noſtrum judicium, de quo queruntur, (perperam adducto loco Rom. 14: 4) eſt altera pars officii à Deo injuncti. *Iuſtitia* & *judicium* omne officium complectuntur. Eſ. 5: 7. & 56: 8. Id verò eſt, verum à falſo diſtinguere, bonum à malo, fratres à non fratribus; & eos, qui diſſenſiones & ſcandala præter doctrinam, quam nos didicimus, faciunt, vitare, atque ab illis ſe longè abſtinere, neque illos domum admittere. Fidelem, ſervum Chriſti, infirmum, ut libertate ſua uti non audeat, vel utentem ea, & Chriſto gratias agentem, non eſſe judicandum, ſcimus. Utinam vos inter eos numerare poſſemus! Quanquam & judicium de vobis & de nobis Chriſto relinquimus, hoc interim ſtudentes, ut bonam conſcientiam retineamus, ne animæ eorum, qui aliquam ſui curam nobis commendarunt, & pro quibus vigilare & magiſtratibus & rectoribus Eccleſiarum præcipuè mandatum eſt, à noſtris & magiſtratûs manibus repoſcantur.

APO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

APOLOGIA.

Tandem veriti, ut arbitror, ne iſtis ſuis criminationibus, coram Magiſtratu civili parum proficerent; adjungunt crimen; quod fatemur dignum fore, ut à civili coërceatur Magiſtratu pœnis gravibus. Ajunt enim, [137] Magiſtratus ipſos immunes non eſſe ab aſperis & virulentis linguis noſtris. *Vtinam ab ipſis eo honore haberentur civiles Poteſtates, quo nos eas habere à Chriſto didicimus.* Principi populi tui ne maledixeris, *Lex divina inquit. Novimus eas à Deo ordinatas, & illius miniſtros eſſe: ideoque omnem adverſus eos injuriam & contumeliam in Deum ipſum redundare. Novimus pro iis ante omnia preces ad Deum fundendas eſſe: Iis enim ſublatis, omnis pax; omnis pietas, & honeſtas ex humano genere tolleretur. Proinde deſinant nos onerare criminibus, quæ nunquam probaturi ſunt.*

137 Nos Magiſtratui non convitiari.

1. Tim. ii. 2.

Authoritatibus dehinc nos premunt. Magnus iſte Theologus, quem dicunt, & cujus de nobis judicium approbant, nos ſcilicet [137] *ſemi-Turcas appellandos eſſe; miror ni fuerit unus ex ipſorum grege. Nobis cum Turcis, qua Turcæ ſunt, & Pſeudo-prophetæ ſui amplectuntur diſciplinam, nihil eſt commune. Non tantum enim unum illum Deum, quod Turcæ & Judæi faciunt; ſed etiam regem cæleſtem à Deo conſtitutum,*

pag. 33. De Theologo, qui nos vocavit ſemi-Turcas: & Politico, qui nos dixit hæreticorum peſſimos.

137

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Jeſum Chriſtum, & per eum Deum ipſum colimus: quod Turcæ & Judæi abominantur: ad quorum ſocietatem an non accedunt, qui hunc ipſum regem, abominandum Idolum eſſe ſtatuunt? Prudens iſte politicus, quem huic magno Theologo adjungunt, fallor an nos hæreticorum peſſimos eſſe dixerit, quod delatores noſtros Orthodoxorum optimos tum, cum hoc diceret, eſſe crediderit.

EXAMEN.

137 pag. 32. [137] DE *Magiſtratu* meliùs ad pag. 79. 80. reſpondebimus. & ad pag. 77. comparationem doctrinæ Socinianæ cum Turcica defendemus.

APOLOGIA.

138 pag. 34. De Judicio Theologorum Leydenſium in cauſa Oſtorodi & Voidovii.

[138] *THeologorum Leidenſium, in cauſa Oſtorodi & Voidovii; hominum quos non lucrum, non ullum privatæ rei commodum, in tam longinquas egit oras, à domo, à conjugibus, & liberis; ſed recte agendi, & de humano genere bene merendi conſcientia; tale fuit judicium, ut plane immemores fuiſſe videantur dicti illius Apoſtolici;* (1. Joan. v. 1.) Omnem, qui Jeſum credat eſſe Chriſtum, ex Deo genitum eſſe; & qui diligit eum, qui genuit; diligere etiam eum, qui genitus eſt ex ipſo. *An enim talem Confeſſionem,* Turcarum impietati proximam eſſe *dixiſſent, &* quæ ſine maxima impietate in populum ſpargi,

& in

& in populo Chriſtiano tolerari non poſſit? *Quæ tamen, ſi tam impios & intolerandos errores, ipſis continere videbatur; erat vera ratio populum contra iſtiuſmodi errores muniendi, & hæreticos arcendi. Magiſtratui certè, acerrime tum pro libertate conſcientiæ pugnanti, auctores eſſe non debuerunt, ut aliorum conſcientiam, libro exurendo, & ipſis hominibus aqua & igni interdicendo oppugnaret.* pag. 35.

EXAMEN.

138 THeologis Leydenſibus, qui in Oſtorodi & Voidovii cauſa Illuſtriſſ. Ordinibus reſponderunt, impropeꝛat Eques, quòd *immemores fuiſſe videantur dicti Apoſtolici: Omnem, qui Ieſum credat eſſe Chriſtum, ex Deo genitum eſſe; &, qui diligit eum, qui genuit, diligere etiam eum, qui genitus eſt ex ipſo.* Idque eo probat, quia alioqui *talem confeſſionem Turcarum confeſſioni proximam eſſe non dixiſſent.* Sophiſma tale eſt. *Qui credunt, Ieſum eſſe Chriſtum, ex Deo geniti ſunt:* neque *Turcicam fovent impietatem.* Atqui Sociniani credunt, Jeſum eſſe Chriſtum. Idem occentant, qui negant, Papam jure ac meritò vocari Antichriſtum, quum is, Jeſum Chriſtum eſſe, confiteatur. Quaſi non & Mahomed Jeſum appellet *Meſſiam.* Socinus in libro ad Jac. Palæologum, p.3. contendit, niſi quis *retineat cognitionem mandatorum* Chriſti, *id eſt, niſi Chriſto ea ipſa præcepta tribuantur, quæ verè ipſe dedit, nunquam verus Chriſtus habebitur.* Quod ſi VERUS CHRISTUS nunquam habetur ſine fide de præceptis Chriſti, & poteſtate præcepta dandi; quomodo apud eos erit *verus Chriſtus,* qui veram Chriſti poteſtatem non agnoſcunt, & fundamentum

138 Pag. 34.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

poteſtatis naturam divinam,& ſatisfactionem ac meritum tollunt? S. Johannes, quum dixit, *Qui credit, Ieſum eſſe Chriſtum, eſſe ex Deo genitum*, non iſta verba dicere, docuit eſſe notam regeniti, vel Chriſtiani hominis inſigne, ſed credere illud, quod illa verba ſignificant, idque ipſum & nihil aliud docere, docet eſſe id, quod à Deo genitum diſcernit ab Antichriſto.

APOLOGIA.

139 De voto quo nos in primo ortu extinctos fuiſſe optant.

139 OPtandum fuerat, *inquiunt de nobis*, ut iſtos homines Italia in primo eorum ortu extinxiſſet, & Polonia in educatione progreſſum iis ademiſſet. *Quid dicunt, quod non in Lutherum, in Calvinum, & in ſeipſos dictum fuerit prius? imo in Chriſtum ipſum & Chriſtianos? Atqui & Italia, quantum in ſe fuit, extinguere voluit, & Polonia nihil reliquum fecit, quonimus progreſſum adimeret: ſed Herodi difficile fuit Chriſtum infantem interimere, & Judæorum principibus progreſſum illius impedire. Si quæ dicimus ex Deo ſunt, ſi errorum fece ſublata, tuta ſunt, & ab ipſis Apoſtolis tradita veritas, ſicut plane perſuaſum nobis eſt; ne irritis molitionibus cælum Accuſatores noſtri laceſſant.*

EXAMEN.

139 pag. 35.

139 OPtare licet, ut errores non exſtiterint, aut, ſi exſtiterint, non fruticent. Malum eſt, eos ſerpere, gangrænæ inſtar. Mors, cujus inevitabilis neceſſitas omnibus incumbit, eò terribilior eſt, ſi fiat peſtilentia, & pluri-

plurimos ſimul abigat: ſi ad ignorantiam Dei, qua homo laborat naturaliter, etiam hoc accedat, ut populi imbuantur ea opinione, Dei ignorantiam eſſe veram ſapientiam, verbo Dei traditam, quid illa, niſi *mors ſecunda* erit, & immedicabilis animarum peſtilentia? Quæ ſi invehatur in reſpublicas, quid aliud exſpectandum eſt, niſi ut Deus ab illis abeat cum ſuis benedictionibus?

APOLOGIA.

De noſtris qui Hollandiam adeunt.

PRovincias veſtras adire nos *dicunt. Neſcimus de aliis* [140] *præter adoleſcentes quoſdam, gloria Gentis & Reipublicæ Veſtræ allectos; ſtudiorum cauſa: Credimus enim ad liberrimam Gentem, liberum omnibus eſſe acceſſum.* Ad ſementem, *inquiunt*, in ditionibus veſtris faciendam: *Si tritici, non habent quod indignentur: ſi lolii;* [141] ſinite, *inquit Servator*, lolium creſcere, uſque ad meſſem.

140 pag. 36. Matth. xiii. 30. 141

EXAMEN.

[140] SI nulli ſunt, qui ad nos veniunt, ad ſuam doctrinam ſpargendam, quid eſt, quod ita tumultuatur Eques? [141] *Sinite Zizania creſcere:* inquit paterfamilias ſervis ſuis, *ne fortaſſe, ſi eradicetis Zizania, etiam triticum extirpetis.* Matth. 13: 29. 30. Inter Chriſtianos tolerandi erant, qui errores fundamento addiderant, atque ita ſimilitudinem *tritici* h. e. verorum fidelium non integram habebant. Vetat paterfamilias Chriſtus ſervos ſuos hoc operam dare, ut eos colligerent & ejicerent; quia inter errantes poterant inveniri fundamentum verè tenentes, & ignorantes opinionum ſubintroductarum periculum. Prædicit autem

140 P. 35. 36. 141 pag. 36.

autem, & Meſſem fore, & ſe miſſurum angelos, qui zizania in faſciculos colligant. Ni fallor, ita fit. Quum ſuccreviſſet in Eccleſia Chriſtiana ſuperſtitio, ut jam immineret error fundamento, & neceſſariò pro fundamento pugnandum eſſet, factum eſt, ut anathema diceretur veritati, & falſum principium fidei ac fundamentum ſtabiliretur. Ibi errantes ſe à credentibus abſciderunt. Alii verò aliud fundamentum ſtatuentes in ſuos faſciculos abierunt. Ita unus faſciculus Socinianorum exſtitit. Quem cùm colligi videamus ad ignem (Nam doctrina illorum non eſt doctrina vitæ) quare pateremur ſimpliciores innecti colligationi injuſtitiæ?

APOLOGIA.

142 AD inquietandas hominum mentes. [142] *Si erroribus & peccatis ſopitas, bene de illis meremur. Si in veritatis notitia, tanquam in portu quieſcentes, nullum eſt quieti earum ab obſtrepitantibus periculum.* Ad Eccleſiam ſcindendam. *Non illi ſcindunt Eccleſiam; qui tolerari ſe petunt, & alios tolerare parati*
143 *ſunt; ſed qui* [143] *conſcientias hominum intra ſuas for-*
144 *mulas cogunt, &* [144] *Magiſtratum ad vim conſcientiis inferendam incitant, ſciſſores Eccleſiarum ſunt.* Ad aggregandos ſibi homines; *ſed non alio modo, quam ſi veritatem videant; nec ad turbandum Reipublicæ ſtatum; ſed ad homines meliores & ſanctiores readendos.*

Non id facere ad inquietandas hominum mentes, & Eccleſiam ſcindendam.

EXAMEN.

142 FAllit nos Eques, quum, homines diſtinguens in duo 142
genera, *erroribus & peccatis ſopitos*, *& in veritatis* pag. 36.
notitia velut in portu quieſcentes, negat eſſe *periculum his ab obſtrepitantibus*. Corrumpunt bonos mores ſermones pravi. Apoſtolus ſeriò vult Timotheum conteſtari, ne verborum pugnas admittamus; quas & inutiles dicit, & ad deſtructionem audientium facere. 2. Tim. 2: 14. ibidemque v. 18. dicit de Hymenæo & Phileto, *quod quorundam fidem evertant*. monens, talium ſermones habere paſtum inſtar gangrænæ, & homines ad impietatem deducere. Nocent credentibus ratiocinationes & obmurmurationes: quarum fertiliſſima eſt doctrina Socinianorum. Aliis obſtant ſophiſmata, quò minùs ad cognitionem veritatis pervenire poſſint. quos melius erat ſaltem non blaſphemare, & ædificationi Eccleſiæ non obſtare. Neque poſſunt litigia & factiones arceri, ubi admittitur doctrina inſalubris. Creſcente iniquitate, minuitur charitas. Matth. 24: 12. Pax Eccleſiaſtica & politica ſervari non poteſt. Novimus, hæreticos imprimis inſidiari poteſtatibus. Ariani veteres, imperatorum animis occupatis, in quæ non vocaverunt Eccleſiam pericula? Si rerum potirentur Novi, etſi forte ſervent dogma ſuum de non occidendo homine, tamen in ſua ſchola reperirent, qui doceret diſſentientes *carceribus* & *mulctis* coercere, & magiſtratum, ſi non ad fundendum ſanguinem, tamen nec fruſtra geſtare gladium. Socinus epiſt. ad Vadovitam. *Status Reipublicæ* tutus non eſt, ubi tanquam optimo jure cives admittuntur, quorum ea ſententia eſt, *Conſcientiæ libertatem* illam, quæ nullis frenis coerceri debeat, eſſe ſentire, quæ velis; quæ ſentias, loqui, docere, inculcare; *congregare*

homines per ſuam doctrinam tanquam doctrinam veritatis: capeſſere magiſtratus,&c, quantum poteſt, ſolos occupare, nihilque *magis in votis habere, quàm nullos magiſtratus alios eſſe, quàm verè Chriſtianos*, (Apolog. p.80.) territare denique illos, quos verè Chriſtianos non putent eſſe, & pertinaces eſſe in ſua opinione declaraverint.
143 Quod dicis, [143] *illos, qui conſcientias hominum intra ſuas formulas cogunt, & magiſtratum incitant ad vim conſcientiis inferendam, ſciſſores Eccleſiarum eſſe*, præterirem, ſi non hanc invidiam in Eccleſiæ Reformatæ miniſtros imponeres toto libro. Ego verò ajo, hanc eſſe ſplendidam calumniam. Confeſſiones, quibus conteſſeramur, non ſunt vincula conſcientiarum. Nemo noſtrum cogit alterum credere (quod fieri non poteſt) quod nos credimus, aut dicere, quod dicimus. Neque confeſſio aut formula propter illos homines, qui eam compoſuerunt, aut magiſtratus, qui eam recipientes defendunt, ſunt nobis cauſa credendi, aut regula loquendi. Quicquid homo credit aut loquitur, ſi rectè credit & loquitur, eſt obedientia, non lex. Dum igitur recipimus confeſſionem, teſtamur, nos Deo hoc revelanti paruiſſe, & illius confeſſionis ſermonem accipere pro ſermone fratrum & Deo obedientium. Si id, quod confeſſio dicit, didicimus; quomodo ab eo dimovebimur, quaſi non didiciſſemus, ut Ave dicamus aliud loquenti? Ergo nos in cœtibus noſtris non loquemur idem, ſed de tantis rebus fratres loquentur contraria? 1.Cor.1:10. Et, quod nos didicimus, id non obligabit nos, ut arceamus à nobis, qui diſſenſiones invehere conantur, præter ea, quæ didicimus? Rom.16:17. Magi-
144 ſtratus nemo [144] *incitat ad vim conſcientiis inferendam*. Nemo cogit Socinianos abnegare ſua dogmata, aut noſtra profiteri. Hoc enim eſſet cogere mentiri. Quæ vis fit tuæ conſcientiæ, ſi ego mihi non permitto id loqui, quod

quod tu ſentis? aut ſi ita loquentem non recipio domum, ut fratrem? aut non patior domi meæ cœtum facere ad illud aliis inſtillandum? aut libros tuos nolo eſſe in manibus meorum? eoſque illis non promo aut commendo? Si ego privatus ſic agens in te & conſcientiam tuam non pecco; quid peccabit magiſtratus in te, ſi ſimilia faciat in puro conſervando hoſpitio Eccleſiæ; hoc eſt, ea Republica, quam non aliter Deus voluit facere Rempublicam liberam, quàm aſſerendo Eccleſiæ & veritatis cauſam, ut ita populus hic priùs veritati quàm libertati, & libertati propter veritatem initiaretur.

APOLOGIA.

Veritatem non eſſe in periculo ne violetur.

VEritas, *inquiunt*, quæ tanquam pura virgo, impolluta conſervari debet, eſt in periculo, pag. 37.
ne violetur. *Quid eſt*[145] *veritas? Verbum Dei.* 145
Hoc à nemine violari poteſt, ſemper in ſe manet, & manebit inviolabile. Habet puritatis ſuæ cuſtodem Deum & Chriſtum. Non eſt, ut illius caſtitati quiſquam metuat. Neque nos quicquam aliud, vel ipſi docemus, vel doceri ab aliis volumus, quam ab omnibus hominum commentis & additamentis repurgatum Dei Verbum. Ideoque non Verbo Dei, non Veritati, ſed ſuis dogmatibus metuunt, quæ ſub nomine tam ſpecioſo venditant. Nihil tanquam ad ſalutem neceſſarium doceant, niſi quod clare & aperte in Verbo Dei dictum eſt, & omnis timor illico ceſſabit. Sed quid hic nobis objiciunt, quod non & ipſis olim ab Adver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſariis objectatum fuerit? *Ajunt*, ſe diligentes excubias agere pro Eccleſia, monitis & ſtylo in nos prompto: ſed tamen & ad veſtram opem tanquam Eccleſiæ Educatorum & Tutorum confugere.
pag. 38. *O miſeros veritatis divinæ defenſores, qui oris gladio, & manus ſuæ ſtylo diffiſi, edicta & arma Civilium Poteſtatum expedire conantur, contra eos, qui ſolis argumentis & Scripturis pugnant! an non eo ipſo ſeſe Scripturis & rationibus haudquaquam pares confitentur?*
146 [146] *Apoſtoli, credo, & primi Chriſtiani, ad Prætores & Proconſules ibant, ut ſe contra Philoſophorum & Judæorum argumenta defenderent! quin imo Divinæ Veritatis tanta vis fuit, ut adverſus omnes mundi ſeſe oppugnantis vires, eniſa ſit; nedum ut ſine iis, adverſus nudos & inermes errores tutari ſeſe non poſſit, & non debeat! Verum eſt, Civiles poteſtates Ec-*
147 *cleſiæ Educatores & Tutores eſſe: ſed* [147] *adverſus illos, qui Eccleſiam armis, & externa vi invadunt; non qui ſolas Scripturas & rationes afferunt, parati aut*
148 *Eccleſiam melius erudire ſi erret; aut ab* [148] *Eccleſia, ſi ipſi errent, erudiri. Hos ſi lædat, ſi poteſtate ſua op-*
pag. 39. *pugnet Magiſtratus, ipſi Eccleſiæ, quam defendere voluit, vel maxime nocet.*

EXA-

EXAMEN.

145 VEritas, Eques, eſt *Verbum Dei.* Sed poteſt etiam 145
Verbum Dei in mendacium verti ſtilo falſitatis. pag. 37.
Jer. 8: 8. Verbum Dei nihil niſi veritatem docet: igitur, qui veritatem abnegat, & falſum ſub Verbi Dei cortice docet, Verbum Dei abnegat & corrumpit. Hoc, quod credimus, docti à Verbo Dei, non poſſumus in veſtram gratiam dicere non eſſe doctrinam verbi Dei. Contra nos idem dictum eſſe, ex parte fatemur, ex parte non. Major cum Papiſtis nobis controverſia eſt de iis, quæ ſcripta non ſunt, & de ipſo verbo ſcripto. Neque mirum eſt, in veritatem hoc idem dici à mentientibus, quod dicitur à veritatis aſſertoribus in mentientes. In nullo non etiam civili judicio injuſtitia legibus pugnat.

146 Non fuit ſine terrore etiam prima Euangelii præ- 146
dicatio, Anania & Saphira punitis: & Elyma mago cæci- pag. 38.
tate percuſſo. & Apoſtolus hoſtes veritatis Satanæ tradit, ad afflictionem carnis, ut diſcant non blaſphemare. Miraculo nobis amplius opus non eſt. Tamen ordinaria via blaſphemias coercere, & ſeductiones procul habere, ne poſſint *pervertere vias Domini rectas* (Actor. 13: 8.) Chriſtianas poteſtates oportet; idque optandum eſt fieri, & ita nec populum corrumpi, nec alienis peccatis omnes per diſſimulationem coinquinari. Nam quis te docuit,
147 *Civiles* poteſtates tantùm eſſe Tutores Eccleſiæ adver- 147
ſus arma inferentes, & non adverſum illos, qui ſine armis rempublicam in ſe transferre, & populum ab Eccleſia alienare, & inſtitutionem liberorum noſtrorum, atque amicorum, aut rudium omnium impedire, denique eam tol-
lere de medio ſatagunt? 148 Ut veritatem diſcatis (*para-* 148
tos enim vos dicis *erudiri*) non opus eſt, ut admittamini velut grati hoſpites, cum licentia cœtus agendi, & libros

publicandi ac vulgandi. Si verò putaremus vobis doctoribus nos indigere, fateremur, nos neſcire, quid credamus.

APOLOGIA.

De exemplo Racocianæ domus in Tranſſylvania.

EXempla afferunt, quæ imitemini, vel potius pro ſumma Veſtra prudentia evitetis. Illuſtriſſima Racociana Domus in Tranſſylvania Zelo quidem efferbuit; ſed contra Semi-Judaizantes, quos vocant, id eſt, Chriſtum, ſi unus ille Deus non ſit, colere nolentes, & contra Sabbatarios, non contra noſtros, quos iſtic locorum Unitarios, id eſt, Unius Dei, non plurium in Deitate Perſonarum, & Unius Domini, id eſt, Chriſti ejus cultores, appellant: quibus hæc Illuſtriſſima Domus pacem & libertatem conſcientiæ ac religionis Juratam, ſacroſancte cuſtodivit ſemper, & etiamnum cuſtodit. Et tamen iſtum quoque adverſus Semi-Judaizantes & Sabbatarios Zelum, nemo proba-
149 *vit, præter eos qui ſententiam* [149] *Calvini de perſequendis Hæreticis integro libello defenſam, & martyrio Serveti abunde teſtatam, calide amplectuntur: qua ſententia nulla unquam hæreſis capitalior fuit, & quæ*
pag. 40. *juſto Dei judicio, ſæpe in autorum ſuorum capita recidit. Nam qui conſcientias hominum externa vi ad obſequium cogunt, divinæ Majeſtatis jura invadunt, & ſe magis timeri quam Deum volunt; id eſt, omnem ex animis hominum religionem, & conſcientiam, quantum in ſe eſt, tollunt.*

EXA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

EXAMEN.

QUæ, occaſione Zeli Illuſtriſſimæ domûs Rakocianæ, pag. 39.
dicis in 149 Calvinum, hujus temporis non eſt 194
examinare. Neque enim hîc de ulla vi conſcientiis inferenda, aut punienda animi ſententia agi, jam demonſtravimus. Interim non dubitas iterum Servetum martyrem laudare, & eo ipſo Serveti blaſphemias, quas ipſe deteſtabaris pag. 28. adoptare. Serveti enim ſunt ea dicta, quæ & nominare tremo. Qui vult, videat ea in opuſculis Calvini pag. 817. 853. lin. 30. Non potuit in rebus publicè geſtis mentiri Calvinus. quem longè abfuiſſe à conſilio conſcientiã vi conſtringendæ, vel iſta verba teſtantur, quæ ſunt pag. 822. *In tuendo Eccleſiæ ſtatu alius eſt gladii uſus, quàm ut ad fidem quis cogatur. Nam ut demus, in principum manu & arbitrio non eſſe, edictis ſuis penetrare in hominum corda, ut obedienter ſalutis doctrinam amplexi Deo ſe ſubjiciant, hoc tamen poſtulat eorum vocatio, ne impuris & petulantibus linguis lacerare permittant ſacrum Dei nomen, ejuſque cultum peſſundari ſinant.* Sed audiamus, quæſo, etiam tui Socini ſententiam, in epiſtola ad Martinum Vadovitam pag. 599. *Quemadmodum furioſos & mente captos,* &c. *ſic cum ejuſmodi hæreſiarcha non modò quàm ſæviſſimè agendum non eſt, verum illius potiùs miſerendum, & tantummodò curandum, ut ejus conatus ſuam doctrinam propagandi impediantur, idque ſi aliter fieri nequeat, carcere & catenis. De pertinaci hæreſiarcha loquor.*

APOLOGIA.

P*Oloniam* 150 *deinde, infauſto omine commemorant,* 150 Et Poloniæ.
patriam noſtram; quæ dum non tantum nobis, ſed
etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

etiam Euangelicis, & aliis, contra jurisjurandi & fæderum fidem, templa adimit, exercendæ religionis libertatem labefactat, & variis preſſuris ob diverſum in ſacris ſenſum, infeſtam ſeſe præbet; vindicem Dei manum in ſe provocavit, & iis ſeſe cladibus & calamitatibus involvit, quarum necdum finem videmus ullum: quæ quamdiu ſartam tectam cuivis ſervavit conſcientiæ & religionis libertatem, altiſſima pace, & omnium bonorum fælicitate cumulata floruit; ſed ubi
pag. 41. *vinculum illud, æquabili lege omnes de rebus divinis diſſentientes continens, ſolvi cæpit, omnia*

In pejus ruere, & retro ſublapſa referri.

EXAMEN.

150 pag. 40. 150 POloniæ calamitatibus jam non libet criſin noſtram adjicere.

APOLOGIA.

De erepta nobis Racovia, & ejus occaſione.

EVerſum nobis fuerit Racoviæ templum, quanquam de everſione templi decretum nihil habet, eo quo dicunt anno: ſed eodem exemplo everſum eſt & Vilnæ Euangelicis biennio poſt ſuum templum. Pulſi fuerint Miniſtri Racovia, quanquam Miniſtri Racovia decreto pulſi non ſunt, ſed ſoli Profeſſores; pulſi ſunt & Vilna: proſcripti fuerint illi; proſcripti ſunt & iſti; & quidem illi ipſi, qui paulo ante Racoviano caſui ex ambone inſultaverant. Sic in nobis cæptum, in Euangelicis,

gelicis, qui permiſerant, ulterius progreſſum eſt exemplum. Exempla enim tramites quærunt, nec ibi conſiſtunt, ubi cæpere. Occaſio & prætextus utriuſque injuriæ & calamitatis innocentibus inferendæ fuit idem, nempe imago juvenili quorundam temeritate violata. Et ne fortuita quoque ſigno carerent, Vilnenſis Eccleſiæ cladem in pœnam proditæ communibus Adverſariis Racoviæ eveniſſe; is, qui eam temeraria jaculatione accerſivit, gentilitio nomine Racovius appellabatur. Nam cauſa diſturbationis Racovianæ, quam Accuſatores noſtros coram Vobis pro vera venditare non pudet, ipſo Decreto Comitiali manifeſtæ vanitatis coarguitur. Ajunt enim cauſam fuiſſe, quod [151] *librum habuerimus ſub prælo, hoc titulo,* Tormentum throno Trinitatem deturbans. *Nullus liber unquam hoc titulo inter nos exſtitit, nedum ut ſub prælo fuerit. Commentum hoc fidem ſibi ipſi aperta contradictione derogat. Nam ſi credimus Trinitatem in throno vere collocatam eſſe; an eam deturbatum iremus? ſi non credimus, nullus deturbationi locus eſt. Auctor iſtius commenti fuit Lætus quidam, Moravus; qui profugum ſeſe ex Moravia, religioniſve an rebellionis cauſa oblitus; ſed odii in nos ex ſuorum diſciplina concepti non immemor, in ipſa Patria noſtra, quæ exulem benigne ſuſcepit & fovit, eo proterviæ progreſſus eſt, ut nobis patriæ civibus inſultare auſus fuerit, edito fu-*

151 Joan. Læti Compend. Hiſtor. Leidæ 1643. pag. 766.

pag. 43.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

morum pleno libello; inter quos & hæc de libro iſto fabula eſt. Et tamen hic ipſe, quamvis vanus Auctor, dicit quidem illo ipſo tempore, quo res Eccleſiæ noſtræ Racoviæ ſunt everſæ, deſudaſſe noſtros in extrudendo iſto peſtifero, *quem ait,* libello: *ſed hanc fuiſſe cauſam Adverſariis illarum evertendarum non dicit:* Juventus, *inquit,* Scholæ anſam præbuit, quæ effigiem crucis dejecerat. *Sed narrationi illius per ſe vanæ, quo ſpecioſior eſſet, aſſuendum aliquid fuit ab Accuſatoribus. Fuit ſane illo ipſo tempore ſub prælo typographei Racoviani liber Novi Teſtamenti, Polonice verſi, & præter hunc alius tum nullus: cujus editio incidente iſto caſu interrupta, ad hunc uſque diem manet imperfecta. Hunc librum, ſi Tormen-*
pag. 44. *tum erroneam de Trinitate ſententiam deturbans appellavit, in modum Caïphæ Pontificis, vatem, ignarus & aliud ſpectans, egit. Nam & Lætus eo anno, cum hæc ſcriberet, Pontifex erat. Ex hoc exemplo diſcere licet, quam caute narrationibus iſtorum fides habenda ſit.*

EXAMEN.

151 [151] QUam cauſam habuerint Poloni eripiendæ vobis
pag. 41. Racoviæ, non diſputo. Certum eſt, eo tempore vulgatum fuiſſe rumorem, tale, quale libellus Deputatorum memorat, ſcriptum ſub prelo ſudaſſe.

APO-

APOLOGIA.

DE prædicant tertio loco majorum veſtrorum factum adverſus Oſtorodum & Voidovium, quod fuerint ex ditionibus veſtris pulſi, libri cremati: quam placent accuſatoribus noſtris hominum expulſiones, [152] exilia, librorum, ipſorumque hominum, ſi ſui arbitrii res ſit, [153] combuſtiones! quid mirum? in Hollandia vivunt, in qua perſecutionum ſecuri ſunt. Sed aliam vobis, Illuſtriſſimi & Potentiſſimi Domini, ſpero, mentem Deus dabit, & Theologis veſtris longe ſapientiorem; qui cum [154] præclaram veſtram Rempublicam elegerit, quam propriis ærumnis exercitam, ad hoc ſummum libertatis & fælicitatis faſtigium, admirabili ſua providentia & potentia perduceret; eandem etiam cuſtodiet à peccato, quod omnes Reſpublicas & regna iræ ejus præcipue involvit, nempe, cogendi homines, ut [155] contra conſcientiam agant; vel ſi nolint, pro conſcientia patiantur. Nam & quod à majoribus veſtris, improvido Zelo, in cauſa Oſtorodi & Voidovii olim peccatum fuit, veſtra conſtanti tot jam annorum moderatione correctum eſt.

De Oſtorodo & Voidovio Belgio pulſis, & libris eorum crematis.

152

153

154

pag. 45.

155

Porro, ut auctoratam ſibi jam pridem eſſe fidem veſtram oſtendant; commonitionem veſtram, ad Provincias alias, ſuper adventu quorundam Socinianorum, (ſic enim appellare nos libet) ex Polonia; ſimi-

liter & Declarationem Ill. D D. Ord. Generalium adverſus Sectarios factam, commemorant; obliti non alios magis ab adverſariis Sectarios appellari, quam ipſos.

De nobis objectis concurſationibus in Hollandiam.

His præmiſſis, adjungunt jam rumores, neſcio quos de noſtris in ditionibus veſtris [156] *concurſationibus; ut tandem, quo intendunt, orationem deducant.*

156 pag. 46.

Fama malum, quo non aliud velocius ullum,
Mobilitate viget, vireſque acquirit eundo.
Tam ficti pravique tenax, quam nuntia veri.

Nos ſane ignoramus iſtos, qui ex noſtris in Provinciis veſtris ad faciendos circumeant diſcipulos. Statorius ante complures annos in Ditionem Veſtram, tanquam ad certiſſimum oppreſſarum conſcientiarum ab ipſo Deo erectum aſylum, confugerat; ſed ad breve tempus, donec aliquantulum tempeſtas illa in Racovienſem Scholam effuſa deſæviret. Mox in patriam reverſus eſt, in eaque ſatur ærumnarum animam de Eccleſia Dei bene meritam Chriſto Servatori reddidit.

EXAMEN.

152 pag. 44. [152] OStorodus & Voidovius exilium paſſi non ſunt. Belgæ non erant. In Belgium venerant corrupturi Eccleſiam. Atque ita, invitis iis, quibus Eccleſiæ tutela
153 commendata erat. Domum remiſſi ſunt. [153] *Hominum combuſtiones* nobis gratas eſſe, petulans ſtilus Equitis ſcribit:

bit: quaſi charitas & virtus ſit ſtrophis, verſutiis, calumniis, mendaciis viros probos, & ſalutis multorum cupidos, & falſarum doctrinarum hoſtes, cum magiſtratibus de officio loquentes, & ab iis juſſos ſententiam dicere, eamque liberè dicentes adoriri, iiſque convicium dicere. Hæc ſcilicet ſunt præcepta Chriſti, hæc arma ſpiritus, quibus pugnatis! [154] Si Deus, quum in hiſce provinciis verbum 154
ſuum innoteſcere voluiſſet, & amorem veritatis hominibus inſtillaſſet, eorumque fidem perſecutionibus exercitaſſet, & vim veritatis in paſſionibus eorum feciſſet manifeſtam, voluit etiam ope aliqua ſublevari vim in libertate animi & civili patientes, & violentis non ſubeſſe amplius; quid æquius eſt, quam eam veritatem, cujus aſſertio tantum auxilium experta eſt, quæque ſervandæ libertatis obſes eſt, poſteris eorum, qui ſanguinem fortunaſque ſuas pro ea libertate profuderunt, non eripi, & ex terris liberis non exterminari hominum ingratitudine, oſcitantia, dolo? Nam, qui novam doctrinam admittit, incipit de ea, quam habet, periclitari; imò oſtendit, ſe eam jam omiſiſſe. Quomodo nuncium remittemus Chriſto, qui contra Antichriſtum nos tam potenter defendit, tamque mirabiliter ex illius manu liberavit? Quomodo deſeremus cauſam, quam ipſe ſuam eſſe oſtendit? Nam, qui tanta paſſi ſunt, nobiſcum eundem Chriſtum invocarunt. Socinus contra Palæologum p. 261. dicit: *Ex quo intelligi poteſt, quàm præpoſterè ii ſe gerant, qui arma adverſus eos, qui dominantur, capiunt, ut (quemadmodum ajunt ipſi) Dei cultum & religionem tueantur.* Ita Socinus A. C. 1581. locutus eſt. Neque eſt, puto, qui credat, eum non harum provinciarum proceres deſignaſſe. Nunc Eques laudat ſcilicet Illuſtrium Ordinum pro præſumta iſta libertate conſcientiæ geſtum bellum, & Deum hanc præclaram Rempublicam elegiſſe dicit, ut illius libertatis, imò licentiæ, ſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

des eſſet. Ita enim putat *certiſſimum ab ipſo Deo erectum oppreſſarum conſcientiarum aſylum* (p.46.) fore. nempe ut, quod Jehovah populo ſuo dedit, id hæreditet Chamos h. e. *non-Iehovah.* Judic. 11:24. Nam & Amos non veritus eſt, eum, qui ab Iſraëlitis in deſerto gentili mente colebatur, Molochum appellare; &, ubi introducitur licentia ſentiendi & docendi, quod velis, non poteſt dæmo-
155 niorum doctrina & cultus excludi. [155] Oſtorodus & Voidovius nihil coacti ſunt contra conſcientiam agere; neque pro conſcientia quicquam paſſi ſunt; ſed tantùm prohibiti ſunt id facere, quod bona conſcientia facere non poterant, quodque, vel contra conſcientiam, vel ſaltem ſine ſcientia, facere nitebantur.

156 pag. 46. [156] Fama concurſationum Socinianæ turbæ non poteſt eſſe de nihilo, quum in hiſce terris, ut videtur, oriatur Eques Polonus, qui tanta cum phantaſia Apologiam innocentiæ accuſatæ inſtituat; & exempla tum Latina tum Germanica momento per omnium manus volitent, clam iis, quorum ſinceritas in ea lancinatur. quod citra multorum congerronum operam vix videtur poſſe fieri. Quid? quòd illi tam propinqui ſunt deliberationum de Republica conclavibus, ut, quæ à Miniſtris Eccleſiæ Illuſtriſſimis Ordinibus reverenter inſinuata, quæ à Profeſſoribus modeſtè & obſequiosè reſponſa, illa typis expreſſa inter manus iſtius ſecreti ſociorum verſentur, neſciis Proceribus, inſciis auctoribus, antea quàm ipſi Proceres aliquid ſuper tota cauſa decernant. Quod hæc Apologia fatetur, pag. 102.

APO-

APOLOGIA.

UBi, *inquiunt*, meſſis eorum maturuerit, quis ſcit quas triſtes inter nos ſciſsiones facturi ſint? *Nihil iſtorum, quæ metuunt ex nobis ſequeretur. Hoc ſequeretur haud dubie, ut cives optimos, pacatiſſimos, vobis obſequentiſſimos, nec ullius conſcientiæ moleſtos eſſetis habituri.* pag. 47.

Libros noſtrorum non eſſe noxios.

Invehuntur dehinc in libros noſtros: quos ſi tantopere noxios putant, [157] *rationibus & argumentis refutent.* 157 *Nam libros, quia eos concoquere non poſſunt, comburere, & in chartas ſævire, aut captivos, velut hoſtes quondam, includere; rerum deſperatarum argumentum eſt. Ajunt* hoc in contemtum Autoritatis Veſtræ fieri. *Nobis vero, longiſſime à Vobis eam abeſſe mentem, plane perſuaſum eſt, ut Veſtram* [158] *Autoritatem, quam poſt Deum in terris Veſtris* 158 *ſummam agnoſcimus, Divinæ præferri velitis.*

EXAMEN.

[157] MIſera profectò ſit conditio noſtra neceſſe eſt, ſi 157 oporteat ad omnium hominum ſomnia reſpondere: pag. 47. miſerior Eccleſiæ, ſi ædificari non poſſit, niſi propoſitis, & in utramque partem ventilatis omnibus omnium novaturientium opinionibus & paralogiſmis. Veritas revelatione Dei, ut certa radice, nititur, & analogia revelatæ veritatis; in eaque ſinceriſſima ſapientia per demonſtrationem Scripturarum facile pateſcit conſcientiæ. Fidem

dem bene ædificatam non movent ſcrupuli & ratiocinationes. Si Sociniani vellent aſſentiri Deo, ſupereſt ipſis ingenium ad nodos ſuos ſolvendos. Apud diſcentes eſt neceſſaria refutatio adverſariorum dogmatum, quando illis turbantur. Melius eſt non turbari, quàm illo remedio opus habere. Quod etiam qui diligentius adhibent, ipſi præcones fiunt errorum ignoratorum. Hoc nimirum quærunt Sociniani, ut videantur digna laborioſa refutatione protuliſſe, & ut ſemen doctrinæ perverſæ per nos ſeratur, dum eradicamus. Multum valet apud petulantia ingenia exemplum ad irriſionem veritatis: ſunt, qui ſe ſcire putant, quæ neſciunt; ſunt, quibus, ne, quod verum eſt, diſcant, ſatis eſt ad cauſam, quod utrinque aliquid dicitur: ſunt, quibus volupe eſt, fatigare doctores veritatis, ut, quum omnia egerint, nihil videantur egiſſe. Nos quidem non deſumus noſtris partibus: neque poſſunt gloriari, ſibi per nos cauſam datam eſſe & traditam. Habent libros, quos diſſimulant, quibus perpetua analogia Scripturarum ipſis adverſa demonſtratur. Sunt alii, qui paralogiſmos ipſorum enervant.

158 [158] Non eſt autoritatem ſuam divinæ præponere, prohibere, ne quis audeat Deo contradicere.

APOLOGIA.

Quomodo doctrina quam proponimus naturam & rationem non excedat, & facile hominibus arrideat.

A*Junt*, Eccleſiæ à nemine magis metuendum eſſe. *Quamobrem vero?* quia talem, *inquiunt*, doctrinam proponunt, quæ naturam & rationem non excedat, & facile hominibus arrideat.
[159] *Accipimus quod ultro dant, ut ex hoc ipſo doctri-*
159 *nam illorum coarguamus. Licet enim res ipſæ, quæ in Chriſtiana Religione credendæ ſunt, magnitudine ſuâ*

natu-

naturam omnem & rationem longiſſime exſuperent, tamen earum captus, quatenus credendæ ſunt, naturam & rationem humanam nullo modo ſuperare debet: alioquin enim nemo ſciret, quid crederet, ſi quod credit, non caperet, nec intelligeret; certe non magis ſciret, quam ſi idiotæ exotica & peregrina lingua, cujus penitus ignarus eſt, narrarem aliquid, & poſt hanc narrationem interrogarem, an quod ſibi dixiſſem, crederet? Reſponderet, ſe quidem mihi, de cujus fide, quia vir bonus ſim, non dubitet, credere; ſed quid credendum ſit, prorſus ignorare. Et quorſum res credendæ nobis revelatæ eſſent; ſi à nobis non magis poſt revelationem, quam ante ipſam poſſent intelligi? Cum igitur adverſariorum noſtrorum dogmata ſint talia, ut intelligi non poſſint, quod fatentur ipſi, profecto inter credenda nullum habent locum. Multo vero minus, ſi ſecum ipſa pugnent, & ſeſe invicem evertant, id eſt, non tantum in intellectu noſtro, ſed etiam in ſeipſis nullum ſenſum habeant; qualia itidem Pag. 49.
ipſorum dogmata eſſe, vel manibus cuique palpare eſt: quod cum de noſtris illi ipſi non dicant; ſed contrarium de illis fateantur; ſi præterea ex ipſis S. Scripturis hauſta ſint, & clariſſimis earum dictis teſtata; quid reſtat ad illorum certiſſimam veritatem? Si dogmata noſtra hominibus arrident, quod [161] *peccatis blandiantur,* 161
& rationem adipiſcendæ ſalutis ullâ ex parte com-

monſtrent iis, qui poſt fidem vitia non exuerint, cum vita ſuppeditaret; fatemur ea merito falſi ſuſpecta, imo plane falſa eſſe: ſed ſi ideo arrident, quod præter aperta Scripturæ dicta, etiam à ſimpliciſſimo quoque
160 [160] *intelligi poſſint; quod nullum abſurdum contineant, nec in ſeſe ipſa incurrant; quod ipſi lumini naturali, ſine quo nulla datur cognitio, omni ex parte congruant: profecto vim conſcientiæ ſuæ inferant oportet, qui ea repudient.*

EXAMEN.

159 [159] ACcipis, Eques, pro magno, quod vobis *ultrò* ſcilicet
pag. 47. *datur, doctrinam veſtram non excedere naturam &*
48. 49. *rationem, & facile hominibus arridere*: ſed id eſt charactere vanitatis triumphare. Id quod facile eſt oſtendere. Ita ſentio, quod & tute poſcis, quod credendum eſt, oportere, eſſe revelatum: quod revelatum eſt, intelligi poſſe, quatenus revelatum eſt. Nihil porrò revelatum eſſe, quod non hominem perficiat in ſapientia & ſanctitate; adeoque teſtem habeat hominum conſcientiam. Sed quum id, quod revelatur, perficiat hominem in ſapientia, neceſſe eſt, eum, qui non niſi revelatione ſapientiam diſcit, non antea id ſcire, quod revelatur: &, quum ſapientia Dei ſupra humanam ſit, non eſſe id, quod homo comminiſci poſſit. Deinde, quia ſanctitatem in homine efficit, ſequitur, contrarium eſſe hominum appetitui, quia is malus eſt. Iccircò & Baptiſta Chriſti doctrinam hoc tanquam charactere divinitatis ornabat, quòd *nemo reciperet teſtimonium ipſius*. Joh. 3: 32. Et Apoſtolus teſtatur, Euangelium homini animali, & ſpiritu Chriſti carenti, eſſe ſtultitiam. 1. Cor. 2: 14. Viæ Dei ſunt ſupra vias hominis,

& cogi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

& cogitationes ipſius ſupra illius cogitationes ſunt, ut cœlum à terris dividitur. Eſ. 55: 7. Quod Judæis, Chriſti juſtitiam & regnum rejicientibus, dictum eſſe præcipuè, facile ex ſerie dictorum conſtare poteſt. Non eſt igitur doctrinæ Chriſtianæ objiciendum, quod non omnia in iis rebus, de quibus nobis revelata ſunt ea, quæ à nobis intelligi & credi neceſſe eſt, omnes, vel etiam ulli homines intelligant; quodque Turcis, Judæis, Arianis, Photinianis, Socinianis, aliiſque multis non arrideat. Nam & *myſterium* eſt, quod in cor hominis non venit, & conſiliis atque adinventionibus humanis, ut ſtultitia, adverſatur. Nuſquam videmus ſacram doctrinam commendari in Scripturis, ut aptam omnibus ingeniis & voluntatibus: licèt revera ſit comparata ad faciendum ex ſtulto ſapientem. Hominum enim ſtultitia non poteſt niſi divina ope expugnari. Doctrinam igitur Chriſti dicimus ita revelatam, ut intelligi poſſit, quatenus revelata eſt: licèt Dei natura & operatio, prout illa in ſe eſt, intelligi aut comprehendi ab homine nequaquam poſſit. Quid enim, quod nobis cognitum eſt, aſſimilabimus Deo? Imò quid nobis cognitum eſt, ut planè in ſe eſt, & quidem ut ex nihilo eſt? Liceat igitur Deo de ſe teſtanti, quod ſupergreditur naturam noſtram, eſſe veraci. Nam ſi natura creata non ſit, in qua ſint tres unum; ideò id in Deo verum eſſe non poteſt. Neque enim id ideò in creatis verum non eſt, quòd ſit contradictio; ſed quia eſt perfectio, creaturæ rationem & ſtatum, quantum fortaſſe homini cognitum eſt, excedens. Atque etiamſi neſciamus, quomodo Tres ſint Unum; tamen eſſe Tres Unum, ſive habere unam eſſentiam, non autem, ut ſinguli homines, eſſentiam ſimilem quidem ſed diverſam habere, & ſenſum habet, tum negativum, tum affirmativum (quatenus novimus, Filium eadem voluntate velle & efficacia voluntatis operari cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Patre & S. S.) & ad ſapientiam Dei in ſalute noſtra conficienda noſcendam, & ad fidem ac gloriationem noſtram neceſſarium eſt. Unam enim oportet eſſe voluntatem creatoris, redemtoris, Paracleti ſive Arrhabonis; & eandem efficaciam, idem nomen & gloriam.

160 [160] De Sociniano dogmate fateri Eccleſiam Reformatam, quod intelligi poſſit, aut ſapientia ſit, conſcientiam teſtem habens, aut nulla contradictione laborans, aut quod utilis ſit ad pietatem, immenſum quantum à vero abeſt. Quid enim? An nulla eſt contradictio; Habere poteſtatem ac voluntatem independentem, & eſſe facturam? Eſſe adorandum ut Deum, & eſſe habendum pro non-Deo? Nam Deus metaphoricus & nuncupativus, eſt non-Deus: & Deus inferior Smalcii non eſt adorabilis. Eſſe juſtitiam noſtram, & non quæſiviſſe jus vitæ juxta ſententiam legis, quæ præmium obedientię aſſignat? Subjectum fuiſſe legi, pœnam repoſcenti, & non ſatisfeciſſe? Legem relaxatam vel abrogatam eſſe, & tamen Filium ei ſubjectum eſſe? Legem Dei eſſe perfectam, & fieri perfectiorem? Relaxata lege minus perfecta, imponi legem perfectiorem ad juſtitiam? Eum, qui non eſt Deus, dicere, Ego ſum Deus tuus, Non habebis Deos alios in conſpectu meo? Eſſe Deum appellativum in regno Dei ſolius?

161 [161] Nam quid ad ſtudium ſanctitatis facit, ut homo credatur ita factus, ut natura & peccatum illum in perpetuam mortem, & ſtatum omni vita & ſenſu carentem, præcipitet? Cur enim quis timeat magis non eſſe, quam non fuiſſe? At præmium immortalitatis, quod Deus dat obedientibus Chriſto, nutricula pietatis eſt. Non puto equidem, ſi habendum eſt opus, ut cauſa juſtitiæ qualiſcunque. Quomodo enim conſcientia noſtra tranquillabitur coram Deo, ut, peccato & lege (cui etiam Chriſtus ſubjectus

ctus fuit, ſcil. in exemplum nobis, non ut acquireret nobis hæreditatem; ut vos vultis) extante, non metuamus iram? Quomodo ipſa abſtinentia ab hoc & illo malo, aut opus aliquod, erit juſtitia noſtra, aut illius cauſa, ſi peccatum eſt,ſua qualiacunque opera habere pro juſtitia, aut ejus cauſa? Si autem nec opera noſtra reſpondeant votis, quomodo ad amorem Dei faciet, & non fugam & odium ipſius, conditione non præſtabili eſſe illigatum? Quem non fucum, dolum, hypocriſin generabit in factorum cum requiſitione Dei comparatione præceptorum Chriſti ad hominis cupiditates interpretatio? Certè comperietur minus & inſincerius eſſe, quod Sociniani ponunt cauſam juſtificationis ſine qua non, eo, quod fides & juſtitia operatur in iis, qui verè Chriſto, ut perfecto Redemtori & Juſtificatori confidunt, & ſpem gloriæ fundatam, ac Spiritus arrhabone munitam habere ſatagunt.

APOLOGIA.

Colligunt tandem æra ſua in ſummam, & iis, quæ præſtruxerunt, id inædificant, ut, *ſcilicet à Vobis*, contra homines ipſos certus ordo conſtituatur, ut conventicula eorum & libri prohibeantur, typographiæ iſtis ſordibus non inquinentur, bibliopolia à tam pernicioſa merce expurgentur. pag. 50. De concluſione, in qua petitur ut conventicula noſtra & libri prohibeantur.

[162] *Carceres intelligunt, expulſiones, graves mulctas, librorum, (atque utinam ne hominum) cremationes, bonorum publicationes, haſtam, & ſectorem, & inquietam urbem actionibus, & quæ ſunt his ſimilia. Id ipſum plane volunt, quod contra majores illorum, olim Hiſpanicæ* [163] *Inquiſitionis miniſtri, ex ſimilibus* 163

 accu-

accuſationibus inſerebant, & ad effectum deduci eadem contentione poſtulabant. Sed hoc ipſum, quo confidunt, fore, ut obtineant quod petunt, nempe quia ſciunt, nihil Vobis magis cordi eſſe, quam Dei gloriam, Eccleſiæque fælicitatem; nobis haud dubiam ſpem facit, nullo modo Vos eo, quo iſti volunt, inductum iri. Neque enim vel Dei gloriæ, vel Eccleſiæ
pag. 51. *fælicitati, vel publicæ libertati & utilitati, magis adverſum quicquam eſſet, quam ſi eorum improvidæ & inconſultæ cupiditati obſequeremini.*

EXAMEN.

162 pag. 50. [162] SI carcer, mulcta, librorum cremationes, & omnis coërcitio mala eſt; eliminetur ex Republica; ut, quo quiſque violentior atque audacior eſt, omnia ſurſum deorſum volvat, ordinem diſturbet, bonos inquietet, nihil non audeat, denique modeſtiores viros devoret. Sin autem rectè atque utiliter earum rerum terror in Republica habetur, perversè invidiam faciunt, qui, ut ipſis
163 omnia liceant, mallent nullas eſſe Reſpublicas. [163] Nemo hîc in conſcientiam alterius Inquiſitionem inſtituit. Utinam verò & protervia hominum patiatur ſe adiri cum lenitate & manſuetudine, ut ex peccatis ſuis eripiantur. Utinam tantùm per ipſos liceat Eccleſiæ eſſe pacatæ!

APO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

APOLOGIA.

[164] *Venimus nunc ad inclytæ Academiæ Veſtræ Theo-* 164 Reſponſio ad criminationes epiſtolæ Profeſſorum. De eo quod nos cum Judæis componunt.
logos, qui dum rigidam cenſuram in fidem no-
ſtram exercere volunt, oſtenderunt profecto, ſeſe
[165] *non tantum veræ, ſed etiam noſtræ fidei, ignaros*
eſſe. Nam primum, dum nos cum [166] *Judæis injuriâ*
ſumma componunt, ipſi ſe [167] *Judæorum affines eſſe*
manifeſto produnt. Neque enim Judaicum eſt, ſi 165
quid cum Judæis quod falſum eſt; ſed ſi quid cum 166
iiſdem, quod verum & ſalutare eſt, non credas. Cum 167
igitur Judæi Jeſum blaſphemiæ damnarint, & occide-
rint, quod Filium hominis à dextera Majeſtatis di-
vinæ ſeſſurum, & in nubibus cæli maxima cum Vir-
tute & gloria venturum, aſſeruerit: quod ipſum et-
iam Protomartyri Stephano evenit: relinquitur illos
omnes cum Judæis facere, qui idem de Filio hominis
aſſerere, impium & blaſphemum putant: è quorum nu- pag. 52.
mero ſunt [168] *Cenſores noſtri, quandoquidem nos ob* 168
ipſiſſimam hanc confeſſionem impietatis & blaſphemiæ
condemnant; nec ullam aliam ob cauſam, Chriſtum,
ipſum Altiſſimum Deum eſſe dicunt, quam quod illis
blaſphemum & impium una cum Judæis videatur, de
Filio hominis tam divina confiteri.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

EXAMEN.

164 pag. 51. [164] AD alterum ſcamma ventum eſt, Criminationem judicii Profeſſorum. qui, cogente officio, juſſi, ſummo magiſtratui ſententiam ſuam explicarunt: non criminandi obtrectandivè cauſa, ſed ut Magiſtratui ipſi, qui eandem nobiſcum fidem colit, ex ipſis dogmatibus, ſintne bonum ſemen annon, conſtare poſſet. Et verò res dicenda erat, niſi vellemus Socinianis dextras jungere.

165 [165] Summa Criminationis eſt; Profeſſores *oſtendunt, ſeſe non tantùm veræ, ſed & noſtræ* (Socinianæ) *fidei ignaros eſſe.* Ita & Belgicus interpres tranſtulit: **getoont hebben / dat ſy niet alleen van het ware / maer oock van onſe geloove onkundigh zijn.** Bene habet. Tuam fidem rectè à vera diſtinguis. Deo benedicente, proficiemus in vera; dummodo ne ad tuam avertamur.

166 [166] Ægrè fert Eques, ſuos cum Judæis comparari in quibuſdam opinionibus. Fateor, eſt aliquod diſcrimen. Phariſæi, ignorantes ſermonem Dei, habebant zelum Dei contra blaſphemos: Sociniani in primo pares, in altero ſunt impares, Dei honorem in creaturam transferentes.

167 [167] Neque porrò diſſimulamus, nos cum Judæis tenere, Dei gloriam violari, ſi id, quod ſolius Dei eſt, & non poteſt eſſe, niſi ſolius Dei, aut creaturæ dari ſine exæquatione cum Deo, atque ita multiplicatione divinæ eſſentiæ, creaturæ detur. In ea enim re Legem, & verbum Dei, & Chriſti ipſius habemus aſtipulans. Quare & Apoſtolus *Zelum Dei* in illis quodammodo laudat. Phariſæi dicebant: Nemo, niſi Deus ſolus remittere peccata poteſt. Nec mentiebantur. Qui ſe facit Deo æqualem, quum non ſit æternus Deus, blaſphemus eſt. Nunquam id dictum refutavit Chriſtus aut Apoſtoli. Quin Deo cultum & ſervitium ſoli, ut in lege, ita Chriſti verbo vindicatum

vide-

videmus. In quo igitur errabant? Numquid in hoc, Chriſtus filius Davidis veniet; is erit ſingularibus donis ſpiritus ſancti unctus; is erit rex Iſraëlis; is eſt aliquis filius Dei & filiorum Dei primus; ei obedientia & honor reddendus eſt, ut primo miniſtrorum Dei? Nihil iſtorum: ſed, Chriſtus eſt filius Dei proprius; eſt æqualis Patri; fuit ante quàm Abrahamus eſſet; ex cœlo venit, & non eſt ex terra; eſt major Angelis, & is ipſe, quem adorant Angeli, nempe Jehovah; Dominus Sabbati; eſt Deus; veniet in nubibus, ad dextram majeſtatis ſedens, cum gloria Patris, ad judicandum vivos & mortuos. Hæc enim rectè intelligebant eſſe Dei ſolius; ſed non rectè Filio Davidis negabant. Ideò & Chriſtus Matth. 22. Phariſæos interrogat, quomodo Chriſtus Davidem Dominum vocet, cum ſit filius ipſius? Smalcius de hoc, in libro *de filio vero & naturali* p. 42. *Chriſtus valdè argutè quæſivit ex adverſariis, & illi nulla ratione ſe potuerunt ex illa difficultate expedire, quia tunc nondum id revelatum erat, quod ad quæſtionem illam decidendam requirebatur, & non niſi ab ipſo Chriſto ſciri poterat, quem tunc Phariſæi repudiabant.* Egregiè! Ergo & David ignoravit, quid diceret, quum filium ſuum vocavit Dominum ſuum; & Chriſtus tantùm tunc oſtentavit, ſe aliquid ſcire, quod ipſi neſcirent. ſcilicet. S. Paulus laudat pulcherrimam Chriſti confeſſionem coram Pontio Pilato editam. 1. Tim. 6: 13. At quænam illa eſt? Matth. 27: 11. *Interrogavit eum Præſes, dicens: Nunquid es Rex ille Iudæorum? Ieſus dixit ipſi: Tu dicis.* At quomodo? *Iehovah*, inquit Pſalmiſta, *rex factus eſt*, i. e. Jehovah, paſtoribus priſcis depoſitis & abdicatis, ſolus regnum occupavit. Et Johannes cap. 18: 26. 27. id declarat: *Tu es rex ille Iudæorum? Reſpondit ei Ieſus: A temetipſo hoc dicis, aut alii tibi dixerunt de me? Reſpondit Pilatus: Numquid ego Iudæus ſum? Gens tua & ſacer-*

dotes tradiderunt te mihi. Quid feciſti? Reſpondit Ieſus: Regnum meum non eſt ex hoc mundo. Quid hoc aliud, quàm, Ego cœlitus veni, ut regnem? & quidem, ut regnem quemadmodum Deus, non ut homines. *Si regnum meum de hoc mundo eſſet*, & eſſet regnum non ex cœlo & Deo ipſo ſolo, ſed etiam ex mediis cauſis efficaciam habens, *miniſtri mei* Angeli *certarent, ut non traderer Iudæis. nunc regnum meum hinc non eſt. Dixit igitur Pilatus: Ergo rex tu es? Reſpondit Ieſus: Tu dicis. quia rex ego ſum. Ego in hoc natus ſum, & in hoc veni in mundum*, nempe ex cœlo, unde regnum meum; *ut teſtarer veritati. Quicunque eſt ex veritate, audit vocem meam.* Chriſtus eſt ex cœlo, & ex terra. Deſcendit de cœlo, & natus eſt, ut regnet. Regnat, teſtimonium dando veritati. Veritati, inquam, Dei, qui ſe promiſerat fore in Deum. ut, quicunque in ipſum credit, obſignet, quod Deus ſit verus. Joh. 3: 33. Cap. 19: 7. increbuit accuſatio: *quòd ſecundùm legem ipſorum deberet mori, quia ſeipſum feciſſet Filium Dei.* cum quo confer Joh. 10: 33. *Propter bonum opus non lapidamus te, ſed quòd tu, homo cùm ſis, facias teipſum Deum.* & verſu 36. *Vos dicitis, Blaſphemas, quia dixi, Filius Dei ſum.* Certè non poterant Judæi ſimpliciter dicere, eum à lege damnari, qui diceret ſe Chriſtum, aut Chriſtum eſſe filium Dei. Quid igitur? Eum, qui ſe ſolum appropriatè Filium Dei appellabat, quomodo id nec de hominibus nec de Angelis dictum eſt, aut dici potuit, cum omni ſignificatione emphaſeos, ut *unum eſſe, unam manum habere ſe & Deum, Patrem in ipſo eſſe*, & ſic operari, *& ipſum in Patre eſſe*, ita ut cum Patre ſimiliter operetur, & Pater ſine ipſo nihil operetur; &c. eum judicabant ſe Deum facere. Hoc autem eſſe blaſphemum. Numquid igitur vel hîc vel coram Pilato Chriſtus negat eſſe blaſphemum, ſi quis creatura & homo merus de ſe talia dicat; ut volunt Sociniani:

Vide Athanaſium orat. 4. contr. Arianos. p. 271. 272. edit. Com. ubi dogma Judæorum cum Ariano comparat.

niani: aut ſe Filium Dei dixit eſſe, quia natus ſit ex virgine, Deo in uterum ejus immittente ſeminalem ſubſtantiam, & ſic officium patris implente? aut negat, ſe propriè Deum eſſe? aut ſe dicit eſſe ex appellatis diis, ac habere poteſtatem independentem quidem ſed dependenter; aut alia iſtiuſmodi reſpondit? Neutiquam. Saltem Pilatus quomodo ea verba accepit? *Pilatus eò magis timuit; & ingreſſus prætorium dixit: Vnde tu es?* Et quid hoc aliud, quàm *Numquid ex cælo tu es?* Et Chriſtus, poſt ſilentium, increpitus à Pilato poteſtatem ſuam allegante, reſpondit; *Non haberes poteſtatem ullam contra me, niſi tibi eſſet datum deſurſum. quare, qui tradidit me tibi, majus peccatum habet.* Siluit Chriſtus, quia, quod interrogabat Pilatus, ex Scripturis diſcendum erat. Siluit in judicio, ubi periclitabatur totus populus, ubi ſcandalizatus erat populus, & poterat ſcandalizari Pilatus, ſiluit, inquam, & nulla voce corrigere errorem Judæorum, quem putant Sociniani, induxit in animum. Nonne hoc ſilentium eſt διαπρύσιος βοὴ & καλὴ ὁμολογία? Denique eum ſe declarat, in quem, ſine ſingulari Dei decreto, nec Pilatus, nec alius haberet poteſtatem. quippe quî non ex mundo eſſet, ſed in mundum veniſſet ex cœlo. Chriſtus igitur, tum verbis ad Pilatum habitis, tum ipſo ſilentio, coram Pilato, cui agnôſcit datam cœlitus poteſtatem in ſe, litem conteſtatus eſt, non negativè, ut quis loqueretur more Sociniano, ſed aſſertivè. q. d. Quod me dixiſſe dicitis, id dixi, & verum eſt. In hac igitur tam pulchra ὁμολογία & litis conteſtatione Sociniani etiam audent verſutè ſtatum quæſtionis mutare: An natus ex virgine Filius Dei appellari poſſit, & præcipuè ſanctificatus à Spiritu ſancto, & Meſſias, & poteſtatem habens non minorem Moſe, ad annunciandam vitam obedientibus ſibi, & miracula patrandum voluntate dependenter independenti, & ſic excitandum mortuos? Quaſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Judæi neſciviſſent, per homines edita eſſe miracula, & excitatos mortuos, & Meſſiam regem ipſorum fore, & filium Dei in Scripturis appellari: imò etiam poſſe *ſedere ad dextram Dei*, quum id ipſi vel de Chriſto illo tempore, vel de Davide aut Abrahamo dictum poſtea ſenſerint, ex Pſal. 110: 1. Quare &, quòd Pontifex veſtem laceravit, & de blaſphemia audita proteſtatus eſt, quum Matth. 26:63. 64. Chriſtus ſe fateretur *Filium illum Dei*, & prænunciaret, fore, *ut videant* deinceps *filium hominis ſedentem ad dextram Potentiæ, & venientem in nubibus cœli*, id eum non pro maximo inter creaturas honore, ſed pro ſummi honoris & poteſtatis ſummæ ſignificatione (quam & res oſtendit à Chriſto ſignificatam fuiſſe) accepiſſe, apertum eſt. Sudant hîc Socinus & Smalcius, qui putant ſe rimam inveniſſe, per quam elabantur, dum dicunt, Chriſtum non fuiſſe à Synedrio accuſatum & damnatum crimine blaſphemi, & lege in blaſphemum ſtatutâ; ſed crimine pſeudo-prophetæ & lege, quæ illum damnat, Deut. 18:20. Smalcius *de filio vero & naturali* p. 47. ita de Smiglecio dicit: *Advertere debuit, nullam in accuſatione Iudæorum blaſphemiæ mentionem fieri.* Aperto mendacio. Nam & Cajaphas Matth. 26: 65. ita pronunciavit, *Blaſphemavit. Quid adhuc opus habemus teſtibus? Ecce nunc audiviſtis blaſphemiam ipſius.* Et ſocii ipſius, ipſo rogante, *Quid vobis videtur? reſponderunt, Reus eſt mortis.* Sic Marc. 14: 64. Et Marcus perſpicuè docet, Quæſitum fuiſſe in ipſum, non, an tanquam propheta locutus eſſet, ſed annon aliquid locutus eſſet, quod blaſphemum videri poſſet. quale erat templum non manibus factum triduo excitare. v. 58. Cui teſtimonio defuit conformitas. v. 59. Smalcius *adv. Monſtra*, pag. 156. ait, potuiſſe blaſphemum videri, quòd ſe Filium Dei appellaret, quia nimis humilis eſſet. Non ita eſt. Non poterat in hoc blaſphemus judicari, niſi viſus eſſet per hoc

ſibi

ſibi *ἰσότητα æqualitatem* cum Deo attribuiſſe. Vide Joh 5. & 10:33. 19:7. Interim damus, alios potuiſſe eum damnaſſe, ut vanum prophetam: ſed blaſphemiæ crimen in ſententia fuiſſe, clarè conſtat tum ex Euangelio, tum ex Talmude in cod. Sanhedrin c. IV.

[168] Vide, quò protervia hominum procedat. Non ii 168
ſimiles Judæorum peccato, inquiunt, qui negant Chriſto veram divinitatem (ut Sociniani) ſed qui negant homini competere talem poteſtatem, qualem nos ei aſſerimus, quaſi vel ullo ſigno conſtet, Judæos ab omni tempore unquam vel ſomniaſſe hanc Chriſti de ſeipſo dictorum mentem fuiſſe; vel nos negemus, creaturæ poſſe dari voluntatem ſanctam, & quam ſequatur effectus omnium, quæ ſecundùm Dei decretum petit, in ſua dependentia & ſubordinatione. Quæ ſanè mira eſt inſimulatio. nempe nos majus dicere, quia minus, & quod in creaturam cadit, de creatura negemus. Quum clariſſimum ſit, nos toto die clamare, Vim fieri verbis Chriſti, ſi divina illa non ad modum divinitatis, ſed ad modum creaturæ accipiantur. Quod autem dicta ad modum divinitatis, quæ ſola in agendo eſt independens, & impletionem promiſſionis, Fore Jehovam ſemini Abrahami in Deum, Perſonam divinam arguere dicimus, Deo auctore facimus.

APOLOGIA.

169

Nos oblationem Chriſti bonæ fragrantiæ, atque munus Sacerdotale non negare.

PAri injuria aſſerunt, [169] Nos negare oblationem Chriſti bonæ fragrantiæ. *Imo verò* [57] *ex animo credimus, ob hanc tam gratam Deo* [170] *victimam & oblationem, nobis in Chriſtum credentibus peccata à Deo non imputari. Ipſi ſunt, qui hoc negant. Mortem* [52] *enim Chriſti, peccatorum pœnam,* 57 170 52

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ab irato Deo exactam putant; non pro peccatis noſtris, Deo propitio acceptam & ſuaveolentem victimam. Noſnè Sacerdotale Chriſti munus negamus? *Noſ-*
171 *ne, inquam, negamus Chriſtum per* [171] *ſanguinem proprium intraſſe in Sancta illa cœleſtia, & coram Dei*
pag. 53. *vultu apparere, & interpellare pro nobis, unde peccatorum omnium conſequitur expiatio? Ipſi ſunt, qui Chriſtum Sacerdotem eſſe verbis dicunt, rebus tollunt:*
172 *quid enim attinet ipſum illum* [172] *Altiſſimum Deum, ſacerdotem conſtituere?*

EXAMEN.

169 pag. 52. [169] NOn *injuria* dictum eſt, vos *oblationem boni odoris* negare: qui negatis, Chriſtum tuliſſe pœnam peccatorum noſtrorum, & iratum Deum placaſſe, h. e. Deo volenti demonſtrare odium & meritum peccati, & non citra eam demonſtrationem peccata remittere, ſatisfeciſſe; & verè proprieque precium pro nobis exſolviſſe, quo non tantùm liberaremur à malo captivitatis, ſed etiam revera emeremur Deo & Chriſto in peculium, quod & infallibiliter acciperet, per ſpiritum ipſius ſibi coaleſcens, & acceptum non perderet, & in hæreditatem, ab æterno
170 promiſſam, quæ ab ipſo non tolleretur. [170] Nam *victimam* dicere, quæ *pœnam* non ſuſtineat, neque ſolvat debitum; quæ non fiat exemplum exſecrationis ac vindictæ in peccatum; eſt dicere *victimam non victimam.* Et quid victima opus eſt, quid ea facit, ſi gratia præcedit, quæ legem relaxet, & ſolutionem debiti abdicet? Fruſtra Chriſtus mortuus eſt, ſi lex non impedivit, quò minùs cum Deo haberemus communionem. Gal. 2:21. De quo ſuperiùs dictum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

dictum eſt. [171] De *Sacerdotali munere* Chriſti ſic loquitur 171
Eques, ut clarè oſtendat, *fuſionem ſanguinis* ad id non pertinere, niſi ut præparationem aliquam. Dum igitur ab ingreſſu in cœlum ſacerdotale munus Chriſti ordiuntur, id, quod primum eſt in eo, omittunt, ſponſionem Teſtamenti factam voluntate æterna, quia ſpiritu æterno; interceſſionem pro omnibus electis à ſeculo, ut Iſraële; ſolutionem precii, ut precii; redemtionem & emtionem, & jus dicendi apud Deum, מצאתי כפר *inveni precium* & ἀπολύτρωσιν. Quid? quod vobis *ſacrificium* eſt *liberatio*. nempe ea, qua peccator liberatur à pœna per potentiam, à peccatis per exemplum obedientię & glorificationis in ipſo extans, hortationes, monitiones, opem & caſtigationem. Vide Catech. Racov. p. 324. 325. edit. Germ. 1612. Ita mira metamorphoſi *interceſſio* eſt *poteſtas abſoluta cum voluntate bene faciendi* (ſubintellige, ſub conditione obedientiæ) *& conſervandi*. (Smalc. Ref. 2. libr. Smigl. p. 285.) quæ eſt voluntas propter ſatisfactionem & meritum ſuum ex voluntate Patris ſanctificandi electos, & ſanctificatos ac juſtificatos glorificandi.

[172] Qui tollit naturam divinam à ſacerdotio, neſcit, 172
quis Pontifex Deum & nos deceat: tollit altare h. e. id quod victimam ſanctificat & ei precium addit: tollit voluntatem Sponſoris, qua ab æterno ſpopondit, ſive in ſe recepit præſtationem legis ad conſummationem Teſtamenti. ideoque Socino Chriſtus eſt ſponſor apud nos, non apud Deum; quaſi Deo credatur propter hominem, & non Chriſtus juramento Dei auctoratus ſit. Non poteſt recuperatio inſtitui niſi ab eo, à quo alienati eramus: hæreditas dari, niſi ei, cujus ſunt omnia. In nemine poſſumus ad Deum adduci, niſi in Deo. In nullius corpore poteſt interimi lex ſervitutis peccati, niſi in illius corpore, cui etiam poſſumus pro hæreditate addici, ut is

in no-

in nobis glorificetur, & nos in eum credamus, & in eo glorіemur, tanquam cauſa ſalutis noſtræ,& bono noſtro, & eum ut finem quæramus. Non dedecet Deum fieri auctorem juſtitiæ noſtræ,quem decuit creare,qui poſſent à Diabolo intercipi. Imò decuit eum, per quem & propter quem omnia, Salutis principem (per quem & propter quem ſalus eſt) per paſſiones conſummare. Hebr. 2: 10. Qui ſine paſſionibus non fuit conſummatus princeps ſalutis, & in eis conſummatus eſt. Ita in morte Chriſti eſt vera cauſa juſtitiæ noſtræ, in reſurrectione obſignatio, præbens fiduciam omnibus credentibus in ipſum interrogandi Deum, & hæreditatem expectandi & petendi. Interceſſio quoque, licèt ſit & amor fraternus, quo nos perſeverat diligere in cœlis, maximè tamen eſt poſtulatio hæreditatis ſuæ, tum ut deſtinata & promiſſa detur, tum ut data conſervetur. quæ poſtulatio eſt voluntatis divinæ Filii, ut Mediatoris, denominatio à negocio œconomico. Schlichtingius in comm. ad epiſt. ad Hebr. c. 5. p. 221. dicit, Chriſtum in terris pro ſe obtuliſſe, in cœlo pro nobis. Et quid tandem eſt; quo in cœlo Sacerdos eſt. Quod apud Deum eſt cum poteſtate independenti. Smalc. adverſus 2. libr. Smigl. pag. 303.

APOLOGIA.

173 Non tollere nos veram juſtitiam.

174

[173] VEram juſtitiam, quæ ſola in Dei judicio poteſt conſiſtere, *quo pacto tollimus, cum eam nobis, licet immerentibus, à Deo,* [174] *propter fidem in Chriſtum vivam & per charitatem efficacem, gratis imputari credamus.*

EXA-

EXAMEN.

173 DE *vera juſtitia* verba veſtra audimus, veritatem 173
verborum requirimus. Nam quæ eſt illa vera ju- pag. 53.
ſtitia, quæ in judicio Dei conſiſtat, ubi nullum judicium eſt? Quæ eſt contradictio, ſi hæc non eſt, *Immerentibus*, & nihilominus *propter quicquam, juſtitiam imputari?* Juſtitia non poteſt eſſe ſine jure ad id, quod promittitur. Jus non poteſt eſſe ſine eo, quod Lex ut cauſam juris requirit vel à peccatore vel à Fratre primogenito. Id vero apud Socinianos non eſt Chriſti obedientia & ſatisfactio (quemadmodum viſum eſt) neque noſtra perfecta obedientia. Quid igitur? Conditio aliqua & cauſa ſine qua non juſtificationis; & quidem nullo modo talis juſtificationis, quam lex ipſa ſua ſententia firmet atque roboret. Si nulla eſt cauſa juris vitæ æternæ, neque in nobis, neque extra nos ac nobis donata; nulla eſt juſtitia in judicio Dei ſubſiſtens. Si autem ſine merito, & ſolutione debiti, & ulla cauſa juris, donatur merces, nullum eſt judicium. Si autem eſt cauſa ſine qua non, propter quam imputetur ju-
ſtitia, illa imputatio erit judicium ſine judicio. 174 Neque 174
conſentaneum eſt ipſorum hypotheſibus, quòd dicunt, *propter fidem juſtitiam imputari.* Nam, cui juſtitia imputatur, is ſcribitur hæres ſine conditione. Apud ipſos credentes inchoatè juſti ſunt, ſub conditione perſeverantiæ & operis. Abſque eo ſi ſit, juſtificatio reſcinditur.

Nec cum Judæis juſtificationem collocare in noſtris operibus.

APOLOGIA.

JUſtificationem, *inquiunt*, cum Judæis collocant in propriis ſuis operibus. *Abſit à nobis*
175 176 [175] *Judæorum iſta cæcitas. Agnoſcimus* [176] *nos pecca-*
180 *tores eſſe, & longiſſime à* [180] perfecta *juſtitiæ norma ab-*
177 *eſſe; propterea que* [177] *ad Chriſtum confugimus, ut*
178 [178] *ſine legis operibus juſtificationem per ipſum conſequamur.*

EXAMEN.

175 pag. 53. [175] ÆGrè fert Eques, ſe aggregari Judæis. Atqui de Judæis in verbo Dei pronunciatum eſt: neque certior eſt demonſtratio ſimilis judicii ſimilitudine cauſæ. Solent quidam dogmata Chriſtiana elevare, dicentes, ad ſalutem non eſſe creditu neceſſaria. Quomodo igitur excitabimur, ut retineamus, quod habemus, & non communicemus cum Judæis in cauſa, ſi judicium de Judæis ſumtum nos excitare non poteſt? Jam verò patet, Judæos in juſtificationis negocio peccaſſe capitaliſſimè. *Ignorantes juſtitiam Dei, propriam verò juſtitiam ſtabilire quærentes, juſtitiæ Dei non ſubjecerunt ſe.* Rom. 10: 3. Ut igitur videamus paralleliam & ſimilitudinem Judaici & Sociniani dogmatis, conſiderandum eſt, primò, Socinum omnia eadem dicere de fine legis, quæ Phariſæi, &, ſecundò, Phariſæos non potuiſſe rejicere dogma Socini, ſi id Chriſti foret. Socinus igitur ſtatuit, Veteres non fuiſſe juſtificatos ex fide in Chriſtum: & ſanè Phariſæi, qui tempore Chriſti fuerunt, eum juſtificatorem ignorarunt. Deinde, legem non fuiſſe perfectiorem opinionibus Phariſæorum. ideoque Matth. 5. non corrigi opiniones horum, ſed legem

gem ipſam perfectiorem fieri à Chriſto. Porrò, Judæos habuiſſe, non tantùm legem moralem, ſed & cerimonialem, qua ſacrificia præſcribebantur, cum promiſſione remiſſionis peccatorum. Verè autem illa ſacrificia expiaſſe ſive pœnam peccatorum avertiſſe, ſtatuit Socinus, non obſtante, quòd Apoſtolus teſtetur, ſanguinem pecudum non potuiſſe tollere peccata. Id enim ſic interpretatur: Sanguinem pecudum non potuiſſe penetrare ad animum, & efficere, ut homines deſiſterent à peccando. negatque eam mentem verborum Apoſtoli eſſe, quaſi *nullam vim peccata expiandi, pro quibus offerebantur, habere illa ſacrificia poſſent. quod tamen multi adverſus manifeſtiſſimam veritatem putaverint.* De Servat. p. 2. c. 6. pag. 237. ed. Sibrandi. Quid igitur ex mente Socini & Phariſæorum fuit debitum hominis in V. T.? Primum quidem, non peccare contra legem. Secundum, peccata confiteri, de iis pœnitere, & ſacrificiis ea expiare. In quo eſt fides illa, Deum ex ſola gratia, quam Abrahamo declaraverit, ſine propriè dicta ſolutione debiti, vel exactione pœnæ, velle remittere peccata; bona autem opera, & oblationem ſacrificiorum, imprimis obſervationem jejunii anniverſarii, eſſe, non propriè dictum meritum, ſed tamen cauſam ſine qua non juſtificationis, qua tunc juſti habebantur. Nam & illi agnoſcunt gratiam & miſericordiam, & remiſſionem & expiationem, & ſe peccatores fatentur. quæ cum propriè dicto merito pugnant. Phariſæos autē non caruiſſe ſpe vitæ immortalis, & reſurrectionis, vel ex Euangelica hiſtoria, & Actis Apoſtolicis clariſſimum eſt. Neque diffitentur Sociniani, juſtos ſub V. T. immortalitatis participes futuros eſſe; aut homines potuiſſe habere ſpem illius; aut etiam in lege & prophetis extare quædam indicia, quod vita æterna juſtis parata eſſet: licèt lex in ipſa conventione fœderali eam non expreſsè promittat. Ita Phariſæi

habuerunt ſpem, ſecuti in ea traditionem Patrum, & indicia quædam prophetiæ; licèt neſcirent, in ipſa conventione vitam æternam contineri. Quare equidem non video, quid Sociniani poſſint in Phariſæorum dogmate, de juſtificatione, admodum reprehendere.

Quod alterum attinet, ſi Dominus Jeſus & Apoſtoli ea docuerunt, de *juſtitia Dei*, quæ Socinus, rurſus non video, quomodo id Judæi rejecturi fuerint. Quare enim non crederent, Deum ex pura puta gratia, legis ſcil. relaxata condemnatione, velle condonare peccata, quum hoc jam crederent? Aut vitam æternam daturum obedientibus ſibi; cùm eam ſperarent? Aut eam obedientiam, quæ in *ſpirituali quodam ſenſu* Decalogi continetur (quod Socinus fatetur de præceptis Chriſti, in libro adv. Palæolog. p.117.) eſſe Deo gratiorem vulgari illa externa obedientia & omni victimarum oblatione: quod etiam ſcriba quidam de præcepto Amoris Dei & Proximi faſſus eſt, Marc.12:33. Si verò porrò Chriſtus de ſe nihil aliud dixit, quàm quod & in Davidem ipſum potuerit competere aut Moſen; quantumcumque magnum id eſſet: quum & Solomonem ipſis ſpiritibus imperaſſe dicant, & ſuos Rabbinos per Schem-hamphoraſch miracula facere, & vitam mortuis dare potuiſſe credant: quid ipſis novi accidit, in quo ſcandalizarentur ratione vel juſtitiæ, vel poteſtatis? maximè, quum jam Chriſtus crucifixus eſſet, & ab oculis ablatus, & in Apoſtolis nihil invidendum conſpicerent? imò quum ipſis obedientibus omnem benedictionem & καιροὺς ἀναψύξεως tum Scriptura tum Apoſtoli promitterent? Dices, Hoc illos offendiſſe, quòd ſacrificia cum templo & politia abolenda doceret Chriſtus & Apoſtoli. Reſpondeo, Id Johannem Baptiſtam in ænigmate comminatum fuiſſe inobedientibus, deinde verò denunciatum fuiſſe refractariis & rebellibus; & qui-

dem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

dem propterea, quia de victimis illa perſuaſi erant, qualia Socinus de illis credit. Quæ certè non inobedientia, ſed obedientiæ nimis perſeverans continuatio fuerit, ſatis acerbè punita. Quinimò, dixerim ego, ſi in victimis fuit aliqua vis ad expiandum, quare oportuit illas ceſſare? Melius fuerat, eas manere: neque injuria Judæi pro illis contra Apoſtolos videntur certaſſe. Nam nihil erat, quare non victimæ cum Chriſti poteſtate conjungerentur. Imò etiam Veteres, qui ante captivitatem Babylonicam multis in locis voluerunt adolere, non fuerunt ſtolidi, qui voluerunt abundare expiationibus.

[176] Ex quibus patet, quàm nihil ad rem dixerit Eques, 176
quum eo ſe diſſimiles Judæorum probare ſatagit, quòd ſe *peccatores agnoſcant, & longiſſimè à perfecta juſtitiæ norma abeſſe*, quaſi Judæi ſe negent peccatores, aut nulli ſpem vitæ faciant, niſi qui nihil à perfecta juſtitiæ norma abſit.

[177] Quod autem dicis, *ad Chriſtum vos confugere*, ne 177
hoc quidem vos diſſimiles Judæis facit. Nam & illi exſpectabant Chriſtum, & quidem Deo chariſſimum, & ſervatorem ex omnibus malis.

[178] Quod autem *ſine operibus legis* vos dicitis ſperare 178
juſtificationem, id fucatè dicitis. Nam obedientia præceptorum Chriſti conſtat bonis operibus: & præcepta Chriſti in ſenſu myſtico Decalogi, ut dicitis, continentur. Ergo reipſa traditis, obedientiam Decalogi in ſenſu myſtico eſſe cauſam ſine qua non juſtificationis. Idque ipſum tu dicis ipſe, Eques, pag. 59. *An ipſius operis peractio, una cum fide, cauſa non erit, ut nobis Deus juſtitiam imputet, & ſuæ promiſſionis effectum præſtet?* Si autem rejicitis opera externa, & vitationem externorum flagitiorum, id non humiliandi vos ergò facitis, ſed vos extollendi. Quaſi diceretis, legis opera non ſufficiunt nobis in ſenſu promiſcuo & plebejo; ſed *in ſenſu ſpirituali* haben-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

da ſunt, ſi non perfectè, tamen cum depoſitione omnis habitus & conſuetudinis adverſantis. Smalc. adv. 2. libros Smigl. p. 22. Igitur & Eques mox, pag. 54. dicit, ſe *legem reſpectu præceptorum moralium, id eſt, veram juſtitiam, non tollere per Chriſti fidem, ſed ſtatuere.* Quod quid eſt aliud dicere, quàm *fidem in Chriſtum obedientiam præceptorum moralium, tanquam veram juſtitiam* peccatoris credentis, quærere *ſtatuere?*

APOLOGIA.

179 Nec legem nos annihilare. *ITerum dum nos Judæis aggregant, ipſi* [179] *cum Judæis conſpirant.* Legem à nobis annihilari,
180 *ajunt.* [180] *Moſis legem haud dubie intelligunt: quid aliud Judæi de nobis quererentur. Imo de Apoſtolis,*
pag. 54. *& imprimis de Paulo, deque Chriſtianis omnibus queſti ſunt? Legem reſpectu præceptorum moralium, id eſt, veram juſtitiam, non tollimus per Chriſti fidem; ſed ſtatuimus. Illud ſolum ex Moſaicâ lege per Chriſti*
181 182 *fidem deperiit, quod ad* [181] *umbras* [182] *futuræ gratiæ,*
183 184 [183] *libertatis &* [184] *perfectionis ſpectavit.* Lex enim
Joan. i. 17. per Moſen data eſt; gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.

EXAMEN.

179 [179] QUum querimur, *vos legem evacuare*, vel, ut tu
p. 53. 54. tranſtuliſti, *annihilare*, dicis, nos *conſpirare cum Judæis*, & eos de Apoſtolis, & imprimis de Paulo, & Chriſtianis omnibus, idem queſtos eſſe. Verum eſt, illos hoc queſtos: ſed & Apoſtolos querelam non agnoviſſe; & crimina-

minationem retorſiſſe. [180] Neque opus eſt, ut dubites, 180
quam legem à vobis evacuari queramur. Totam, inquam, evacuatis, & omnem. Nam *legem naturæ* tollitis. De quo poſtea. Legem Dei moralem (quam Deus vocat *præcepta, quæ faciens homo vivit in eis*, Levit. 18: 5. Ezech. 20: 11.) vos dicitis eſſe imperfectam, neque adeò præcipere obedientiam, quæ poſſit eſſe *δικαίωμα* ſive cauſa juſtitiæ ad vitam immortalem. negatiſque adeò, quòd *Præceptum ſit ad vitam.* Rom. 7: 10. & *ſpirituale* Rom. 7: 14. quum dicatis, *ſenſum* legis *ſpiritualem* demum ad Novum Teſtamentum pertinere. Quanquam enim p. 53. nominaveris *perfectam juſtitiæ normam*, non videris tamen eo ipſo *legem Moſis perfectam juſtitiæ normam* ſignificaſſe, ſed, quum cogamini etiam vos confiteri, vos ne Moſis quidem legem implere, ideò longiſſimè à perfecta juſtitiæ norma (quæ ab alio ſcilicet ſit propoſita) abeſſe. Deinde, vim legis ad peccatorem mancipandum peccato in ſervitutem, quam Apoſtolus *legem peccati* nominat, & cum lege mariti vivi in mulierem comparat, Rom. 8. & 7. nemo veſtrûm agnoſcit. Nemo veſtrûm agnoſcit vim legis ad arcendum peccatorem à communione Dei: quæ vis legis demum in corpore Chriſti interemta eſt, & in ejus ſolius corpore interfici potuit. Vos enim ex veſtro corde effutitis relaxationem legis pro gratia, qua donatur vera & propriè dicta ἀπολύτρωσις *redemtio*, & ἱλασμὸς *propitiatio*. Nemo veſtrûm agnoſcit vim legis, qua, ſi exſtet voluntas divina, decernens hæreditatem ſalvandam, fratrem primogenitum obligat ad ſe ſubjiciendum pro iis iræ divinæ, demonſtrationem ſanctitatis flagitanti. Nemo veſtrûm agnoſcit vim legis, qua fratres datos redemtori eidem addicit mancipatque, ut ipſius hæreditas fiant, quos ipſe vivificet ex morte peccati, & in vita conſervet. Quam Legis vim Apoſtolus docet, quando nos dicit *fa-*

ctos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ctos eſſe alterius, qui ex mortuis reſurrexit, ut Deo fructificemus. Rom. 7: 4. cui ſimile Gal. 2: 19. Quum Lex dixerit, Nihil addendum eſſe, Chriſtum introducitis, qui addendo hanc legem deſtruat, & ſe prævaricatorem conſtituat. Deinde, quòd legem in dogma & rem adiaphoram commutatis, quantum ſacrilegium eſt! De quo ad p. 58. Quid? quòd lex, ſecundùm vos, neque ſub Veteri neque ſub Novo Teſtamento eſt contraria appetitui illi *Sibi boni*, cum quo *Appetitus recti* altercatur; h. e. ut Apoſtolus loquitur, Carni & concupiſcentiæ ejus, cum qua Spiritus bellum gerit. Nam ſi eam agnoſceretis ἀνομίαν & *rebellionem*, Rom. 6: 19. & καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸν *exceſſivè peccatum* & à lege accuſari & manifeſtari; utique non putaretis, vel *naturâ in homine eſſe voluntatem faciendi, quod Deus exigit*; & *hominis vires non eſſe tam parvas, ut, ſi auxilium Dei* (quod vos in verbo & promiſſionibus, earumque obſignatione per ſpem, collocatis) *accedat, ipſeque ſibi vim facere velit, non poſſit Dei voluntati obedire* (Catech. Racov. pag. 288.) vel juſtum omnem habitum vitioſitatis deleviſſe.

181 [181] Quod attinet legem Moſaicam, ei tu tribuis *umbras*
182 *futuræ gratiæ, libertatis & perfectionis.* [182] Si per *futuram*
gratiam intelligis legis relaxationem vel abrogationem,
ut, ſine ſolutione debiti, peccata remitterentur, quomodo ejus umbra in lege fuit, quæ peccata accuſavit, iram
183 operata eſt, & ſatisfactiones impoſuit? [183] Libertatis verò
184 umbra quæ eſt in ſervitute? [184] *Perfectionis* verò *umbram* quum dicis in lege fuiſſe, intelligis ſine dubio, præcepta Decalogi non fuiſſe ſpiritualia, neque perfecta, ſed habere ſe ut umbram ad perfectionem. Vide Catech. Racov. pag. 189. Illa verò quum dicis de lege Moſis, ſatis oſtendis, tibi non placere, ut, cum Scriptura, in lege cerimoniali dicamus eſſe umbram, quæ ad Chriſtum referatur

tur tanquam ad corpus: & in illis fuiſſe typos, in Chriſto autem veritatem. Non enim poteſtis ferre, quòd docemus, Veteres in Chriſtum, tanquam ſponſorem & ſanctificatorem ſuum, ipſa lege ceremoniali fuiſſe juſſos credere.

APOLOGIA.

Tollunt, *inquiunt*, ſeveritatem Dei. *Si adverſus impœnitentes, falſum hoc eſt: ſi erga pœnitentes,* Nec tollere Dei ſeveritatem.
185 *ſeveritas gratia per Chriſtum publicata, & ſanguine ejus ſancita & parta, ſublata eſt. Nam quod ajunt*, Deum ſine vindicta peccatum, nullo modo poſſe dimittere, *eſt Deo, ſub ſpecie ſanctitatis & juſtitiæ, bonitatem, gratiam, clementiam, longanimitatem, miſericordiam, res in S. Literis celebratiſſimas, & longe magis quam ſeveritatem juſtitiæ nomine nuncupatas, adimere, & Deum longe infra homines mortales, qui de ſuo jure cedere poſſunt, quantum volunt, abjicere. Sed cum hæc dicunt, miſeri & ipſi peccatores, quid tandem cogitant? Hoc nimirum: iram Dei à ſontibus, in Filium inſontem, idque tum cum maxime Deo obediret, fuiſſe converſam, in eoque deſæviiſſe. O egregios juſtitiæ Dei defenſores! Hæccine Dei juſtitia eſt, nullum peccatum impunitum dimittere;* 185 pag. 55.
35 *pœnam tamen proprie dictam, dimiſſis nocentibus,* 53
ab innocentiſſimo exigere? quid [19] *injuſtius, quam* 59
eum, quem ipſe ſcias nullam pœnam eſſe commeritum, imo commeritum eſſe omnem gratiam, nihilominus punire

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

nire, in eumque iram & furorem omnem, ex alienis delictis conceptum, quorum ipſe nullo pacto fuerit particeps, effundere. Opportune hæc coram Vobis ſummis Reipublicæ Judicibus dicimus, qui nobis hac in parte calculo Veſtro haud dubie ſuffragabimini. Innocens pro nocentibus victima eſſe poteſt, & Chriſtus haud dubie fuit: ſed pænam, proprie loquendo, juſte ſubire non
58 *poteſt. Aliud* [58] *enim eſt pæna, aliud victima; pæ-*
pag. 56. *na fit cum peccatum non remittitur: victima fit, ut remittatur; pæna tollit victimam, victima tollit pænam: quod quia Cenſores noſtri diſtinguere non didicerunt, in graviſſimos iſtos errores, &, ſi intelligant, blaſphemias inciderunt: dum talia de Deo juſtiſſimo, & tam Chriſti, quam humani generis amantiſſimo, idque tum maxime, cum Chriſtus crucis ignominiam, dolores & mortem, innocens pro nocentibus ipſius juſſu pate-*
Joan. iii. 16. *retur, enuntiant.* Sic Deus dilexit mundum, (*non iratus fuit mundo, multo minus Chriſto*) ut Filium ſuum unigenitum (*proinde ſibi chariſſimum*) daret; ut omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.

EXAMEN.

185 [185] DE *gratia*, qua *ſeveritatem Dei ſublatam eſſe*, dicis,
pag. 54. jam diximus: nempe vos non agnoſcere Deum Zeloten, qui peccata non dimittat impunita. Quod quum apertè hîc pag. 54. 55. 56. tueris multis verbis, non eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

eſt, quod queraris, tibi tuiſque injuriam fieri. De reipſa & ſatisfactione Chriſti diximus ſuperiùs. Summa huc redit, Deum ſe abnegare non poſſe. Eo enim ipſo, quod hominem ad imaginem ſuam fecit, ſe conſtituit exemplar omnis rectitudinis. Quare nihil cum homine & coram homine, atque adeò omni rationali creatura, agere poteſt, quo non ipſius virtus eluceat; & per facta ipſius nulla rectitudo ejus poteſt occultari. Quamobrem non, quod Socinus dicit, de Servatore part. 1. cap. 1. *non reſipiſcentibus veniam non concedere, id demum naturæ divinæ & decretis ejus, & propterea rectitudini & æquitati debitum & conſentaneum eſt*, ſed etiam omnes peccantes in vincula & dominationem peccati, & imperium mortis includere, ipſius juſtitia, jus, rectitudo, decentia, & æternæ veritatis lex eſt, adeò ut ſervitus peccati & æterna mors à lege peccati & mortis pendeat; donec peccatum illud dominans & occidens in corpore ejus, cujus lege fieri poſſimus, & qui lege ſpiritus vitæ in ipſo nos à lege peccati & mortis liberos facere poſſit, interficiatur; non ſecus ac lex mariti prioris, qua tenetur uxor eo vivo, illo moriente moritur atque extinguitur. Neque verum eſt, eam demum eſſe *veram iniquitatem, in qua quis perſiſtit*, (quo colore Socinus abutitur) ſiquidem peccati ea natura & fæditas eſt, ut ſtatim hominem reum faciat, & ſibi mancipet, atque adeò non niſi miſericordia Dei, & *lege ſpiritus*, qui eſt autor *vitæ in Chriſto*, ab illius lege liberari peccator poſſit. Quid? quòd Deus ſe, ut zeloten, negavit impunitum dimiſſurum, qui nomen ipſius, ſive ut creatoris, ſive ut ſanctificatoris, in vanum uſurpaverit, Exod. 20: 7. quod facit omnis, qui creatura Dei haberi vult, & peccat, atque ita facto illum dominum abnegat. Eumque zelum nomini ſuo adſcripſit, Exod. 34: 7. Num. 14: 18. Nahum. 1: 3. Smalcii philoſophia de Dei Zelo hæc eſt, in libro *de Chriſto*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

vero & naturali Dei filio, &c. p.162. *Odium peccati de natura Dei eſt, & tale quid, quod Deus nunquam poteſt non facere, ubi eſt peccatum: ira autem vel pœna eſt actio voluntatis liberrima, quam Deus, ſalva ſua juſtitia, poteſt inferre aut deponere.* & pag. 166. *Deus, quia omnia peccata in eum tanquam privatum committuntur, & ipſe eſt abſolutiſſimus Dominus, poteſt, quæ vult, punire, quæ non vult, impunita dimittere.* & honeſtum addit Epiphonema. *Tales opiniones pepererunt ſatisfactionem Chriſti illam fictitiam.* Imò, inquam ego, tam abſurdas ſententias de Deo peperit perſuaſio eorum, qui non volunt credere, quod non intelligunt; quique juſtitiæ Dei non volunt ſubdi. nempe *in Deum peccari ut privatum.* (*Privatus* autem ſine dubio is eſt, qui judicium non habet; & cujus virtus & decentia non eſt judicare.) Peccato noſtro non violari omnem rerum naturam. Non committi peccatum in Deum, ut dominum, ut exemplar rationalis creaturæ, ut finem. Ideoque Deum poſſe eſſe Exemplar ſapientiæ & ſanctitatis, etiamſi non judicet peccatum, & ſic tacendo, fortaſſis etiam legem, quæ eſt typus ſanctitatis ſuæ, mutando in conditionem modulis peccatoris congruentiorem, fiat ſimilis peccatori. Quid porro? Odiumne eſſe poteſt, ubi nec diſplicentia eſt, nec fuga communionis? Nam qui dicit peccatori, Ego tanti facio factum tuum, ut te pro juſto habeam; is teſtatur, ſibi nec diſplicere peccatum, nec ſe à communione peccatoris abhorrere. Imò, ſi Deus poteſt non punire peccata (quod Smalcius generaliùs dicit, quàm Socinus) quo jure poteſt punire? Neque enim decenter videtur & rectè punire, qui ſine neceſſitate punit. Nam ea voluntas, quæ punit, quod non puniri poteſt, malevolentia videtur eſſe dicenda.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

APOLOGIA.

QVeruntur, [186] nos tollere cognitionem peccati. *Vtinam vero ea tolli poſſit! ſed extante Dei lege difficile eſt eam tollere. Quid præterea?* [187] Timorem Dei. *Atqui nos credimus nemini ſine Dei timore, eoque vero, qui factis ipſis & operibus probetur, peccata remiſſum iri: quo pacto igitur eum tollere dicendi ſumus?* [188] *Ipſi ſunt, qui Dei timorem omnem ex hominum animis vi ſuorum dogmatum tollunt. Si enim Chriſtus omnium quæcunque peccare poſſumus pœnas dependit, quid Dei timore eſt opus? Cum & hoc ipſum, Deum non timere, abunde jam à Chriſto compenſatum ſit, nec quicquam aliud reſtet, quam ut arcta fide nobis id* [189] *applicemus: quod profecto ſine omni Dei timore fieri poteſt. Ita Cenſores noſtri, pro Lege & Legis Iuſtitia loquuntur, ut nullus Iudæorum poſſit gravius & ſeverius, crederes illos Legis obſervationem à quolibet exigere: ne terrearis non exigunt: jam illam pro ſe à Chriſto ita exactam volunt, ut obedientiæ Chriſti non imitatione, ſed applicatione tantum ſit opus. Huc ſeveritas iſtorum, & omnis Dei timor redit.*

186 Nec peccati cognitionem, & Dei timorem.

187

pag. 57.

188

189

EXAMEN.

186 pag. 56. [186] Cognitionem peccati à vobis tolli, meritò diximus. 1. quia non agnoſcitis, peccatum Adami trahere ad corruptionem & mortem æternam. 2. quia negatis peccatum dominans omnibus Adami poſteris; & impotentiam hominis ad obediendum Deo. 3. quia appetitus ſibi boni in oppoſitione recti, h. e. concupiſcentia eſt vobis res naturalis, & ſic bona. 4. quia apud vos peccatori nulla eſt pœna, niſi res naturalis; vel potiùs damnum in non-extantiâ. 5. quia, non obſtantibus multis pravitatibus, putatis vos habere, quod Deus habeat pro cauſa juſtificationis.

187 [187] *Dei timor* non eſt is, qui ſuadet odium & fugam Dei, ſed is, qui in amore eſt, ex æſtimatione Dei, & noſtri, & gratiæ ipſius.

Sociniani non volunt timeri Deum ut ſanctiſſimum & Zeloten; ſed volunt haberi pro eo, qui omnia peccata & poſſit & velit remittere abſque ulla ſatisfactione, etiam non obſtante *Lege* ejus & *Præcepto*, quod *ſanctum*, ſanctitatemque ejus decens eſt, tum quoad indicationem exactionemque recti, tum quoad promiſſionem præmii, tum quoad vindicationem peccati; *& juſtum:* Rom. 7: 12. quique poſſit ex *placito*, ſub quavis conditione, proinde etiam nullâ, vitam æternam dare; & fortaſſe etiam velit, modò cum Libertinis credamus, Deum nulla conditione vitam daturum illis, qui credunt, ſibi omnia licere. Quàm facilis enim eſt tranſitus ab uno iſtorum errorum ad alium! Certè facillimum eſt, ſibi perſuadere, abſtinentiam à flagitiis publicè infamibus eſſe id, quod Deus pro conditione poſuerit.

Imprimis verò *timor Dei* imminuitur per fiduciam virium ſuarum, & abnegationem gratiæ potenter in nobis ope-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

operantis ſanctificationem, noſque rebelles Deo ſubjicientis. Quod Apoſtolus docet Philipp. 2: 12. 13. *Cum timore & tremore ſalutem veſtram operamini. Deus eſt enim, qui in vobis operatur & velle & operari propter beneplacitum.* Certe ſi nos mali ſumus, ſi immorigeri, ſi rebelles, ſi legi Dei obedire non poſſumus, & hoc exſecratio nobis intonat, & conſcientia teſtatur, quid hoc in nobis ſecundùm rectam rationem aliud operari poteſt, quàm timorem noſtri & peccati dominantis? Quo igitur argumento alio efficiet in nobis eum timorem Spiritus ſanctus? Quis prior effectus Spiritus ſancti eſſe poteſt, quàm is cautiſſimus, puriſſimus, humillimus, ſollicitiſſimus Timor Dei, ſeipſum in verbo ſuo, & in Chriſto, & in cordibus noſtris nobis ut reconciliatum & mercedem noſtræ obedientiæ oſtentantis; idemque alacerrimus ad hunc magnum theſaurum occupandum? Quare prorſus timorem Dei extinguere dicendi ſunt, qui efficacem & potentem hanc gratiam tollunt: & ſuo libero arbitrio, abſolutiſſimæque facultati tranſſcribunt obedientiam. atque eò ſibi anſam dant tentandi quotidie Deum; imò avertunt ſe à quærendo & in ſeipſis animadvertendo illo ſigno, quod primum in electis operatur Spiritus ſanctus.

Profectò, quum Sociniani ubique præcepta Chriſti crepent, minimè videntur attendere ad vim Chriſti præceptorum. Quid enim eſt *abnegatio noſtri* niſi abnegatio noſtræ dignitatis, & juſtitiæ inhærentis, (quæ ex lege ſola eſſe poteſt) & virium; ut ſeriò, & ſincerè, & ad omnia impetranda Deum quæramus? Catecheſis Racovienſis eam in *ſola voluntatis ſuæ, & concupiſcentiarum malarum, carnalium, mundanarum abrenunciatione* collocat, p. 207.

[188] Eques hîc, ut & alibi, aſperrimè in doctrinam Eccleſiæ noſtræ invehitur, immemor ſe Apologiam ſcribere. Primò, *Ipſi ſunt*, inquit, *qui omnem Dei timorem ex hominum* 188

animis

animis vi ſuorum dogmatum tollunt. Deinde, *Severitas iſtorum & omnis timor Dei huc redit, ut ſibi applicent, non ut imitentur, obedientiam Chriſti.* Poteram hîc iraſci. Sed non reſpondebo tibi, ut tui ſimilis fiam: nempe *maledicus.* quod de Socino tuo Marcellus Squarcialupus judicavit.

Vetus calumnia eſt, Si nos in Chriſto gratis juſtificari credamus, id eſſe incentivum manendi in peccato. De qua re etiam ſupra ad pag. 22. Socinus, ſcilicet, ut doctrina Chriſtiana liberaretur à calumnia iſta, eam mutare, & pro ea aliam voluit ſubſtituere, quæ eſſet ab ea immunis. Qualem, noſter Eques, ſuam doctrinam eſſe, ubique cantat. Quò magis nobis ſuſpecta eſſe debet. Nos verò eiſdem rationibus, quibus Apoſtoli, eam calumniam depellimus, & ad pietatem incitamus. Quæ Apoſtolicæ rationes prorſus ex noſtra doctrina, & non ex Socinianorum dogmate, ſunt depromptæ. Id vel lectio cap. 6. ad Romanos probare poteſt.

189 [189] *Applicationem ſatisfactionis & meriti Chriſti* tu quidem irrides: Nos autem eam habere potentiam maximam ad ſtudium pietatis novimus: nempe ut *electionem*, & *vocationem* illam, qua cæpimus obedire, & περιποίησιν ſive emtionem noſtri in peculium, & coalitionem cum Chriſto ita firmam certamque efficiamus, ut de illa non dubitemus, ſed per experimentum vitæ Chriſti & Spiritus ejus in nobis ad ſpem, qua Charitas Dei in cordibus noſtris effundatur, invaleſcamus, ut in Deo gloriari, & ei gratias agere poſſimus pro electione noſtri in Chriſto.

Tenuiter ſentit Eques de applicatione Chriſti, quum putat, eam poſſe eſſe infrugiferam. quæ certè non eſt opinio, quòd Chriſtus, pro nobis mortuus, effecerit nobis ἄδειαν & licentiam peccandi. Illa non fides ſed impietas fuerit: quam ſententiæ Reformatorum injuriâ impingit. Eſt enim fames & ſitis juſtitiæ, amor Chriſti ut amantis

nos;

nos; & quaſi verbum Dei ad diligentes ipſum per ſpiritum ſuum, quod ipſorum Pater ſit in Chriſto. Nequeverò aliter hoc verbum applicat Deus per ſpiritum ſuum, quàm dum nos facit in bona conſcientia animadvertere & ſentire, nos habere eum amorem veritatis, & amorem Chriſti amantis nos; qui non eſt niſi à Spiritu ſancto: quæ obſignatio eſt *Radix Verbi* (Job.19:26.) ſive parrheſiæ apud Deum.

At timor Socinianus eſt ejus, qui Deum reputat pro domino ſevero, qui colligit ubi non ſparſit, metit ubi non ſeminavit, & Deo oſtentat talentum ſuum tanquam ſua diligentia aſſervatum. Quanquam timor eſſe non poteſt, ubi, expectoratâ ex animo opinione ſanctitatis Dei, flagitantis vindictam, & quidem æternam, eamque *ſenſûs* non tantùm *damni*, & propriæ fœditatis, & impotentiæ, aliquid aſſumitur tanquam cauſa juſtitiæ; ſi rectè proveniat: ſin, quod malo non ſuccumbat.

APOLOGIA.

Nec refugium ad Dei gratiam.

ETiamne refugium ad Dei gratiam tollimus? *atqui nobis omnis* 190 *ſpes & beatitas in peccatorum remiſſione & condonatione ſita eſt; non in debitorum noſtrorum ab alio facta diſſolutione.* 190

EXAMEN.

190 VObis ſpes fallax eſt in eo, quod non ſit judicium; & quod habeatis aliquid à vobis ipſis in vobis, quod fortaſſe ſit cauſa juſtificationis veſtræ: gratiam verò electionis, veræ & efficacis redemtionis, regenerationis per vim meriti Chriſti & ſpiritum ejus, & conſervationis potentis propter juſtitiam, abnegatis. 190 pag. 57.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Non eſſe falſum, blaſphemum in Deum, Judaicum, Papiſticum, Paganicum, &c. quod aſſerimus Deum pronuntiare injuſtum pro juſto propter aliquod factum, &c.

APOLOGIA.

A *Junt nos falſo aſſerere*, Deum pronuntiare injuſtum pro juſto, propter aliquod factum, quod ſecundum ſuum placitum homini impoſuerit. *Hoccine falſum eſt?* Falſum, *inquiunt*, & blaſphemum in Deum, Judaicum, Papiſticum, Paganicum, & omnium falſarum religionum proprium. *En quo iſti veræ Religionis Defenſores devenerint, ut* [191] *omnem veram religionem ſuſtule-*
191 *rint! An non enim Deus juſtificat injuſtum, quod*
192 *ſibi aliquid* [192] *promittenti credat? an non ob iſtam cauſam pro juſto pronuntiavit Abrahamum, Patrem*
Rom. IV. 18, 19, 20, 21, 22. *omnium credentium?* qui præter ſpem, in ſpem credidit, ut fieret pater multarum gentium; ſecundum quod dictum eſt ei; ſic erit ſemen tuum, ſicut ſtellæ cæli, & arena maris. Et non infirmatus eſt in fide, nec conſideravit corpus ſuum emortuum, cum jam fere centum eſſet annorum, & emortuam vulvam Saræ. In repromiſſione etiam Dei non hæſitavit diffidentia; ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo; pleniſſime perſuaſus, quia iſti quæcunque promiſit Deus, potens eſt & facere: Ideo & imputatum eſt illi ad juſtitiam. *Quid ergo? an Deo ardua pro-*
pag. 59. *mittenti credere, non eſt aliquod factum, quod ſecun-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

dum ſuum placitum à nobis requirit? quid ſi præterea opus aliquod peragendum nobis imponat, ſi promiſſionis effectu potiri velimus, quo fidem noſtram exploret; an ipſius operis peractio, una cum fide, [195] *cauſa non* 195
erit, ut nobis Deus juſtitiam imputet, & ſuæ promiſſionis effectum præſtet? [193] Vin'ſcire ô homo va- 193 Jacob. ij. vſ.
ne, quoniam fides ſine operibus mortua eſt? 20. ad fin.
Abraham pater noſter, nonne ex operibus juſtificatus eſt, offerens Iſaacum filium ſuum ſuper altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides conſummata eſt? Et impleta eſt Scriptura, dicens; Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad juſtitiam, & amicus Dei appellatus eſt. Videtis igitur, quoniam ex operibus juſtificatur homo, & non ex fide tantum. Similiter & Rahab meretrix, nonne ex operibus juſtificata eſt, ſuſcipiens nuntios, & alia via ejiciens? ſicut enim [194] corpus 194
ſine ſpiritu mortuum eſt; ita & fides ſine operibus mortua eſt. [198] *Phineæ nonne factum ſuum Deo* 198
probatum placitumque ad juſtitiam fuit imputatum? Pſalm. cvj. 30, 31. Quid aliud dicit Apoſtolus Paulus, pag. 60.
cum fidem, ſed per charitatem efficacem in Chriſtiana religione ſolam æſtimari pronuntiat? an igitur charitas, & opera charitatis, & [196] *regeneratio, & nova* 196
creatura, & ſecundum ſpiritum ambulatio, & carnis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

operumque ejus mortificatio, & quæ alia eodem ſenſu
195 dicit Scriptura, [195] in cauſa non erunt, ut nobis Deus
juſtitiam imputet, ſeu juſtos nos pronuntiet? Nam
196 quod [196] Paulus ex operibus quemquam juſtificari negat,
opera intelligit Legis, plenè & ad amuſſim ſervatæ;
quæ nulla gratia, nulla juſtitiæ imputatione indigeant;
de quibus Judæi gloriabantur, iiſque juſtos ſeſe coram
Deo fore inaniter confidebant. Obruere poſſemus Scri-
pturis Adverſarios, ſi iſtius rei nunc tempus eſſet. So-
199 lem meridie lucere negant, & plane in [199] alium orbem
delati videntur, qui tam liquidis Scripturæ dictis con-
197 tradicunt, & Deum [197] propter aliquod factum vo-
luntati ſuæ conforme homini juſtitiam imputare, fal-
pag. 61. ſum eſſe aſſertum, pronuntiant. Nec propterea id cui-
quam falſitatis ſuſpectum eſſe debet, quod in eo con-
200 veniant [200] omnes Religiones; cum tam unanimis
conſenſus indicio ſit illud in naturæ lumine eſſe funda-
tum, quod Deus nunquam paſſus eſt exſtingui peni-
tus per peccatum, & inſtar facis eſt viam oſtendentis
hominibus, quo Deo placere & iram ejus effugere
queant; teſtimonium illis reddente conſcientia, & co-
gitationibus ipſorum ſeſe invicem accuſantibus, aut
etiam defendentibus.

EXA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

EXAMEN.

191 QUum oſtendimus, eos putare, cauſam juſtificandi 191
eſſe aliquod factum ex placito impoſitum, vide- p. 58. 59.
mur OCULUM SOCINIANISMI pupugiſſe, ita ex- 60. 61.
candeſcit Eques. Clamans, hoc negato, omnem religionem tolli. Et verò p. 63. *medullam pietatis* vocat. Nos verò dicimus, hoc poſito, tolli religionem & Deum. Paulus Apoſtolus manifeſtè diſtinxit inter præcepta, *quæ faciens homo vivit in eis*; & δόγματα *placita*. Epheſ. 2: 15. *Solvens inimicitiam in carne ſua; legem præceptorum in placitis abolens*. Col. 2: 14. *Deleto chirographo, quod contra nos dogmatibus* factum erat. Dogmata illa erant tanquam tabella debiti à debitoribus ſubſignanda. Fiebat illa ſubſignatio, quoties Iſraëlitæ ſecundùm illa dogmata ſacrificia, expiationes, purificationes inſtituebant. Ea eſt *lex præcepti carnalis*, quo Aharon ſacerdos conſtitutus eſt. Hebr. 7: 16. Cui tribuit *impotentiam & inutilitatem*. v. 18. De iis igitur præceptis dici non poteſt, *Qui fecerit ea, vivet in eis*. Nam talia feciſſe nihil prodeſt, quanquam obedientia proſit. Unde & Apoſtolus Galat. 3: 21. ſeriò negat: Legem datam per manum Moſis potuiſſe vivificare, aut juſtitiam conciliare. Nempe Lex oſtendens, quid debitum ſit, & accuſans peccatum, & dans pecudes in expiationem, non poteſt vivificare & juſtificare. Si poſſet, contraria eſſet promiſſioni, & vel eam faceret ſupervacuam, vel ipſa eſſet ſupervacua. Neque hoc Apoſtolus primus docuit. Deus apud Ezechielem cap. 20. clarè diſtinguit inter præcepta, quæ facta vivificant, & Sabbathum, ut ſignum, quod Deus ſit ſanctificator ipſorum (quod in Filio Dei verificatur) & præcepta non bona, & in quibus non vivitur. ad quæ refert ſacerdotium Aharonicum, quo inſtituendo reliquum Iſraëlem tanquam im-

purum cum oblationibus ſuis ab altari ſuo rejecit, imò ipſas oblationes non purificare, ſed, eſſe peccato maculatas, oſtendit. v. 11. 12. 25. 26. Nam v. 26. agi de conſecratione primogenitorum, pro quibus tribus Levi, ut ſerviret altari & ſanctuario, aſſumta eſt, clarè liquet ex comparatione Exod. 13: 12. Ex quibus perſpicitur, errorem Judæorum capitalem fuiſſe & eſſe, quod putarent, ſe talibus præceptis *ſanctificari* (ita adhuc quotidie in ſua liturgia loquuntur) *& juſtificari, & vivificari.* Cui errori Socinum affinem eſſe, jam ante demonſtratum eſt. Porrò manifeſtum eſt, quum præceptorum alia ſint ζωοποιὰ *vivificantia*, & alia non; quæ *dogmata* appellantur: illa, quæ ſunt ζωοποιὰ, non eſſe dogmata ſeu *placita.* & ſuper *placitis* non poſſe fieri fœdus de vita. Et ratio in manifeſto eſt. Præcepta, quæ qui facit, vivit in eis, faciunt hominem ſanctum, quemadmodum ipſe Deus ſanctus eſt. Nam quis dicet, ſanctos eſſe, ut Deus ſanctus eſt, qui victimas cædunt, adolent, à certis cibis abſtinent, lavantur, & alia ſimilia faciunt, quia talia faciunt? Igitur & Servator Marc. 12: 34. Scribam, qui prudenter pronunciaverat, Dilectionem Dei ex toto corde, &c. pluris eſſe omnibus holocauſtis & ſacrificiis, affirmavit, non longè abeſſe à regno cœlorum: ſignificans, ad cognitionem regni cœlorum (cujus rex Chriſtus & populus Eccleſia Novi Teſtamenti eſt) plurimum referre, ut ea quis bene noverit diſtinguere. Jam verò quis non videt, præcepta, quæ faciens homo vivit in eis, eſſe perfecta, & facere hominem ſanctitatis Dei effigiem; & eorum præſtationem integram vivificare & juſtificare; omnem verò circa illa lapſum juſtificationem & vivificationem ex illis impedire, & exſecrationem inducere? Quod ferè perpetuo Apoſtolus in ore habuit: ita ut omnis ipſius doctrina ex hoc videatur principio eſſe deducta. Quamobrem, ſi quis dicat, factum

aliquod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

aliquod eligi, quod imputetur ad juſtitiam, is, præterquam quod dicit, nos ex operibus juſtificari (quod Apoſtolus clariſſimè damnat) evidenter negat, ad juſtificationem noſtri ex factis requiri ſanctitatis divinæ integram imaginem: negat, Deum talem eſſe, ut remuneratione non atteſtetur non-ſancto velut ſancto: imò aſſerit, Deum talem eſſe, ut vel ſacrificantem, aliave ſimilia facientem, poſſit ex eo opere juſtificare, vel eum, qui credat, peccatum non obeſſe aut potentiam habere ad hominis damnationem, nihilque requiri ad juſtitiam. Et quàm facile hoc erit perſuadere ei, qui audiverit, nos gratis juſtificari? Qui eſt purus putus Libertiniſmus: adeoque planum eſt, opinionem Socinianam Libertiniſmi matrem eſſe. Nimirum ſi id agitur, ut in hac vita cauſam juſtitiæ inveniamus, viſa pedum eſt via ad fidem, quæ credat, nec pœnam metuendam eſſe, neque meritum requiri, eſſeque omnia indifferentia, modò ne ſcandalo ſimus iis, qui non putant eſſe omnia indifferentia. At, ſi intelligimus, Chriſtum nobis quidem peperiſſe veram & perennem juſtitiam, & quidem ut vivamus Deo, vitam Dei in nobis requiremus & colemus, non patratione operis manuum, & dogmatis exſecutione, ſed ſanctificatione cordis & corporis, ut ſimus ſancti, quemadmodum ipſe ſanctus eſt, de Deo vera ſentiemus, eumque rectè glorificabimus, & in eo gloriabimur, proximumque, ut filium Dei, & hæreditatem noſtram, diligemus, & etiamnum hoſtem Chriſto ac nobis lucrari ſtudebimus.

[192] Deo promittenti credere, eſt factum, ſed non juſtificat ut factum. 192 Fides, quæ juſtificat, non eſt ea, quæ credit, Deum juſtificare peccatorem ex facto (ea enim Dei juſtitiæ abnegatio eſt) ſed quæ credit, Deum juſtificare impium per gratiam ſuam & redemtionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu. Si ex ullo facto potuit juſtificari homo, Chriſtus fruſtra mortuus eſt.

[193] Ja-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

193 [193] Jacobus non exigit opera ut cauſam imputationis juſtitiæ (quemadmodum Eques loquitur) ſed ut impletionem verbi de juſtificatione fidei facta: h. e. ſtabilitionem ejus & confirmationem ejus in cordibus noſtris. Quemadmodum verbi de juſtificatione fidei πλήρωσις *(impletio)* eſt in glorificatione, ita & in continuata ſanctificatione, quæ perducit ad gloriam. Non animadvertit Eques, eſſe juſtificationem juſtificati, quæ aliud eſt quàm non imputatio peccati & imputatio juſtitiæ; nempe abſolutio & tranquillatio conſcientiæ coram Deo. Hæc fit non tantùm per fidem (per quam ſumus in Chriſto) ſed etiam per fructus fidei & juſtitiæ & ſpiritus vitæ in Chriſto.

194. [194] Dum lego pericopam Jacobi, quam Eques citat, circa ultima verba recordor, Socinum dicere, quòd opera ſint fidei juſtificantis forma & anima. quod & Papiſtæ ſolent dicere. qui non animadvertunt, Jacobum v. 22. dicere, *Fidem cooperari operibus*, atque ita *fidem ex factis conſummari*. Anima igitur operum eſt fides; non contra: & fides operans per charitatem eſt conſummata. Ut arbor conſummatur & frugifera oſtenditur in fructu, ita fides. Et, ut ſe habet reſpiratio, ad oſtendendum corpus ἔμψυχον, animatum & vivum; ita opera, ad oſtendendam animam fidelem, vel fidem non mortuam ac hypocriticam, quæ nomine, non re fides eſt.

195 [195] Falſum igitur eſt, illa omnia, quæ Eques recenſet,
196 eſſe cauſas juſtitiæ imputandæ. [196] Inter quæ miror poni *regenerationem*, ut opus noſtrum; quum Deus nos regeneret & novos homines faciat pro voluntate ſua, per ſpiritum ſuum, qui, quæ vidit, loquitur. Paulus removens opera, removet ſanè perfecta, quia non niſi perfecta in juſtitiam imputari poſſunt. Noſtram verò fidem non potuit conſiderare, ut opus, quum fides credat, nos non juſtificari operibus, & ſola opera perfecta poſſe imputari ad juſtitiam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

tiam, & nos fieri juſtitiam Dei in Chriſto: novam porrò vitam à cauſa juſtificandi inſuper vel hoc ipſo excluſit, quòd, eam eſſe juſtificationis effectum, ubique docet.

Quum nos increpat, quòd negemus, *Deum propter aliquod factum, voluntati ipſius conforme, homini juſtitiam imputare,* Deum nobis exhibet, cujus voluntati ſit conforme factum peccatoris, peccatum habentis, & legem non implentis: ſecundùm *modum humanæ juſtitiæ*, intra captum *naturæ, quæ non poteſt omnis peccati exſors eſſe* (pag. 62.) & qui propter talem conformitatem juſtitiam imputet, h. e. fiat teſtis mendacii. Cujus, quæſo, eſt id dicere, niſi ejus, qui dicit, Deus eſt ut ego? Pſalm. 50: 21.

[198] Quod Phineaſi factum attinet, de quo Pſalm. 106: 198
30. 31. certum eſt, Phineaſum non aliter juſtificatum fuiſſe atque vel Abrahamum vel nos. Rem explicat Moſes Num. 25: 12. 13. *Propterea dic: Ecce ego do ipſi fœdus* ſive Teſtamentum *meum, pacem* (vel *pacis*) *& erit ipſi & poſteris ipſius poſt ipſum Teſtamentum ſacerdotii ſeculi: pro eo quod zelavit pro Deo ſuo & expiationem fecit ſuper filiis Iſraël.* Declarat Deus Phineaſum hæredes Teſtamenti pacis, & eum ac ſemen ejus facit hæredem Teſtamenti de ſacerdotio. eaque declaratione atteſtatur zelo ejus, ut bono, & ex fide in *Deum ſuum* & ejus amore profecto. Nihil igitur reſtat, quàm ut phraſin Davidis juxta hæc interpretemur: Fides Phineaſi fuit reputata in juſtitiam: factum Phineaſi fuit relatum inter ipſius δικαιώματα ſive juſtitiæ teſtimonia.

[199] Niſi cæcutirent Eques & ſocii ipſius, non videremur ipſis *in alium orbem delati*; ſed ſeipſos viderent in Antichriſtianiſmum pejorem eo, quem putant ſe reliquiſſe, prolapſos. qui, pro mediatoribus ſecundariis, & capitibus vicariis, introducunt deos ſubordinatos, ſecundarios, vicarios, dependentes, & independenter volentes atque agen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

tes, uno honore cum Deo afficiendos; pro libero arbitrio per communem gratiam ſuſtentato ad ſui diſpoſitionem, abſolutam pleniſſimamque facultatem; pro merito Chriſti per opera applicando, nullum Chriſti meritum, & proprium meritum, & poſſibilem imputationem juſtitiæ propter quodvis factum, quod Deus pro placito liberrimo (ſcilicet ut indifferens) eligat.

200 [200] Non diſſimulat Eques, opinionem Socinianam eſſe acceptam omnibus Religionibus: excepta Reformata. Quod nos putabamus ad pudorem Socinianis incutiendum facere, nempe in hypotheſi cum omnibus falſis Religionibus convenire: id Eques laudi ducit, & certiſſimum argumentum facit teſtimonii conſcientiæ. Ergo, ut veram religionem inveniamus, præſupponendum eſt, mundum de Deo & juſtitia Deo grata bene ſentire, non verò evanuiſſe cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſſe cor ipſorum imprudens & inconſideratum. Ni fallor, hîc ſe aperit radix Socinianiſmi; nempe Propoſitum cudendi, ſub prætextu Euangelii, religionem omnibus hominibus congruam & acceptam. Atqui Baptiſta argumentum divinitatis Chriſti & præconii ipſius facit, quòd nemo recipiat teſtimonium ejus. Joh. 3: 32.

APOLOGIA.

AT enim, *inquiunt*, Deus ſeipſum abnegare non poteſt: qui nullam aliam juſtitiam pro bona agnoſcit, quam ſolummodo iſtam, quæ ſecundum legem eſt, in qua imago Dei expreſſa eſt. *quid tum poſtea? Hanc ipſam nobis imputat, quod ſuis promiſſionibus in Chriſto Jeſu credamus, & hauſto per hanc fidem filiali ſpiritu, toti in amorem ejus & in dile-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

in dilectionem hominum, non in odium & perſecutionem eorum, qui nullius ſibi mali ſunt conſcii, effundamur. Mitto, quod Cenſores noſtri, Legem Moſis, pag. 62.
cum Lege Chriſti [201] *(qui ſolus vera Dei imago, &* 201
ſubſtantiæ ejus character eſt) Legem ſervitutis, cum Lege Regia, & Lege libertatis, [202] *ſpiritum cum lite-* 202
ra, [203] *ſpiritum ſervilem cum ſpiritu filiali confun-* 203
dant: quod ignorent Dei [204] *juſtitiam per Euange-* 204
lium revelatam eſſe; de qua etiamſi Legis & Prophetarum prænuntia teſtimonia extarent, tamen ſub Lege, ſervitutis illo tempore, fuit occultata. Vidit nimi-
rum Deus, [205] *ſupra humanæ naturæ vires ire, omnis* 205
peccati & tranſgreſſionis exſortem eſſe; propterea apud ſe conſtituit, ſi quis promiſſionibus ſuis firmiter credat, ſibique confidat, & propterea totum ſeſe Deo dedat, & ſecundum humanæ juſtitiæ modum juſtus *ſit; huic quantum ad plenam juſtitiam deeſſet, gratuita imputatione ſupplere, vitamque æternam tribuere; ſicut ſcriptum eſt,* Juſtus ex fide vivet. *Sed hæc omnia, quæ Chriſtianæ pietatis, & divinæ gratiæ me-*
dulla ſunt, ab oculis Cenſorum, mirabilibus ſententiis pag. 63.
faſcinatis, tecta ſunt.

EXAMEN.

201 pag. 62. [201] NOn ideò, quia *Chriſtus ſolus vera Dei imago & ſubſtantiæ ejus character eſt*, etiam Chriſtus aliam legem moralem dedit: Sed, quia imago Dei eſt, eam ſanctitatem, quæ in Lege per Moſen promulgata continetur, in ſe verificatam, cum ſanctificatione Dei per paſſiones ſuas, in ſe exhibuit; eandemque nobis in ſe & verbo ſuo proponit agnoſcendam, eamque ſui amore à nobis amari facit. Nam Deus, cujus ipſe imago eſt, eſt auctor illius legis; non alius. Eadem Lex fuit lex peccati, quamdiu nos peccato (propter Dei ſanctitatem & zelum) mancipavit; & ſervitutis, quamdiu de peccato necdum expiato, ſed extante, accuſavit; donec in corpore Chriſti nobis mortificaretur; &, dum nos Chriſto redemtori mancipat, eſt lex ſpiritus vitæ in Chriſto, lex regia, lex libertatis. Nam quæ eſt *lex regia* & *libertatis*, niſi illa, quæ dicit; *Diliges proximum tuum ſicut teipſum?* Jacob. 2: 8. 9. 10. 11. 12.

202 [202] *Spiritum* cum *litera* non confundimus, quia voluntatem, potentiam, efficaciam, miſſionem Spiritus ſancti, ut Spiritûs Patris & Filii, credimus, per quem, quod eſt litera in ſe, ſcripta atramento in membrana, fit ſcriptura Dei in cordibus. 2. Cor. 3: 2. 3. 6. Quem Spiritum, ut & effectum ejus, vos ignoratis. Vultis enim, Legem Moſis eſſe minus ſpiritualem; & affingitis Chriſto legem ſpiritualiorem: manifeſtè contradicentes S. Paulo, qui Legem vocat *ſpiritualem*, Rom. 7: 14. ut quæ Spiritu legiſlatore digna ſit, opus Spiritûs, nempe rectitudinem ſpiritualem, in homine, ut eſt opus Dei, præſupponat, & requirat obedientiam, quæ opus Spiritûs ſit. Apoſtoli ſunt *miniſtri Spiritûs non literæ,* quia ſunt miniſtri, non ejus verbi, quod poteſt carne præſtari (ut multi Iſraëlitæ faciebant) ſed

ſed ejus, quod eſt inſtrumentum Spiritûs ad converten-
dum hominem, ut lex Dei fiat vera in ipſo. [203] *Spiritus* 203
ſervilis nuſpiam legitur. *Spiritus ſervitutis* eſt ſpiritus
ſanctus, operans ſervitutem in hæredibus, Gal.4:1. idem-
que eſt *ſpiritus filiationis*, quando in nobis efficit fiduciam
clamandi, Abba, Pater, propter Chriſtum filium Dei do-
natum nobis. Hæc nihil faciunt ad juſtificationem ἐκ
δόγματος ſive *facto per placitum injuncto*.

[204] *Iuſtitiam Dei* (quam vos totam ignoratis) novimus in 204
Euangelio revelatam, quoad manifeſtationem omnium
cauſarum in re extantium; ſed eandem novimus in lege
& prophetis promiſſam, & Veteres ejus ſpe juſtificatos.
quod vos negatis. Nam & *occultatam* quum dicitis, igno-
ratam intelligitis; quum nihil ipſis defuerit, niſi conſum-
matio Salvatoris, per quem, poſt ſervitutem hujus vitæ,
in gloriam introducebantur & conſummabantur. Hebr.
2:10.15. 12:23.

Si homo juſtus eſt ſecundùm humanæ juſtitiæ modum,
quid ei deeſt ad plenam juſtitiam? Nam non poteſt eſſe
juſtus, ut Deus, ſed ut homo.

[205] Si naturæ vires ſupergreditur, eſſe exſortem pecca- 205
ti, quomodo bonus eſt auctor naturæ? ita & in cœlo
peccabimus; quia ſuperat vires naturæ, ſine peccato eſſe?
Quænam autem eſt juſtitia, quæ non poteſt eſſe ſine pec-
cato?

Et quæ eſt illa combinatio juſtitiæ propriæ & alienæ,
ut Chriſti juſtitia non ſit integra noſtra juſtitia per impu-
tationem & donationem (cui refragamini) ſed gratuita
quædam imputatio ſive acceptilatio (extra Chriſtum) no-
ſtræ fiat juſtitiæ ſupplementum?

APOLOGIA.

Nos Dei imaginem in homine non negare.

OBjiciunt, negare nos Dei imaginem in homi-
206 ne. *Nos vero* [206] *ad hoc uſque tempus in homi-*
207 *ne Dei imaginem reſtare,* [207] *Scriptura teſte, credi-
mus; non vero ab initio tantum, & ante lapſum fuiſ-
ſe. Sed Cenſores noſtri, quæ ſit iſta Dei in homine ima-
go neſciunt. Non enim Scripturæ attendunt. Dei*
208 *enim imago* [208] *dominatu in omnia quem Deus homini
conceſſit potiſſimum continetur: eum autem domina-
tum ut recte gereret, ſimulque in aliis, quoad huma-
na fert natura, Deo ſimilis evaderet, creavit ipſum*
209 *Deus* [209] *ratione præditum, quo ipſum illiuſque vo-
luntatem cognoſcere, & facere poſſet; natura ad id,
quod ſibi bonum eſſet, inclinatum; dummodo propria
ſua culpa, malum pro bono non arripiat. Quid hic
culpari poteſt? quid eſt, quod non ipſa hominum na-*
pag. 64. *tura loquatur? An ſententia noſtra, inſipientem ho-
minem Deus creavit, ſi creavit ratione & mente præ-
ditum? an malum, ſi ad Dei voluntatem faciendam
habilem? ſed nimirum aliud ipſis in animo eſt; vo-
lunt ut homo per lapſum, omnem Deo obtemperandi
facultatem, & ſibi & poſteris amiſerit; quo Deum
quidem accuſent, ipſi vero in peccando & Deum offen-
dendo excuſatiores ſint.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

EXAMEN.

206 QUia creditis, imaginem Dei in homine ad hoc uſque tempus (ergo poſt lapſum Adami) reſtare, ideò imaginem Dei negatis. Nam hoc, quod eſt in homine poſt lapſum, extra Chriſtum, non eſt imago Dei, ſed Diaboli: ſiquidem homo revera eſt peccator, malus, impotens, ſervus, maledictus, mortuus in peccatis, filius iræ. Si eſt imago Dei in homine, quid opus habet, exuto veteri homine & mortificato, ut novum induat, qui eſt ad imaginem ejus, qui formavit eum? Col.3:9.10. 206 pag. 63.

207 Jacobus, cap.3:9. dicit, homines γεγονότας καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ, *factos ad ſimilitudinem Dei*, tum quia in Adamo hæreditas imaginis Dei illis fuit præparata (cujus rudera ſive veſtigia in ipſo exſtant; in dictamine conſcientiæ, & peccato ipſo) tum quia per ſpiritum Chriſti ad imaginem Dei reparatur. Ob quas cauſas non convenit homini, ipſi maledicere. Eſt enim Dei. 207

208 Dominatus in beſtias non eſt imago Dei; quia, quum imago Dei in ipſo erit perfectiſſima, non indigebit uſu beſtiarum. Sequitur is dominatus imaginem Dei in illo ſtatu, non eam efficit. Nullibi dominatus hic vocatur imago Dei. Quum crearet hominem, dixit: *Faciamus hominem cum imagine noſtra, ad ſimilitudinem noſtram; & dominentur*, vel, *dominabuntur*. Dominatus præſupponit imaginem & ſimilitudinem. Et, amiſſa imagine, amittitur dominium. Ideò homini omnia impura. Teſtis lex, quæ impuros dicit cibos, ut homines accuſet impuritatis, quæ omnia fœdat & uſum rerum Dei. Matth. 15: 11. Tit.1: 15. Ideoque ea ſubjectio, qua homini impuro ſubjiciuntur res Dei, eſt ſervitus vanitatis. Rom.8: 20. In Chriſto autem, qui noſter, & juſtitia noſtra eſt, reſtituitur dominium. Pſal.8: 7. 1.Tim.4: 3.4.5. 208

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

209 [209] Eques pro imagine Dei ſubſtituit rationem, qua homo voluntatem Dei cognoſcere poſſet, & ſic Deo ſimilis evadere. Ergo non eſt ſimilis factus, ſed rationem accepit, per quam ſe ſimilem Deo faceret. Hoc primum.

Deinde, cognitionem Dei & recti natura eſſe in homine, negatis. Et id vobis objectum eſt. Quare hîc obmuteſcis, mi Eques?

Cœterum, ubi dividitur appetitus recti (incogniti) & ſibi boni, quod præ manu eſt, quid niſi φθορὰ *corruptio* & ſervitus peccati eſt? Socinus in epiſtola ad Philippum B. pag. 53. 54. ſic loquitur. *Quemadmodum ſunt in nobis duæ potentiæ, ex quibus tanquam ex duobus diverſis fontibus diverſæ actiones noſtræ originem ducunt,* MENS *ſeu ratio ſuperior, &* APPETITUS, *qui in homine, quatenus menti opponitur, inferiorem rationem complectitur...: ſic unuſquiſque, cùm aliquid agit, modò hujus, modò illius ex prædictis duobus bonorum generibus (* Recti, & quod à recto diſtinguitur) *prout vel mente, quam nos, pleroſque alios ſecuti, rationem ſimpliciter appellabimus, vel appetitu ducitur. Illa enim ad prius genus, hic verò ad poſterius nos impellit; quæ cùm ſæpe inter ſe aut pugnent, aut certè pugnare videantur, & neceſſe ſit, ſi alterum eligatur, alterum omitti, magna vel ſaltem aliqua in nobis ipſis, dum quid eligere volumus,* ALTERCATIO *oriri ſolet, appetitu videlicet ad hoc, ratione verò ad illud nos trahente... cui qui obſequitur, peccare dicendus eſt.* An igitur *bonum* dicunt hominem factum & *rectum*, qui dicunt à Deo eſſe, quo *trahitur ad peccatum*, & ſic *tentatur?* Jacob. 1: 13. 14. Utri parant peccanti excuſationem, illine, qui dicunt, eſſe in homine opus Diaboli, dominationem peccati, legis ſententiâ juſtâ roboratam, & in omnes diffuſam, quam humiliter agnoſcere, vigilanter cavere, fortiter ſupprimere debeat per ſpiritum ſanctum à Chriſto impetratum, precibus vigentem, timore pru-

re prudentem, amore validum: an hi, qui *concupiſcentiam* vocant *rationem inferiorem*, & opus Dei? Sed de originali malo ſuperiùs jam actum eſt. Ut & de libero arbitrio, & bene agendi cauſa.

APOLOGIA.

Nec malè cauſam bene agendi in libertate hominis ponere.

CAuſam, *inquiunt*, bene agendi, cum Pelagianis, in libertate hominis ponunt. *Semper iſti odioſum aliquod nomen ſententiæ allinunt, quam improbant, ut* [210] *ex nomine conſequantur, quod ex ipſa* 210
ſententia non poſſunt. Hoc enim quid eſt? an cum nos Deus, verbi cauſa, ad credendum vocat & invitat, & juſtiſſimas credendi cauſas præbet, [211] *liberum* 211
nobis non eſt credere? an [212] *neceſſario credimus, ne-* 212
ceſſario non credimus? quorſum ergo tot [213] *exhorta-* 213
tiones ut credamus? tot objurgationes, ſi non credamus? quorſum præmiis ad fidem & obedientiam excitamur, & pœnis à contumacia deterremur? quis ipſis pag. 65.
præmiis & pœnis relinquetur locus? Ludus omnia & jocus erunt, quæ tam ſerio Deum & Miniſtros ejus, agere teſtatur Scriptura, & quiſque in ſeipſo experitur & agnoſcit.

EXAMEN.

210 AGnoſcit Eques, quod culpamus; ſocietatem Pela- 110
gii non infitiatur. Solùm hoc indignatur, odioſo pag. 64.
nomine dogma onerari, in ſe bonum. Nos verò non tantùm Pelagianum dicimus tuum dogma, ſed & Phariſæum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

& Judæum. quanquam Phariſæorum optimus ſic dicit: *Ago tibi gratias, Deus, quòd non ſum ut cæteri homines.*

Ne dicas impoſterum, cauſam tuam inauditam repudiari, quæ in Judæis, Sadducæis, Phariſæis, Photinianis, Arrianis, Pelagianis, aliiſque cognita, agitata, & damnata eſt.

211 [211] Liberum eſt credere, quia non vetamur: ſed homo
non eſt liber ut credat, niſi liberetur ſanguine & Spiritu
Chriſti. Eſt enim ſervus injuſtitiæ, & liber juſtitiæ. Rom.
212 6:20. [212] Non neceſſariò credimus, ſed ultrò; attamen Te-
ſtamenti æterni efficaciâ. Neceſſariò per inobedientiam
213 non credit, qui eſt ſervus inobedientiæ. [213] Hortationes,
dehortationes, ſunt id, quod credimus, & medium, quo
refingimur, Spiritu per id in nobis operante; judicia verò
non credentium: non verò argumenta facultatis.

APOLOGIA.

Nos gratiam regenerationis & ſanctificationis non excludere.

EXcludunt gratiam regenerationis & ſanctificationis. *Nequaquam excludimus hanc* [214] *gratiam; ſed tanquam principium & fundamentum regenerationis & ſanctificationis noſtræ ſupponimus.*
214 *Hic quoque locum habet illud;* Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei. *Niſi nos gratia Dei præveniret, & ſublevaret, nunquam ad regenerationem & ſanctitatem perveniremus; præſertim cum ea tam tenuis & exilis non ſit, quam Cenſoribus noſtris videtur.*

EXA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

EXAMEN.

214 GRatiam regenerationis dum mutat in Caſſationem 214
legis, & oſtentationem novam vitæ æternæ, qua pag. 65.
excitetur Spes immortalitatis, quam vocat Eques *divinum afflatum*; quod ſimulat ſe agnoſcere, negat, nempe Potentiam Spiritus ſancti, & Efficaciam ejus, qua cor lapideum in cor carneum mutetur, & homo novus fiat. Sed & de hoc ſuperiùs, pag. 14. 15.

APOLOGIA.

AUferunt ſic, *inquiunt*, preces & gratiarum a- Nec auferre preces & gratiarum actiones.
ctiones. *Si ſine Dei gratia, nihil nec incipere nec*
perficere poſſumus; quo pacto [215] *preces &* [216] *gratia-* 215 216
rum actiones tollimus? Ipſi ſunt, qui utraque tollunt;
[217] *quorſum enim precemur, & gratias agamus, ſi ne* 217
hoc quidem nobis facere liberum eſt? quid precemur, pag. 66.
ſi omnia neceſſario fiunt?

Deſine [218] fata Deum flecti ſperare pre- 218
cando.

EXAMEN.

215 PReces tollit, qui ſibi fidit, & pleniſſimæ abſolutiſſimæ- 215
que facultati ſuæ; negatque, Deum velle aut poſſe pag. 65.
efficere, ut in Chriſtum credamus, ejus nomen celebremus ac glorificemus, Deum amemus, & malum oderimus, & in bono perſeveremus, aliaque maxima δωρήματα.

216 *Gratiarum actionem* tollit, qui cenſet, hæc ſua eſſe, 216
& non à Deo data certa voluntate ac propoſito miſeren-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

di. Nam & in gratiarum actione primum eſt & maximum, quòd Deum amamus ut eum, qui nos ante ſecula in Chriſto electos, præagnitos, prædeſtinatos, à Filio redemtos, per Spiritûs ſanctificationem ſibi ſeparaverit & ſepoſuerit in hæreditatem perpetuò conſervandam. Hoc

pag. 66. Eques aſpernatur. adeò quidem, ut putet [217] *precibus &*

217 *gratiarum actioni contrarium eſſe* hoc Teſtamentum Dei: quod ille inimicum libertati putat, quum ſit emancipatio noſtra & liberationis à ſervitute peccati cauſa: [218] *fatumque* vocat, adjecto oraculo non Dei, ſed Diaboli, quod ab hujus vate, non à propheta editum eſt. *Spiritus gratiæ* eſt *ſpiritus precum*, datus Teſtamento, quo & hæreditas nobis ſcripta eſt. Ideò novimus, preces noſtras audiri, quia ſunt à Spiritu precum; atque etiam gemitus noſtros ſcimus eſſe interpretationem Spiritûs, quippe ſigna φρονήματος αὐτοῦ *ſenſûs ipſius* & voluntatis, quæ ſecundùm Deum eſt. Rom. 8: 26. 27.

APOLOGIA.

Nos Dei providentiam non negare.

NEgare, *ajunt*, Dei providentiam. *Dixiſſent eadem opera, nos Deum & religionem omnem ne-*

219 *gare; cum utrumque iſtorum,* [219] *negata Dei providentia, haud poſſit conſiſtere. Quid ultra?* Æternum Dei conſilium & decretum. *Hoc fortaſſis eſt, quod Cenſores providentiæ nomine intelligunt.* [220] *Æ-*

Nec æternum Dei conſilium & decretum.

220 *ternum Dei conſilium & decretum, de omnibus in Chriſtum credentibus ſervandis, credere nolentibus damnandis, & quæ cum eo connexa ſunt; aſſerimus*

221 *omnino cum Scriptura & amplectimur. Sed* [221] *fatum illud Stoïcum, & omnium, quæ fiunt, neceſſitatem*

immu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

immutabilem ſugimus ac deteſtamur, tanquam omnis pietatis & [222] probitatis peſtem & perniciem certiſſimam; & omnium ſcelerum, quæ patrantur, omniſque humanæ miſeriæ cauſam, ad Dei conſilium & decretum revocantem. 222 pag. 77. *Profecto cum iſta dogmata non Scripturæ tantum, & omni probitati, ſed etiam ipſi naturali lumini mentis à Deo indito, infeſta, conſidero, minime miror, Doctores eorum trepidos, & cauſæ ſuæ diffiſos, à Magiſtratu ſuppetias petere.*

EXAMEN.

[219] QUam verò vos *providentiam* ſtatuitis, qui negatis, 219
Deum efficere poſſe, ut nomen Filii ipſius ſit cele- pag. 66.
bre; quia id ab homine pendeat: qui non tantùm Chriſtum, quem dicitis meram creaturam, facitis independentem, ſed & hominem quemvis in ſua indifferentia & ampliſſima facultate cum Stoicis (quorum nobis [221] *fatum* 221 falsò improperatis) à jure, & dominio ac directione ſive determinatione Dei, abſolvitis.

[220] Æternum decretum ſuperficiale & de eo, quod 220 fortaſſis non erit, faciendo, tribuere vos Deo conceſſerim; ſed id decretum divinum non eſt, verùm humana cogitatio. Certè non agnoſcitis decretum, quo Deus *omnia fecit pulchrè tempore ſuo*, Eccleſ. 3:11. quemadmodum fecit hactenus & facit: non Teſtamentum de hæreditate Filii. quod Solis radio in omnibus Sacris literis, & in conſcientia non cauterio aduſta ſcriptum eſt, quodque tanquam in luculenta tabula ab Eſaia propoſitum eſt Eſ. 49: 4. 5. 6. *Ego dixi: Fruſtra laboravi, in caſſum ac vanè vim meam conſumſi. Veruntamen judicium meum eſt penes*

Iehovam, & operæ precium meum penes Deum meum. Et nunc dixit Iehovah, qui me formavit ab utero, ſervum ſibi ad reducendum Iacobum ad ipſum (& Iſraël non reciperetur? Atqui precioſus ſum in oculis Iehovæ, & Deus meus factus eſt robur meum) & dixit (inquam) *Vile eſt, prœut ſis mihi ſervus, erigere tribus Iacobi, & retentos Iſraëlis reducere; & dabo te in lucem gentium, ut ſit ſalus mea uſque ad fines terræ*, &c. Jam in Paradiſo auditum eſt: *Ponam inimicitiam inter te & fœminam, & inter ſemen tuum ac ſemen ipſius.* quod verbum quàm calumnioſè & impudenter ac petulanter laceret Smalcius, qui cognoſcere vult, videat, quæ is ſcribit *de vero & naturali Dei filio*, pag. 266. 269. 270. 271. Operæ precium non eſt, ea refutare: ita futilia ſunt. Patribus, præſertim Abrahamo, id repetitum: *Sic erit ſemen tuum. Patrem multarum gentium dedi te. In te, in ſemine tuo, benedicentur & ſibi benedicent omnes familiæ terræ.* Ex qua *promiſſione & Teſtamento* (ita enim nuncupat verbum hoc, & propoſitum hoc verbo indicatum) Apoſtolus conficit, Scripturam prævidiſſe & præeuangelizaſſe Abrahamo, quòd Deus juſtificaturus
222 eſſet gentes ex fide, Gal. 3: 8. 15. 16. [222] Hoc decretum, quod tu impiè *peſtem pietatis* appellas, nos eſſe cauſam diligendi Deum & proximum, Deumque invocandi, & ei gratias agendi, Scriptura docente, novimus & experimur.

Quid tu? Impiumne dices, qui Deo adhæreſcit ut amanti ſe ante jacta fundamenta mundi? & hujus amoris in ſe effecta quærit? & ſuas preces, ſuſpiria, timorem, ardorem, zelum, ſtudium Deo donanti aſcribit? & ei, ut cuſtodi ſuo, confidit? Fruſtrane is erit, qui ſic amabit, ſic quæret? Imò an amabit, qui non ſic amabit?

Vos autem etiam voluntatem ſalvandi hunc illum horariam facitis, prout juſtus eſt vel juſtitiam ſuam amittit. Imò pleraque Dei decreta ex tempore facta ſciſcitis. Nem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Nempe & ab initio, quum hominem faceret Deus, nondum decreverat, velletne eum in vita conſervare. ut Socinus dicit in libro contra Puccium. Sed Deus in horas decernens quomodo æternus eſt? Nova in eo decreta ſine momentis temporis eſſe non poſſunt: momenta autem numerum habent; numerus principium; principium æternitatem excludit; & negatio æternitatis Dei abnegatio eſt.

Nec Deo auferre prænotionem futurorum.

APOLOGIA.

PRænotionem futurorum *quis Deo auferret,* 223 *niſi qui ſimul ipſum auferret Deum? Hoc dicimus, Deum prænoſſe futura, prout futura ſunt: nam ſi aliter præſciret, eo ipſo non præſciret.* 223

EXAMEN.

223 REctè. Deum aufert, qui prænotionem futurorum. 223 pag. 67. Sed dum eam reſtringis, negas. Nempe, ſecundùm vos, hæc novit, quæ omninò facere decrevit; inter quæ etiam ſunt peccata hominum antè prædicta. Cætera verò, quæ contingenter & liberè fiunt ab hominibus, non prænovit. Talis enim prænotio ſive æterna notio pugnat libertati, & ſic pietati. Ita vobis *Facultas veſtra Deus eſt,* ut cum Habacuc loquar, cap.1:11. ut propter eam Deum faciatis non-Deum. Res contingentes indigent ordinatione Dei, eoque contingentes ſunt: ſciuntur à Deo, ut opera ſua. Scientia Dei non officit libertati, ſive voluntariæ hominis inclinationi; quia nec gubernatio hominis & cauſæ primæ operatio vitæ & motus in omnibus, quæ vivunt & moventur. Scit igitur Deus contingentia futura, ut talia, ſed & à ſe ordinata novit non contingenter.

APO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

APOLOGIA.

Non adorari à nobis D. Jeſum tanquam nudum hominem; & nos cum Papiſtis & Paganis non colere creaturas.

VOlunt D. Jeſum, tanquam nudum hominem adorari, & ſic cum Papiſtis & Paganis colunt creaturas. [224] *Nudus homo non eſt, qui ex Spiritu S. & Virtute Altiſſimi ſine viro conceptus &*
224 *genitus eſt. Nudus homo non eſt, qui Virtutem in ſe habuit, Divinæ ſimilem, cunctis rebus imperandi, & opera plane divina patrandi. Nudus homo non eſt, qui ſupra omnes cælos evectus, immortalis & Divinæ*
225 *naturæ particeps, ſeu* [225] *ſpiritus vivificus eſt factus,*
1. Cor. xv. 45. *tradita ſibi omni in cælo & in terra* [226] *poteſtate. Sed*
pag. 68.
226 *ſi Papiſticum & Paganicum eſt* [227] *colere creaturas,*
227 *ut ſane eſt, ab ipſo Deo in cultu ſibi non conjunctas: quale erit, quod ab ipſis fit, Chriſtum, qui creatura eſt, ipſum illum Altiſſimum Deum eſſe dicere? Deus creaturam in cultu ſibi conjungere poteſt, & Chriſtum conjunxit, ad ſuam gloriam, & hominum bonum.*
229 *At* [229] *Creator ipſe, an creatura fiet? & creatura, an pro Creatore colenda eſt? Hoc vere Papiſticum*
228 *& Paganicum eſt.* [228] *Potuit Deus arcam illam Fœderis, præſentia quadam ſuæ Majeſtatis, ad cultum & adorationem conſecrare: potuit Pharao Joſephum ad ſimilem ſui venerationem ſine ulla diminutione Magnitudinis ſuæ, imo majore ſua cum gloria attollere: an quod Deo in arca illâ licuit, quod Pharaoni in*

Joſe-

Joſepho, id Deo non licuiſſe dicemus in Chriſto, Filio ſuo, quem totius mundi Dominum, & Servatorem, & Judicem æterno ſuo deſtinaverat decreto? [230] Hic eſt 230
lapis ille offendiculi, & petra ſcandali; Lapis pag. 69.
quem reprobarunt ædificantes, factus eſt in caput anguli; à Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis veſtris. *Nimirum,* [231] Non ha- 231
bebis Deum alium coram me, & Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies: *ſed ratione cultus, adorationis & ſervitii, alius non eſt à Deo, cui & per quem ipſe ſibi cultum exhibere voluit: quin ſi quis hunc colere detrectet, ipſi Deo contrarius ſit, ipſumque Deum nolit colere.*

EXAMEN.

[224] DE *nudo homine* Eques verborum præſtigiis ludit. 224
Eadem opera dixerit, nec mendicum, nec impera- pag. 67. 68. 69.
rorem eſſe nudum hominem, quia uterque non eſt tantùm homo, ſed ille homo mendicus, hic homo imperator. Ita D. Jeſus vobis eſt homo poteſtate præditus.
[225] *Spiritum vivificum factum eſſe* dicit Apoſtolus 1. Cor. 15: 225
45. *Extitit primus homo Adam in animam viventem: poſtremus Adam in ſpiritum vivificantem.* Quo non ſignificat, quod Crellius pag. 224. explic. c. 15: 1 ad Cor. docet, Chriſtum, exuto corpore, quod ex utero matris acceperat, aliud *corpus ſpirituale* h. e. corpus incorporeum *& præſtantiorem vitam ac naturam adeptum eſſe:* quemadmodum nec *Adamum primum extitiſſe in animam viventem* ſignificat, Adamum, priore natura depoſita, induiſſe me-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

liorem vel aliam: ſed, ut hoc ſignificat, Adamum ſimul
atque extitit homo, extitiſſe præditum anima, ut homine
dignum eſt, vivente; ita hoc ſignificat, ſimul atque ſecun-
dus Adam ortus fuit, fuiſſe, & comprobatum fuiſſe *ſpiri-
tum vivificantem*, h. e. Deum vivum.
226 [226] De poteſtate ſubordinata, vicaria, dependenter in-
dependente, imperfectè divina, inæqualiter æquali Patris
poteſtati, vidimus ſupra. Res eò redit, ut D. Jeſus ſit vobis &
maneat non-Deus, ſed Deus aliquis, h. e. dominus & prin-
ceps aliquis. Eum igitur adorari vultis, & æquali eodemque
cultu affici, quo Deum. Sed & de hoc ſupra viſum eſt ad p.
227 19. [227] Creaturas colere Papiſticum & Paganicum fateris, ſed
fraudulenter: addita ratione, *quia Deus ſibi illas in cultu non
conjunxerit*. Deus ſibi nihil conjungit in cultu. Cultus Dei
eſt incommunicabilis. *Creatura* nec *pro Creatore*, nec *præ-
ter Creatorem colenda* eſt. Honor Altiſſimi non competit
niſi Altiſſimo. Mendacium eſt, pro Altiſſimo vel Altiſſimo
æqualem habere, & *æquali cultu* afficere non-Altiſſimum.
228 Quale quidque eſt, tale habendum eſt. [228] Veſtrum eſt,
& Papiſtarum, dicere, *Arcam fœderis conſecratam ad cul-
tum & adorationem*. Quidni & Cherubinos aureos, h. e.
Bovis, leonis, aquilæ, hominis vultus? Ergo Deus ſibi
conjunxit vitulos adorandos, ex ſententia Equitis. Ho-
nor civilis eſt regum, & qui à rege miſſi ſunt, ab ipſo Deo
mandatus. Quem dictat conſcientia, Parentes hono-
rare jubens. In eo honore mendacium non eſt. Ma-
jor civili honor eſt ſolius Dei. Is in templo adoratus eſt,
& adorari voluit: non templum, aut ulla ejus pars. Ita
Chriſtum in cœlo adoramus, non cœlum: & in carne no-
ſtra Filium Dei, non τὸ λῆμμα, *quod aſſumſit*. Id pro ta-
bernaculo habemus, & re oblata, & jam cœleſti pignore
229 noſtri Amoris. Ita eam ſpectat fides. [229] Vos ii eſtis, qui
Arcam & Vitulorum formas Deo conjungi potuiſſe puta-
tis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

tis, ad cultum & adorationem; Angelis cultum divinum in V. T. attributum fuiſſe, traditis. Smalc. *adv. nova Monſtra* p. 18. Angelos creatos introducitis loquentes verba Dei; *Ego ſum Iehovah Deus veſter, qui vos eduxi è domo ſervitutis, Non habebis Deos alios in conſpectu meo:* Chriſtum hominem non-Jehovam Deo in poteſtate & cultu ſociatis: & tamen negatis, Filium æternum potuiſſe in carne noſtra habitare, eamque facere ſibi organon, & ſic fratrem noſtrum, & Recuperatorem legitimum fieri. Minuſne eſt, divinam poteſtatem & honorem creaturæ attribuere, quàm concedere, Deum manifeſtatum in carne? Potuit Deus homines creare, & non potuit iis ſe manifeſtare? Poteſt habitare in nube & igne, & non in humana carne? Poteſt loqui ſine lingua ad aures Iſraëlis, & non poteſt lingua ſua? Niſi forte, quia ipſe loqui non poteſt, Angelum creatum dedit vicarium, qui nihil præfatus diceret, *Ego ſum Iehovah.* Ne Filius ſit Jehovah & Deus Iſraëlis, qui, ut in cœlum aſcendit, ita fecit Sinam contremiſcere; Angelum creatum nominis Jehovæ uſurpatorem ſacrilegum facitis. [230] Aperite oculos, & vide 230
te, vos in *Rupem ſalutis* impegiſſe. Nam *quis eſt Rupes, niſi Deus noſter*; inquiebat Pſaltes, Pſalm. 18. Et Eſaias cap. 8. unde tu partem profers: *Iehovah erit ſanctuarium, & in rupem ſcandali.* Negare, Chriſtum eſſe Deum Iſraëlis, id eſt lapidem reprobare, qui eſt factus caput anguli. Qui
lapis Iſraëlis eſt, eſt & Deus Iſraëlis. [231] Deum alium ſecum 231
habere qui vetat, negat, ſe ullum non-Deum ſibi in poteſtate & cultu conjuncturum. Deum habere, eſt Servatorem, Redemtorem, Sanctificatorem, Dominum, Juſtitiam ſuam, vitam ſuam, & gloriam recognoſcere. Dixerat Jehovah Abrahamo: *Ego fiam tibi in Deum.* Id promiſſio Novi Teſtamenti facto patrandum aſſerit. Non poteſt igitur Deus noſter, & iſta omnia nobis fieri, niſi qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſe ea Abrahamo futurum promiſit. Nempe Pater & Filius & Spiritus ſanctus, Deus unus & verus, benedictus in ſecula.

APOLOGIA.

Non male nos docere, Dominum Jeſum poſſe invocari à nobis quoties volumus.

DOcere nos ajunt, Dominum Jeſum poſſe invocari à nobis quoties volumus. *Quid ergo? num hoc falſum eſt? Etiam Deus ipſe invocari à nobis poteſt, quoties volumus. An inde ſequitur, eum invocari non debere? Chriſtus invocatur non ſolum tunc, quando ad eum nominatim preces diriguntur, quod nobis facere licet, quoties volumus; ſed etiam tunc,*
231 [231] *cum ad Deum orationem convertimus per Chriſtum.*
pag. 70. *Significamus enim, nos credere omnia in Chriſti manu eſſe; proinde quæ petimus à Deo, petere ſimul à Chriſto. Quomodo igitur verum eſt,* nos auferre fidem, & quæ ex fide oritur charitatem, & cum utraque

Nos fidem, charitatem, & ſpem non auferre.

232 ſpem? *Nobis* [232] *fides eſt, confidere Deo per Chriſtum, fore ut ſecundum promiſſionem ejus vitam conſequamur æternam, ſi fratres & proximos diligamus; hac fide poſita, dilectionem & charitatem ex ea conſequi neceſſe eſt. Quis enim fratrem & proximum non diligat, ut vita potiatur ſempiterna? addita vero ad fidem*
233 *charitate, oritur* [233] *ſpes certiſſima ſalutis; quæ iſtius ſyllogiſmi, ex fide, tanquam prima poſitione, & charitate, tanquam ſecunda, formati, legitima concluſio eſt. Tali ſpe exultavit, & veluti epinicion ſibi cecinit*

jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

jam jam moriturus Apoſtolus; Certamen bonum 2. Tim. iv. 7, 8.
certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi. In
reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam
reddet mihi Dominus, in illa die, juſtus judex: non
ſolum autem mihi, ſed & omnibus qui diligunt pag. 71.
adventum ejus. *Non igitur ſpes nobis eſt, opinio
quædam nos poſſe ſervari, neque confidentia nos feciſ-
ſe quod exigitur. Spes enim* [234] *innititur charitati, cha-* 234.
*ritas fidei, fides non meritis noſtris, ſed Dei gratiæ; qui
ſibi credentibus, & fratres, proximoſque diligentibus,
temperanter, juſte, pie, in præſenti ſæculo viventibus,
juſtitiam imputare, & vitam æternam largiri decrevit.* Tit. ij. 12. 13.
Sed Cenſores noſtri dicant, [235] *quid rei ſit Fidei illorum* 235
*cum charitate? Fides illis eſt, Chriſtum pro nobis cha-
ritate jam ſatis ſuperque defunctum eſſe. Quid igitur
nos ipſos ea defungi neceſſe eſt? Imo neceſſe eſt non
defungi; ſi ultra* [236] *conatum bene agendi & diligen-* 236.
*di nihil nobis relictum eſt? Dicant quam ſpem ſalutis
habere poſſint, verâ fide & charitate ſublatâ? Ad de-
cretum illud æternum & immutabile, quo quiſque no-
minatim vitæ vel morti deſtinatus ſit, confugiunt: ſed
cum* [237] *tale decretum nullum ſit, relinquitur & ſpem* 237 pag. 72.
illorum nullam eſſe: quod etiamſi eſſet, cum [238] *nemo* 238.
*ſcire certo poſſit, quid de ſe ab æterno ſit conſtitutum,
neceſſe eſt unumquemque ſemper anxium inter ſpem
metumque fluctuare.*

EXAMEN.

231 pag. 69. [231] PAullò rectiùs de *invocatione Chriſti* loqueris, quàm Socinus ſolebat: cui nihil familiarius, quàm Chriſtum adorari debere, invocari poſſe. Quo ſatis innuebat, non eſſe neceſſe ut invocaretur. Deum invocare poſſumus, ſed & debemus, & ut eum invocemus, neceſſe eſt. Ne nunc quidem putandum eſt, vos à mente Socini receſſiſſe, quamvis modum loquendi tolerabiliorem uſurpetis. Vultis, Deum poſſe invocari, non in Chriſto, non ut unum cum Chriſto. Ita à Patribus invocatum eſſe. Hoc falſum eſt. Neque omnia, quæ petere à Deo poſſumus, putatis eſſe licitum à Chriſto, ſive in nomine ejus, petere. Audiamus Socini obſervationes in libro de Ador. contra Chriſt. Francken, p.193.194.195. *Deum invocamus tanquam omnium bonorum ſolam & primariam cauſſam, Chriſtum verò tanquam ſecundariam cauſſam, & à primaria illa planè pendentem. Chriſti invocatio ipſius Dei invocatio eſt; non autem contra Dei invocatio eſt Chriſti invocatio. Deum quiſque omninò in omnibus invocare poteſt, ab eoque quæcumque bona & ad quemcunque pertinentia petere: Chriſtum verò in iis tantùm nos Chriſtiani invocare poſſumus, quæ ad nos tanquam Chriſtianos adque ejus Eccleſiam quoquo modo ſpectant. Cum Deum ipſum rogamus, niſi Chriſti quoque, ad quem preces dirigamus, aperta mentio fiat, Chriſtum nequaquam invocamus. Si* invocandi *verbum cultum & fiduciam declaret, omnes, qui Chriſtiani eſſe volunt, quibuſque Chriſti notitia, quæ in ſacris literis explicatur, divinitus conceſſa fuerit, omnino & ſemper Chriſtum invocare debent.* Hæc omnia ſequuntur Separationem Filii à Patre: ut fiat Deus ſecundarius & vicarius; dependens; qui non invocetur, quum Deus Pater invocatur; qui habeat poteſtatem limitatam; quem indiſcretè poſſimus adire precibus noſtris,

peten-

petendo, quod ab eo peti non debet, quodque is dare non poteſt; cui confidamus, ut quid à Deo obtineamus, & propter quem, & nomen, verbum, & auctoritatem ipſius, quum nihil niſi creatura ſit, credamus creatori. Eques, ne quid magiſtri ſui turbet, cautè nobis permittit, vel Chriſtum invocare, vel *Deum per Chriſtum.* Sed, quod addit, eos, qui ita orant, ſignificare, ſe credere *omnia in Chriſti manu eſſe*, id non univerſaliter intelligendum eſſe, ex præmiſſis patet. Nos credimus, omnia, quæ nobis donari poſſunt, quæque petere poſſumus, nobis cum Chriſto eſſe donata; eaque in nomine Chriſti, ut illius, qui petitiones noſtras facturus ſit, eſſe petenda; & *per eum* nos invocare Patrem, quia Pater & Filius unum ſunt; & Patrem *per Filium* nobis largiri omnia, quemadmodum & *per Filium ſecula fecit*, h. e. in unitate eſſentiæ, voluntatis, & poteſtatis; &, ſi quis Filium non invocet, nec Patrem invocare, quum is, qui Filium non habet, nec Patrem habere poſſit, & Pater ſit in Filio, Filius in Patre; quo monſtrante, quæ ipſe facit, omnia Filius ſimiliter facit.

232 Nemo neſcit, vos de fide, charitate, & ſpe verba facere: etiam Judæi & Turcæ de illis virtutibus loquuntur. Ne Antichriſtus quidem venire potuit abſque pulcherrimorum illorum nominum pompa. Sed quis neſcit, ab eo illas virtutes exſtingui? Id in vobis etiam comperimus, & veſtra doctrina. Veſtra fides, ut vidimus, eſt, eos conſecuturos vitam æternam, qui *ſecundùm humanum modum* (p. 62.) juſti ſunt, ex abſolutiſſima poteſtate, Deo peccata non curante, ſed tamen, quia ita ipſi placet, talem obedientiam exigente, quæ ſit depoſitio omnium habituum malorum. ideoque neceſſe eſſe, actu quodam ſatis longo talem obedientiam præſtari à nobis ipſis. In ea fide non invenimus imaginem fidei veritatis: neque etiam cauſas diligen-

232 p. 70. 71.

diligendi Deum. Quæ dilectio includit gaudium in Dei perfectiſſima ſanctitate, & natura immutabili, & ſapientia, & donato Chriſto, ac Spiritu ejus, ac vita æterna; ut ſit Chriſtianiſmus perpetua gratiarum actio, & in Deo, & ſpe gloriæ ejus gloriatio. Hæc charitas, quæ eſt ſenſus & reciprocatio amoris divini, eſt vera cauſa & gubernatrix amoris proximi in veritate & juſtitia. Nam, qui neſcit, quod ſit bonum proximi, quæ ſalus, quæ juſtitia, quomodo diliget proximum? Certè, qui de juſtitia non ſentit, quemadmodum oportet, non poteſt rectè de juſtificatis judicare; ſed habebit juſtos pro injuſtis, injuſtos pro juſtis. Quod & Judæis contigit, & Pontificiis. Igitur conſequenter amat, quem Deus odit; odit, quem Deus amat: honorat, quos Deus aſpernatur; qui Deum honorant, eos aſpernatur. contra id quod præceptum eſt Pſalm. 15. Quæ eſt, ut ab *ἀδελφότητι*, ita à *φιλαδελφίᾳ* aberratio. Neque hinc aliud, quàm *ἀνομία*, & ſcandala, & corruptio, provenire poſſunt. Quæ certè non ſunt amoris. Veſtra
233 autem [233] *ſpes*, quæ eſt *concluſio* ex falſa propoſitione, & incerta aſſumtione, quî ſpes erit? Certè non ante finem
234 vitæ erit. Si enim [234] *innititur charitati*, ut cauſæ juſtitiæ imputandæ, eique integræ & perſeveranti, vel erit *confidentia facti*, quod exigitur, vel *opinio poſſibilis ſalutis*. Dicam amplius. Spes veſtra tota in hoc dilemmate pendet: Si bene credidimus, & fecimus, vivemus; ſin, non erimus.

Atqui ſpes noſtra in Deo, in juſtitia ab ipſo donata, in Spiritu obſignante, fundata, non dubia in præſumtione poſſibilis ſalutis fluctuatio, ſed eſt certa ſalutis expectatio. quæ & quotidianam *δοκιμὴν* quærit, nec confundit.

235 [235] Quid fides Eccleſiæ Reformatæ cum charitate commune habeat, Tu cum tuis ubique occentas. de quo tibi reſpondeat Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos cap. V. VI. VII.

VII.VIII. Et nos aliquoties jam reſpondimus, & modò. Chriſtus nos dilexit, non ut nos relinqueret nobis, ſed ut ſuos faceret, ut in nobis viveret, ut juſtificatos glorificaret. Omnino igitur fides cum charitate connexa eſt; quum & ipſa fides nihil ſit, niſi charitatis Chriſti effuſio in cordibus noſtris, & ejus ſenſus, & ὁμολογία, & reciprocatio. Jam amat, qui credit: &, niſi amet, nec credit. Vos, qui *functionem charitatis*, ad vitam requiſitæ, inter Chriſtum & vos dividitis, & vobis *juſtitiam*, Chriſto *ſupplementum imputatis*, quomodo poteſtis Chriſtum diligere, ut juſtitiam
veſtram? [236] Si plus, quam *conatus*, ad juſtitiæ imputatio- 236
nem requiritur, certè perfectio requiritur: qui hanc non præſtiterit, ſpe caret. Quæ iſta ſuperbia eſt; initia novæ vitæ & beatitudinis noſtræ indignari *conatum* appellari? Quicquid citra perfectum eſt, *conatus* eſt. ſed conatus, qui oritur ex obedientia in typum doctrinæ nobis traditæ, ex effuſione charitatis Dei in cordibus noſtris, ex legis Dei inſcriptione in cor, ex Spiritu fortitudinis, dilectionis & modeſtiæ, tanquam ſigillo animum firmante, qui eſt cum ſtudio & zelo, cum ſui exploratione ad δοκιμὴν, cum deploratione lapſationum, cum faſtidio noſtri, quòd non facimus, quod & quemadmodum volumus, cum timore, cum corporis ſugillatione, cum precibus & gemitibus ad Deum adjutorium noſtrum. Ita Chriſtum didicimus, ita profitemur. Hoc vitæ Chriſti in ſuis deputamus: qui ſic ſunt, ὁσίους, חסידים appellamus, non humano modo juſtos, ſed Dei beneficio, & Chriſti obedientia.

[237] Spem vos tollere, vel inde perſpicuum eſt, quòd Te- 237
ſtamentum Dei (ita Scriptura *decretum* Dei *æternum* de p. 71. 72.
hæredibus ſalutis & filiis promiſſionis appellat) *nullum* dicitis: & *ſigillum acquiſitionis* Spiritum ſanctum, qui per opera ſua in cordibus ſe prodit, animiſque noſtris affirmat, nos eſſe filios Dei, pro nullo habetis. Negas enim,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

238 quenquam [238] *ſcire poſſe, quid de ſe ab æterno ſit conſtitutum.* Quaſi amans Deum ignoret, ſe ex propoſito vocatum eſſe. Rom.8:27. Vos, legis accuſatione ſublata, & judicio, & merito, & potentia ſanctificante, & cuſtodia divina, acquieſcitis in eo, quod animus veſter dicit, neſcientes, Deum eſſe majorem cordibus veſtris.

APOLOGIA.

Non negare nos omnes vere pænitentes ſalvatum iri.

AJunt, nos negare omnes verè pœnitentes ſalvatum iri. *Hoc ſi negaremus, univerſum negaremus Euangelium: ſed ſcio quid in re ſit;* [239] *in definitione veræ pænitentiæ inter nos non convenit.*
239 *Vera pænitentia, primum in iis locum non habet, qui cum pridem occaſionem Chriſto ſeſe aggregandi, & vitam emendandi habuerint, in exitu demum vitæ actionum ſuarum pænitudine ducuntur: hæc ſera pænitentia eſt, propterea nec vera.* Dicit enim: tempore accepto exaudivi te, & in die ſalutis auxiliatus ſum tibi. Ecce nunc eſt tempus acceptum, ecce nunc eſt dies ſalutis: *antequam ſcilicet veniat ingratum illud tempus, & calamitoſus dies, quo Deus, propter neglectam à nobis ſalutem, lachrymas noſtras non reſpiciet. Deinde nec in iſtis vera pœnitentia locum habet, qui pænitere ſe anteactæ vitæ dicunt, cæterum facta arguunt, eos nequaquam pænitere, ſiquidem ad priſtinos relabuntur ſemper mores, ac plus triſtitiæ in ipſis eſt, quam pænitentiæ, & morientes demum, non relinquunt peccata, ſed ab illis relinquuntur; quod ſane mirum*

2. Cor. vj. 2.

pag. 73.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

mirum non eſt, ſi credant, vera vitæ emendatione ad ſalutis adeptionem haud opus eſſe. Fucatam igitur pænitentiam, ſi diſcreverint Cenſores à vera & genuina, & huic, non illi, ſalutem attribuerint, nulla hic inter nos & inter ipſos erit diſſenſio.

EXAMEN.

239 SI Eques & ſocii ejus tantùm docerent, tempus inve- 239
niendi non eſſe negligendum, ne fortaſſe Deus oc- p. 72. 73.
cultet faciem ſuam à nobis, & ſubſannet nos in anguſtia noſtra; neque ipſi jactatione abſolutiſſimæ facultatis, & virium ſufficientium, &, abnegatione neceſſitatis interioris operationis Spiritus ſancti, anſam ſibi darent differendi auſcultationem verbi divini, & timorem receſſionis Dei tollerent; cæteraque, quæ ad fidem neceſſaria ſunt, integra relinquerent: laudaremus ipſos. Nunc, quum audent, pœnitentiam ſenum & ægrotorum negare veram eſſe, imò, qui apertiùs loquuntur, etiamſi vera ſit, ſeram dicere; minimè ipſos laudamus. De ea re ſic loquitur Schlichtingius in epiſt. ad Hebr. cap. 12. pag. 608. Eſavus *fruſtra fuit, nihil profuerunt illi lacrymæ jam ſeræ. Hoc ipſum cogitandum relinquit D. autor profanis omnibus; nihil fletus, nihil lachrimas illis poſt amiſſum æternæ ſalutis adeundæ jus profuturas, ſi nimirum vel* SERÆ *fuerint, quales eæ ſunt, quæ tum demum funduntur, cùm tempus emendandæ vitæ præteriit, & judicii ac ſupplicii tempus jam advenit; vel non ſatis fuerint ſeriæ & in novam vivendi rationem veramque ſanctitatem, qua jus illud amiſſum iterum recuperetur, efficaces.* Et, *Facile hinc liquet, quid de illa morientium pœnitentia & animi contritione, ut vocant, ſentiendum ſit, qui, dum viverent ac valerent, peccatis indulſerunt*

runt ſeu voluntariè poſt acceptam veritatis notitiam peccaverunt. Iam enim veræ fructuumque bonorum feracis pœnitentiæ tempus illis præterlapſum eſt, & ad judicis tribunal vocantur ac veluti ſiſtuntur. Quanquam enim ſatius eſt tum quoque fletu & lachrymis Dei miſericordiam ambire, quàm omni planè ſpe abjecta de ea conſequenda nihil laborare: tamen vi Novi Fœderis, ſi mors conſequatur, nec ullum ad veterem hominem cum operibus ejus exuendum novumque induendum tempus concedatur amplius, ſalvari nequeunt. Ideò extraordinaria quædam Dei gratia illis opus eſt, quam paucis admodum, iiſque non talibus, qui, Eſavo ſimiles, profani fuerint, obventuram eſſe, credere conſentaneum eſt. Noſtrum non eſt, ulli homini ſpem facere, ſi differat pœnitentiam. Nam, qui in peccatis vivunt, ad illos nullum verbum conſolationis habemus. Et certum eſt, multos à Deo relictos in peccatis ſuis mori. Cujus rei integræ gentes exemplo ſunt. Atque etiamſi in extremis pœnitentia detur, in hoc tamen ſeculo nullo fructu Deum glorificabit ſerus pœnitens, aut regnum Dei locupletabit, neque adeò, niſi ſingulari gratia, in ipſo ſigillum Spiritus tantam præbebit ſui experientiam & ſenſum, & ſuſpectus manebit hypocriſeos. deinde neceſſe eſt, illorum conſcientiam anguſtiari & excruciari vehementius. denique, ſentient cum magno pudore jacturam eorum, in quæ vitam impenderunt. Quare ſemper nobis cogitandum eſt: *Iuſtus vix ſervatur: & ubi improbus manebit?* Nihilominus tamen negamus verum eſſe, ulli verè pœnitenti, quia tempus non conceditur ad fructus pœnitentiæ copioſos ferendum, ſalutem negandam eſſe. Negamus, hoc ex Fœdere Novo, quæ eſt legiſlatio Novi Teſtamenti, Hebr. 8: 6. conſequi. Dicimus, omnem, qui verè & ſeriò in Chriſtum credit, eumque credendo amat, &, quantum poteſt, confitetur, mundumque & concupiſcentias ejus abdicat, ac peccatum

tum odit,& ad Chriſti conſortium anhelat, verè pœnitentem & ſalutis eſſe conſortem. Hæc Chriſti vox eſt. Huc nos ducunt ſigilla, Baptiſmus, & S. Cœna: quibus omni tempore credentibus communio Chriſti, & juſtitia, & ſalus obſignatur. S. Petrus aſſerit, *etiam mortuis Euangelium prædicatum eſſe, ut ſecundùm homines quidem judicarentur in carne, viverent autem Deo ſpiritu.* 1.Pet.4:6. notans, ante diluvium Chriſtum per Noachum in ſpiritu ſuo prædicaſſe, ut homines in ipſo diluvio etiam ſalvari poſſent fide Noachi hæredis & præconis juſtitiæ Chriſti. Chriſtus nunquam deſtituit aut fruſtratur amplectentes ſe. Eſt vera rupes. Beatus omnis, qui confugit ad illum. Socinianum dogma ex illo fonte ſcaturit, quòd putant, Facta idonea ad juſtitiam imputari. Nempe germen hujus doctrinæ eſt, Verè credentibus (atque ita verè pœnitentibus) quibuſdam ſalutem negare, & ſecundùm humanum & Socinianum modum juſtis Chriſti abnegatoribus & hypocritis vitam æternam adjudicare. Nam quomodo non ſunt hypocritæ, quibus homo ſine ſapientia & ſanctitate, & appetitus inclinans ad non-recta, videtur eſſe ex Deo, &, ut homo naſcitur, non videtur naſci in peccato, & Patriarchæ ſanctique Dei homines videntur non habuiſſe niſi ſuſpicionem vitæ æternæ,& putant, Deum poſſe omittere exactionem ſolvendi debiti,& præcepta,quæ neceſſariò facienda ſunt propter voluntatem Dei, poſſe non exigi à Deo, inque Deo nullam ſanctitatem eſſe, qua peccatores à ſui communione arceat,aut non ſine complemento legis homini vitam donet; eumque vitam dare, non quidem ſine cauſa juſtitiæ imputandæ, ſed tamen eam cauſam eſſe juſtitiam ſecundùm humanum modum,nempe, quod ex eo conſequitur, non modum hominis ingenioſiſſimi & ſapientiſſimi, ocioſiſſimique, ſed uniuſcujuſque. Hanc Eques *veram pœnitentiam*; eam verò, cujus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

initium & radix eſt fides in Chriſtum, Filium Dei propriè proprium, & ejus meritum, & liberale donum juſtitiæ, quæ fides Deo gloriam dat, & nihil dubitat, juſtitiamque & ejus fructus ſanctitatem, glorificationem Dei in nobis, vero deſiderio, fame ac ſiti, amplectitur; *fucatam pœnitentiam* arroganter & petulanter appellat. Nam quum dicat, *nos in definitione pœnitentiæ non convenire*, quid *fucatam pœnitentiam* dicet, niſi eam, quæ à nobis ex ſcripturis definitur?

240 Nos cum Sadducæis non [240] negare vitam animarum poſt mortem corporis.

APOLOGIA.

NEgant, *inquiunt*, cum Sadducæis vitam animarum poſt mortem corporis. *Nos vero*
[246] *credebamus hominem proprie loquendo vivere, &*
246 *hominem mori, non animam, non corpus. Sed* [245] *con-*
245 *tra animarum corpore ſolutarum vitam contendere,*
quid intereſt? quis non cupiat animas etiam corporibus carentes vivere, agere, intelligere; Dei conſpectu & gaudiis cæleſtibus perfrui, pro nobis, in corpore
pag. 74. *adhuc, tanquam in carcere agentibus, Deum orare, noſtrique curam gerere? quis non pedibus in hanc ſententiam eat? tanto vero magis, ſi non Philoſophorum conjecturis, (nam hæc Ethnicorum Philoſophorum fuit opinio) ſed Dei verbo, quod ſolum veritas eſt, ſolide comprobetur. Sadducæos, quos dicunt, legimus reſur-*
241 *rectionem mortuorum negaſſe; ſed* [241] *vitam animorum à corporibus ſecretorum aperte negaſſe, non legimus. Quia ob id ipſum reſurrectionem mortuorum ne-*

gare poterant, quod crederent corporum reſtitutione, quia animæ ſine iis vivant, nihil opus eſſe. Nam & Ethnicis Philoſophis irriſui fuit reſurrectio mortuorum, quod ad vitam animorum corporibus nihil opus eſſe putarent. De [243] Judæis vero hiſtoricus: Animas, 243
inquit, prælio aut ſuppliciis peremptorum æternas putant; hinc generandi amor, & moriendi contemptus. Sed nimirum & hic [242] infame aliquod 242
nomen præſcribendum fuit, quaſi non perinde infame pag. 75.
opponi poſſit, Ethnicorum [244] Philoſophorum, quam 244
Sadducæorum. Non quis dicat, ſed quid dicatur à ſapientibus ſpectari debet. Non caret tamen ratione, quod Cenſores de Sadducæis affirmant. Si enim [247] cre- 247
didiſſent animas ſine corporibus vivere, facile negaſſent conſequentiam argumenti à Chriſto contra ſe allati: Deus ſeſe Abrahami, Iſaaci & Jacobi, qui pridem ſunt mortui, Deum appellat: igitur à mortuis reſurgent. Si enim non reſurgerent, perpetuo mortui manerent: at Deus non eſt mortuorum Deus, ſed viventium; (mortuos viventibus Chriſtus opponit) omnes enim, etiam mortui, Deo vivunt, quatenus nimirum eos vivos facere & poteſt & conſtituit. Hanc conſertam rationum Chriſti aciem, nullo negotio disjeciſſent, ſi dixiſſent, nihil iſtorum conſequi, ſiquidem animæ corporibus liberatæ vivant, & maximis Dei beneficiis perfruantur, & in æternum perfruituræ ſint. Hoc

ipſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

pag.76. *ipſum & Apoſtolo regerere poterant, qui reſurrectionem*
1. Cor. xv. 32. *negabant, dicenti;* ſi non datur reſurrectio mortuorum, edamus & bibamus, cras enim moriemur. *Etiamſi non detur mortuorum reſurrectio, reſpondiſſent tamen, ſe poſt mortem abſque corporibus vivere, & in perpetuis gaudiis ac voluptatibus eſſe*
240 *poſſe. Sed nos* [240] *animarum, quamdiu ſine corporibus ſunt, ſtatum, Deo relinquimus, certiſſima fide, quæ propria Chriſtianorum eſt, mortuorum reſurrectionem complexi.*

EXAMEN.

240 [240] IN margine infitiatur Eques, ſe *negare vitam anima-*
p.73.74. *rum poſt mortem corporis* cum *Sadducæis*. in ſermone
75.76. Apologiæ ait, *ſe Deo relinquere earum ſtatum.* [241] Diſpu-
241 tat, an ea fuerit Sadducæorum ſententia. quum Lucas Actor. 23: 8. id Sadducæis aſſerat. *Sadducæi,* inquiens, *dicunt, non eſſe reſurrectionem, neque angelum, neque ſpiritum.* Atqui *animam* hominis illam, qua intelligit & vult, ſolet Scriptura πνεῦμα *ſpiritum* appellare. Neque alius eſt *ſpiritus* creatus præter *angelos*, qui ſunt boni & mali. Atque id in dogmate Sadducæorum continetur. Illi negabant (ut Talmud narrat) mercedem poſt hanc vitam. & Joſephus ἀρχαιολ. lib.18. cap.2. σαδδουκαίοις δε τὰς ψυχὰς ὁ λόγος συναφανίζει τοῖς σώμασι. *Sadducæorum dogma animas*
242 *cum corporibus extinguit.* Eques queritur, [242] *infame Sadducæorum nomen* à nobis *præſcribi.* Id ea cauſa fit, ut quiſque ſciat, cum quibus conſortium habeant, qui talia ſtatuunt. S. Paulus ſe Phariſæum vociferatur in conſeſſu judicum, & Sadducæos declarat adverſarios. Dices, Apo-
ſtolum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſtolum tantùm pro reſurrectione mortuorum pugnare, & in ea cauſa ſe aſſociaviſſe Phariſæis. Atqui Paulus nuſpiam dogma hoc abnuit: & Lucas memorat, Phariſæos, ſecundùm Paulum pronunciantes, etiam *ſpiritûs* feciſſe mentionem, ad urendos Sadducæos. v.9. *Nihil invenimus malum contra hunc hominem. Si autem ſpiritus aut angelus ipſi loquutus eſt, ne Deo bellum faciamus.* Hoc eſt affirmantium, Deum per ſpiritus hominum mortuorum æquè atque per angelos poſſe loqui. Ibi nec Paulus nec Lucas teſtati ſunt, Phariſæos erraſſe.

Non eſt igitur, quod Eques nobis objiciat ſocietatem Judæorum, intellige Phariſæorum, quos nobiſcum ſentire ex Joſepho probat. Phariſaica ſecta fuit optima & accuratiſſima. Actor. 26: 5. Phariſæi & Scribæ tenuerunt cathedram Moſis. Matth. 23: 1. Fuerunt illi doctores populi uſque ad Chriſtum. Multum de catecheſi Veterum retinuerunt.

[244] Neque pudet hîc nos ſentire cum optimis Philoſo- 244
phorum. quos natura docuit, hominem non poſſe eſſe conditum niſi ad optimum finem, ſive ad demonſtrationem Dei in ipſo glorioſiſſimam. ergo ad quærendum & inveniendum Deum: proinde ad vitam immortalem.

Porrò Eques negat, [245] ſibi nolentibus eſſe, ut animæ 245
vivant, poſt mortem corporis. Quaſi id quæratur, & non, quid à Deo doctos aſſerere, credere, defendere nos oporteat, & in dubium minimè vocare.

[246] Etiam diſputat contra noſtram ſententiam. Primo, 246
Hominem propriè vivere & mori, non animam, non corpus. Imò Scriptura aſſerit, *corpus mortale, corpus mortuum, animam interfici non poſſe*; (quod Socinus praviſſimè mutat in *vitam reſtituendam impedire.* Vult, Chriſtum dixiſſe: *Corpus interficere poſſunt*; *quò minus vita reſtituatur, efficere non poſſunt:* Quum dixerit, *Corpus occidere poſſunt,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

animam non poſſunt. Vide epiſt. ad Volkel. v. pag. 490.) adeoque Hominem & mori, quia corpus moritur; & non mori, quia anima vivit. & quidem filiorum Dei anima poſt corporis mortem ſinceriſſimè eſt vita. Joh. 11: 25. 26. Rom. 8: 10.

247 Secundò, [247] obliquè, dum probabile facit, Sadducæos ita, ut nos dicimus, ſenſiſſe, arguit argumentum Chriſti & Pauli contra ipſos, reſurrectionem negantes, invaliditatis, ſi animæ poſt mortem corporis vivant. In quo & ipſe & Socinus magiſter ipſius fallitur. Utrumque enim probatur eodem argumento, & eos, quorum Deus eſt, Deo omninò vivere, h. e. ipſius potentia, & exhibitione ſuavitatis ſuæ vivere, non verò vitæ & ſenſûs expertes eſſe: deinde, qua parte ſunt mortui, olim eſſe victuros, ut & illa Deo vivant; quia illorum, qui animam & corpus habent, Deus eſt. Et Apoſtolus, docens abnegationem reſurrectionis eſſe incitamentum ad profanitatem, præſupponit, eorundem eſſe negare & animæ ſuperſtitationem, qui negant reſurrectionem corporis. non quòd non ſint, qui alterum velint retinere, etiamſi hoc rejiciant: ſed quòd eadem ratio & cauſa ſit, quare & animi vivant, & corpora reſurgant, atque ita unum non poſſit tolli, quin & alterum tollatur. Quod evidenter etiam intelligere eſt ex 2. Tim. 2: 19. ubi doctrinam *Reſurrectionis mortuorum* vocat *fundamentum Dei firmum.* idque duplici argumento, tanquam ſigillo divinæ fundationis illi doctrinæ impreſſo, comprobat: 1. quòd *Dominus ſuos novit.* atque adeò ſemper ipſorum Deus eſt, & peculium ſuum curat, & ex manu ſua non omittit. 2. quòd *Chriſti nominatio poſtulet abſtentionem ab injuſtitia.* Quia enim nemo impunè Chriſti nomen maculare, & gentibus profanandum propinare poteſt; neceſſe eſt, eſſe reſurrectionem; & multò magis animæ ſuperſtitationem, ut judicentur, qui Chriſti nomen

in va-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

in vanum aſſumſerunt. Nam ſi animæ cum corpore extinguuntur, & reſurrectio non eſt niſi eorum, qui crediderint, ut glorificentur: patet, judicium de illis non fieri.

Cæterum, quid Socinus ſentiat, aperit ipſius Epiſtola v. ad Volkelium. p.489. *Tantùm id mihi videtur ſtatui poſſe, poſt hanc vitam animam ſive animum hominis non ita per ſe ſubſiſtere, ut præmia ulla pænaſvè ſentiat, vel etiam iſta ſentiendi ſit capax. quæ mea firma opinio facile poteſt ex diſputatione illa* (cum Puccio) *colligi ... cùm in ipſo primo homine totius immortalitatis rationem uni gratiæ Dei tribuo, nec in ipſa creatione quicquam immortalis vitæ in homine agnoſco.* Igitur & Schlichtingius ad cap.11. epiſt. ad Hebr. ubi Apoſtolus dicit: *Nunc autem meliorem deſiderant. Quare & non illorum pudet Deum, ne Deus ipſorum vocetur. Præparaverat enim illis civitatem.* Ibi dicit Schlicht. ſanctos in *ſtatu* eſſe *vita ſenſuque carentium.* Smalcius ad 2. libr. Smigl. 148. etiam Chriſtum, quum crucifixus eſſet, vixiſſe negat, illum, qui non tantùm eſt via, ſed & vita, & quidem vita hominum fuit ab initio.

His conſideratis, prorſus non credo, ei volenti eſſe,
245 ut probentur animæ vivere poſt corporis depoſitionem. 245
Nam ſi animæ ſunt immortales; ſic factæ ſunt, & homo ſine ſapientia & ſanctitate, ad vitam immortalem eamque beatam ducente, fieri non potuit. Ita promiſſio legis fuerit, vitæ immortalis beatitudo. Ergo lex ad eam vitam. Ergo non Chriſtus primus hanc immortalitatem & beatitudinem promittit. Ergo propter hoc non venit, ut legem perfectiorem faceret, & conditionem vitæ æternæ proponeret: ſed propter aliud; nempe ut legi ſatisfaceret, noſque ſibi emeret in peculium. Verum eſt, quod Apoſtolus dicit, 2. Tim. 2:17. doctrinam illam Sadducæam inſtar gangrænæ ſerpere: & veritatem contrariam meritò

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

fundamentum Dei divinis ſignaculis munitum appellari, cuivis prudenti perſpicuum eſſe poteſt.

APOLOGIA.

248 Nos impiorum reſurrectionem non negare. Act. xxiv. 15. 2. Cor. v. 11. 12. Vide Confeſſ. vindic. cap. 20.

[248] NEgare nos *ajunt*, impiorum reſurrectionem. *Nos vero cum Apoſtolo*, ſpem habemus in Deo, reſurrectionem fore mortuorum, juſtorum & injuſtorum; *juſtorum ad vitæ æternæ gaudia; injuſtorum ad ignis æterni ſupplicia. Et* hunc terrorem Domini, (*qui haudquaquam vanus in ullis futurus eſt*) ſcientes, homines ſuademus, Deo autem manifeſti ſumus, ſperamus vero etiam conſcientiis veſtris fore manifeſtos.

EXAMEN.

248 pag. 76.

[248] NEgari à ſuis impiorum reſurrectionem, negat Eques. Citat in margine Confeſſ. Vindic. cap. 20. Ipſa confeſſio Belgica, quæ Apologiæ adjungi ſolet, in capita diſtincta non eſt. Quid libri ſit *Confeſſ. Vindic.* adhuc ignoro. Tantùm ſcio, alicubi illos ſocios locum Actorum 24: 15. ſic depravare, ut *injuſtos*, *qui* reſurrecturi ſint, interpretentur eos, qui non pleroque vitæ tempore juſtè vixerint. Ita in Compendio, quod edidit D. Cloppenburgius: cap. VIII. § 1. *Docent*, *fideles in illo noviſſimo die reſurrecturos eſſe, non autem impios, inde ab initio mundi mortuos.* Ibidem § 4. dicunt, *Peracto judicio, impios, qui tunc vivi erunt, in ignem æternum, una cum Diabolo, iri detruſum, Matth. 25. Ita videlicet, ut ſemel omnes iſto igne abſumantur. qui æternus propterea dicitur, quia nulla unquam libera-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

liberatio ex eo continget. & § 5. *Negant cruciatus impiorum & diabolorum duraturos eſſe in æternum: verùm omnes ſimul eſſe penitus abolendos.* Eques noſter σοφὸν φάρμακον invenit: *Reſurrecturos impios, ad ignem æternum* h. e. abolitionem. Socinus non tantum ſapuit; qui in epiſtola ad Volkel. VI. p. 492. fatetur, in diſputatione cum Puccio ita agi de *impiorum morte* (æterna nimirum, & ſic abſque reſurrectione) ut lectores *priùs ſentiant ſibi eam doctrinam perſuaſam eſſe, quàm ſuaderi animadvertant.* Quare ſubdola ſunt & verſutiæ plena, quæ tum Eques hîc, tum Confeſſio dicit. Nos tenemus fundamentum Dei, ejuſque ſigilla agnoſcimus, & terrorem æterni judicii cum Socini ſociis non minuimus, quo infideles conjicientur in tenebras exteriores, ubi erit planctus & frendor dentium, non autem ἀναισθησία & ἀνυπαρξία ſive ſtatus ſenſus & extantiæ expers.

APOLOGIA.

249 RECte igitur, *inquiunt*, dictum eſt, doctrinam illorum prope Turcicam eſſe. *At ex iis, quæ adhuc pro defenſione noſtra attulimus, patere arbitramur, valde perperam id dictum eſſe:* quod illi ipſi, *inquiunt*, negare non poſſunt, utpote qui aſſerunt doctrinam de Chriſti perſona, impedimentum eſſe converſionis Judæorum & Turcarum. *Hoc perinde eſt, ac ſi dicerent, doctrinam de*
250 *idolis abolendis, eſſe Turcicam & Judaicam, eo quod idolorum cultus, converſioni Turcarum & Judæorum plurimum obſtet: ſimiliter doctrinam de uno Deo, Tur-*

pag. 77. 249 Valde perperam dici, doctrinam noſtram eſſe prope Turcicam.

250

cicam & Judaicam eſſe, quod doctrina de Tribus in Deitate perſonis, quarum quælibet ſit Summus Deus, Turcas & Judæos à Chriſtiana Religione averſos reddat. Non omne quod Turcæ, vel Judæi agnoſcunt, protinus Turcicum eſt vel Judaicum. Nam ſi quid veri agnoſcant; verum omnibus, & maxime Chriſtianis, commune eſt. Non item omne, quod Turcæ vel
pag. 78. *Judæi improbant, protinus Chriſtianum eſt. Nam ſi jure & merito improbant, multo magis id improbandum eſt à Chriſtianis. Nulla alia re magis diſcriminantur Chriſtiani à Judæis & Turcis, quam quod illi unum Deum agnoſcant, ſed unum Dominum, qui Dei gratia in omnia dominatum obtineat, ab ipſo factum, propatereaque divino honore colendum, non agnoſcant: Chriſtiani vero unum agnoſcunt Deum, & unum Dominum ab ipſo factum, Jeſum Chriſtum. Ex hac regula diſcrimen inter Iudæos, Turcas, Ethnicos, & inter Chriſtianos petendum eſt; & hinc æſtimandum, utri noſtrum, noſne an Cenſores, propius ad Turcarum & Iudæorum Religionem accedant.*

EXAMEN.

249 pag. 77. 249 DE ſimilitudine Turciſmi excuſat Eques. ſed in vanum. Non, quicquid Turcæ dicunt aut Judæi, falſum eſt: nec quod Sociniani quidem. Non hoc vos præjudicio gravamus. Hoc eſt, quod dicimus, *Doctrinam prope Turcicam eſſe*, h. e. in pleriſque partibus & fundamento cum ea convenire. Nam Jeſum & Chriſtum nominant, & Euan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

& Euangelium bonum eſſe aſſerunt, & Deum ex placito mundum ad tempus gubernaviſſe per ipſius doctrinam. Requirunt autem fidem & obedientiam ad vitam. Partem verò fidei faciunt, non credere Filium eſſe ſummum illum Deum: & Deum ita proprium Filium habere non poſſe. Impoſſibile eſt, ut honorem inferiorem verè divino illi negent, cui credendum, & obediendum, & quem à Deo gloria affectum credi volunt.

250 Judæis & Turcis ſunt etiam ſcandalo idola, fateor. 250
Sed hoc vos non ſanatis; quum ſtatuitis, quæ Deus ſibi conjungit, illis adorationis conſortium impertiri. pag. 68. Sed primarium ſcandalum ipſis eſt Chriſtus ipſe, ut ab Eccleſia Chriſtiana hactenus creditus eſt, & ipſius juſtitia. In qua re vos illis ſociamini. Neque opus eſt hîc plura addi, quum & ipſius doctrinæ oſtenſione, & cum doctrina Judæorum collatione, & demonſtratione, ob quid Chriſtum damnaverint Judæi, & quid Chriſtus confeſſus ſit ſub Pilato, demonſtratus ſit ſyncretiſmus cum Judæis.

APOLOGIA.

Illam ex multis erroribus non eſſe compoſitam.

DOctrina, *inquiunt*, ex multis erroribus ſimul junctis compoſita. *Hoc verum eſſe non poteſt; cum* 251 *ne unus quidem fidei articulus apud nos ſit,* 251
qui ipſis expreſſis Scripturæ verbis non ſit proditus: ut vel ex Confeſſione noſtra, Symboli Apoſtolici explicatione expreſſa, conſtat. Dicere igitur debebant, doctrinam eſſe, quæ nil niſi id quod expreſſis Scripturæ verbis demonſtrari queat, pro fidei articulo recipiat: proinde omnes errores fidei Apoſtolicæ appoſitos repudiet. pag. 79.

EXA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

EXAMEN.

251 25,1 QUeſti eramus, Socinianiſmũ eſſe farraginem & cen-
p. 78. 79. tonem multorum errorum. Id ex dictis probatiſque perſpicere eſt. Apologia veterem plagam novo ulcere aut vulnere ſolidare ſatagit. nempe, quod nihil apud ipſos ſit pro articulo fidei, quod non expreſſis verbis Scripturæ demonſtretur. unde ſequitur, ut plures falſitates, contrarias Scripturæ, non putent in fidem impingere, aut ſcandalo eſſe; ſed omnes, qui expreſſum verbum loquuntur, & aliud non ponunt principium fidei (quod nec faciendum eſt) pro fratribus ſuſcipiant, quantumvis aberrent à ſenſu Scripturarum, atque eas diſtorqueant. quaſi non Apoſtolus dixiſſet, *Adhortor, fratres, ut ſpectetis eos, qui diſſenſiones, factiones & ſcandala præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt, & recedite ab illis*. Rom. 16: 18. quaſi non alius dixiſſet, *Si quis hanc doctrinam non affert, ei ne Ave quidem dicite*. ſed vel hic dixiſſet, *Si quis modò ſonum verborum ad vos attulerit, ei Ave dicite*: aut ille, *Si quis χρηστολογίαις & εὐλογίαις noverit ſeducere corda ſimplicium, eum amplectimini*. Aut S. Petrus: Si quis callidiſſimè torſerit ſcripturas, is præcipuus inter vos eſto.

Quis vobis, Eques, qui ſolis Scripturarum armis & argumentis invincibilibus pugnatis, dixit, Ea tantùm eſſe credenda, quæ verbis expreſſis traduntur? In aliis errare, ſeducere, & παραχαράττειν τὰς γραφὰς non eſſe contra fidem. Verbum, juxta quod articulus fidei à non-articulo fidei diſcernendus eſt, non erit articulus fidei? Ergo, ſi verum eſt, ſola expreſsè dicta facere articulum fidei, id expreſsè dictum eſſe oportet. Ubi igitur, te quæſo, illud legiſti? Reſurrectio eſt articulus fidei, &, quod tu neſcis, erat articulus fidei patrum. Eum Chriſtus demonſtratione divinæ ſapientiæ, non verborum tinnitu, confirmat &

ſtatuit, Matth. 22. Non idem & nobis faciendum eſt? Sed de hoc non eſt neceſſe plura addere. Diſputamus ea de re copioſiùs in libro de Potentia Scripturæ; quem Pontificiis nuper oppoſuimus.

APOLOGIA.

Nec exſtirpationem eſſe fidei Chriſtianorum.

EXtirpatio, *inquiunt*, fidei Chriſtianorum. *Si omne id quod Cenſores noſtri fidem Chriſtianam putant, fides Chriſtiana eſt,* [252] *non male profecto conjectant: ſed ſi opinione ſua falluntur; id quod de nobis immerito dicant, in ſe ipſis invenient.* 252

EXAMEN.

[252] INgenuè fatetur Eques, ſi nos veram doctrinam didicerimus ex verbo Dei (quam nos didiciſſe ſcimus & profitemur) *non malè nos conjectare,* quòd ipſorum doctrina ſit *exſtirpatio fidei Chriſtianorum.* Hac igitur in parte non eſt, quod luctemur cum ipſo. Quod tamen dicit, *Si opinione noſtra fallamur, id, quod de ipſis dicimus, in nobis inventuros,* nempe nos extirpare Chriſtianiſmum; id neque ei congruit, quòd ſolent fraternitatem Euangelicarum Eccleſiarum ambire, (de qua re loquitur Eques, pag. 92. 93) quodque modò dixit, nihil niſi expreſſa verba Scripturæ pro fidei articulo habendum eſſe. Quid enim? An nos ulla verba expreſſa Scripturæ negamus? At vobis contradicimus, & vobiſcum miſceri tutum nobis non putamus. Quid tum? Numquid in eo peccamus contra expreſſum verbum Dei? 252 pag. 79.

Vide, quæſo, quàm ſtulta ſit illa ratio conciliandæ concordiæ per ſola expreſſa verba Scripturæ. Nam juxta hanc regulam concordes erunt, & fratres habebuntur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

etiam ii, qui ſe mutuò pro fratribus habere metuent. Nos enim dicimus, Vitandos eſſe, qui doctrinam eandem non afferunt; vos dicitis, non eſſe vitandos, qui eadem expreſſa verba afferunt. Utrique eadem verba citamus, quibus injungi putamus conſcientiis noſtris, nos receſſionem, vos commixtionem. Verba expreſſa, juxta vos, conjungent nos, quos ſenſus dividet.

Deinde, quæ eſt illa tanta audacia veſtra, ut noſtram doctrinam non vereamini dicere exſtirpationem doctrinæ Chriſtianorum? Numquid nos de Chriſto, de præceptis ejus, de fide, de neceſſitate charitatis, de certiſſimo fructu pietatis, de ſpe, de Chriſti poteſtate minus dicimus ullo veſtrûm? Quum igitur illa, quæ vos dicitis, meliora & ſinceriora ſint apud nos, quàm apud vos; quî dicis, nos extirpare Chriſtianiſmum? Hoc quidem eſt à bile tua, non à ratione.

APOLOGIA.

Falſo nos accuſari quod Magiſtratum non poſſimus diligere.

Aggerunt ſubinde & coacervant nova crimina; Magiſtratum, *inquiunt*, non poſſunt diligere; quandoquidem Chriſtianos non putant eos, qui gladio ſecundum Dei verbum utuntur. *Nos vero diligimus ex animo Magiſtratum, & pro eo aſſidue vota fundimus. Scimus enim quantum humani generis interſit, illum eſſe incolumem. Scimus hanc ordinationem à Deo inſtitutam eſſe: ſcimus eandem ſine*
pag. 80. *gladio non poſſe conſiſtere: tantumque abeſt, ut eos, qui in Magiſtratu ſunt, Chriſtianos non putemus,*
253 *ut* [253] *nihil magis in votis habeamus, quam nullos alios Magiſtratus eſſe, quam veros Chriſtianos. Sic enim*

fieret,

fieret, ut 254 *& gladio uterentur ſecundum Dei verbum, non illud, quod per Moſen ſoli Iſraëlitæ, cum ſerviliter haberentur, audiverunt; ſed quod per Chriſtum, Dei Filium, omnibus gentibus, ad filiorum Dei libertatem vocatis, publicatum eſt.* 254

EXAMEN.

253 AMor veſter erga Magiſtratum, Eques, tua confeſſione hic eſt, ut velitis nullos eſſe magiſtratus niſi Chriſtianos, hoc eſt Socinianos; quique gladio utantur 253 P. 79. 80.
254 non ſecundùm legem Moſis, ſed ſecundùm legem à Chriſto publicatam. id eſt, qui neminem gladio percutiant, ut occidant. neque bella gerant cum quoquam. Nam hoc Chriſtiano apud vos non licet. Venitis ergo ad nos, non tantùm, ut doctores Eccleſiarum ſoli ſitis, ſed etiam magiſtratus. Ad hoc votum ſtudiumque vos conſcientia obligat, ut pag. 99. oſtendit: &, ut inſigni beneficio Rempublicam juvetis, quum magiſtratus facti eritis, arma, gladios, naves bellicas, munitiones multiplicabitis, vigilias, ſtationes agetis, furcas erigetis, judicia conſtituetis, tum deinde publico edicto ſancietis, vos illa omnia facere animo Chriſtiano, nempe in ſpeciem mendacem, ad terrores, ut, ſi quis vos fortaſſe neſciat Chriſtianos eſſe, aggredi non audeat, de cætero nec fur cum telo veniens à domibus arceatur, nec latro de viis, nec hoſtis à portis, ſi vis facienda ſit: idque ipſum ita ſe facturos, jurejurando affirment magiſtratus, cives, duces, milites, vigiles. Ita tu te *Equitem* h. e. militem *Polonum*, & ad hoc natum auctoratumque jactas, ut juſto duello cives tuos patriamque defendas; nempe ut inſignibus obſtrictus beneficiis, quæ atavi tui ad te cum obligatione devolverunt, cum 254

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

gladio armatus in hoſtem exieris, ei non reſiſtas. quale conſilium Socinus tuus affini ſuo Equiti dedit.

Numquid Moſes ſolis Iſraëlitis dixit, an Deus omnibus filiis Noachi, *Qui ſanguinem hominis fuderit, ejus ſanguis per hominem effundatur?* Imperativi enim vim futurum ibi habet. Nam quod Deus ſe facturum dixit, alia parte illius ſermonis continetur. Et ni ita eſt, qua fide Abrahamus exercitus alienigenarum, qui Sodomitas & una Lotum fratrem abduxerant, cecîdit? Geneſ.14:15. Porrò quibus verbis Chriſtus jus illud gentium reſcidit? Numquid illis; *Qui iratus fuerit temere fratri ſuo, obnoxius eſt judicio?* An illis: *Qui gladium ſumit, gladio cadet?* An illo: *Impoſterum, qui gladium non habet, vendat tunicam, & emat gladium?* An iſto: *Poteſtates ſunt vindices ad iram? fruſtra gladium non gerit? Date locum iræ?*

Nos, quemadmodum non niſi maximo metu, circumſpectione, condolentia, miſericordia, ſi neceſſitas fuerit, ullum ulla in re gravandum, vel ignominia indelebili afficiendum, vel occidendum, & bella non-niſi juſta & neceſſaria ſanctè gerenda eſſe putamus, & vulgarem procacitatem ad fundendum ſanguinem, quæ ferè ſola virtus reputatur,(cujus primarius *exſufflator* eſt Antichriſtus, *belli* & perſecutionis *doctor*, Eſ. 2:4. orbis incendiarius) ita Magiſtratui incumbere credimus eam legem charitatis, ut nulli, quantumvis nobili, latroni ac furi civium ſuorum bona, pacem, corpora, vitam violare & lacerare per ipſos liceat.

APO-

APOLOGIA.

Non eſſe nos audaces Scripturæ quaſi naſum cereum affingere.

AUdaces ſunt, *inquiunt*, Scripturæ quaſi naſum cereum affingere, eamque [255] enervare. *Ecquis tandem erit criminationum modus? Vtri vero id facimus, noſne, an Cenſores noſtri? Nos* [256] *obſcuriora dicta Scripturæ, per clariſſima interpretamur: Cenſores noſtri, clariſſimorum per obſcuriora vim omnem eludunt. Quid clarius in Scriptura Sacra, quam Chriſtum hominem fuiſſe* [257] *ex Spiritu S. conceptum, & ſic Patrem habuiſſe Deum, Matrem, à viro intactam Virginem: fuiſſe à Deo unctum in Prophetam, in Sacerdotem, in Regem, & Iudicem cæleſtem,* [258] *in Deum denique (quo* [259] *ſenſu Reges & Iudices Scriptura Deos vocat) ſecundum illud Pſalmi de Chriſto*, Vnxit te, O Deus, Deus tuus? *quid clarius, quam Chriſtum dici* [260] *Dei Altiſſimi Filium, non vero Deum illum Altiſſimum ipſum? quam Dei Filium* [261] *vere & proprie mortuum eſſe? quam à Deo ex mortuis reſuſcitatum eſſe? quam* [262] *Vnum tantum Deum eſſe? & tamen ut hæc clariſſima dicta, obſcurioribus quibuſdam abuſi, cum ſua concilient ſententia, quid non ſunt commenti? Vnum ſole clarius Chriſti oraculum proferam, ut ex hoc judicium feratur de cæteris. Chriſtus dicit,* [263] de die autem illa nemo ſcit, neque Angeli, neque Filius, ſed tantum ſolus Pater. *Hoc*

255
256
257
pag. 81.
258
259
260
261
262
263 Matt. xxiv. 36. Marc. xiij. 32.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Chriſti dictum, nonne æquipollentem prorſus vim habet, ac ſi totidem verbis Filium, Vnum illum Deum eſſe negaſſet? Et tamen flectunt reflectuntque hanc clariſſimam Scripturam, ut ſenſus plane contradictorius, ſimul verus eſſe poſſit, nempe Filium quoque, ipſum illum Altiſſimum Deum eſſe, & diem Judicii ſciviſſe, non minus quam Patrem, & neutiquam ſolum tantummodo Patrem.

EXAMEN.

255 pag. 80. 81.82. [255] ENervatores Scripturarum Socinianos dicimus non injuria. Id confirmat Apologia, perpetua interpretatio fatetur, qua nihil relinquunt neque in myſterio pietatis neque in verbis Scripturæ ſolidi. Principium Euangelii Johannis legatur, & cum ipſorum inani expoſitione conferatur, res erit in propatulo. ad cujùs pericopæ detorſionem non accinxit ſe Enjedinus, niſi priùs *obſcuritatem conciſam, abruptam, minimè ſibi cohærentem, & ex allegoriis conſtantem orationem* Johanni affingeret. Ita
256 [256] Eques præjudicat, ea, quæ ab ipſis proferuntur, etiam non ſcripta, clariſſima eſſe; quæ à nobis, obſcura. Atqui Scriptura, ſi partes partibus conjungantur, & analogia perpetua ſervetur, non eſt obſcura, niſi illis, quibus eſt difficile eam evertere.

Quid clariùs dicitur & crebriùs, quàm Chriſtum eſſe ex cœlis, & non ex terra, priùs deſcendiſſe, quàm aſcendit, & ideò, quia aſcendit, neceſſariò ſequi, quòd priùs deſcenderit? Atqui id Socinianis eſt obſcurum. Contra, Chriſtum priùs aſcendiſſe, quàm deſcenderit; quanquam nullibi ſcriptum ſit, eſt clariſſimum. Sexcenta iſtiuſmodi ſunt. Delio natatore, aut Oedipo plerumque opus eſt, ut, quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ut, quid poſſint dicere ad manifeſta dicta, ſciamus: vel ipſorum dicta pernoſcamus.

[257] Cauſam, quare D. Jeſus ſit Filius Dei, clare dici aſſeris, conceptionem & nativitatem ex virgine. Atqui id nuſpiam dicitur. Et Smalcius affirmat, quo Deus inde à conceptione Pater Chriſti verè dici poſſet, ſubſtantia ſeminalis in uterum virginis à Deo (paterno veluti officio) immiſſa, vel in eo creata ut fuerit, neceſſitatem magnam fuiſſe; &, quod Chriſtus non ex virili ſemine conceptus ſit, dicere, communem errorem cenſendum eſſe. *adverſus nova Monſtra* pag. 150. & 158. Ex loco autem, quem innuis, qui eſt Luc. 1:35. clarè intelligitur, non, modum naſcendi ex virgine eſſe cauſam, cur filius ipſius ſit & nominetur Filius Dei, ſed ſuperventionem Spiritus ſancti. quæ eſt inhabitatio Sermonis, perſonæ divinæ & ſanctæ, *ſpiritûs vivificantis*, in ipſa per aſſumtionem ejus, quod ex Davide erat, cum Spiritu ſapientiæ & prudentiæ, conſilii & fortitudinis, in carne illa manifeſtando, & plenitudine, ex qua dona in omnem carnem effundat. Ita per inhabitationem deitatis, & ejus demonſtrationem, ac quaſi diffuſionem, & in nos effuſionem, unctum eſſe Filium Davidis, planum eſt. Eo enim ipſo quod eſt *Filius Dei ſecundùm ſpiritum ſanctitatis*, noſcitur, juxta promiſſionem, is eſſe, qui nobis datus eſt in Sacerdotem, Regem, & Prophetam. Pro his vos dicitis, quod nullibi legitis, *Deus per ſpiritum ſuum ſanctum genuit Filium*. Schlicht. de SS. Trin. adverſus Meiſner. præf. pag. 8. Filium [258] *unctum eſſe in Deum*, & quidem eo ſenſu, quo homines quidam appellati ſunt Dii, (quales, quum θεοὶ λεγόμενοι nominantur, intelliguntur non id eſſe, quod vocantur; ſed impropriè ita appellari) nuſpiam dicitur.

Enervationis inſtar eſt, nomen [259] *Dei* de Sermone dictum,

ctum, exinanire per metaphoram, quod facit Socinus,
vel, mutato nomine Dei in appellativum & commune,
ad inferiorem gradum detrudere. quod facit Smalcius.
260 [260] Filius Dei Altiſſimi *verus* & *in potentia* non poteſt
eſſe niſi Deus Altiſſimus, h. e. habere eſſentiam Patris.
261 [261] Filium Dei verè & propriè mortuum fuiſſe credimus,
quia & flagellatum eſſe, & vidiſſe, audiviſſe, ambulaſſe,
ediſſe, dormiviſſe; quæ omnia de perſona dicuntur, ratio-
ne eorum, quibus illa competunt. Nihil hîc eſt commen-
ti. Sed quemadmodum verè manducavit, mortuus eſt,
ad inferos deſcendit, ita verè idem erat in cœlis, quum
loqueretur in terris; & fuerat in mundo, antequam in
262 mundum veniret. [262] Unum Deum dicimus, ut ipſe Deus,
Deut. 6: 4. Nempe *Iehovah*, qui fecit nos, qui Filium dat,
& Filius, qui fit *nobis in Deum* redimendo, & *Iehovah*, qui
obſignat nos, ut fiat nobis conſummatè, quod eſt, & ſic
plenè ipſius virtutes cognoſcamus, unum, &, quia una
deitas eſt, unus Deus eſt.
263 [263] Marci. 13: 32. Filius non negat, ſe eſſe unum illum
Deum, ſed negat cuiquam revelatum eſſe diem judicii.
Igitur de ſe negat ſcientiam revelationis, quæ compete-
bat in humanitatem. Ita Marc. 5: 30. quum ſciens volenſ-
que ſanaſſet hæmorrhouſan ſecundùm ſpiritum ſanctita-
tis ſcil. (nam virtus ex ipſo exierat) ſenſit (carne ſcil. ſive
humanitate) virtutem à ſe exiviſſe, &, quam ſanaſſet, ut
ignorans adhuc, quæſivit. Ut neſcientia humanitatem,
ita potentia, & opus, & diſpenſatio revelationis operis dei-
tatem indicat. Nulla eſt contradictio, *Solus Pater ſcit*, &
Filius ſcit. quia Filius ſcit ſcientiâ Patris. Alioqui dice-
muſne falſum eſſe, quòd Pater monſtrat Filio, quæcunque
facit? Solus Pater ſcit, quia non extat niſi ſcientia prima-
ria & originaria determinantis diem illum. Ex eo non
ſequitur, Patrem eſſe extra Filium, extra Filium ſcire, ex-
tra Fi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

tra Filium propoſitum feciſſe. Sufficiant vel hæc exempla, quàm audacter, & protervè, ac ſine pudore Scripturam enervent, eamque in ſonos turgidos mente caſſos convertant. Et quid aliud facerent, qui dicunt, verba prophetarum ex verbis Apoſtolorum (quaſi ea diſcrepare poſſint) eſſe corrigenda; parum curandum eſſe, quid dicat de cultu Dei propheta Veteris fœderis: Verba Moſis ex Novo Teſtamento limitanda eſſe: nihil mirum eſſe, duros loquendi modos in ſcriptura reperiri, quæ illis delectari quodammodo & affectare eos prorſus videatur; nimirum ut Sociniani per ſobrios ſuos ſenſus eam ecſtaticè loquentem emolliant. qualia legere eſt apud Smalcium *adverſus nova Monſtra* pag. 25. 79. 84. 269.

APOLOGIA.

Nos Scripturam rationis noſtræ præjudicio non ſubjicere. 264

IMo, *inquiunt*, Scripturam præjudicio rationis ſuæ ſubjicere. *Si commune* [264] *illud omnis intellectus principium*, nihil ſimul eſſe & non eſſe, *præjudicium rationis noſtræ appellant, falluntur; cum hoc ſit omnis rationis, non noſtræ tantum, præjudicium; cui nequaquam eſt opus Scripturam ſubjicere; quia, cum Scriptura ipſa ſit veritas, per eam ubique hoc principium diffuſum eſt. Si aliquid aliud per iſtud præjudicium rationis noſtræ intelligunt, nos id verum eſſe quod objiciunt, non agnoſcimus. Neque enim ullas ad Scripturam præconceptas opiniones afferimus, & ad has Scripturam cogimus, quod faciunt ipſi; ſed ex Scriptura, quæ credamus & faciamus, accipimus. Nam ſi objiciunt, nos in Scriptura intelligenda ratione &* pag. 83.

judicio uti, eadem opera quod homines ſimus, non pecudes, nobis objiciant, ſimulque doceant, quo pacto quidquam ſine ratione & judicio, poſſit intelligi & ſtatui; cum ne ipſi quidem ſua dogmata, niſi ratione & judicio aliquo adhibito agnoſcant. Si qua igitur in re opera danda eſt, ne ratione & judicio labamur; profecto in iis, quæ ad ſalutem noſtram pertinent, id omnino cuique curandum eſt.

EXAMEN.

264 p. 82. 83. [264] CLaritas revelationis, ſapientia, conformitas, decentia myſterii revelati ſubjiciunt animum in obedientiam, ratiocinationes excludunt, bonam conſcientiam efficiunt: ſed dicere, *Hoc non intelligimus*, Ergo non eſt verum, id ſane eſt præjudicio ſuæ rationis ſive potiùs ratiocinationis Scripturam ſubjicere. Exemplum vide pag. 10. & per totum libellum. Vos nempe ſcitis, quis Deus ſit, optimeque intelligitis; ſaltem ſcitis, vos Deum intelligere poſſe, & eum cum aliqua re vobis cognita & χαράγματι ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου aſſimilari, ideòque ſcitis, quæ vos non intelligitis, nec vera eſſe, nec vera eſſe poſſe. quum tamen hoc ipſum, quod revelatum eſt, quatenus revelatum eſt, intelligi poſſit, & in eo divina myſterii ſapientia manifeſtetur.

APOLOGIA.

265 De aſtutia quam nobis objiciunt. [265] AStuti ſunt ad ſimplices conſtringendos. *Fortaſſis, quod ſimplices, apertas contradictiones conciliare, & clariſſimis Scripturis tenebras offundere, non æque norint, ut iſti docti, &* [266] *mille di-*
266

ſtinctio-

ſtinctionibus Scholaſticis, [267] *eſſentialitatum, perſonalitatum, ſuppoſitalitatum, humanitatum, modalitatum, & ſimilium inſtructi.* 267

EXAMEN.

[265] SI nihil aliud unquam à Sociniano homine ſcriptum eſſet præter hunc libellum, aſtus, fraudis & doli teneremini. Quid enim ubique niſi captiones, ſophiſmata, cavillationes, meræque præſtigiæ ſunt, quæ loqueris? 265 pag. 83.

[266] Vim vocabulorum, quibus utitur Scriptura, proprietatemque & emphaſin, quam quoque loco habent, veſtigare, non eſt res ridenda, ſed valde neceſſaria. Idque veſtrum ſtudium ſatis arguit. Toti enim in eo eſtis, ut, ſi quid alicubi minus genuino pondere ſignificetur, id in præjudicium ingenuæ explicationis ſententiæ afferatis. 266

[267] Vocabulis illis, quæ affers, Scholaſticis veritatis traditio non indiget; quæ multò feliciùs ſimplicitate phraſeos Spiritus ſancti exponitur. Sed veſtra importunitas efficit, ut, quum vobiſcum conſerendæ ſunt manus, & quando vos contradictiones crepatis in iis, quæ non vidiſtis, eaſque divinis teſtificationibus opponitis, barbaris illis vocabulis, quæ natura nota ſunt, cogamur indigitare. quæ tamen ſenſu non ſunt barbaræ, imò in ipſis Scripturis continentùr. Qui enim *eſſentiale* dicit, id dicit, quod Scriptura φύσιν, *naturam*, & ſic φυσικὸν *naturale*, vel τὸ εἶναι θεὸν aut ἄνθρωπον, vel *nomen*, vel μορφὴν *formam*, תמונת אלהים εἶδος θεοῦ & ſimiliter vocat. *Perſonalitas* eſt τὸ τί ἦν εἶναι προσώπῳ. ut jam ab Ariſtotele mutuer id, quo is maximè ſe probat docendi peritum. Quemadmodum ſi quis interroget, videns neſcio quid, quid rei id ſit? quum reſponſum tulerit, Equum eſſe: ſi porrò roget, Quid ſit eſſe equum? ei λόγος τῆς οὐσίας & definitio aut deſcriptio equi, ſive quid 267

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſit equus, reddenda erit. Idipſum ſi Scholaſticus una voce *Equinitatum* vel *Equitatem*, diceret, certè nec inutiliter id faceret, nec abluderet ab analogia. Si enim *bonitas* dicitur ratio boni, qua quid bonum, & *malitas* ratio mali, qua quid malum eſt, ſimiliter & alia dici, ſaltem cum venia, poſſunt. Ita *humanitatem* dici, quod Græci ἀνθρωπότητα appellant, minimè ridendum eſt: imprimis, quum Apoſtolum videamus ſimili exemplo θεότητα & θειότητα dixiſſe, & inter id, ſecundùm quod ex Davide ortus eſt Chriſtus, nempe *carnem* (qua totum hoc, quod ad hominis naturam, & formam, & proprietatem pertinet, comprehenditur) & id, ſecundùm quod non eſt filius Davidis, ſed Dei, nempe *Spiritum ſanctitatis* (cui reſpondet θεότης *deitas* Col.2:9.) accuratè diſtinxerit. Rom. 1:3.4. Quapropter talia in vulgo, apud ſimplices, imperitos, & diſcendi non cupidos, in foro, etiam in Conſeſſu Procerum, qui, quanquam horum plerique non rudes, non ſolent tamen his vacare, & res ipſas integriùs ſinceriùſque in ſe ipſis, quàm in illa balbutie ſermonis, videre aſſueverunt, ſub obtentu *Apologiæ pro veritate accuſata* irridere, & elementa eruditæ inſtitutionis exſibilare, non eſt hominis prudentis aut pudentis, ſed aſtuti, præſtigiatoris, cavillatoris.

APOLOGIA.

Hic tandem finem cenſurarum, ſeu verius criminationum ſuarum faciunt; quæ ſi veræ ſunt, verum
268 *rum eſt quod inferunt,* [268] ſectam iſtam tanto pe-
pag. 84. riculoſiorem eſſe: *ſed quia ſive cenſuras, ſive criminationes iſtas, longe à vero alienas eſſe oſtendimus: ſequitur iſtos tanto longius à veræ Religionis cognitione abeſſe, quanto deterius de ea judicant.*

EXA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

EXAMEN.

268 COnclusionem noſtram, *ſectam hanc eò periculoſiorem eſſe*, fatetur Eques, dummodò vera ſint, quæ 268
de ea diximus. Vera autem eſſe, etiam nobis tacentibus, ipſa Apologia teſtatur cuivis, qui novit, cui credat.

APOLOGIA.

DIgrediuntur deinde [269] *ad judicia Dei, eorumque* 269 De judiciis
exempla; eo rem deducere conantes, quaſi ſecta Dei metuendis
iſta, adeo ſecundum ipſos deteſtabilis, in [271] *pœnam* quæ commemorant.
deſerti Fœderis Divini, impœnitentiæ & ingratitudinis erga Deum, provintiis & regionibus iſtis ſit im- 271
miſſa. Sed primum, quid Dei judicia commemorant, quid [270] *Vobis deſertum Dei fœdus, aut ab eo ſepara-* 270
tionem, quid pœnitere neſcium, & ingratum erga Deum animum objiciunt? Aliter hæc, ſi doctoribus iſtis fides habenda eſt, [272] *evenire non potuerunt. Om-* 272
nia iſta ab æterno, non tantum à Deo præviſa, ſed etiam immutabili ejus Decreto fixa ſunt. Deinde, ſi ſectæ iſtius, quam dicunt, dogmata, pœna ſunt ſeparationis à fœdere Dei, ſequitur provintias Veſtras, etiam citra & ante iſta dogmata, [273] *à Dei fœdere ſeſe* pag. 85.
ſeparaſſe: fortaſſis, quia Vos multo moderatiores & 273
æquiores præbetis erga diverſum ſentientes, quam iſti vellent: ſed hanc ipſam moderationem, æquitatem, charitatem, Chriſti fœdus omnibus vel maxime inſtil-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

274 *lat. Tertio nullum iſtorum quæ afferunt* [274] *exemplo-*
rum; docet dogmata noſtra pœnam fuiſſe ſeparationis
275 *à Dei fœdere, & peccatorum.* [275] *Iſraëlitæ puniti ſunt*
276 *per Aſſyrios, &* [276] *Babylonios, & Romanos, non*
opinionibus, ſed cædibus & captivitate. Eccleſiæ &
277 *regna in* [277] *Oriente ſimiliter gladiis & vaſtationibus*
interierunt. Extirpatio populorum & Regum Ariano-
rum, armis itidem eſt facta, non dogmatis, iiſque
noſtris. Propter dogmata tamen inquient, eadem. At
oſtendere nunc debent, dogmata noſtra pœnam fuiſſe,
non cauſam pœnæ. Sed perierint propter dogmata ſua
Ariani, quid illorum exemplum ad nos pertinet? Nulli
pag. 86. *infeſtiores nobis & ſententiæ noſtræ de Chriſto ho-*
ſtes fuerunt, nulli magis ſententiæ iſtius Profeſſores per-
ſecuti ſunt, quam Ariani; ut merito quæ in alios ma-
chinati ſunt, in illos ipſos reciderint. Traditio Chri-
277 *ſtianitatis in manus* [277] *Sarracenorum & Turcarum,*
ſervitute corporum continetur, non dogmatum noſtro-
rum ſuſceptione. Ejuſdem in manus Papæ traditio,
278 *quid cum dogmatis noſtris habet commune?* [278] *Papa*
enim non noſtris dogmatibus premit populos, quos ſuæ
auctoravit ſervituti; ſed noſtris plane contrariis. Ideo
nos miniſtri Papæ, vel maxime oderunt & perſequun-
tur, cum poſſunt. Porro ſuæ theſeos obliti, cauſam
Judiciorum Dei in Oriente, per Sarracenos & Turcas,
in Occidente, per Papam, rejiciunt in noſtra dogmata.
Atqui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Atqui univerſus Oriens, & Occidens, [279] jam in fidem 279
iſtam de Filio Dei, quam volunt, conceſſerat, noſtram
fidem perſecutus fuerat, antequam Sarraceni & Turcæ
& Papa dominatum invaſiſſet, eandemque fidem ſub pag. 87.
Turcis & ſub Papa, ad hunc uſque diem retinet. Nam
quod addunt, punitam fuiſſe fiduciam in [280] propriis 280
operibus, & in viribus propriæ voluntatis collocatam,
id ad nos non pertinet; qui in Dei miſericordia & gra-
tia confidimus, delictorum noſtrorum nobis conſcii,
non in propriis operibus; ſicut nec in viribus noſtræ
voluntatis, quam niſi [281] cæleſtis virtus excitaret, fo- 281
veret, adjuvaret, ne velle quidem poſſemus, nedum
perficere. Sed ſi pæna digni ſunt, qui fiducia ſuorum
operum, & propriæ voluntatis peccant; quid de iſtis
cenſendum eſt, qui [282] nihil ipſi de bonis operibus, & 282
voluntatis ſuæ ad bonum flexione ſolliciti, & exinde
bonorum operum neceſſario ſteriles, nihilominus præfi-
denter ſibi cæleſtis regni poſſeſſionem deſpondent, &
alios, ut idem faciant, inſtituunt? Qui omnia quæ
peccant homines, [283] fatali neceſſitate fieri exiſtimant 283
& docent? Denique horribilium Dei Judiciorum,
ſuper Chriſtianas, tam Occidentis quam Orientis Ec- pag. 88.
cleſias, nulla alia fuit cauſa; quam quod à [284] ſimpli- 284
citate fidei Apoſtolicæ deſciverint, & Jeſum Chriſtum
[285] alem Dei Filium, qualem vox Apoſtolica docuit 285
& prædicavit, dedignati, [286] nova ſibi ſymbola condi- 286
derint,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

derint, & puram illam caſtamque Chriſti religionem,
288 *in varia* [288] *hominum inſtituta transformaverint, &,*
287 *ſi quis* [287] *veritatis non immemor, contra hiſceret, eum*
289 *omnibus modis* [289] *perſecuti fuerint. Evenitque quod*
prædixit Apoſtolus, & cujus initia ſuo jam tempore fie-
2. Theſſ. ij. 10. *ri vidit, ut, quia amorem veritatis non ſuſceperint,*
quo ſalvi fierent, propterea illis Deus miſerit efficaciam
291 *erroris, ut crederent mendacio; quod* [291] *mendacium*
profecto ſententia noſtra de Deo, de Filio Dei, de Spi-
ritu Sancto eſſe non potuit; quia post Apostolorum tem-
pora, mendacio cito creditum fuit: at ſententia nostra
290 *errorum admixtione cito* [290] *corrumpi cœpit. Religio-*
pag. 89. *nis nostræ dogmata, non tantum divinitus pro pecca-*
tis immiſſa pæna nunquam fuerunt, ſed etiam eſſe non
292 *poſſunt; ſiquidem homines non* [292] *pejores & deterio-*
res, ſed meliores & ſanctiores reddendi vim habent.
Experitur quiſquis illa hauſit, ineſſe illis cælestem quen-
dam ſpiritum, quo animi in amorem Dei & hominum,
in ſobrietatem, castitatem, modestiam, patientiam,
& omnis generis bona opera, incitati & inflammati
rapiuntur. Proinde istorum dogmatum in Provintias
Veſtras adventum, non pro iræ Dei, ſed pro ſingularis
gratiæ effectu ducere debetis. Deus est, qui Vestrarum
calamitatum, & oppreſſionum miſertus, quas propter
Euangelium, ad idola & ſervitutem Papæ redire no-
lentes, conſtanter ſuſtinuiſtis, non ſolum victoriam

Vobis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Vobis dedit ex potentiſſimis hoſtibus, cum totius mundi admiratione, & in plena libertate, conſcientiarum imprimis, inclytam Rempublicam Veſtram collocavit: ſed etiam clariorem veritatis ſuæ lucem, tanquam ad peculiarem ſuum populum miſit, quo Vos ſibi tanto ſanctiores & chariores redderet. Quam ſi recipitis vere, ut iſti dicunt, in juſtitia ambulabitis, & aures
Veſtras obturabitis, ne [294] accuſationem ſangui- 294
nariam, *qualis iſtorum eſt*, audiatis, & oculos claudetis, ne malum aſpiciant; *proinde*, in excelſo erit habitatio Veſtra, fortitudo petrarum erit ſublime refugium Veſtrum, in quo nec panis, nec aqua unquam deficiet. Erit pax Veſtra ſicut flumen, & juſtitia Veſtra, ſicut fluctus maris: *ſed ſi, quod abſit, hanc tantam Dei gratiam agnoſcere, & uberiorem Divinæ veritatis cognitionem admittere nolletis, tanto vero magis, ſi ei vim & pote-*
ſtatem Veſtram opponeretis, & [295] libertatem conſcien- 295
tiarum, tanta mole adepti, iterum in aliis premere, & conſtringere conaremini; incumberet haud dubie nox
atra animis, &, quæ [293] ſpretam & exagitatam cæle- 293
ſtem veritatem ſequi ſolent, triſtia: quæ avertat à Vobis clementiſſimus Deus!

pag. 91. De ſanguine pro Euangelio effuſo, & querela ingratitudinis erga Dei beneficia.

Verum eſt, quod dicunt, multum ſanguinis à Vobis pro Euangelio, contra oppreſſores, effuſum eſſe. *Igitur, non pro iis, quæ Euangelium non ſunt,*

quamvis Euangelii nomen præferant ; tantum abeſt , ut ab oppreſſoribus liberati, ipſi, pro non Euangelio, oppreſſores aliorum agere debeatis, quod ne pro ipſo quidem Euangelio facere fas eſt. Conqueruntur, parum ſeſe ex tantis in Vos à Deo collatis beneficiis, qui Vos ex jugo Papę & Regis Hiſpaniarum liberaverit, & victoriis ac divitiis cumulaverit, videre fructum ad pietatis amplificationem. *Hoc ſi verum eſt, nulli alii rei acceptum ferri debet, quam iſtis dogmatis, quibus ab his doctoribus animi imbuuntur; quorum ea eſt vis & indoles, ut inſigni quadam naturæ bonitate, quam in gente Veſtra agnoſcere eſt, præditum eſſe oporteat, quem in vitia & pravos mores non diſſolvant: quod ſane,* Deus vertet in melius, *ut iſti vovent, ſi det, ut erroneæ iſtæ opiniones, tanquam*
pag. 92. *ſcoriæ ab Euangelii puritate ſeparentur.*

EXAMEN.

269 pag. 84. [269] NOn ſine gravi cauſa judiciorum Dei mentionem facimus. Quid enim ſuavius & commodius, quàm, ante experientiam (quæ ſtultorum magiſtra eſt) exemplum ab aliis capere, nobis quid ex uſu ſit? Quod in primis prudentiæ deputat Solomo Prov. 1: 3. Nam *accipere diſciplinam* eſt accipere exemplum. Prov. 24: 32. Quid verò ſtultius, quàm, quo peccato alii perierunt, ejus ſe aſtringere? & in judicium jam promulgatum incidere? cauſamque jugulatam erigere? aut Deum obfirmatione conſilii noſtri tentare, aut identidem ipſius iram periclitari?

270 Ver-

[270] Verſutè Eques & hîc & alibi nos facit accuſatores Illuſtriſſimorum Ordinum; quaſi non poſſemus apud Magiſtratum noſtrum loqui de ingratitudine, impœnitentia, deſertione Fœderis Dei, quæ ſint in hiſce provinciis, niſi eundem Magiſtratum accuſemus, aut certos homines denotemus. Neque [271] jam dicimus, immiſſam hanc ſectam hiſce provinciis in pœnam, ſed, ſi immittatur, ſi creſcat, ſi invaleſcat, pœnam ingratitudini debitam eam fore ſignificamus. Nunc verò certè, per eam tentari fidem multorum, certum eſt: & confirmandi ſunt, qui nutant, & abigendi, qui ad hoc veniunt, ut fidem noſtram concutiant. 270 271

[272] Illis, qui amorem veritatis non recipiunt, ut ſalventur, juſto Dei judicio immitti efficaciam ſeductionis, ut credant mendacio, teſtatiſſimum eſt & reipſa & verbo Dei. Nam Deus etiam prædixit, ita futurum eſſe in gentibus. 2. Theſſal. 2: 11. Unde neceſſe fuit, ita evenire. Neque enim Deus falli potuit aut mentiri. Neceſſe adeò eſt, Deum præſciviſſe opus ſuum in libera voluntate, & illius frenos tenere manu ſua, & illo genere erroris eas conſtringi, cujus efficaciam illis immittet. In qûa divina *cognitione* quum ſit magna *profunditas* & hominis captum excedens ſublimitas, Deuſque vel hoc major humana mente comperiatur, quare non metuit Eques inſultare non nobis ſed Deo, & illius conſilium, judicium, & prophetiam irridere? Nonne enim Deum irrides, qui multos homines, & peccaturos, & à ſe punitum iri prædixit, dum irrides querelas noſtras ſuper eo, quod ita evenire habuit? Numquid enim ideò hæc prædicta ſunt, ut nos ſecuri efficeremur, & in judicia Dei rueremus; an ut ipſis illis prædictionibus vigilantiores efficeremur, Deoque ad judicium venienti occurreremus, & in die mala occultaremur, & ſervati ipſi gratias ageremus, noſque non ad judi- 272

cium poſitos, ſed ad vitam & ſalvationem, per ſanctificationem ſpiritus & fidem veritatis, ab initio captos divina charitate & aſſumtos (ut eſt ibid. v. 13.) gauderemus, ac de hoc amore Deo gratias ageremus? Nam qui, quum hæc legunt à Deo prædicta, irrident atque ſubſannant, dicentes, Aliter evenire hæc non poſſunt, Ergo ocioſi & ſecuri in duricie cordis noſtri procedamus; aut etiam, cùm iram Dei prædenunciatam audiant, dicunt, Pax nobis erit, ſi in obfirmatione cordis noſtri pergamus; ii jam eo ipſo, niſi reſipiſcant, ſe inter pereuntes recenſent, ſeque non dignos vita æterna judicant.

273 [273] Eſſe per terras haſce in plurimis ignorationem Dei & veritatis, & ἀσέλγειαν ſive ſervitutem concupiſcentiarum, & ex ea hîc difficilius eſſe eluctari quàm fortaſſe in aliis quibuſdam regionibus, quem latere poteſt? Eſſe ſchiſmata, eſſe plurimos addictos & affixos Pontificio nomini, nemini obſcurum eſt. Neque negare volumus, veritatis præconium non cohoneſtari digno fructu. Nam quis vel de ſe ſpondebit, ſe, ut dignum eſt vocatione noſtra, ambulare. Et, ſi fortaſſe non ſimus nobis conſcii, Deus tamen major eſt corde noſtro. Non igitur cohorreſcendum nobis eſt, & contremiſcendum, quum videmus id agi, ut nobis depoſitum veritatis, & per nomen Chriſti Chriſtus eripiatur? Non movebunt nos quotidiana exempla triſtium ruinarum? Non percellet, quod dictum eſt de myſtica Tyro, redituram eam ad quæſtum ſuum, & ſcortaturam cum omnibus regnis terræ? Eſ. 23: verſ. 17.

274 Sed Eques contendit, Socinianas opiniones in [274] ex-
emplis, quæ commemoravimus, neque pœnas deſerti fœ-
deris fuiſſe, neque cauſam pœnarum. Quod dum moli-
275 tur, planè ineptit. [275] *Iſraëlitæ puniti ſunt*, inquit, *non opi-
nionibus, ſed cædibus.* Imò & opinionibus & cædibus.

Quid dicit Pſalmus 81. v. 13. *Dimiſi eos in firmitudine cordis ſui, abeant in conſiliis ſuis.* & Eſaias cap. 29. v. 10. *Nam effudit in vos ſpiritum cómatis, & occluſit oculos veſtros,* &c. Nonne ingens pœna eſt, quod à Judæis faciem ſuam occultat, & ab illis cognoſci non vult, ſed eos concluſit ſub inobedientiam? Iſraëlitæ, quum relinquerent domum Davidis & locum, quem Deus elegerat, teſtati ſunt, ſe ignaros eſſe Teſtamenti Dei, quod notum fecerat Abrahamo, & Iſaco, ac Jacobo, & inter filios eorum Davidi, de quo is loquitur in ultimis verbis. *Teſtamentum æternum poſuit mihi, promtum ad omnes & ſervatum, quòd omne beneplacitum & ſalus mea* futura ſit, *quum* domus mea *non germinabit.* De qua ſpe ſua, juxta prophetiam Nathanis 2. Sam. 7. paſſim in Pſalmis ſuis canit. atque inter cætera, *Cornu ſalutis*, *Tſijone* ſtante, & in ejus diſtrictu (nempe in Bethleem) *oriturum* & *in Tſijone ipſa floriturum.* Pſal. 132. Quid igitur, à loco, quem Deus elegerat, & à regno Davidis abire erat aliud, quàm recedere à ſpe Iſraëlis? Si Socino fides, nullum id peccatum fuit. quia promiſſiones illas non neceſſe fuit ab illis intelligi vel credi, & Chriſtus ad eos non pertinuit, neque adeò imprudentes fuerunt prophetæ, ut ſui temporis hominibus ea, quæ ad ipſos non pertinebant, ſine omni fructu, miniſtrarent (Smalc. *de Chriſto vero & naturali Filio Dei.* p. 273.) neque per fidem in ipſum Sponſorem & Interceſſorem, Angelumque faciei, illum Recuperatorem, debuerunt juſtificari. Quid porrò? Crediderunt, Deum per legem dogmatum illos juſtificare & vivificare decreviſſe. Ne hoc quidem abſurdum Socino. Cenſet enim, pecudum victimis revera peccata ipſorũ fuiſſe expiata, neque aliam expiationem fuiſſe. Hac autem obedientia etiam vitam immortalem & beatam, quamvis non diſertè promiſſam, conſecutos eſſe, cum Abrahamo. Et teſtantur prophetæ, illos in obeundis illis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ritibus fuiſſe admodum diligentes. Quid igitur tandem peccarunt? Crediderunt, ſibi permiſſum eſſe illo tempore ubique victimas in nomine Dei offerre, quemadmodum ante inſtitutum Aharonicum ſacerdotium fuerat, & eo tempore, quo arca exſulabat à tabernaculo, etiam à ſanctis viris factitatum erat: imprimis in iis locis, ubi patriarchæ ſacrificaverant. Ne hoc quidem adeò magnum peccatum ex hypotheſibus Socini videri poterat, imprimis, quum regni fiſſionem à Deo eſſe conſtaret, propter quam Hieroſolymam adire intutum videbatur; & Judæi ipſi extra templum paſſim adolerent. Atqui Deus propter celſa decem tribus abjecit à facie ſua. proteſtatus, eos dæmoniis adoleviſſe, non ſibi. Numquid hoc ſolo, quòd aliqua levitate & temeritate ſibi putarent permiſſum datumque eſſe, quod patribus datum conceſſumque erat? Imò verò, quòd fœdus Abrahami, cui adhuc nihil dictum erat de loco certo victimarum offerendarum, reliquerant, & in ſenſu Sociniano de Chriſto, & juſtitia ejus, itemque juſtitia ſua, verſabantur.

276 [276] Judæis prophetæ, qui ante captivitatem Babylonicam, & ſub ea, & poſt eam fuerunt, dum populum ad pœnitentiam vocant, quid aliud, quàm Teſtamentum Abrahamo patefactum, & fidem ejus, & Chriſtum, ejuſque perſonam & beneficia, imprimis regnum verè, propriè & perfectè divinum proponunt? Sed illi non attendentes ad verbum Dei, neque id habentes in ſe manens, neque voluntatem Dei *volentes facere*, h. e. nolentes illi & in illum, quem daturus erat Iſraëli, credere, degeneraverunt à *corde patrum*. Quare & Deus ſcotomate eos percuſſit, ut Chriſtum videntes non cognoſcerent, & verba ejus audientes non revocarent ad animum, & reverterentur ad Deum, ſed, quum ſepoſuiſſet ſibi reliquias, cæteros in manum gladii, & ſuperſtites conſiliis ſuis tradidit. Atqui dege-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

degeneraſſe in ſenſus Socinianos ſimilitudo dogmatum evincit.

[277] Eccleſiæ Orientis non priùs gladio vaſtatæ ſunt, quàm dogmatibus corruptæ, fideleſque in regionibus illis ad brevem numerum redacti eſſent. Conſtat autem, à variis hæreticis in hoc pugnatum, ne Chriſtus videretur eſſe Filius Dei naturâ, aut verè proprieque homo factus. Hinc ſchiſmata. Hinc omnis noxa & labes. Tandem Alcoranus ſucceſſit Euangelio. Non poſſunt negare Sociniani, ſe in hypotheſi de Chriſto, & naturis ejus, & officio, & juſtitia, participare cum omnibus hæreticis, qui Catholicam Eccleſiam oppugnarunt. Neque tamen diffitemur, etiam inter Catholicos tralatitiam fuiſſe ignorantiam veritatis, & ſcandala viguiſſe, imprimis affectatæ dominationis, quæ abſque factionibus & conſpirationibus procedere non potuit: per quas facies Eccleſiarum miſerè fuit fœdata. Hoc profuit illis Sarracenica & Turcica ſervitus, ne in ditionem & manum Papæ venirent. At cum ſervitute illa corporali quanta ignorantia introducta eſt! quàm ſteriles ſunt illæ regiones bonæ frugis! quàm ſunt in cognitione Scripturarum pueri! 277

[278] Quanta ſit conteſſeratio inter Papana dogmata & Sociniana, ſupra demonſtramus. Pelagianiſmus incruſtatus, legis infra conſilia perfectionis depreſſio, ſubordinatio ſanctorum in regno Eccleſiæ, & eorum adoratio, cumque iis imaginum, & religionis ad placita revocatio, alæ ſunt poteſtatis Papæ præcipuæ. Nec tamen, ſi vos oderunt Papiſtæ, & vos illos, ideò nihil inter vos commune eſt. Neque ſi in Papatu omnia veſtra dogmata damnarentur; ideò vos innocentes eſſetis: neque nobis minùs metuenda eſſet reductio ſub jugum Papæ, ſi in veritate non ſtabiles ad Sociniſmum inclinaremus. Non enim arbitrio hominum decernuntur pœnæ infidelitatis. Verum 278

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

eſt, Papam, cùm maximè dominaturiret, damnaſſe Photini de perſona Chriſti ſententiam, &, ubi invaluit dominatus Papæ, non contradictum fuiſſe veritati divinitatis Chriſti. Debebat enim in templo Dei, h. e. in cœtu profitentium Chriſti nomen, in quo & fideles eſſent, ſedere. Sed ſub Papæ dominatione aliarum doctrinarum falſarum fruticeta creverunt.

279 [279] In oriente etiam cœtus fidelium conſervatus eſt; ſed & hæreticorum ſynagogæ ſunt. & vulgus ad Mahumedum ivit. Neque ſanè pepones ſunt, qui Sociniſmum ad Mahumediſmum viam eſſe cenſent. Inter quos eſt Joſias Simlerus Tigurinus, vir doctiſſimus: cujus prognoſticon compendio Sociniſmi confutato præfixum extat.

280 [280] De fiducia in operibus & viribus propriis ſatis dictum eſt.

281 [281] *Cœleſtis virtus* vobis eſt ſpes immortalitatis per Euangelium excitata; atque ita animi veſtri παράστημα & vis heroica.

282 [282] Qui non ſunt ſolliciti de voluntatis ſuæ ad bonum flexione, & nihilominùs ſibi ſpondent regnum cœleſte, à nobis pro iis habentur, qui Spiritûs Dei inanes, & Chriſti & vitæ ejus expertes, & regni Dei exſortes ſint, eoſque deploramus, ut infeliciſſimos. Tales noſtra doctrina non gignit. quippe quæ Chriſtum, ut non damnationis per novam legem, ita nec peccati alendi miniſtrum credi poſtulat; & per experimentum vitæ Chriſti & vivæ fidei quotidianis exercitiis & examinibus deprehenſum ad ſpem cœleſtis beatitudinis vocat, & eam ſpem ac certitudinem ejus contemnentes hypocritis accenſet.

At doctrina, quæ ſuadet, facere opus per probitatem propriam, & facultatem abſolutam, eamque ancipitem ad bonum & malum, idque opus credere eſſe cauſam juſtificationis, ut à ſapientia vera & gloria Dei aliena eſt, ita nec veram charitatem parere poteſt. Quòd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Quòd [283] Teſtamentum Dei, & ejus interpretem pro- 283
miſſionem, & potentem vocationem filiorum Dei, Abrahami, Chriſti, *fatalem neceſſitatem* vocas, veſtræ modeſtiæ eſt. Conſilium veſtrum Deo placere vultis, neque vobis ſufficit fieri à Deo, niſi faciatis vos ipſi; ideò viis ipſius & conſiliis (quæ adire vobis datum non eſt) non acquieſcitis.

Si de providentia in mali gubernatione Deo litem facere pulchrum eſt, & ſi *virga* poteſt *tollere eum, qui non eſt lignum*, Eſ.10:15. ſapis, quòd Dei regimen negas. Nam *fatalem neceſſitatem* dum dicis, tum exſecutionem promiſſionis in ſanctificatione ſeminis, ejuſque ſalvatione, tum gubernationem mundi in malis ſuis intelligis. Certè voluntatem creaturæ à divina dicione eximis; quæ eſt nobiliſſima ejus pars: & voluntatem Dei à voluntate humana agi & excitari neceſſariò ſtatuis.

[284] *Simplicitatem fidei Apoſtolicæ* in Eccleſia retinendam 284
fuiſſe, atque etiam, ab ea receſſum fuiſſe, tecum fatemur. Sed veſtrum dogma, de Chriſti perſona, eſſe ſimplicitati Apoſtolicæ traditionis conſentaneum, negamus. Quod in ſuperioribus diſputatum eſt. Hoc clarum eſt, veſtro dogmate admiſſo, clariſſima & efficaciſſima teſtimonia ſcripturarum, tum V. tum N. Teſtamenti, de Chriſto nihil niſi tumorem vocabulorum retinere elumbata, exoſſata, & omni pondere ac ingenua candidaque intelligentia ac ſinceritate privata. Ego vero in ea ſum ſententia, verba Scripturæ potiùs plus eo, quod ſonant, ſignificare, quàm minus. Idque omnes, qui rectè loquuntur, curant, ut in verbis ſit *plus quàm dicitur ſignificatio*. ut mihi hoc Quintilianus commodet.

[285] Non nos dedignamur Jeſum Deum & Dominum, 285
ſed vos, qui ipſi veram *deitatem* & verum *dominium* detrahitis. Nam vobis *deitas* Chriſti, &, ut Apoſtolus loquitur,

plenitudo deitatis corporaliter verè, propriè, & quaſi καθ' ὕψος καὶ βάθος, καὶ μῆκος καὶ πλάτος *in ipſo habitans* nihil eſt niſi umbra deitatis, nempe poteſtas, talis, puta, qualem anima noſtra habet in motum membrorum, aut qualem omnes fideles habent, quorum fides in Deum & verbum, quod in Deo loquuntur, non poteſt eſſe inane & in terram cadere, ſed effectum habet per potentiam Dei.

Nec *dominium* vobis aliud quicquam, quàm poteſtas imperandi, qualem & Moſes habuit. Porrò *dominium*, quod Chriſto tribuitis, etiam tueri niſi figmento novæ præceptionis & promiſſionis non poteſtis. Neque adeò prodeſt nobis, quod Chriſti ſumus, magis quàm Chriſto, quod is noſter eſt. quam tamen ſummam noſtræ conſolationis, radicem ſanctificationis, juſtificationis, & glorificationis, & fundum gratiarum actionis & gloriationis ubique facit Apoſtolus.

Neque *adoratio*, quam Chriſto vindicare videri vultis, eſt revera Chriſti adoratio. *Chriſtus* enim, ſecundum Socinum, *nullam propriam adorationem habet*. Socin. de ador. Chr. pag. 52.

Non igitur dedignamur Chriſtum hominem, ſed gratulamur nobis fratrem verè primogenitum, & à quo hæreditatem accipere poſſumus, & cujus hæreditas fieri poſſumus, & qui nos decet Pontifex, in quo cernimus Patrem, ut in Deo ſolo gloriemur.

286 [286] *Nova ſymbola* ſibi condidiſſe veteres, probandum erat Equiti, non dicendum. Nam ut de Niceno, quod maximè urit Socinianos, dicamus, teſtatur Athanaſius in epiſt. de Syn. Arimin. & Seleuc. p. 673. περὶ δὲ τῆς πίστεως ἔγραψαν οὐκ, ἔδοξεν, ἀλλ', οὕτω πιστεύει ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. καὶ εὐθὺς ὡμολόγησαν, πῶς πιστεύουσιν, ἵνα δείξωσι μὴ ὅτι νεώτερον ἀλλ' ἀποστολικόν ἐστιν αὐτῶν τὸ φρόνημα, καὶ, ἃ ἔγραψαν, οὐκ ἐξ αὐτῶν εὑρέθη, ἀλλὰ ταῦτ' ἐστὶν, ἅπερ ἐδίδαξαν οἱ ἀπόστολοι. *De fide*

verò non ſcripſerunt, viſum eſt, ſed, Sic credit catholica Eccleſia: & ſtatim profeſſi ſunt, quomodo crederent ; ut oſtenderent, non novam ſed Apoſtolicam eſſe ſuam ſententiam, &, quæ ipſi ſcripſiſſent, non ex ſemet commentos eſſe, ſed illa ipſa eſſe, quæ docuerant Apoſtoli. Profectò, ſi ea fides, quam expoſuerunt, qui in Nicena Synodo convenerunt, non fuit fides Eccleſiarum, coargui potuerunt. Quòd ſi & nova, licebat Arianis eos præjudicio novitatis urgere. Sed nec Ariani exſtitiſſent, ſi Pauliani ſive Photiniani (quos patres ſuos innuit Eques init. p. 86. & Socinus de ador. Chr. p. 29.) vel antiquitatem dogmatis ſui probare, vel ejus cum ſacris literis convenientiam oſtendere, vel novitatis convincere orthodoxos, quos Homouſianos vocabant, quiviſſent. Nam idem volebant Ariani quod Photinus, Chriſtum prorſus rem creatam eſſe ; ut Socinus loquitur. Unde & Juſtinus Martyr illos, qui ipſius tempore (vixit autem circa annum Chriſti 140.) Chriſtum Filium electione factum alioqui hominem ex hominibus dicebant, (Semi-Judæi hi erant) Scripturarum teſtimonio luculenter damnatos aſſerit. Dialogo cum Tryphone editionis Rob. Stephani pag. 63. Certè mirum eſt, ſi fides Socini eſt Apoſtolica, nunc demum poſt quindecim ſecula audiri illas dictorum & verborum Scripturæ interpretationes, quas nemo hominum unquam audivit, quaſque ne ipſi quidem hujus ſententiæ patriarchæ noverant. Sit pro exemplo initii Euangelii Johannis expoſitio. Si ſententia Synodi Nicenæ & Tertulliani, & Cypriani, & Irenæi, & Clementis, & Juſtini Martyris eſt defectio à vetirate, mirum eſt, quando homines inceperint dediſcere tam venuſtas expoſitiones: mirum, quis primus introduxerit novam hanc opinionem! Atqui etiam ſub Trajano, vix elapſo ſeculo poſt Chriſtum natum, ut Plinius teſtatur, Chriſtiani *Chriſto quaſi Deo hymnos cantabant:* &, qui Chriſtum

omni tempore, variante mendacii idea, (quum id ageret Satanas, ut, quemadmodum Juſtinus in Apolog. 2. p.158. dicit, *abduceret homines à factore Deo*, & τοῦ πρωτογόνου αὐτοῦ *primogenito ejus Chriſto*) deitate vera ſpoliarunt, nominati, convicti, infamati ſunt. Ita Paulus Samoſatenſis, A. Chr. 269. ita Photinus, A. Chr. 348. ita Ebion, poſt excidium Hieroſolymorum, ita Arius A. Chr. 315. ita alii nomen invenerunt: nemo auctor primus nominatus eſt defectionis Chriſtianorum ad Filium Dei veri Deum verum. Quid dicemus? Ulloſne Chriſtianorum, qui, quum Plinius præſidem Bithyniæ ageret, Chriſto hymnos quaſi Deo cecinerunt, putabimus ad illam Socinianam eruditionem perveniſſe, ut ſcirent, vocabulum *Deus* & ea, quibus id reſpondet in ſacris literis, propriè de creaturis dici: & hoc ſtatim omnes Chriſtianos fuiſſe oblitos, adeò ut, quando hoc legimus in Socinianorum libris, videamur nobis in aliud cœlum tranſlati, & non hominum amplius audire ſermonem? Imprimis, quum Apoſtolus alibi λεγομένους θεοὺς *Deos nuncupativos*, 1.Cor.8:5. alibi μὴ φύσει ὄντας θεοὺς eos, *qui non natura ſunt dii*, Gal.4:8. diſtinctè appellet, eoſque ab eo, qui eſt natura Deus, illo *uno Deo* (quo ipſo omnes alii excluduntur, ne poſſint credi *eſſe dii*) diſtinguat; *nobiſque unum Deum* eſſe aſſerat; idque in oppoſitione illorum, qui tantùm *dicuntur dii*; 1.Cor.8:5 6. & fieri *participes* θείας φύσεως *divinæ naturæ* h.e. ejus, qui naturâ eſt Deus, 2.Pet.1:4. Idque eò magis mirum eſt, quum propter hanc cauſam perſecutionem paterentur à gentibus, quæ in ipſos à Judæis erant incitatæ. quod teſtatur Juſtinus, & ex Juſtino annotavit Euſebius, & à nobis cum prophetis convenire non ſemel demonſtratum eſt: quum potuerint, maximè poſtquam templum dirutum fuit, Judæis videri πιθανώτεροι fide digniores & acceptiores, ſi D. Jeſum *hominem ex hominibus*, *ac talem*, *qualem ii* etiam

nunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

nunc *expectant*, *ſtatuiſſent.* Sic enim loquitur Tryphon apud Juſtinum dicta pagina. Ἐμοὶ μὲν δοκοῦσιν οἱ λέγοντες ἄνθρωπον γεγονέναι αὐτὸν καὶ κατ᾽ ἐκλογὴν κεχρῖσθαι καὶ χριστὸν γεγονέναι, πιθανώτερον ὑμῶν λέγειν τῶν ταῦτα, ἅπερ φῄς, λεγόντων. καὶ γὰρ πάντες ἡμεῖς τὸν χριστὸν ἄνθρωπον ἐξ ἀνθρώπων προσδοκῶμεν γενήσεσθαι. *Mihi videntur, qui dicunt, eum hominem extitiſſe & ſecundum electionem unctum eſſe, ac Chriſtum factum eſſe, probabilius dicere, quàm ii, qui dicunt, quæ tu dicis. Nam & omnes nos Chriſtum hominem ex hominibus extiturum expectamus; &c.* Quamobrem non video, quomodo eos Eques [287] *non immemores veritatis* appellet, qui, 287
quum inceperunt loqui, ab omnibus, ut immemores ſcripturæ & διδαγμάτων χριστοῦ, redarguti & reprehenſi ſunt: & cum Judæis, quos *immemores fœderis Dei* & Scriptura & judicium ipſorum arguit, loqui deprehenſi ſunt. de quibus etiam Juſtinus affirmat, ἀπόδειξιν μηδεμίαν περὶ ὧν λέγουσιν ἔχοντες, ἀλλὰ ἀλόγως ὡς ὑπὸ λύκου ἄρνες συνηρπασμένοι, βορὰ τῶν ἀθέων δογμάτων καὶ δαιμόνων γίνονται· *nullam demonſtrationem habentes eorum, quæ dicunt, ſed bruto more, ut à lupis agni correpti paſtus fiunt impiarum ſententiarum & dæmonum.*

Ego fateor, ſubnatam eſſe in Eccleſia non tantùm 288
[288] *humanarum inſtitutionum*, ſed & ſermonum ac φιλοσοφημάτων temerariorum noxiam fruticationem. Sed, circa fidem de perſona Chriſti, ut inciderent in ea, cauſa fuit in hæreticis: qui orthodoxos doctores eò pertraxerunt, ut ſimilitudinibus neſcio quibus & modis loquendi ſtuderent illis ſatisfacere, ut, quod credebant, intelligi poſſet. qua in re ceſpitarunt: quum debuerint ſolam revelationem urgere, &, quod Scriptura dicit, dicere, & humana dicta hæreticorũ repellere; ſcientes, Deum nulli rei poſſe aſſimilari. quod & ſæpe, ac ſapientiùs quidẽ, fecerunt.

Sed quod de [289] perſecutione narrat Eques, Eccleſia 289

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Catholica non acquievit quidem Paulianis, qui ab illis exiverant; primum autem exemplum tradendi & perſequendi alios, nomen Chriſti præ ſe ferentes, Ariani prodiderunt. Qua re impletum fuit verbum Chriſti, quod extat Matth. 24:10. *Tunc* (poſtquam tolerata erit perſecutio gentium) *multi ſcandalizabuntur* (nempe ut fuga crucis veritatem adulterent & δολῶσι τὸν λόγον in gratiam hominum) *& ſe invicem* (Chriſtiani dicti Chriſtianos) *tradent & ſe invicem odio habebunt*. Ergo vel hinc conſtat, Arianos Catholicorum perſecutores fuiſſe *ſcandalizatos* & à veritate receſſiſſe. Siquidem error & vis ſimul in Eccleſiam aditum moliri debuerunt. Atqui Ariani Photinianorum ſocii ſunt: &, quemadmodum Plutarchus *ſuperſtitioſum* dicit eſſe προαιρέσει ἄθεον *propoſito negatorem Dei*, ſed non audere, ita omnis Arianus eſt propoſito Photinianus, ſed non audet ei aſtipulari, fortibus Scripturæ ſententiis non valens obloqui. Cujus rei exemplum eſt in Simone Epiſcopio, qui, quum negaſſet, neceſſarium eſſe ad ſalutem, credere æternam Filii generationem, ſibi permiſit inquirere, quænam eſſet probabilior ſententia, Photini an Arii, & ſecundùm hanc pronunciavit: oſtendens, ſi auderet negare æternam generationem Filii, ſe tamen non auſurum Photino accedere. Quare nec mirum eſt, plures repertos fuiſſe Arianos, quàm Photinianos, & faciliùs potuiſſe principes illaqueare; quum quoad rem quidem parum inter illos intereſſet, plauſibiliora & minùs difficilia viderentur illi dicere: quanquam & ipſi inextricabilibus nodis irretiti nunc hoc nunc illud dicere cogerentur.

Non eſt igitur, quod Eques ſibi blandiatur de antiquitate ſententiæ ſuæ, quaſi tam poſſit orthodoxa doctrina
290 videri [290] *corruptela veritatis* (quam ſcilicet etiam Apoſtoli viderint) quàm illa. Nam ſi & Apoſtoli viderunt hanc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

hanc admixtionem mendacii (quam Catholicis imputat Eques) quare nuſpiam contra noſtrum dogma pugnarunt? quare de Chriſto omnia planè, propriè, ſummeque divina prædicare perſeverarunt? Quare S. Paulus ad Hebræos ſcribens, & eos inſtantis judicii Hieroſolymorum admonens, omnia attulit ad magnitudinem Chriſti æſtimandam facientia, & S. Petrus hujus epiſtolæ mentionem faciens eam calculo ſuo approbavit, & Chriſtum Deum & Servatorem noſtrum vocitavit, eique divinam potentiam aſſignavit, & ipſius communionem divinæ naturæ communionem, conjunctionemque & cum ea coalitionem definivit; & de ſecuturis falſis doctoribus hæreſes peſtilentes invecturis imposterum vaticinans, eos *abnegatores* domini & *heri*, qui eos *emit* in ſervos ſibi, appellavit? Denique Johannes, qui ultimus ſcripſit, in Euangelio, epiſtolis, & Apocalypſi, nihil contra nos, omnia autem pro nobis & contra fidei adverſarios pronunciavit?

Sed Eques noſter magno clypeo tutus eſt. Apoſtolus prædixit, Deum hominibus miſiſſe efficaciam erroris (nempe, ſi ſequimur Socinianas lineas, qui efficere non poterat, ut Chriſtus celebraretur, is effecit, ut non celebraretur) ut, quia amorem veritatis non ſuſceperant, crederent mendacio. Atqui, inquit, hoc [291] *mendacium profectò ſententia noſtra de Deo, de Filio Dei, de Spiritu ſancto eſſe non potuit.* & quæ ratio? *quia poſt Apoſtolorum tempora mendacio citò creditum fuit: at ſententia noſtra errorum admixtione citò corrumpi cœpit.* Ego tanti facio hunc Equitem, ut non dubitem, ſi quid melius dici potuerit, quin id dicturus fuerit. imprimis, quum vel ipſe ſibi, vel alius ipſi præiverit in præfatione Jonæ Schlichtingii à Bukowiec ad omnes Paſtores & Doctores diſputationis adv. Baltaſ. Meiſn. de SS. Trin. &c. 1637. Quid igitur dicit? Futurum erat, ut homines citò deſciſcerent à veritate ad mendacium. 291

dacium. Noſtra doctrina mendacium eſſe non poteſt. Ergo à noſtra doctrina deſcitum eſt, & hæc eſt veritas. Riſerit aliquis. Veto ridere. Conſtantia hæc eſt. Unicum enim Sociniani dogmatis principium eſt hoc: Noſtra doctrina non poteſt eſſe mendacium; & Catholicorum ſententia non poteſt eſſe veritas. Sed qui rem intuentur, facile vident, Valentini Æonas, Sabellii *trinominem unitatem*, ut Sulpicius & Hieronymus nuncupant, Arii creaturam, per quam Deus omnia condiderit, Pauli Samoſatenſis, & Photini, & Socini hominem deificatum, eſſe alternantia unius veritatis adulteria. Neque tantùm hoc vident, ſed & illud, importunitatem & truculentiam hæreticorum cauſam dediſſe & occaſionem Epiſcopis Occidentis, ut Romanum cuperent eſſe majorem omnibus epiſcopis, & ea auctoritate & poteſtate, conglomeratâ ſub ipſius apice omni Occidentis Eccleſiâ, ut eum, velut retinentiorem orthodoxæ ſententiæ de Chriſto, tanquam gladium hæreſeos omnes formidarent. Attamen, quia Socini dogma non poteſt eſſe mendacium, & contra Chriſtianorum ab Apoſtolis deducta doctrina non poteſt eſſe veritas, ideò ſciſcendum eſt, nos potiùs ab illis, quàm illos à nobis exiviſſe. Arduum poſtulatum. Itane id ſimpliciter credemus? Non, ſed quia Socini doctrina ho-
292 mines [292] *non pejores ſed meliores reddendi vim habet*. Id ubique crepat illa factio. Et cogimur ſæpiùs reſpondere propter eos, quibus grave eſt totos libros perlegere, & totam cauſam cognoſcere, ne ii putent hoc dari, ad quod non vident ſemper reſponderi. Si maximè igitur talis ſit doctrina Sociniana, ut homini injungat Creatori & proximo debitum omne officium, & ad nullum peccatum dux ſit, eone habebit vim reddendi homines meliores & ſanctiores? Si lex, quæ eſt ad vitam, hominem carnalem non niſi irritat ad concupiſcendum contra

tra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

tra ipſam legem, & ſic occidit, manens litera: quæ poteſt eſſe doctrina tam fortis, ut hominem malum reddat bonum imperando? Sit talis doctrina Sociniana, ut nec Philoſophi, nec ulla humana argutia, nec Judæi, nec Turcæ poſſint ei objicere, quòd bona opera faciat non neceſſaria; eritne hoc ſignum ſalutaris doctrinæ? Neutiquam, apud me quidem: quia novi, Chriſtianæ religioni objectum fuiſſe, quòd bona opera reddat non neceſſaria. unde neceſſe eſt, aliquid in ea eſſe, quod arripuerint homines callidi, & detorſerint, quaſi Chriſtianorum doctrina eſſet, *Faciamus malum, ut eveniat bonum.* Quoque magis hanc cauſam calumniæ à ſua doctrina Sociniani abeſſe cupiunt, eò magis eos à veritate recedere, certum eſt. Nam in noſtra doctrina hoc idem, unde illa calumnia nata eſt, contineri, & ſimiliter etiamnum objici nobis, ſanè gaudemus; idque pro charactere veritatis habemus. Nec ſanè, ſi quis Apoſtolicam doctrinam inſimulet, quaſi potiùs ad peccandum exſtimulet, quàm ad piè vivendum, id argumentum eſt, illius doctrinam eſſe κατὰ τὴν εὐσέβειαν & ad pietatem ingenerandam animis aptam natam. Quemadmodum Phariſæi, quòd calumniatentur Chriſtianam doctrinam, eo ſe non probabant felices admodum pietatis magiſtros. Idem & Socinianis evenit. Nam, quod ad amandum Deum verum & ſolum efficax incentivum eſt, id in ipſorum doctrina deſideratur. Quare & non poteſt illorum doctrina eſſe potentia Dei ad ſalutem omni credenti. Et verò quid ineſt maximè in eorum dogmatibus *ſecundùm pietatem?* Numquid hoc, quod negant, D. Jeſum eſſe Deum Iſraëlis? ut ita non ſit is, quem Iſraël exſpectavit, & nos ad eum non poſſimus accedere? Nam nos non poſſumus accedere niſi ad Deum Iſraëlis: & Iſraël non expectavit niſi Deum ſuum. An hoc fortaſſe, quòd negant, eum eſſe quicquam aliud, quàm rem

creatam? ut gloriemur in Non-Jehovah? Imò hoc, credo, quòd negant, apud Deum eſſe juſtitiam, qua ipſum decet peccatum & abuſum nominis ſui (qui in omni peccato ineſt) non dimittere impunitum: ut credamus, Deum eſſe ſimilem peccatori. Sed illud potiùs, quòd lex Dei ſit *placitum*, & indifferens aliquid, quod injungi vel non injungi poſſit: ut negemus æternam veritatem, quæ eſt fons omnis juſtitiæ: & veram imaginem Dei, quæ eſt in ſapientia & *ſanctitate veritatis*, ignorantes, juſtos nos in placito quovis, quod fingere poſſumus cum obtentu Scripturæ, reputemus. Forte, quòd negant in homine primo fuiſſe imaginem juſtitiæ & rectitudinis divinæ; ut cenſeamus hominem ſine juſtitia ſimilem Deo eſſe poſſe. Aut ut putemus, eam ſimilitudinem eſſe poſſe in appetitu *Sibi boni*, quod homo carnalis novit cum brutis: &, in eo acquieſcere, eoque contentum eſſe, id juſtitiam eſſe. Neque adeò concupiſcentiam per ſe malum eſſe, niſi forte, quatenus remoratur novas ſpes, quæ ſunt meliores eis, ad quas quærendas homo creatus eſt. Itaque, poſſe hominem eſſe ad Deum, etiamſi eum non quærat ut ſuum bonum. Nempe ut brutam habeat & pecuinam juſtitiam. Certè hoc ad pietatem erit, quòd legem Moſis, & *præcepta, quæ qui facit, vivit in eis*, negant promiſiſſe vitam æternam obedientibus: aut eſſe præcepta perfecta. Nimirum ut Phariſæi ſecundùm legem ſint juſti: & ut, qui ſic eſt, ut Phariſæus, ſit bonus, ſi non optimus; &, ſi ſpem non habeat immortalitatis ex promiſſione diſerta, habeat tamen præſumtionem ex veriſimili; eamque minimè fallentem. Quidni verò hoc ipſum, quòd negant in homine condito quicquam fuiſſe immortale: ut etiam peſſimus ſciat, ſi id conſequi poſſit, ut in hac vita non doleat, ſe nunquam doliturum; niſi forte ad momentum horæ, cùm videbit pios introduci in æterna gaudia, ipſi

autem

autem, quod in vita incertum erat (non poteſt enim impius hîc eſſe ſecurus, etiamſi forte tutus; quod nec Epicurus ignoravit) id tum cognoſcat ſtatim eſſe futurum, nempe ut aboleatur & non ſit amplius. Nam quis neget, ad pietatem ingenerandam, & idolomaniam Pontificiam ex animis delendam, efficaciſſimum eſſe, ſi credamus, Deum talem eſſe, ut poſſit ſuum honorem dare creaturæ? & etiam ligna & imagines propter quandam ſecum conjunctionem poſſe velle adorari? Profectò, Chriſtum ut amemus, multum valebit, ſi negemus, nos ab eo verè & propriè redemtos, aut etiam ipſi ita emtos, ut, lege quadam ipſi ut hæreditas addicti, vivamus ipſi, & in ipſo; & ipſe vivat in nobis: & ſi putemus eum ad perfectiorem legem dandam veniſſe, quæ vires hominis, niſi cœleſti illo afflatu, nempe ſpe conſequendæ per opus noſtrum immortalitatis, roborentur & q. ſublimentur, exſuperent. Quibus præceptis ſi non pareamus, non magis ad juſtitiam adducendam venerit Chriſtus, quàm ad novum inducendum reatum. Cœleſtis autem ille afflatus tam certus eſt ad pietatem dux, quàm idem ille fuit in Eva magiſter obedientiæ. Nam quid illa aliud concupivit & ſperavit, quàm fieri majoris cum Deo ſimilitudinis & impeccantiæ particeps, per eſum pomi? Hæc ſpes in ea effecit heroicam illam virtutem, qua ſe & nos conſtituit damnatos. Attamen id eximium eſt ad pietatem, & ad amandum Chriſtum, quòd non tantùm longè perfectior eſt facta lex (quum Deus vetuerit quicquam addi) ſed quòd illam obedientiam prorſus abſque ſua interiore ope per nos præſtari vult: ut nobis fidamus ſolis, in nobis ſaltem ex parte gloriemur, &, quod Paulus pro ſtercore reputavit, id, non tamen ſine concupiſcentia contra id placitum (quæ enim eſt invidia, quòd non ſine opere juſtificamur, quum id fieri poſſit?) neque ſine anxia conſcientia (quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

non omittit hominem, qui ſibi lex eſt, accuſare) id, inquam, pro re pulchra & cauſa juſtitiæ Deo imputemus. Quid verò, ſi etiam illa vires hominum ſuperans juſtitia credatur eſſe tam potens, ut tollat omnem habitum peccandi? nempe ut in carne, quæ concupiſcit contra ſpiritum, non videatur eſſe habitus peccandi; licèt in ea ſit lex peccati: quæ facit, ut non faciamus quod volumus, h. e. ſi omnia, tamen non deſinamus concupiſcere; atque etiamſi Deus ſit major corde noſtro, & cor hominis ſit doloſum & lamoſum, & à nemine pernoſci poſſit, tamen non ſit habitus peccandi, quod nos latet. neque adeò opus ſit dicere, *Miſer ego homo: quis me liberabit ex hoc corpore mortis!* Hoc eſt enim illorum, in quibus necdum eſt ille cœleſtis afflatus. Porrò ad orationem ingens incitamentum eſt, ſi putemus, Spiritum, qui eſt ex cœlo, & mortalia corpora excitabit, nihil operari in nobis efficaciter, ſed nos integros noſtræ libertati permittere. Hoc eſt ſcilicet, quod facit in nobis illos στεναγμοὺς ἀλαλήτους, *gemitus ineloquaces*, ut Novatianus dicit. Utque proximis libenter condonemus offenſas ipſorum, non opus eſt, ut cogitemus, nos ita eſſe, quemadmodum illi ſunt, aut, ſi cœpimus emendari, id divinum donum eſſe, atque ita illis indoleſcamus, & manſuetudinem omnem adhibeamus, metuentes, ne dum alios judicamus, nos ipſos condemnemus: ſed ut cogitemus, illos, qui æquè liberum habent arbitrium atque nos, cùm tamen delinquant, eſſe neceſſariò deteriores & improbiores nobis, qui ſua libertate & abſolutiſſima facultate non utantur, ut boni ſint; quemadmodum nos facimus ſcilicet. Imprimis hæc doctrina eſt admodum accommodata ad extinguendas illas καταλαλιὰς & ſermocinationes de fratribus; quibus exercendis admodum, proh dolor! Sociniani vulgo ſumus. Nam ſanè non ex Chriſtianis principiis, ſed ex Socinianis h. e.
carnali

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

carnali noſtra ſuperbia illæ naſcuntur. Tamen optimi doctores pietatis ſunt & valide efficaces, qui nobis ſecundùm principia Ariſtotelis Ethicam concinnant, ut id, quod apud Deum rectum eſt, æſtimemus mediocritate vitiorum; ſaltem recta ratione. Nam quod Chriſtus, qui novus legiſlator perfectiorem legem dedit, oblitus eſt, ut officia noſtra definiret, id rectè ab Ariſtotele ſumitur. Denique, ſtimulus ad pietatem eſt potentiſſimus Mortuorum reſurrectio; quia illam non jam Abraham ſecundùm promiſſionem Dei expectavit, ſed Chriſtus promiſit primus. qui propterea etiam mortuus eſt, ut reſurgere poſſet, atque hoc certum pignus habeamus noſtræ reſurrectionis. non quia ipſe eſt caput & nos membra, atque ipſe nos emit hæreditatem ſuam; ſed quia exemplum obedientiæ & ſic præmii obtenti factus eſt. quanquam, ſi ita eſt, meritò dubitare poſſimus, an nobis plus ſit promiſſum, quàm Abrahamo: & an ſatis bene procedat argumentum, *Si Chriſtus reſurrexit, ergo & nos reſurgemus.* Non enim eſt par cauſa. Nam ſi huic argumento opponi poteſt, Chriſtum eſſe (juxta hypotheſin noſtram) Deum, & nos homines; ideoque non eſſe parem rationem (quæ Socini ſubtilitas eſt) eodem jure opponi poteſt, Chriſtum ſine peccato fuiſſe, nos autem peccatores eſſe: illum legis obedientiam expleſſe, nos ſine lege per placitum ſalutem ſperare. ideoque non eandem noſtrã & ipſius cauſam eſſe.

Mihi non libet ulteriùs progredi in hoc examine, An Sociniana doctrina ſit mater pietatis, & propterea falſa eſſe non poſſit. Utinam verò non eorum verſutiæ non jam magnam ſtragem edidiſſent in ſtudio S. Theologiæ. Olim ſtudium Theologicum erat diligens Scripturarum tractatio, & aſſidua earum meditatio. Per Socinianos effectum eſt, ut jam non quæratur, quid Paulus dixerit, ſed, quid novi de Socino? quid pro, quid contra diſputetur?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Iis rebus animi occupati ſtudio S. literarum & pietatis vacare vix poſſunt. Id ne porrò gliſcat, & domos privatas pervadat, qui metuendum non putat, is mihi videtur neſcire, quid ſit mali in διαλογισμοῖς, diſceptationibus infrunitis, & vitilitigationibus ineptis de religione, quibus maximè ſolent ſe impendere imperiti & audaces, & qui religionem pro deridiculo habent, ſceptici prophani atque athei, ad everſionem audientium. 2. Tim. 2: 14.

Profectò tantùm intereſt inter doctrinam, ad quam pervenimus, & illam novam Socinianam, ut non poſſimus in medio ſubſiſtere. Viſum id & Schlichtingio. qui ea de re in præfatione ad doctores omnium Eccleſiarum. Non poſſumus claudicare in utramque partem. Vel retinendum eſt, quod habemus; vel, ſi nihil accepimus, didicimus, quare nomen Dei & Chriſti in vanum uſurpamus, tanquam in Deum & Chriſtum ejus credentes, cùm utrumque ignoremus? Si autem Chriſtum verè didicimus, quare Chriſti hoſtes vel audiemus? Sint ipſi judices.
293 Nam, [293] *ſpretam exagitatamque cœleſtem veritatem ſequi ſolere triſtia*, denunciant. Igiturne ferendum eſt, ut illi eam exagitent; nobiſque faciendum eſt, ut mendacium veritatem ubique ſecurè & tutò oppugnet?

294 pag. 90. De [294] *accuſatione ſanguinaria*, quam nobis imputat Eques, maledictum tam injuſtum & impudens eſt, ut nihil poſſit amplius. Si audiendi non ſunt, qui ſanguinem innocentem petunt, quique ſanguinis innocentis fundendi conſilium dant; quantò minùs, qui ſe profitentur animas petere. quas nos ſcimus in Chriſto & fide illa, quam ex verbo Dei didicimus, ſalvari. Quare ad illos attendere, eſt *ſanguinem audire*, eſt oculos firmare ad *aſpiciendum malum*. Poſtulat Deus, ut non audiamus, quo ſalus corporis aut animæ periclitatur; vel aſpiciamus, aut ante oculos feramus, quod malum eſt. At illi putant, omnia impunè debe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

debere dici, & audiri omnia, quæ quiſquam blateret: eam eſſe [295] *libertatem conſcientiæ*, eam *libertatem prophetandi*. Qui id audire nolint, *conſcientiæ oppreſſores* eſſe. Quidni igitur reſtituimus ſacra Papiſtica? Quare non prædicatur apud nos Alcoranus? Quare non Indorum dæmones adorantur? Cur non Sol & Luna in veneratione ſunt? Quare non Teutatem revocamus & Druidas excitamus? Quamobrem Libertiniſmus non publicè docetur? 295

APOLOGIA.

De conventibus ſacris, quos dicunt à noſtris in Hollandia agitari.

Conventus ad ſacra celebranda peculiares à noſtris iſtic agitari, *dum dicunt, cum iis quæ paulo poſt addunt* [296] *non conſentiunt. Fatentur enim longe à nobis abeſſe ſchiſmaticum & ſeparatorium iſtum ſpiritum. Et ſane ſi cum illis ipſis, tantis noſtris adverſariis, in eadem Eccleſiæ communione manere parati ſemper fuimus, idque quæſivimus; quamvis eos graviſſimis erroribus implicitos eſſe credamus; dummodo parem & mutuam nobis præſtare velint charitatem, & tolerantiam; donec magis magiſque pateſceret veritas; cur nos ſeparemus à ſacris illorum conventibus & communione, quos Chriſtianos, eoſque pietati deditos eſſe credimus, ſi, ut iſti dicunt, nobis apud illos janua aperta eſt? Sane nihil melius, nec quicquam Chriſtianorum inter ſe paci & concordiæ; ſimulque agnitioni veritatis accommodatius foret, etiamſi id taxandi cauſa Cenſores commemorent; quam Catholicam* 296

pag. 93.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

*tholicam & univerſalem in Eccleſiis proponere fidem,
cui omnes, qui Scripturam pro norma fidei agnoſcunt,*
298 *conſentire poſſint: quod factu facile foret, ſi in rebus
dubiis, & quæ controverſiam aliquam habent,* [298] *ſo-
lis Scripturæ verbis uteremur, aut ſaltem minime
controverſis. Sic enim foret, ut conjunctis & devin-
ctis inter ſeſe amore & mutua tolerantia Chriſtianorum
animis, ſenſim evaneſcerent illa omnia, quæ fidei ab
Apoſtolis traditæ, & Scriptura comprehenſæ, per va-
rias interpretationes & commenta, admixta ſunt:
quiſque quæreret, quod verum eſt; nunc, in tot ſectis,
quiſque quærit quod ſuum eſt: & creſcente partium
ſtudio, creſcunt contentiones, & pertinaciſſima odia.*
297 *Sed qui ſuis dogmatis* [297] *diffidunt, non facile addu-
centur, ut huic tam ſalutari conſilio ſubſcribant; quod
in ipſis Cenſoribus noſtris videre eſt.*

pag. 94. De ſollicitudine quam gerunt pro Remonſtrantium Eccleſia.

Solliciti deinde ſunt de Remonſtrantium Eccleſia, ne penitus in Socinianorum dogmata prolabatur. O paternam de illis ſollicitudinem, quos jam pro hæreticis damnaris, Eccleſia expuleris, & orco adjudicaris. Verentur credo, ne fervidiorem in inferno ignem ſentiant. Nam quæ de eorum, à veritate & doctrina, quæ ſecundum pietatem eſt, ſemel agnita, ad ſe reditu ſomniant; tam ſomniare poſſent, etiamſi inter ipſos & Socinianos in fidei confeſſione nihil intereſſet.

EXA-

EXAMEN.

296 ORatio noſtra de hominum veſtri dogmatis irreptione nihil habet contrarii, Eques. Poſſunt enim una ſubſiſtere, *irrepere eos*, & apud Remonſtrantes admitti. Nec negamus, eos ſua conventicula agitare. Neque enim in id inquiſiveramus. Non eſt hoc noſtrum officium. Quod autem non admittimus tam diverſa ſentientes, tanquam fratres, cauſa eſt, non quod [297] *diffidamus* robori veritatis & illius demonſtrationi, ſed quòd nolumus communicare cum aliorum peccatis, qui diſtorquent ſcripturas, & eas commutant in mendacium, &, quia parum fermenti totam maſſam poteſt contaminare, atque adeò ut ſine digladiationibus (quarum neceſſitatem vos veſtrique ſimiles imponitis) exſtimulationi charitatis operam dare poſſimus. Nam conſilium tuum, [298] *ut ſolis Scripturæ verbis utamur aut ſaltem minimè controverſis*, h.e. quæ in omnes etiam adverſos ſenſus ſint ductilia, non eſt à Deo, idque omni ſcripturarum auctoritate deſtituitur. Qua in re, ut in aliis, temeritatem cœtûs veſtri oſtendis, qui in re tanti momenti ſibi audeat tam ſubleſtam regulam figere, & nobis tam improbum conſilium dare.

296 pag. 92.

297 pag. 93.

298

APOLOGIA.

SI ea, quæ credimus quamvis diſertis Scripturæ verbis prodita, venenum animarum putant; præbeant omnibus antidota; quandoquidem ſeſe pro animarum medicis gerunt, an vero nullum præſentius antidotum putant, quam quod à Magiſtratus poteſtate petitur? ſic plane ſentio. Magiſtratus igitur certior animarum

De eo quod dicunt verendum eſſe, ne Magiſtratus connivendo reum ſeſe faciat & participem noſtræ blaſphemiæ.

medicus

medicus erit, quam ipſi, quem ut ad porrigendum hoc ſuæ poteſtatis antidotum incitent, verendum eſſe di-
pag. 95. *cunt, ne is connivendo reum ſeſe faciat, & participem noſtræ blaſphemiæ. Nemo noſtrum ſciens, prudens, blaſphemat. Nam quæ iſti blaſphema putant, nobis ſancta ſunt, & cum ab iſtis blaſphema appellantur, blaſphemare eos credimus: Neque iſtorum dogmata nobis magis probantur, quam illis noſtra. Magiſtratus igitur recte facit, dum in tali diſcrimine, manum cohibet, ne conſcientiæ cujuſquam vim inferat. Regis*
299 *Poloniæ*[299] *Stephani celebratur ſapiens dictum, qui cum ſollicitaretur à Papiſtis, uteretur ſua Regia poteſtate, neque tantam licentiam hæreticis permitteret: reſpondiſſe fertur:* Miſſum me facite. Ego ſum rex hominum, non conſcientiarum. Hæc tria Deus ſolius ſuæ poteſtatis eſſe voluit: ex nihilo aliquid creare, futura prænoſcere, & conſcientiis dominari. *O vere dictum Regium, & quia tali ſpiritu regnum regebatur, nihil ei, quam diu rex iſte vixit, ad pacem & fælicitatem defuit. Si quis in Chri-*
pag. 96. *ſtiana Religione, quæ omnem coactionem repudiat, conſcientiæ libertate abutatur, ſine cujuſquam injuria, nec Magiſtratus, nec ullus alius culpam præſtare tenebitur.*

EXAMEN.

299 STephanus Poloniæ rex piè & rectè. Videbat enim 299
veritatem judiciis premi: & injuſtum eſſe, & ſupra P. 94. 95.
humanam poteſtatem vim conſcientiæ facere. Idem nobis ſedet; neque aliud ſuademus Magiſtratibus. Nemo erit, quantum per nos ſtabit, qui Socinianum hominem, quia Sociniana ſentit, vel digito tangat. Quos ſubditos hîc invenit Magiſtratus, illis vim non faciet. Animorum ſecreta nemo ruſpatur. Quod Deus præcipit, humano præcepto non indiget: & homo id præcipiens, gladiumque oſtendens, poteſt efficere, ut homo mentiatur, non ut obediat. Voluntarius eſt populus Chriſti, & ſpontanea cordis oblatio. Pſalm. 110:3. οὐ ξίφεσιν ἢ βέλεσιν οὐδὲ διὰ στρατιωτῶν ἡ ἀλήθεια καταγγέλλεται, ἀλλὰ πειθοῖ καὶ συμβουλίᾳ, h. e. *Non enſibus aut telis* (quibus tum utebantur Socii veſtri Ariani) *veritas annunciatur, ſed ſuadela & conſilio.* ait Athanaſius in epiſt. ad ſolitar. vitam agentes, pag. 643. item θεοσεβείας ἴδιον μὴ ἀναγκάζειν ἀλλὰ πείθειν, *Pietatis eſt non cogere ſed ſuadere.* dicit idem pag. 661. Præter rem, mi Eques, in iſtum locum communem deſcendis. Neque enim id agitur. Tu tamen, niſi hæc ubique inculcaſſes, minùs eloquens fuiſſes.

APOLOGIA.

VOlunt iſti 300 *adſtrictam & alligatam eſſe libertatem.* 300 Et quod volunt adſtrictam eſſe libertatem conſcientiæ.
Egregiam vero libertatem, quæ ligata eſt & conſtricta; licentia aſtringi debet, & alligari, non libertas. Quod ſi libertatis voce abuſi, licentiam intelligant: ſcire debent, nolle Chriſtum 301 *libertati con-* 301

 ſcientiæ

ſcientiæ ullos ab humana poteſtate poni limites. Conqueruntur nunc, poſtquam timere deſierunt, de libertatis exceſſu in profitendis, & propugnandis dogmatibus, quæ vera & ſalutaria putes; quod ſi repente commutatis rebus, conſcientiæ ipſorum libertas pari
302 *modo conſtringi, & coarctari inciperet;* [302] *nullum finem & modum facerent, de injuſtitia & iniquitate quiritandi. Atqui communis vivendi regula eſt,*
303 [303] ne quod in nobis iniquum ducimus, æquum putemus in aliis. *Exemplum habent ante oculos in*
pag. 97. *Cæſaris ditionibus; in quibus iſta omnia nunc patrantur in Euangelicos, quæ iſti Euangelici viri in nos à Vobis patrari cupiunt, & efflagitant. Magiſtratus*
304 *non alia ratione, magis* [304] *participem ſeſe hæreſium, & ſi quæ in illis ſint blaſphemiarum, faceret, quam ſi ſpirituali iſti, Veritatis cum erroribus certamini, ſeſe inſereret: ignem enim fodicando, & vires materiamque illi, ipſa poteſtatis ſuæ oppoſitione, ſuggerendo, magis excitaret, qui ſeſe brevi conſumturus fuerat. Neque enim cremandis, aut prohibendis, & cuſtodiæ includendis libris quidquam proficitur; qui manebunt ad*
Tacit. Ann. lib. iv. *tempus occultati, mox in lucem iterum prodituri.* Quo magis, *inquit civilis artis callidiſſimus Autor,* Socordiam eorum inridere libet, qui præſenti potentia credunt exſtingui poſſe, etiam ſequentis ævi memoriam. Nam contra, punitis ingeniis gliſcit auto-

autoritas. Neque aliud externi reges, aut qui eadem ſævitia uſi ſunt, niſi dedecus ſibi, atque illis gloriam peperere. *Et iterum de Nerone:* Libros, *inquit*, exuri juſſit; conquiſitos lectitatoſque donec cum periculo parabantur: mox licentia habendi oblivionem attulit. *Quod ſi vero etiam à libris in corpora & fortunas hominum pæna deſcendat, præter querelas & lamentationes civium; multo magis incitabuntur animi, ut inquirant, & verum putent, ad quod opprimendum advocanda fuit Civilis Magiſtratuum poteſtas. Non alia ratione facilius hæreſes exſtingui poſſunt, vigilantibus veritatis præconibus, quam ſi externa vi, neque juventur, neque oppugnentur. Hoc vident, & verum eſſe agnoſcunt ipſi Adverſarii; & tamen in deprecanda vi, nihil apud eos proficimus. An quia hæreticos nos eſſe dicunt ſed hæreticos eſſe non ſentiunt; ideo cum intelligant, ſe nobis* [305] *Scripturis & veritate pares eſſe non poſſe, vim in ſubſidiis collocant.*

pag. 98.

305

Denique, providendum eſſe, *ajunt*, ne regio iſta, quæ adhuc hoſpitium fuit Eccleſiæ, alienetur, aut inquinetur, aut ſimul & ſemel Dei verbo, & aliis benedictionibus privetur, & ex [293] abuſu libertatis, in oppreſſionem conſcientiæ, & ſervitutem corporis adducatur. *Profecto ſi conſiliis iſtorum obſecutæ fuerint civiles poteſtates, id eveniet,*

Providendumque eſſe patriæ ne ex abuſu libertatis in oppreſſionem conſcientiæ & ſervitutem corporis adducatur.

293

pag. 99.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

niet, quod dicunt. Iſta enim, quam monſtrant viam,
306 recta [306] ad oppreſſionem conſcientiæ & ſervitutem corporis ducit. Illis libertate conſcientiæ in ſuis dogmatis uti licet; cur idem non liceat aliis, in pari libertate
307 conſtitutis? quid enim aliud eſt [307] conſcientiæ, uni vero Deo adſtrictæ, libertas; quam in Religione ſentire quæ velis, & quæ ſentias, libere pronuntiare; &, quod citra cujuſque injuriam ſit, facere! Maneat Eccleſia; maneat Dei verbum; ſoli excedant errores; non violentia ulla pulſi, ſed ſponte ab omnibus relicti; quod præſtare poterit, nutricula veræ Religionis in Rempublicam recepta, conſcientiæ libertas: qua ex civitate pulſa, non erit difficile ut in illa, ſub nomine Verbi Dei, & Eccleſiæ, hoſpitentur & regnent multa
pag. 100. falſa & noxia dogmata, quibus nihil commune eſt cum Verbo Dei & vera Eccleſia; tandemque ſequatur, quam iſti metuunt, Verbi Dei, ejuſque benedictionum privatio, & in auctores oppreſſæ conſcientiæ verſa oppreſſio, quæque oppreſſam conſcientiam, tanquam umbra corpus, indivulſo nexu comitatur, corporum ſervitus.

De voto quo Epiſtolam finiunt.

Finiunt tandem voto, precanturque, ut Vobis Deus ſerium zelum largiatur, non pro temporaria tantum proſperitate, ſed etiam pro ſalute Subjectorum Veſtrorum, & pro Dei gloria. *Cre-*
309 *do quod illis* [309] *adhuc Zelo non ſatisfeceritis, nec pari contentione, rem lucri, & rem Dei egiſſe videamini.*

Vobis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Vobis vero Zelus pro Dei gloria, & hominum ſalute, nunquam defuit: ſed nec ſapientia, Zeli directrix deeſſe debuit, quæ iſtis deeſt. Neque enim ulla alia re magis, & Dei gloria, & ſalus Subjectorum Veſtrorum, & ſimul temporaria Veſtra fælicitas, promoveri à Vobis poteſt, quam ſi cæleſtiſſimum hoc munus, & tanto Veſtro ſanguine partum, conſcientiarum libertatem, pag.101.
ſartam & inviolabilem, ſolitâ ſapientiâ, (ſine qua Zelus tanto pernicioſior, quanto fervidior) & immotâ conſtantiâ conſervetis. Ita enim fiet, ut vi & poteſtate Veſtra, ab omnibus fidei controverſiis ſejuncta, æquum ubique certamen Veritati cum erroribus relinquatur: quo in certamine, [310] *Veritas vim Magiſtra-* 310
tus ſibi adjungi reſpuit; errores contra Veritatem juvari, fas non eſt.

EXAMEN.

A*Buſum libertatis* diximus poſſe eſſe cauſam imponendi pag. 96.
jugi. Auguſtus neſcio quibus, quòd ea uti neſcirent, libertatem ademit. Quidni faciat Deus? Eques hîc aliquid legit de [300] *libertate aſtricta & alligata*: aut putavit, 300
ſe id ex verbis noſtris poſſe deducere.

Hinc ingreditur agere de [301] libertate Conſcientiæ. De 301
hoc loco communi iſta hîc reperio. I. *Chriſtum noluiſſe libertati conſcientiæ ullos ab humana poteſtate poni limites.* Concedimus. Neque enim licet ulli prohibere, quin id ſcias, quod ſcis; credas, quod te Deus docuit; dicas, quod dicere juſſit. Similiter non hominis eſt religionem condere, leges imponere conſcientiis tanquam de religioſo cultu,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

cultu, aut in rebus, in quibus non voluit Deus ullum imponere onus, jugum & præceptum injungere.

302 II. [302] Iniquos nos eſſe, qui in ipſis ſuadeamus, quod in nobis improbemus. Idem ſtatui in dicionibus Cæſaris in noſtros; quod nos cupiamus fieri in ipſos. Falſa narrat Eques. Pontifex &, qui ſuum putant, Pontifici obedire, cogunt homines, quanta poſſunt pœna & vexatione, ut ad ſua ſacra accedant; ut recipiant alium Auctorem fidei præter Deum in ſcriptura loquentem. Id nemo noſtrûm tentat.

303 Porrò ſanè verum eſt, [303] Aliis faciendum eſſe, quod nobis fieri deſideramus. Neque tamen eo efficitur, ut debeamus aliis præſtare, quod ipſi injuſtè volumus, vel ut omne id concedendum ſit injuſtis & mendacium loquentibus, quod, quorum cauſa juſta & ſermo verus eſt, ſibi injuſtè negari conqueri poſſint. Nondum rectè, mi Eques, regulam charitatis didiciſti. Quod in nobis jus agnoſcimus, id in altero agnoſcendum eſt. Non idem, quod juri noſtro deberi putamus, etiam injuriæ alterius deberi exiſtimamus. Neque id, quod libido expetit, alterius libidini juſtè tribuitur. Ita enim, qui abuti aliena conjuge vult, ex lege faceret, proſtituens ſuam. Bonus vir & verax jure queritur, ſe arceri ſermone & domo: at idem malum & mendacem non feret, ſed fugiet, & domo, menſa, colloquio arcebit juſtè. *Planè ſemper & mali perſecuti ſunt bonos, & boni perſecuti ſunt malos: illi nocendo per injuſtitiam, illi conſulendo per diſciplinam; illi immaniter, illi temperanter; illi ſervientes cupiditati, illi charitati. Occiderunt impii prophetas, occiderunt impios & prophetæ.* Aug. ep. 48.

304 III. Magiſtratum non magis ſe [304] participem hære-
p. 97. 98. ſium facere & blaſphemiarum, quàm quum ſe inſerit illis certaminibus. ignem fodicando excitari. libros vetitos diligen-

diligentiùs quæri. Non certè ii ſumus, qui ignoremus, quod ingenium humanum ſit, quod ſtudium novitatis, quæ curioſitas, quæ & petulantia. Unde fit, ut & veritas eò fortiùs procedat, quo fortiùs vinciuntur profeſſores ejus: & mala prohibendo irritentur, ſi id fiat cum ſtrepitu. Sed nec Deus ſe participem culpæ fecit, qui ſciebat, legè irritatum iri peccatum: nec Magiſtratus prohibendo ſed ferendo cum hæreſibus communicat. Cujus eſt monere, ei, ſi id non faciat, interitus ejus, qui non cavit ſibi, imputabitur. Qui monitus perit, juſtè perit: ſanguis ipſius ſuper ipſo eſt.

IV. Nos, quia ipſis [305] pares non ſumus Scripturis & ve- 305
ritate, vim in ſubſidiis collocare. At ſtultè faceremus, ſi, ut fateris, non ignoramus, ſolere talia mala vetando exaſperari. Eſt aliquid, mi Eques, quod tu videris adhuc ignorare. Quando videmus Diabolum inſidiari Eccleſiæ, & alibi vim, alibi dolum parare ad illius peſtem, clamamus, vociferamur, unumquemvis ad vigilandum excitamus: magiſtratus ad lupos ſua auctoritate, ſi pote, comprimendos, fideles ad preces, ad ſtudium, ad ſpiritualem pugnam vocamus: ſtudioſos imprimis, eorumque ſegnitiem in tractandis ſcripturis objurgamus: ipſos nos ad officium faciendum accendimus, & torpori noſtro aliiſque peccatis exortum tentationum tantarum imputamus. Scimus enim, talia certamina, quanquam non ſine multorum periculo & clade abitura, tamen & ad demonſtrationem veritatis & triumphum Chriſti debere proficere. id autem ſine cura, ſine motu, ſine zelo, ſine pugna non fieri. Habenda igitur ratio eſt potiùs officii ſingulorum, quod ipſis Deus impoſuit, & nominis Chriſti, quam carnalis illius prudentiæ, quæ putat, ſe ſilendo Satanam vel placaturam vel compoſituram. Nam is quidem, quia dormiunt homines, non ideò ipſe quoque dormiet, & parcet

ſerere zizania. Et, jam nimis dormitum eſſe, malæ herbæ pullulatio ſatis oſtendit. Sequetur inquiſitio. Sequatur. Hoc volumus, hoc cupimus. Excutiatur ſomnus. Petulantia ingenia peribunt. Eadem à veritate averſa non ſanabantur, & in Eccleſiæ gremio poſita obſtabant profectui; certè non adjuvabant. Bonum eſt ea ſeparari, ut herbas culturæ reluctantes, bonam ſegetem ſtrangulantes. Quid faciemus, quid proderit noſtra prudentia, ſi Chriſti regnum vim facit; ſi, quos veritatis amor non cepit, eos mendacii laqueis à ſuo grege vult abſtrahi; ſi ignorantiam & deſidiam à fidelibus vult depelli; ſi ſe vel per ἐριθείαν vult prædicari; ſi per hæc certamina ad majora vult præparari. Videntur enim certamina cum Socinianis eſſe certaminum cum Sarracenis progymnaſmata. Neſcimus, annon & Turcas velit Deus in medio noſtri converti. Certè Judæos in medio noſtri habemus. quem Dei populum novimus. cui ad zelum provocando Deus regnum ſuum & verbum dedit gentibus. Atqui nos parum ſolliciti fuimus de illis ædificandis, & ad æmulationem excitandis. Non miramur igitur, in nomine Chriſtiano oriri, in quibus cogamur exerceri ad Judæorum inſtitutionem.

306 V. [306] Libertatem conſcientiæ retinendam eſſe, ut
pag. 99. retineatur veritas & libertas civilis. Non malè quidem. Sed aliud eſt libertas conſcientiæ, aliud licentia petulantiæ & temeritatis. quas Eques, dum definit *libertatem conſcien-*
307 *tiæ*, confundit. [307] *Quid enim eſt aliud*, inquit, *conſcientiæ, uni vero Deo adſtrictæ, libertas, quàm in religione ſentire, quæ velis, & quæ ſentias liberè pronunciare; &, quod citra cujuſque injuriam ſit, facere.* Cum qua definitione jungere operæ precium eſt, quæ extant p. 103. *Vrgetur ali-*
308 *quis* [308] *conſcientia, ut dogmata, quæ Socini ſectam appellatis, cum aliis communicet. Obtemperabit conſcientiæ: habebit*

ſibi

ſibi adverſum edictum veſtrum, & acerbis pœnis conſcientiæ cauſa involvetur: poſtponet conſcientiam Edicto veſtro; multò graviores animi cruciatus & angores ſibi accerſet.

Eſt ea animi humani depravata indoles, ut non facile velit, quod videt, verè bonum. Quomodo non tergiverſabatur Moſes, ne mitteretur? Quos non amarores ſenſit Jeremias propter verbum Dei, quod ipſi erat injunctum, ut loqueretur? Nempe pigri ſumus & pavidi natura ad faciendum opus Dei. Sed ſi venerit nobis in mentem, ut velimus *ſapienter agere*, Rom.1:22. & religionem conſtituere, aut aliquid dicere vel facere, quod Deo pro juſtitia imputemus, id volumus approbari ab omnibus, in eo exultamus, in eo urgendo fervidiſſimi ſumus. Jamque id nihil niſi conſcientiæ vis & incitatio eſt. At illa libido & ſæviſſima concupiſcentia, non conſcientia eſt. Neque enim id conſcientia cogit facere, quod qui facit, neſcit quid faciat. Judæos conſcientia adigebat ſcilicet, ut Chriſtum vellent cruci affixum; de quibus Servator dixit, Pater, dimitte illis, quia neſciunt quid faciant. Atqui, ſi Equitem audimus, ne Pilatus quidem debuit illos impedire, ne facerent; quia conſcientiæ ſuæ obſequebantur. Nam Chriſtum ſeductorem & magum & blaſphemum judicaverant, quemadmodum partim Sociniani nos. Sciebant autem, non parcendum eſſe blaſphemis & apoſtatis. Atqui *injuriam fecerunt* Chriſto. nempe non crucifigendo magum, ſed magum judicando, qui non erat.

Conſcientia Deo ſoli adſtricta eſt. id eſt, Conſcientia dictat, nos de Deo non hominibus, ſed ipſi debere credere, & ipſi obedire magis quàm hominibus. Ergone *libertas conſcientiæ* eſt *in religione ſentire quod velis?* Non certè: ſed Deo credere & obedire; &, ut contra faciat, nec cogi quemquam, nec vim juſtã fieri cuiquã poſſe. Ut voluntas humana non eſt auctor revelationis, ita non eſt magiſtra

 ſenſus

ſenſus in religione. 1.Pet.1: 20.21. Conſcientia non dictat, tibi licere ſentire quod velis; ſed, non licere tibi ſentire quod velis, quia voluntas tua mala eſt; at id ſentiendum tibi eſſe, quod Deus teſtatur. Etiamne *quæ ſentias*, *liberè pronunciare?* Quid? ſi errore ſentias? vel malignitate? vel fingas te ſentire, quod non ſentis, ſed vis eſſe & haberi verum? De homine non licet tibi pronunciare omnia, quæ ſentis; & de Deo liceat? Si ita eſt, æquè licet mentiri & falſa dicere, atque vera. Conſcientia ſine ſcientia non eſt, nec ſcientia niſi veritatis. Conſcientia eſt ſcientia ejus, quod & Deus ſcit; quodque cum aliis hominibus novimus; quodque animi noſtri animadverſionem & judicium, quum ageremus, non effugit ac latuit. Hanc qui homini eripere ſatagit, vult hominem obbruteſcere, & in lapidem verti, & non audire Dei vocem cordi inſonantem, nec videre lucernam illam Dei, quæ ſcrutatur penitiſſima hominis. At non opinio eſt conſcientia, neque præſumtio, qua hoc verum, illud falſum eſſe volumus. Quæ ipſa quanquam non omninò in poteſtate ſit humana, tamen non omnino exemta eſt poteſtati. Nam parentes in liberos, domini in ſervos, principes abſoluti in ſubditos eam poteſtatem habent, ut cogant illos audire, quod nollent; & impediant, ne audiant, quod volunt; & terrore adigant ad examen ſuarum opinionum, ſintne tanti, ut pro eis quid pati velint; imprimis & conjurationem in errore & vinculum nexus humani dirumpant. Ipſa Eccleſia in falſas opiniones poteſtate armata eſt, reprehendendi, objurgandi, peccata (pro re nata) falſa opinantibus retinendi, eos vitandi & ſeparandi, commercium illis negandi, *ἵνα ἐντραπῶσιν, ut confundantur* (2.Theſſal.3: 14.) imò illos & Satanæ tradendi, ad interitum corporis, ut diſcant non blaſphemare. 1.Tim.1: 20. 1.Cor.5: 5. Atqui his longè mitius eſt fœdus & ſocietatem errantium diſturbare

turbare, libros ſupprimere, voces malas compeſcere, inquietos expellere. Quid? putabimuſne, omnibus licere in religione ſentire, quæ volunt; & non licere omnibus facere, quod Papiſtarum eſt; nempe idola in publico conſtituta adorare, Miſſam celebrare, opibus ſuis juvare Papam & Papæ ſatellites ad ſubjugandos, qui non idem faciunt, & illis prodere Civitates ſuas? Omitto ſimilia. Phreneticis certè non permittimus dicere & facere, quæ volunt; ſed eos frenis cateniſque cohibemus. Atqui hæreſiarchas etiam Socinus phreneticorum loco habet. Et jam ſupra citavimus ipſius locum ex epiſtola ad Vadovitam, quo probat, ut tales, ſi quieſcere non velint, carceribus mulctiſque compeſcantur.

Ex quo facile apparet, credi à nobis non poſſe, Socinianos, ſi Magiſtratus ex ipſorum voto Chriſtiani fiant, & gladio rectè utantur, armis verbi futuros eſſe contentos.

Sed conſcientia, inquit, nulli ſuadet injuriam facere. Quid verò, ſi tuus error tibi ſuadeat, bonum eſſe, ut occidas eum, qui à te diſſentit: ut Chriſtus dicit, *putabunt ſe ſacrificium Deo offerre, qui vos occident:* etiamne hæc libertas conſcientiæ eſt? Non, inquit. Nam non licet quempiam occidere. Tu quidem ita putas: alius putat aliud; & quod opinatur, conſcientiam appellat.

Tamen ne *abſque injuria* fieri poſſe putas, ut quis loquatur, pronunciet, propaget mendacium? Imprimis magna injuria eſt, mendacium auribus animiſque hominum inſinuare, per mendaciū tentare, ſcandalizare, perdere. 1 Cor. 8: 10. 11. 12. Fures, latrones, perduelles vi arceantur. Nemo tamen eorū eſt nocentior iis, qui animas à Deo abducunt. Quomodo igitur ſine injuria plurimorum poteſt fieri, ut falſiloquis permittatur loqui? Fac autem, eſſe omnes ita in veritate ſolidatos, ut mendacio non moveantur, tamen nullane eſt injuria, inceſtari aures pias impiis ſermonibus?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Socinus alicubi dicit de quadam opinione, ſe eam adeò deteſtari, ut & per ſomnium nolit ſibi in mentem venire. Igitur parum eſt, ſi infauſta & horrenda cogamur audire vigilantes? Quid, inquietari? Apoſtolus ſeverè ad Galatas cap.6:17. *De cætero nemo mihi moleſtus ſit.* Quid merentur de nobis iſtiuſmodi equites Poloni, ut eorum cauſa, melioribus omiſſis, cogamur totos dies cum cavillatoribus, aut cum iis, qui, alioqui nec ingenio nec judicio valentes, & veritatem ſcripturarum quo oportet ordine & ſtudio diſcere nolentes, ipſorum ſophiſmata ediſcere voluerint, contendere? Nulla injuria eſt in parentes, liberos corrumpi? aut in pios conjuges, ſeduci conjuges, ut alienos potiùs audiant, quàm viros ſuos? aut viros, ut uxoribus, liberiſque vel ſcandalo ſint, vel noxæ? aut in civitatem, cives, amicos, notos, eos in lites, in factiones, in ſuſpiciones, in mutuas obtrectationes conjicere? Atqui hæc neceſſariò ſequuntur, ſi unicuique licet, quod vult videri verum, pronunciare, ſerere, propagare.

Quod non poteſt eſſe à conſcientia, aut ad ejus libertatem pertinere. Nam conſcientia, ut diximus, mendacium nulli dictat, neque teſtatur ulli, æquum eſſe, ut mendacium dicamus alteri, aut ut liceat mendacium loqui, aut ut illud neceſſe ſit audire. Atqui, ſi unuſquiſque, quod ſibi videbitur in religione, loquatur, impoſſibile eſt, ut non plurima mendacia, abſurda, impia paſſim audiantur. ſaltem hoc eveniet, ut doctrina pietatis in deriſionem abeat, ſcepticiſmus invaleſcat, quique ad docendum in omni manſuetudine & gravitate vocati erant, cogantur myrmillonum inſtar theatricè digladiari, naſutis ſpectaculum pugnacitatis dare, &, quæ ultrò citroque dicantur, moleſto labore jactare.

Video, quid dicat Eques, pro libertate conſcientiæ pugnaſſe Germanos, Belgas, alios. Si non id voluerint, ut

cuique

cuique in religione non tantùm ſine ulla omnino interceſſione vel compulſione in contrarium liceat ſentire, quæ velint, ſed & dicere, pronunciare, inſerere pluribus, tum ſigillatim, tum in cœtibus, quid illud ſit, pro quo pugnaverunt. Neque enim hoc certè voluiſſe, ut Papa, vel imperatores, vel reges perſeverarent illos coercere & vexare, quorum religio ipſis improbaretur. Nam talibus ſe majores oppoſuiſſe. Nunc autem nos videri id laudare, quod majores noſtri corporum fortunarumque jactura redimendum ſibi putaverint. Hoc eſt, quod ubique inſinuas, mi Eques, magis ſpecioſè, quàm verè. Et profectò, quum in rebus tam palpabilibus vos falli oſtendero, æquum fuerit, ne vobis in rebus, quas Deus à vobis ſciri non poſtulat, nimium permittatis. Quum ante ſeculum, & quod excurrit, Pontifex Leo X. indulgentias protervè curaſſet prædicari, Lutherus aliique monuerunt, illas prædicationes debere eſſe ſuſpectas. Res eò uſque, ut notum eſt, proceſſit, ut Lutherus à Papa damnaretur, & is ad Concilium provocaret, eaque provocatio ipſa tanquam hæreticiſſima repudiaretur. Ibi Cæſar & Epiſcopi hoc moliri, ut Lutherus ſociique ejus tollerentur de medio, & pœnis hæreticorum afficerentur. Electores, Principes, Civitates, omneſque, qui in imperio ordinem conſtituunt, quibus probare Lutherus ſuas poſitiones potuit, ſui officii putarunt, innocentes defendere, negaruntque, conſcientiæ ſuæ vis ut fieret, ſe pati teneri. Eodem tempore Anabaptiſticos furores iidem Principes compreſſêre. Et Lutherus ac Philippus Melanchton Antwerpienſes de hæreſi cujuſdam tegularii monuerunt: teſte Emanuele Demetrio.

Ex quibus perſpicuum eſt, non fuiſſe eam ipſorum ſententiam, Debere omnibus omnia licere dicere. Sed hoc voluerunt, Non debere ſe adigi in hominis ſententiam. Non licere Papæ indemonſtrabili ſententia declarare

hære-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

hæreticos, quos vellet. Neminem ad fidem cogendum eſſe. Principes, poteſtates, civitates non debere impediri in uſu libertatis ſuæ, ut innocentes defenderent, atque etiam religionem, ſecundùm ea, quæ ex Scriptura nota erant, doceri curarent. Quæ erat diſputatio de poteſtate Papæ, & libertate ac jure ipſorum. Nam quorum eſt approbare religionem publicè docendam, ii non poterant ferre, ſibi à Papa præſcribi, quid approbare deberent: quemadmodum dudum factum erat, Papa principibus & judicibus legem dante, juxta quam hac in re agerent & judicarent. Perpetua ipſis fuit provocatio ad Euangelium, quod opponebant legibus humanis: oſtendentes ſuis confeſſionibus, ſe non recedere ab eo, quod Eccleſia ex Euangelio didicerat. Petebant, ſe non cogi ad abuſus & idololatricos cultus hominum auctoritate ſtabilitos. Tantùm verò abfuerunt Principes & Civitates à licentia defendenda, ut, quia ad ſe pertinere judicabant, approbare religionem in publico docendam, & ſcandala atque impietatem arcere, ideò ſe Papæ, homini externo, & cujus imperium nunquam agnoverant, ſe opponerent: quanquam eum ut fratrem, ſi demonſtratione ſcripturarum ageret, audire, & omnibus ſuæ fidei rationem reddere non recuſarent. Ita in Belgio Inquiſitionis tyrannis, privilegiorum & libertatis infractio, quæ prætextu edictorum in hæreticos palliabatur, excidium gentis, terrarumque in ſervitutem redactio, provincialium per Hiſpanos oppreſſio, cauſæ belli fuerunt, non licentia quidvis ſentiendi & loquendi. Quam quum Eques Illuſtriſſimis DD. Ordinibus cauſam belli, quod tolerarunt, fuiſſe dicit, in os ipſis, ſat temere & irreverenter, calumniam impingit.

pag. 100. Propter ſcomma, quo Eques perſequitur noſtrum vo-
309 tum, ut Deus Proceribus ſerium 309 zelum & prudens conſilium largiatur; quum id votum, quod modeſtiæ noſtræ

ſtræ poterat aſſignare (quo non Viris in regenda republica exercitatiſſimis inſtruendis conſilium, ſed tantùm perpetuas & debitas preces ad ſalutem reipublicæ & Eccleſiæ tendentes nos habere ſignificabamus) invertit tanquam accuſationem teporis; propter id ſcomma, inquam, non iraſcimur. Iniquum enim videri poſſit, nos magis ab illo hominum genere honorari, quàm Deum, ut verbis noſtris parcant, qui à divinis manus non abſtinent.

Quòd autem à Magiſtratibus zelum pro conſcientiarum libertate, hoc eſt licentia mentiendi & blaſphemandi, unicè haberi vult, & poteſtatem eorum à religionis controverſiis ſejunctam, quod [310] *Veritas vim* ſociam *reſpuat*, 310
errores juvari fas non ſit; non videt bonus vir, ſe pulchro epilogo in ſe ſententiam dixiſſe. Errores enim adjuvari præſidio magiſtratus ac patrocinio, ut invaleſcant, & veritatis doctores ſectatoreſque turbent, inquietent, contriſtent, id ipſum eſt, quod & nos iniquiſſimum putamus. Non ineptè quis opinetur, Solomonem nulla alia re idololatriæ crimen contraxiſſe, quàm quod ipſius conniventia & patrocinio opibus regni fana idolis ædificata & ea impunè adorata ſunt. Nam qui vult talia fieri, quare non ipſe feciſſe videatur, cauſa dici non poteſt. At qui poteſtate, quæ ipſi à Deo tradita eſt, ſine ullius injuria & vi conſcientiæ inferenda, ſervato ordine, legibus, inſtitutiſque Reipublicæ, intactaque civili, quam quiſque à Deo accepit, libertate, (nam ut poteſtatis, ita libertatis diverſi gradus ſunt) non utitur ad defendendos bonos & quietem illorum, ad malum arcendum, ad ſalutem omnium procurandam, is non, ut oportet, vult bonos veritatiſque doctores tranquillè & ſine impedimento officium facere; domos, civitates, ſocietateſque pacatas, populum ſalvum eſſe; & malum ex republica exeſſe. Quod quia non, ut par eſt, vult, non velle contrarium, vix eſt, ut judicari poſſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

APOLOGIA.

Illuſtriſſimi & Potentiſſimi Domini.

pag. 102. Edictum D.D. Ordinum adverſus nos.

DVm defenſionem paramus, adverſus iniquiſſimas criminationes & cenſuras Adverſariorum; pervenit ad manus noſtras [311] *Decre-*
311 *tum Veſtrum contra nos damnatorium. Triſte id quidem & acerbum nobis accidit; non tamen ſine maximo*
312 *ſolatio. Solatur nos, quod* [312] *inauditi & indefenſi damnati ſimus; inque tali judicio, in quo adverſam tantum partem conſpicere licuit: quamvis omne legitimum judicium, ex Accuſatore, & Reo, & Judice, neutri partium addicto, compoſitum eſſe debeat. Multo vero magis ſolatur nos conſcientia innocentiæ; quæ omnium damnationum humanarum victrix, abſolvi habet ab ipſo Deo: quam & ipſis conſcientiis Veſtris defenſione noſtra approbatum iri confidimus. Solatur*
pag. 103. *nos præterea Veſtra ſingularis ſapientia, æquitas, moderatio, tot rebus ſpectata; quæ ſecum ipſa pugnare, ſibique diſcors eſſe haud poterit. Scitis enim, Rectores Vos illius eſſe Gentis, quæ* [313] *libertatem ſuam, & imprimis conſcientiæ, ſanguinis ſui impendio quæſivit,*

Dehortatio ab omni perſecutione Religionis cauſa.

313 *& ſummo Dei beneficio acquiſivit. Non enim pugnatum eſt à Vobis Majoribuſque Veſtris, ut alia de Religione dogmata, eadem crudelitate regnarent: ſed ut omnis crudelitas & perſecutio, in iis, quæ conſcientiam*

afficiunt, longiſſime exeſſet. [314] Vrgetur aliquis [308] con- 314 308
ſcientia, ut dogmata, quæ Socini ſectam appellatis,
cum aliis communicet. Obtemperabit conſcientiæ: habebit ſibi adverſum Edictum veſtrum, & acerbis pœnis, conſcientiæ cauſa involvetur: poſtponet conſcientiam Edicto Veſtro; multo graviores animi cruciatus & angores ſibi accerſet. Ita, poſt partam tantis laboribus libertatem, media in libertate, priſtina ſervitus obtinebit, hominibus tantum, & occaſionibus commutatis. Nonne eadem decernebant olim [316] Inquiſitionis pag. 104. 316
Hiſpanicæ Miniſtri in Majores Veſtros? fugas, exilia, graves mulctas, prohibitiones quærendi pro ſe ſuiſque victus, librorum comportationes, hominum proditiones, juramentorum exactiones, pœnas arbitrarias? virgas, opinor, ſtigmata, carcerum cuſtodias, ſupplicia ultima, bonorum publicationes; idque non pro facinore aut ſcelere ullo, quod ille ipſe qui perpetravit, nefas eſſe agnoſcat; ſed pro conſcientia: quæ etiamſi infirma eſſet, & in errore verſaretur; tamen perire non deberet infirmus frater, aliena ſcientia, propter
quem Chriſtus mortuus eſt. Sic vero, inquit Apoſto- 1. Cor. viij. 11. 12.
lus, peccantes in fratres & [317] verberantes illo- 317
rum conſcientiam infirmam, in Chriſtum peccatis. Hæc & horum ſimilia, ut in florentiſſima Republica Veſtra uſu veniant, nunquam patietur Veſtra
ſapientia & moderatio. [318] Permittite modo ſemel Ve- 318

 ſtris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſtris hunc guſtum, quàm ſuavis ſit ex hæreticis, eo-
pag. 105. *rumque fautoribus detracta mulcta; nunquam in Re-*
publica Veſtra hæretici, eorumque fautores deerunt.
Quid enim hoc rei foret; cum tot diverſarum ſecta-
rum hæretici, Delatorum & Cenſorum noſtrorum judi-
cio, in Provintiis Veſtris degant, ſolos Socinianos tra-
hi ad noxam? Nocentiſſima, inquiunt, illorum eſt
hæreſis. Quid? an ultra interitum animarum hæc
noxa ire poteſt, quæ omnibus hæreſibus, ex iſtorum
ſententia, communis eſt? fallor, an quia Sociniani
haud perinde crimine hæreſeos, quam iſtorum odio con-
victi ſint? ſed etiamſi hæretici tandem deſint; ſemel
cæptum in Republica malum, opportunum quemque
injuriæ, ſub crimine hæreſeos, corripiet. Suæ cuique
opes, pro hæreſi erunt, paſſimque fient delationes, &
locupletiſſimus quiſque in prædam corripietur. Hæc
prævidens, & præcavere in Republica Polona cu-
319 pag. 106. *piens*, [319] *Joannes Samoſcius, magnus olim regni Po-*
loniæ Cancellarius, & exercituum Dux, ſapientia &
rebus geſtis clariſſimus, dicere ſolebat: ſe dimidium
ſanguinis ſui fundere paratum eſſe, pro hæreti-
corum converſione: ſed ſi quis vim aliquam ad
illorum converſionem aut exſtirpationem adhi-
bere velit, contra hunc, tanquam publicæ li-
bertatis hoſtem, ſeſe paratum eſſe omnem
ſuum ſanguinem profundere: *Addebatque cau-*
ſam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſam, prioris quidem; quod vel ſemi-vivus, &
ægram animam trahens, frui ſe tam optabili
ex converſis hæreticis ſolatio cuperet: *poſterio-*
ris vero; quod tam triſtem oppreſſæ libertatis
ſtatum, morte prævertere, ſi avertere non poſ-
ſet, mallet. *At enim, ajunt, impia & blaſphema*
illorum ſunt dogmata, nec ſine maximo in Deum
peccato, & Eccleſiæ Dei pernicie, tolerari poſſunt.
Audimus vocem Adverſariorum, ſed adhuc ſub Ju-
dice Deo lis eſt. Nos enim pia, & ſancta, & Deo
glorioſa, & Eccleſiæ Dei ſalutaria eſſe credimus. Son-
tes ſumus Adverſariorum judicio; ſed inſontes noſtro.
Hic [320] *civilis poteſtas gradum ſiſtere debet, & Deum* 320 pag. 107.
venerari, qui in talibus ſoli ſibi decretoriam reſerva-
vit ſententiam. Nimirum Magiſtratus ad coërcenda
illa maleficia à Deo conſtitutus eſt, quæ illi ipſi, qui
patrarunt, maleficia eſſe agnoſcunt; hos plectat &
puniat, qui tormentis perſæpe adigendi ſunt, ut fa-
teantur, quod libenter abderent: non qui tormentis
adiguntur, ut negent, quod ultro profitentur & im-
putant. Apoſtolus, *inquiunt,* hæreticum perver- Tit.iij.10.
ſum eſſe dicit, & peccare contra ſuam con-
ſcientiam. *Sed* [323] *Apoſtolus hæreticum intelligit,* 323
qui cum noſſet Apoſtolicam doctrinam, ultro ab ea
declinabat: non eum, qui vel maxime Apoſtoli-
ca loqui ſeſe putat. At noxii tamen ſunt & pernicioſi,

 quam-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

quamvis ſeſe nocentes haud exiſtiment. Si noxa eorum civilis eſt, à Magiſtratu, qui præſidet civitati, cohibendi ſunt: ſed ſi noxa hæc ad ſolum ſpiritum pertinet,
322 [322] *extra Magiſtratus forum eſt. Hæreticum eſſe, neu-*
pag. 108. *tiquam eſt Politicum crimen, ſed Eccleſiaſticum:*
321 [321] *Cenſuris proinde Eccleſiaſticis, non Civilibus pœnis*
324 *coërcendum.* [324] *Diſtincta enim inter ſe ſunt, Eccleſia & Reſpublica, nec ſine omnium rerum perturbatione confundi poſſunt; quod tot atrociſſimæ clades, & bella, & everſarum Eccleſiarum ſimul & Rerumpublicarum triſtiſſima exempla docent. Eccleſia illos ſolos, qui normam pietatis à Chriſto præſcriptæ ſuſceperunt, recipit; illos ſolos retinet ac fovet, qui ab hac*
325 *norma non recedunt. Reſpublica* [325] *recipit & fovet cujuſcunque generis & Religionis homines, etiam idololatras, etiam paganos, etiam hæreticos, etiam à Chriſti nomine apoſtatas: & illæ demum Reſpublicæ vel maxime, populorum multitudine, & civium concordia florent, quibus*

Tros Rutiluſve fuat, nullo diſcrimine habetur.

Dummodo omnes pacate vivant, & Reipublicæ, quæ omnes in tanta imparitate pariter complexa eſt, fidem
pag. 109. *præſtent. Dolendum eſt ſane Chriſtianis moderationem hanc & ſapientiam, non ſine manifeſta Numinis ira,* [326] *à Mahometanis præreptam eſſe, quamvis fer-*

vore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

vore & zelo erga ſuam legem, Chriſtianis non cedant;
ut profecto mirum non ſit, tot Chriſtianorum gentes &
ſectas, in eorum poteſtatem eſſe traditas; ſub quorum
dominatu omnes nunc quiete vivant; cum antea nul-
lus inter ipſos digladiationum, nullus perſecutionum
finis eſſet. Ita Deus cœcum & inconſultum zelum ca-
ſtigavit ſimul & cohibuit, qui in Eccleſiæ doctoribus,
plerumque privata honorum & opum commoda ſpectat,
quamvis Dei gloriam & Eccleſiæ ſalutem ſemper ob-
tentui habent: ſpecioſa iſta nomina prætexuntur, nec
quiſquam alienæ conſcientiæ ſervitium, & dominatio-
nem ſibi concupivit, ut non eadem iſta vocabula uſur-
paret. Nimirum [327] hæreſis neminem invadit, niſi vo- 327
lentem: volenti vero nulla fit injuria, præſertim ſi
ſint qui moneant, doceant, errores coarguant, & pro pag. 110.
Eccleſiæ incolumitate vigilent, ut non immerito ſcri-
ptum reliquerit Apoſtolus: [328] Oportet & hæreſes 1. Cor. xj. 19.
inter vos eſſe, ut ii qui probati ſunt inter vos, 328
manifeſti fiant. Proinde hæreſes, quamvis ad per-
niciem Eccleſiæ directæ ſint: tamen ſi quiſque proba-
tum ſeſe præſtet, ut debet, in bonum Eccleſiæ vertunt.
At enim, inquiunt, ipſa Lex divina blaſphemos pœ-
nis civilibus ſubjecit. Enimvero, [329] qui ſeſe blaſphe- 329
mos eſſe intelligebant. Eadem civilibus pœnis affecit,
defectores à Deo vivo & vero. Merito: nam [315] qui 315
Deum non habent, neque [330] Dei conſcientiam ha- 330
bere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

bere poſſunt. Conſcientia etiam Dei falſi & idoli, in iis, qui à Deo vero ad idola defecerant, pro nulla habenda erat. Adde, quod Iſraëlitæ civilibus pœnis Moſaicæ legi innexi eſſent, quippe ſervi; at Chriſti lex, ſicut neminem civilibus pœnis ad ſui ſuſceptionem adigit, ſic neque in ſe ſuſcepta retinet: cuique ad Chriſtum liber eſt acceſſus, liber & ab illo
pag. 111. *receſſus; nec Magiſtratus ullum jus, in Apoſtaſia Civilibus pœnis plectenda, niſi contra Chriſtianæ religionis naturam, uſurpaverit. Hæreticos certe, id eſt, eos, qui legi ſeſe firmiter adhærere profiterentur, quod in illius interpretatione diverſi ab aliis in devia irent, Lex nunquam punivit. Rationum hic & argumen-*
331 *torum certamen erat, non pœnarum locus.* [331] *Sadducæorum in præcipuo fidei articulo, de mortuorum reſurrectione, graviſſima fuit hæreſis, utpote mortuorum reſurrectionem negantium: ſed quia hic de legis interpretatione agebatur, pro inſontibus, Civilium pœnarum reſpectu habiti ſunt: quanto vero magis hæc æquitas in Chriſtiana lege locum habere debet, ut ii qui ſeſe Legi Chriſti firmiter adhærere, eamque ſolam ſalutarem eſſe profitentur; de ſola tantum illius, quibuſdam in locis, interpretatione, cum aliis diſceptant,*
332 *nullo alio fine, quam* [332] *ut verus pateſcat ſenſus; ex-*
pag. 112. *ortes Civilium pœnarum habendi ſunt? Chriſti Lex adeo ab hæreticorum perſecutione abhorret, ut ne blaſphema-*

phematores quidem Chriſti, pœnis Civilibus ſubjiciat.
Quorum enim major & certior eſt blaſphemia in Chri-
ſtum, quam Judæorum; qui eum ſeductorem fuiſſe,
& merito in crucem actum, palam habent? hæcque
illorum profeſſio eſt: & tamen in Veſtra quoque Re-
publica [333] quiete agunt, ſua ſacra exercent, libros 333
de ſua Religione ſcriptos divulgant, conventus a-
gunt, in quibus impune Chriſto maledicunt: qui fit
igitur, ut nos, ſub blaſphemiæ prætextu, edictis cohi-
beamur, ne [334] conveniamus ad dicendas laudes Chri- 334
ſto, ut Deo, ad animas Chriſti ſpiritu conſocian-
das, ne quidquam mali patremus; operibus ſanctis
deditis ſimus, charitatem erga omnes, etiam inimicos,
exerceamus; Magiſtratui, tanquam Dei in terris
Vicario, nos morigeros præſtemus? Non igitur in no-
bis blaſphemia ſpectatur, ſpectaretur enim, vel ma-
xime, in Judæis: Aliud eſt, quod iſtos angit; nem- pag. 113.
pe à Judæorum ſibi [335] argumentis & rationibus non 335
timent: at quia noſtris reſiſtere non poſſunt, edictis
ſeſe Civilium Poteſtatum communiunt. Quid enim
aliud in nobis metuerent, qui Judæis multitudine &
opibus ne comparandi quidem ſumus? Nec, ſi vel ma-
xime numero & viribus polleremus, [336] ſpiritum habe- 336
mus Judaicum, alienæ Religionis perſecutorem. Et
tamen ſi quis rem penitius expendat; videbit non alia
ratione melius, quam [337] per ea quæ nos pro veris 337

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

*agnoſcimus, Judæis ſimul & Athæis reſiſti poſſe: quod
confeſſi ſunt nonnulli, qui jam præcipites ibant à Chri-
ſto, niſi in eam quam profitemur veritatem incidiſſent;
cujus cognitione retenti ſunt, & in Chriſti fide confir-
mati. Hæreſes adverſus veritatem vix alia ratione
invaleſcunt, quam vel peccandi illecebris, vel homi-
num auctoritate, potentia, & viribus: quæ cum do-*
pag. 114. *gmatis noſtris deſint, ſi hæretica ſunt, quid eſt, ut ſi-
bi tantopere, in tanta ſuorum potentia ac multitudi-*
338 *ne, ſuorumque dogmatum* [338] *carni abblandientium
dulcedine, à nobis metuant? Vis & efficacia verita-
tis eſt, quam timent. Aut igitur noſtra, aut illorum
dogmata vera ſunt. Si noſtra; Veſtræ pietatis & ſa-
pientiæ intereſt, ne decretis & edictis cum veritate col-*
339 *lidamini: Sin illorum; quid* [339] *ſuſpectam faciunt di-*
340 *vinam* [340] *veritatem, quaſi ſine Civili poteſtate, ſuis
viribus conſiſtere non poſſit, quæ contra omnium Civi-
lium Poteſtatem & Tyrannorum vires, evaluit?* Ne-
*dum ut tanta potentia & opibus munita, contra mi-
ſeros & inermes errores, niſi armata & nocens ſeſe*
341 *tueri non poſſit? Quid errores divexando,* [341] *martyrii
gloriam iis conciliant, & dum homines ab illis repellere*
342 *volunt,* [342] *alliciunt? Profecto non alia ratione me-*
343 *lius,* [343] *quorum à partibus ſtet divina veritas, cogno-
ſcere poſſitis, quam ſi omni metu & terrore in cauſa* Re-
pag. 115. *ligionis ex civitate ſublato, quieti diſſidentium inter*

ſeſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſeſe certamina ſpectetis; hoc ſolum, quod Veſtri muneris eſt, unice procurantes, ut Scripturis inter ſe decertent, [321] *non contumeliis, & ad* [344] *populum declamationibus; quibus turbas in pacata civitate excitent, perque ſpeciem ſupplicantium, cum nihil minus ſint quam calamitoſi, ipſi etiam Magiſtratui formidinem incutiant. Iſti tales adductis frænis continendi ſunt; qui, niſi caveritis, concitabunt in Vos ipſos addictam ſibi plebem, & poſtquam omnia turbis compleverint, Eccleſias ſciderint, Rempublicam liberrimam perſecutionibus fœdaverint; cauſas turbarum in innocentes conjicient; ad exemplum lupi illius Æſopici, qui turbari ſibi aquam in flumine ab ove longe infra bibente cauſatus, ovem corripuit & devoravit. Vos, quibus Civilis in alios poteſtas commiſſa eſt, illi miniſtri, & famuli eſtis, quibus prompte Miniſterium ſuum Patrifamilias ad evellenda* [345] *zizania offerentibus, & gladium, quem in Republica habent, in Eccleſiam quoque ferre volentibus, dictum eſt;* Ne feceritis, ne forte colligentes zizania, eradicetis ſimul cum ipſis triticum. Sinite utraque ſimul creſcere uſque ad meſſem. *Cui dicto, quia non obediverunt Poteſtates, infinitos innocentes pro hæreticis occiderunt, & pro zizaniis triticum evulſerunt: nec aliter fieri poteſt, cum numero & viribus augentur hæretici, qui triticum ſeſe eſſe exiſtimant. Neque unquam evenit,*

321 344

345 pag. 116.

Matth. xiij. 29. 30.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

nit, ut Catholicæ & puræ veritati addicti, hæreticos Civilibus pœnis vellant, aut ut vellantur auctores ſint; cum hoc ipſum maxima & pernicioſiſſima ſit hæreſis, & ad protegendas hæreſes omnes reperta. Angelorum hic miniſterio opus eſt, non hominum; quorum hic facilis eſt error, at exitu triſtis & luctuoſus. Civilium Poteſtatum eſt, qua talium, ſi videant diſſenſiones de fide & Religionis Chriſtianæ dogmatis in Eccleſia,
346 [346] *nulli partium poteſtatem ſuam commodare: ſed om-*
pag. 117. *nes æquabili jure regere, & ut inter ſeſe innoxie agant, neve Eccleſiaſticæ diſſenſiones quidquam in Republica*
347 *turbent, providere;* [347] *ſupplicationes in perniciem diverſa ſentientium directas, à ſe repellere, & in Eccleſia cæpta, ad ſolamque Eccleſiam ſpectantia, Eccleſiæ tribunali judicanda relinquere. Sic enim, vi & poteſtate humana ſubtracta, qui zizaniis præcipuus ſuccus eſt & alimentum, zizania ſponte ſua exareſcent, & ſola veritas dominabitur; quietique Magiſtratus, & quietem jubentes, longe plus præſtabunt in zizaniorum exſtirpatione, quam non irrito tantum, ſed &*
348 *damnoſiſſimo labore occupati. Quid aliud ſuaſit* [348] *Ga-*
Actor. v. 34. *maliel, Senator prudentiæ nomine in Sacris Literis commendatus, quam ut in rebus ambiguis prudenter conſulerent? ſi enim, ajebat, doctrina iſta ex Deo eſt, videte ne adverſus Deum pugnetis: ſi ex Deo*
pag. 118. *non eſt, præſertim cum nulla humana vi, nullis erro-*

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

rum illecebris nitatur, ipſam per ſe diſſipari neceſſe eſt. Vos, nihil aliud ſpectatis, quam commune & publicum omnium bonum, nec veſtra quidquam intereſt, ut hujus vel illius dogmata obtineant; ſed ſolummodo ut obtineant vera, & quæ vere Chriſti ſunt: at iſtis qui Vos inſtigant, & incendunt, [349] *privata commoda an-* 349
te oculos verſantur, & peſſimum veri affectus venenum, ſua cuique utilitas, honor, exiſtimatio, optima conditio, & ſimilia; multumque illorum intereſt, ut hujus, quem ſequuntur, auctoris, & non ullius alterius dogmata, pro veris, ipſiuſque Chriſti dogmatis habeantur. Non fruſtra [350] *Gallionis, Aſiæ Proconſulis,* 350 Act. xviij. 12.
memoratur in Sacris Literis exemplum; qui judicem ſeſe Civilium rerum eſſe intellexit, non ad Religionem ſpectantium; propterea Judæis unanimiter apud tribunal ſuum contra Paulum inſtantibus, memorabili exemplo, ne exſpectata quidem Pauli defenſione, reſpondit: Si, *inquit*, o Judæi injuſtum aliquod fa- pag. 119.
ctum, aut facinus malum ageretur, recte & ex ratione vos ferrem: cum vero ſit quæſtio de ſermone & nominibus, & Lege veſtra; vos videritis: Judex enim ego iſtorum nolo eſſe. *Qui ſeſe Doctores legis putant, ipſi de iis, quæ ad legem pertinent, judicent: & quæ judicaverunt, pro ſua juriſdictione exſequantur. Magiſtratus Civilis, civilia habet, quæ judicet; qui ſi rerum Eccleſiaſticarum, &*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

*quæſtionum ad Religionem ſpectantium, merito ſibi fo-
renſe judicium non ſumit; ne quidem pœnam & coër-
citionem eorum, quæ forenſis judicii non ſunt, debet
uſurpare. Dicat aliquis: Neque Magiſtratus con-
ſcientiam conſtringendam eſſe, quæ hæreticos arcere &
coërcere jubeat pœnis civilibus. Nos vero, quo alio
fine iſta dicimus, quam ut talem conſcientiam Magi-
ſtratui eximamus, quæ alienam conſcientiam premit,
& iis, quos innocentes eſſe novit, aut ſaltem nullius*
pag. 120. *ſibi noxæ conſcios, nocet, & vim facit? quæque vel
peſſima facere, juſtum & debitum putat; ut ea, quæ
opinione concepit, bona eveniant? Hæc eſt illa con-
ſcientia, quæ, niſi conſcientiæ obnoxiorum, fugas,
cædes, direptiones, faciat, ſalvam ſe fore non credit:
quæ olim infantes etiam Molocho flammandos dedit:*
Rom.x.2. *quam Paulus* zelum Dei ſine ſcientia *appellat; quæ
Paulum ipſum etiam peccatorum primum fecit; de*
Joan.xvj 2. *quâ Chriſtus ſuis prædixit,* Ex Synagoga vos eji-
cient: ſed venit hora, ut omnis, qui occidit
Vos, videatur miniſterium offerre Deo. *Talem*
351 *conſcientiam prohibeat ab omnibus Deus, præſertim
à Magiſtratibus: quæ, quia non ſolum conſcientiis in-
feſta eſt, ſine quibus nulla datur Religio; ſed etiam
Civilem Societatem vehementer lædit; nullum, ſicut
in Eccleſia Dei, ſic neque in Republica, locum habere
debet. Talem conſcientiam, qui Magiſtratibus inſtil-
lant,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

*lant, omnium, quæ per eam patrentur, & patrari poſ-
ſint, malorum, coram Deo rei ſunt. Sane* [352] *Maxi-* pag. 121.
milianus II. Imperator, optimus & laudatiſſimus Prin- 352
*ceps, ab ejuſmodi conſcientia alieniſſimus fuit: qui
cujuſvis conſcientiæ æquum ſe præbens, Imperium in
ſumma & longa pace, omniumque bonorum affluentia
rexit: ad quem cum* [353] *Henricus Valeſius, Poloniæ* 353
*regno relicto, ad occupandum hæreditarium Galliæ re-
gnum tendens, in itinere divertiſſet, & Imperator, ex
ſermonibus ultro citroque habitis, animadvertiſſet,
Regem zelo incitatum ferri, adverſus eos, quos puta-
bat in regno ſuo hæreticos, iiſque nil niſi triſtia commi-
nari; dehortari Regem cæpit, ne contra hominum con-
ſcientias bellum gereret: at Rege, amiſſionem Regni
Cæleſtis hic verti obtendente, retulit Imperator; Tu
vero, vide ſis, ne inſuper regnum quoque, quod in
terris habes, amittas. Et fuit illi pro vate Imperator
prudentiſſimus. Nam perpetuis in regno ſuo turbis,
conſpirationibus, & bellis civilibus agitatus, tandem
inconſulti ſui zeli pretium tulit, ab illis ipſis, quibus* pag. 122.
*antehac tantopere gratificatus fuerat, fraudulentâ Mo-
nachi manu vita ſimul & regno privatus. Equidem
nos Deo & veritati confiſi, de exitu adeo ſecuri ſumus;
ut ignominiam, qua ſoli ex omnibus hæreticis, quorum
ditiones Veſtræ (ſi iſtis hæreticos eſſe credimus) referta
ſunt, tam triſti edicto Veſtro, notamur, præcipuæ no-
bis*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

bis laudi & gloriæ coram Deo ducamus: quem ſupplices veneramur, ut Vobis delictum hoc, quod ignorantes commiſiſtis, clementer condonet, & huic flagrantiſſimo erga gloriam ſuam zelo, parem ſcientiam adjungat. Nam ſæpe honeſtas rerum cauſas, niſi judicium adhibeas, pernicioſi exitus conſequuntur. Propterea, cum ipſo edicto Veſtro teſtemini, Vobis hæc bono publico conſtituta videri; poſtquam intellexeritis, rem ſecus ſe habere, non dubium eſt, fore, ut Cives
354 *Veſtros* [354] *æquali jure & libertate regatis; quo Rem-*
pag.123. *publicam ſuam omnes, tanquam communem & benignam omnium Matrem, nulli Novercam, ament, & ſalvam cupiant, utque illi ipſi, qui nunc in aliorum oppreſſione, per Veſtram poteſtatem, ſpem habent; poſtquam moderationem, æquitatem, & juſtitiam Veſtram viderint; omiſſis inanibus, tandem de veritate, deque ſalute, tum ſua, tum aliorum, majore cum cura incipiant cogitare: accedente inſuper auctoritate & juſſu Veſtro, ut relictis aliorum inſectationibus & crimina-*
355 *tionibus,* [355] *purum Dei verbum proponant, Auditores ſuos ad omnem pietatem & modeſtiam exhortentur, ſuoque exemplo præeant: ſic fiet, ut veritas divina, brevi caput ſuum attollat; errores, quamvis inveterati, ſubſidant, Reſpublica Veſtra, ex Eccleſiæ diſciplina & ſanctitate, optimis Civibus repleatur. Faxit Deus, qui Rempublicam Veſtram, victrici ſua manu*
erexit,
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

erexit; & aſſeruit, gloriam Gentis Veſtræ cœlo æquavit, & tot tantiſque muneribus cumulatum, compen- pag. 124.
dium quoddam orbis terrarum fecit, ut ad hæc ingentia dona, [356] plena veritatis ſuæ cœleſtis lux accedat; 356
quo Gens Veſtra, omnes gentes adeundo, hanc pretioſiſſimam mercem, ad eas deportet, & ab illis auro & argento variiſque mercibus ditata, viciſſim eas omni auro pretioſiore puræ veritatis cognitione locupletet.

ERRATA.

* * * *

Cætera quæ occurrent errata, præſertim in omiſſa aut perperam adhibita interpunctione, & in minorum literarum pro majuſculis, aut contra, poſitione, intelligens Lector facile emendabit, & Auctori à prælo abſenti non imputabit.

EXAMEN.

IN tertia parte, qua Eques [311] edictum Illuſtriſſi- 311
morum Ordinum, ut mitiſſimè loquar, improbat, deque eo conqueritur, ut prolixi ſimus, cauſa non eſt. Nihil enim ferè in ea dicit, quod non & antè dictum ſit.

Primò, [312] inauditos ſeſe damnari. Utinam verò do- 312
gma Socinianum, quod Edicto illo rejicitur, auditum non pag. 102.
eſſet.

Deinde, eſſe id contra [313] libertatem, imprimis con- 313
ſcientiæ. Nunquam audiveramus, hanc eſſe libertatem pag. 103.
Belgii, ut cogamur pati Equites Polonos, qui, quæ volunt, in eo dicant de religione. Nullius libertati Edictum derogat: ſed intercedit libidini nocendi.

Ne color deeſſet, quum Edictum neminem vetet eſſe Socinianum, ut poſſet de conſcientiæ libertate paratragœdiando declamare, introducit hunc caſum: [314] *Vrgeri* 314

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

quem conſcientiâ, ut dogmata Socini cum aliis communicet: illi Edictum adverſum eſſe, quod eum acerbis pœnis conſcientiæ cauſa involvat. Fac, mala eſſe veſtra dogmata. Nam, ut fateris, adhuc ſub judice Deo lis eſt de ſanctitate dogmatum veſtrorum. Si igitur mala ſint, poteſtne quiſquam urgeri conſcientia, ut ea communicet cum aliis? Numquid conſcientia dictat, mala eſſe communicanda? Vel, quæ cuique videntur eſſe bona, pronuncianda eſſe? Bona igitur conſcientia erit ejus, qui ſe gaudebit errores ſuos propagaſſe, qui ipſi videntur eſſe veritas. Atqui cum illa bona conſcientia peribit.

Saltem, mi Eques, non tam involutè loquereris de conſcientia, ſi tibi credi velles. Nam & per errorem non loqueris tam confusè. Noſti rem meliùs. Ideoque pag. 110. di-
315 cis: [315] *Qui Deum non habent, conſcientiam Dei habere non poſſunt. Conſcientia Dei falſi & idoli* (cogeris loqui intricatè, ne tranſpareat dolus tuus. Quaſi ſit *conſcientia Dei falſi*, qua quis judicat, Deum eſſe hoc, quod non eſt Deus, & non opinio. Nam *conſcientia idoli* 1. Cor. 8: 7. aliud eſt: notitia ſcil. legis Dei, teſtantis, per idolothyta inquinari Iſraëlitas) *in iis, qui à Deo vero ad idola defecerunt, pro nulla habenda* eſt. Jam audi. Qui Chriſti cognitionem non habet, Chriſtum non habet; qui Chriſtum non habet, Deum non habet; qui Deum non habet, conſcientiam Dei non habet. Certè *non habet verbum Dei manens in ſe.* Joh. 5: 38. Ita Judæi, qui non tantùm putabant, ſe Chriſtum non debere recipere, ſed etiam debere interficere: idque, ut ipſis videbatur, propter mandatum Dei. Quid dices, quare non ipſos urſerit conſcientia ad Chriſtum occidendum; ſi Socinianum urget ad dogmata gemina Judaicis dogmatibus communicandum? Porrò, ſi te urgeat conſcientia tua, ut meos imbuas tuis dogmatibus, me autem urgeat mea conſcientia, ut te omnibus modis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

arceam domo mea & à meis, quomodo illæ conſcientiæ duæ inter ſe conciliabuntur? Vim facio tuæ conſcientiæ, ſi tibi non permittam imperium in meam conſcientiam? ſi tibi non ſervio in eo, ad quod tua illa jactata conſcientia, imò concupiſcentia te urget & impellit?

Apoſtoli, quum vetarentur à Synedrio in Chriſti nomine loqui, provocarunt ad Dei mandatum. Mandatum enim habebant, non tantùm prædicandi nomen Chriſti, ſed imprimis Hieroſolymis prædicandi. Et prædicandi quidem mandatum extat, ſed &, ſi neceſſe ſit, fugiendi. Tamen præceptum prædicandi, quod videbitur, nullibi extat: ſed tantùm confitendi nomen Chriſti. Hoc ſi quis facere prohibeatur, aut ſi cogatur accipere humanam auctoritatem, & juxta illius imperia aliquid facere, tanquam ſi res illa Deo grata eſſet, jure meritò dicetur vis fieri conſcientiæ. Sed non, quia fidei liberum eſt loqui, etiam errori & infidelitati.

316 Inquiſitionis Hiſpanicæ invidiam fruſtra toties movet Eques. Non enim, quia inquiſitio Hiſpanica iniquè egit, ideò nulla debet eſſe coerctio. 316 Pag. 104.

317 *Infirmam conſcientiam verberare*, non eſt mendacium protervè loquentes habere pro ethnicis, eoſque arcere domo, & privare nocendi facultate; ſed ad illorum facta & dicta connivere. Nam infirmis fide debemus nos accommodare: mendaciloquis reſiſtere. Illos debemus aſſumere, non in dubitationes diſceptationum. At hos, qui imprimis agitant διακρίσεις διαλογισμῶν, debemus vitare, fugere, παραιτεῖσθαι, nec recipere domum. David dicit Pſalm. 139. *Nonne oſores tuos odi? & cum illis, qui ſurgunt in te, rixor? Perfecto odio odi eos; inimici mihi facti ſunt.* In Chriſtum igitur peccat ſcilicet, cui iraſcuntur hoſtes veritatis. Conſcientia infirma eſt, ubi certa lex eſt, de cujus abrogatione necdum planè conſtat. Ita Ju- 317

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

dæi non facile poterant adduci, ut crederent, ſibi rectum & fas eſſe, ſic vivere, quemadmodum gentium fideles vivere rectum putabant. Sed qui vellent gentibus jugum imponere, nullo divino verbo, ſed ſua tantùm opinione & conjectura ducti, eos non habuit Apoſtolus pro fratribus infirmis, ſed pro ψευδαδέλφοις παρεισάκτοις *falſis fratribus*, qui ſe pravo conſilio ingeſſiſſent in cœtum fidelium, pro *exploratoribus* & proditoribus *libertatis*. Ideoque ipſorum conſcientiam reveritus non eſt; neque illis ad horam ceſſit, ſed cordatè ſe oppoſuit. Gal. 2: 4. 5.

318 [318] Prætores invitatum iri ſpe lucri, ut faciant hæreticos, qui non ſunt, aliqua ſpecie diceretur, ſi Edictum hæreticos puniret ut hæreticos. Sed &, numquid propterea leges ſilere debent, quia poteſt innocens in falſum cri-
319 men vocari? [319] Samoſcium laudo, ut amatorem *ſtatûs libertatis*, quem in ſua gente eſſe noverat. Neque Illuſtriſſimi Ordines quicquam tentant, quod cum civili libertate gentis Hollandiæ, aut cum jure privato cujuſque pugnet. Non credo, Samoſcium, qui videbat eos, quos ipſe vocabat hæreticos, non poſſe impediri, quin in ſuo facerent, quod ipſis videbatur, ſine everſione *ſtatûs libertatis* in Republica, etiam in ſua familia cuilibet gannire, quod vellet, permiſiſſe.

320 Si [320] civilis poteſtas ſubſiſtere debet, & ſe cohibere in
pag. 107. iis, de quibus decretoria Dei ſententia eſt; quare datur
321 unicuique Eccleſiæ judicium? Nam [321] Eccleſiaſticum judicium agnoſcis pag. 108. Eccleſia poteſt judicare de hæreſi, & paterfamilias non poteſt? aut paterfamilias poteſt, magiſtratus non poteſt? Quod Deus ſcripſit, Eccleſia intelligere poteſt ſcilicet, ſed magiſtratui Chriſtiano obſcurum eſt. quaſi & illi non pertinerent ad Eccleſiam, & nihil circa Eccleſiam haberent agendum: & id eſſet, ſe nutricios curatoreſque Eccleſiæ probare, à controverſiis manũ abſti-

abſtinere, & ne jurgia verborum ad pugnos procedant, (quod Eques vult p. 115. num. 321.) terrore gladii inhibere. Hoc ſciliceteſt, Eccleſiam *in ulnis geſtare.* quod propriè ſignificat elogium *nutriciorum.* Vide Eſ. 49: 22. 23. Adeò ut non major cura parentibus circa ſuos liberos, quàm Regibus (ſi poſſibile ſit) circa Eccleſiam ſit demandata.

Lubet etiam hîc requirere, quis hoc Equiti dixerit,
[322] Magiſtratus poteſtatem circa controverſias ita eſſe 322
nullam? Nam in V. T. non fuit nulla. Fateor, id videri cum ſedentibus in Cathedra Moſis abolitum, ne quis gladii terrore populum adigat ad inſtituta Moſis ſervandum; quod legimus feciſſe Joſiam regem, 2. Chron. 34: 33. ſed quis legem dedit regibus, ne amoveant ſcandala ex terra Dei? Non enim terra ipſorum eſt. Et ubi Eccleſia colligitur, & verbum Dei prædicatur, etiam in gentibus, terra Dei eſt. Eſ. 14: 2.

[323] Qui pag. 83. noſtris *mille diſtinctiones* objiciebat, 323
egregium hîc ſe diſtinguendi artificem probat, dum non tantùm officia magiſtratus limitat, ſed & judicium Eccleſiaſticum circa hæreticos. Dicit enim, Apoſtolum Tit. 3: 10. intelligere *hæreticum, qui novit Apoſtolicam doctrinam, & ultrò ab ea declinat.* Non igitur ſunt judicandi ab Eccleſia, non vitandi, qui ſe putant Apoſtolica loqui, h. e. qui ſe confidunt poſſe de omnibus vitilitigare, & præſumunt, ea, de quibus eſt lis, non eſſe neceſſaria ad ſalutem. Diabolus, quum fatetur ſe eſſe Diabolum, fugiendus erit, at, quum ſe transformat in Angelum lucis, recipiendus erit domum. Denique, quum Apoſtolus de omnibus hæreticis dixerit, eos eſſe αὐτοκατακρίτους & ultrò ſe damnaſſe, ut non dignos regno cœlorum; quomodo dubitabimus, omnes hæreticos bis tervè monitos, non ultrò deviare? Saltem, quis dicet nobis, quinam ultrò devient? Hoc certum eſt, neminem poſſe Deo imputare errorem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſuum. Inobediens Deo eſt, qui veritati non credit. *Si quis velit facere voluntatem ejus, qui miſit me,* (h. e. credere Moſi & Prophetis, Joh. 5: 38. 46.) *cognoſcet de doctrina, utrum ex Deo ſit, an ego ex me ipſo loquar,* h. e. mentiar: ait Servator Joh. 7: 17. Nemo invitus infidelis eſt. A philautia, à ſegnitie, à mala voluntate, & varia concupiſc entia, error eſt: non à conſcientia. Vel hoc reos faciebat Judæos, quòd ſe dicerent videre, & tamen non crederent. Joh. 9: 41. Nolebant à quoquam coargui cæcitatis; non ferebant ejus remedium.

324 [324] *Diſtincta ſunt Eccleſia & Reſpublica*; ſed ita, ut Reſpu-
pag. 108. blica Eccleſiæ hoſpitium eſſe debeat. Itaque nec [325] *reci-*
325 *pit cujuſcunque religionis* vel opinionis ſectatores: ſi eos poteſt [illegible] & ſine injuria illis portas claudere, ut paterfamilias fores ſuas claudere poteſt ei, qui non affert doctrinam Apoſtolicam. certè non fert eos, qui mendacia ſeminare, & Eccleſiam tollere ſatagunt. Si quos neceſſe ſit ferre, tamen nulla lex eſt, quæ cogat, omnis ſectæ homines, etiam idolorum cultores, etiam paganos, etiam illos, quorum religio eſt nullam putare in factis differentiam, & omnes iſtos, qui non poſſunt eſſe fidi cives recipientibus ſe, admittere.

326 [326] Græcos per ſervitutem corporalem à ſpirituali libe-
pag. 109. ratos, & antea diximus, nec nunc pœnitet. Concedi autem Græcis, ut Mahomedanos ad ſuam religionem traducant, ſi negem, vereor, ne dicat Eques, nos Mahumedanos imitari; qui jam dicit, Mahomedanos moderationis laudem Chriſtianis præripuiſſe. Arriani cognati Socinianorum ii fuerunt, qui Catholicos affligerent & vexarent: quod Edictum nemini Sociniano irrogat. Ii occaſionem dederunt Epiſcoporum elationi. Ea per Sarracenos
327 compreſſa eſt. Quid hoc ad rem?

Si [327] *hæreſis non occupat niſi volentem, & volenti non fit inju-*

injuria, dicerent illi, qui hæreticos capite plectendos cenſent, non fieri ipſis injuriam, ſi capite plectantur.

[328] *Contingere non poteſt, ut ſcandala non veniant; ſed væ illi per quem veniunt.* Luc. 17:1. Veniunt autem & per eum, qui legitimis modis poteſtate ſua non obſtat, quò minùs abundent. 328 pag. 110.

[329] Ubi ſcriptum eſt, legem punire eos duntaxat blaſphemos, qui ſe blaſphemos eſſe intelligunt? Ubi nata eſt Equiti hæc diſtinctio? 329

Etiamſi verò Edictum non puniat niſi Socinianiſmum ſuadentes, conventum agentes & librorum venditores (quorum conſcientia plerunque eos urget ad maximum lucrum captandum) atque ita hoc, quod de pœnis blaſphemorum objicitur & ſolvitur, nihil ad rhombum faciat: tamen clarum eſt ex ea lege, quæ punit blaſphemos & apoſtatas, legem non recognoſcere libertatem illam conſcientiæ, quæ ſit, in religione ſentire, quæ velis, & pronunciare, facere, cum aliis communicare, quæ ſentias.

[330] Rectum dictum eſſe, quòd, *qui Deum non habent, nec conſcientiam Dei habeant*, & anteà animadvertimus, & nunc repetimus. In mendacio non poteſt bona eſſe conſcientia. Ergo mendacium dicendi licentia, non eſt conſcientiæ libertas. Lex jubebat Iſraëlitas adigi in verba fœderis (quod Edictum non poſtulat) ſed eadem exterminabat omnes idololatras. Idola, nomina deorum extraneorum, celſa, etiam ubi Deo Iſraëlis adolebatur, ſcandala, terræ fœdatio habebantur. 330

[331] Si quid Sadducæorum cum Phariſæis in cultu & in ſynedrio mixtura ad rem facit, exemplo hoc commendabitur nobis confuſio contrariorum dogmatum, dummodò partes contradicentes de ſenſu verborum legis inter ſe litigent. Ex quo ſequetur, de nulla lite in Eccleſia judicandum eſſe. Confuſionem maximam, & remediis ſupe- 331 pag. 111.

ſuperiorem, fuiſſe in populo Judaico, nemini ignotum eſſe poteſt. Legem tamen puniviſſe pſeudoprophetas, in nomine Domini falſum loquentes, teſtatiſſimum eſt. Viguerunt, etiam in ſervitute, ademtis judiciis capitalibus, anathemata, plagæ, domorum deſtructiones, carceres. Idque putarunt ſe Judæi rectè in Chriſto, Apoſtolo & fidelibus exſequi. Zacharias cap. 13. vaticinatur, fore imposterum, ut, ſi quis ultra prophetet, dicant ipſi pater materque ipſius, Non vives, quia mendacium loquutus es in nomine Domini: eumque confodiant. Id ad Chriſti tempus pertinet. Et concedo, Eccleſiaſtico judicio illi verbo ab Eccleſia ſatisfieri. Non tamen planè hîc ceſſare patriam poteſtatem, cujus portio in magiſtratu reſidet, verba ipſa ſatis declarant.

332 [332] Qui diſcere cupiunt, eos Edictum non punit: ſed eos, qui opus habent ut diſcant, prohibet mendacium docere, & viam juſtitiæ evertere.

333 [333] Judæos admittere non omnibus ubique per leges
pag. 112. licet. Quibus id licet, quibus legibus id prudenter faciant, ſolent diſpicere. Qui eos admiſerunt, iis ferendi ſunt. Maximè, quia huic genti debemus, ut eam ad æmulationem provocemus. Nulla tamen ratio ſuadet, ut illis liceat vel Chriſtum blaſphemare, vel inſidiari Chriſtianis.

Malè aptas veſtris, quod Plinius de Chriſtianis antiquis
334 teſtatus eſt, [334] convenire ad hymnos Chriſto dicendos, quaſi Deo. Illis commentitia illa Deitas, quam vos Chriſto tribuitis, ignota fuit. Arnobius, qui trecentos à nomine Chriſtiano numerat annos, etiamſi contendat, Chriſtum eodem jure Deum poſſe nominari, quo Hercules, aut quivis alius à gentibus nominabatur Deus, tamen teſtatur, Chriſtum verè & *re certa ſine ulla dubitationis ambiguo Deum* eſſe, & Chriſtianos, *magiſtro Chriſto, ſummi regis ac principis veneratores eſſe, denique propterea,*

quod

quod hominem natum Deum fuiſſe dicerent, Chriſtianos à gentibus irriſos & rejectos eſſe. Arnob. lib.1: 19.20.21.24.

Si [335] veſtra argumenta metum feciſſent, aleam hanc monendi Magiſtratum Synodi potuiſſent declinare. Nam nemo ignoravit, ad apologias ventum iri. Pro ſimplicibus metus eſt, & impietatis participandæ formido. 335 pag. 113.

De [336] *ſpiritu* veſtro, quem negas eſſe *Iudaicum*, non poſſumus eſſe ſecuri. Neque enim videtur nobis ſpiritus alius, quàm qui Judæos impulit ad occidendum Chriſtum: ſiquidem doctrina magiſtrum ſpiritum teſtari poteſt. Valde metuendum eſt, ne, ſi is gladium nanciſcatur, eo uti velit. Carceres, mulctaſque jam vobis permiſit ſpiritus magiſtri veſtri Socini. Omnis terror, citra fuſionem ſanguinis, Chriſtiano magiſtratui, qui ſecundùm veſtram ideam eſt, convenit. Et unicum veſtrum votum eſt, ut magiſtratus ſint veri Chriſtiani, ſupra p. 80. h. e. Sociniani. *Metuo Danaos & dona ferentes*. Metuo ſpiritum illum, qui parcit ſanguini ſcilicet, ut animabus non parcat. Formido ſpiritum nimis juſtum, nimis humilem & pacificum. 336

[337] Judæis & Atheis per dogmata Sociniana reſiſti poſſe optimè, ſupra fidem eſt. Nam quæ dogmata opinionibus falſis Judæorum magna ex parte concinunt, & veris eorundem ſententiis ſunt contraria, ut Judæos confundere vel convertere poſſint, eſt planè impoſſibile. Quod ad Atheos attinet, memini, meminerunt & alii, fuiſſe quendam Didericum Camphuſium, qui in epiſtola typis expreſſa, & canticis ipſius adjuncta, profiteretur, ſe pronum fuiſſe ad relinquendam omnem religionem, donec inciderit in illos libros, qui docerent, perpetuos ignes nihil eſſe & æternos cruciatus. Credo, hac via multos poſſe incedere, ut audeant religionem ſibi fingere, tanquam ſine periculo. Quàm facta ſit Sociniana opinatio ad pietatem efficiendam, ſatis ὡς ἐν τύπῳ demonſtravimus. 337

 [338] *Car-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

338 [338] *Carni abblandiri* dogmata Eccleſiæ reformatæ, ve-
pag. 114. tus calumnia eſt, etiam Apoſtolo impacta. Eſſe verò, qui gratiam transferant ad laſciviam, non novum eſt. Certè iis, qui in laſcivia degunt, libertatem non ſpondemus, quaſi aut non ſint ſervi corruptionis, ſed integras vires haberent ad obediendum Deo; aut quod faciunt, interim conſulentes ſuis deſideriis, cauſa juſtitiæ eſſet. Quod à Sociniano potiùs dogmate conſequitur. Nam nos ſinceriùs, *factionem carnis mortem eſſe*, dicimus, quàm ipſi. Neque, quia lacinias bonorum operum, aut abſtinentiam quandam à notiſſimis operibus malis, ſive, ſi quis non audeat facere mala, id pro cauſa juſtitiæ reputamus, ideò nullam neceſſitatem verè bonorum operum ſtatuimus; ſed eò magis eſſe neceſſaria docemus, quia ſine bonis operibus nec liberi, nec ſalvati, nec vivi, nec hæredes juſtitiæ, nec fideles, nec Deo glorioſi, nec participes Chriſti, nec ſpiritûs ſancti poſſeſſio, nec bonam conſcientiam habere, nec certa ſpe jucundari, nec hæreditatem Chriſti & noſtram locupletare poſſumus. Tantùm hoc vos malè habet, quod in bonis operibus confeſſionem veritatis, qua Deus glorificatur, quam vos impugnatis; & propriæ inſufficientiæ ac defectus multiplicis; & abnegationem propriæ juſtitiæ (quam vos contra Deum ſtatuere ſatagitis) numeramus: & nulla bona opera niſi ex amore, quo Deum diligamus ut amantem nos, proficiſci poſſe aſſerimus, ut grati ipſi ſimus, & eo digni reperiamur.

339 [339] Magiſtratus, qui impedit falſitatis doctores, & doctrinas falſas ſpargi non vult, non facit ſuſpectam doctrinam veritatis, ſed ſimplicioribus conſulit, audaces comprimit, ſibique pacatæ conſcientiæ theſaurum recondit, dum zelo, quem debet, quemque Deus exigit, Deum & veritatem glorificat. Deus potens eſt ad comprimendum os mendax. Non tamen ſe ſuſpectum facit impo-
tentiæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

tentiæ, quia etiam hominibus præcepit, ut mendaces abominentur.

[340] Veritas tuta eſt. neque poterit fieri, ut mendacium 340
ſit veritas, aut veritas mendacium. Sed veritas non prodeſt illis, qui credunt mendacio. Et natura homo talis eſt, ut fugiat lucem. Reſiſtendum igitur eſt Diabolo, ne aures animumque occupet, atque ita per veritatem ſervari homines non poſſint. Si nunc doctores eſſent Apoſtoli, ſi non ſæpe parvuli adhibendi eſſent ad paſcendos greges, & in cœtibus parvuli non eſſent, fortaſſe minùs periculi eſſet. Attamen & Apoſtolus Elymam magum cæcitate percuſſit, ne vias Domini perverteret: & placidiſſima illa mens optabat, ut abſcinderentur ii, qui Galatas turbabant. Gal.5:12. Neque alia magis cauſa eſt, quare ex cœtibus piorum ejiciantur hæretici, quàm ut ne audiant fideles eos, qui ipſorum fidem ſuffodere conantur. Et nemo ſibi debet videri adeò robuſtus, ut temere in tentationem ſe præcipitet. Magnum eſt in viis Dei vel addubitare, vel ad animum revocare σεσοφισμένους μύθους, quibus nequitia impietatem incruſtat. Qui hoc virus non expertus eſt, gratias agat Deo, ſi perpetua fide inconcuſſus ſtetit; ſin autem ad omnia indifferens fuit, & inter Dei ac Diaboli conſilia fluctuavit hactenus, ſciat, ſe necdum vel Deum vel Diabolum cognoviſſe, & hujus adhuc teneri laqueis.

[341] Martyres videntur, qui conſtanter quicquam per- 341
ferunt, propter id quod agunt, & nolunt id omittere: ſoli ii ſunt martyres, qui propter conſcientiam injuſta perferunt. 1.Pet.2:19.20.

Si & illi, qui miſſi non ſunt, currunt, & homines alli-
ciunt, & homines, ſi currentibus reſiſtatur, [342] *alliciuntur*, quid faciendum eſt? Ergo, ne alliciantur homines, non impediendi, ſed juvandi ſunt, qui eos alliciunt? 342

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

343 [343] Si Illuſtriſſimi Ordines putaſſent, ſe opus habere adhuc inquirere, à qua parte ſtet veritas, ſciviſſent, quid faciendum fuiſſet. Nunc illi non dubitarunt, veritatem vobiſcum non eſſe. Videtur, Equitis conſilium eſſe, ut Magiſtratus ſemper quærat, quæ ſit veritas, nunquam determinet.

344 [344] Quum iis, qui in Synodis congregantur, inſtituto
pag. 115. Reipublicæ, ut, quæ ad quietem & emendationem Eccleſiæ pertinent, in medium conferant, quando candidè & ſubmiſsè monent Ordines, aut iis, qui prædicant ad populum, ſeditionem improperat Eques, meminerit, linguam doloſam jaculis & prunis puniri. Pſalm. 120. Miniſtri Eccleſiæ, qui ex officio monent & ſuperiores & inferiores, ſeditioſi ſunt, ſi paulò altiore voce loquantur: & tu non calumniator es, qui Proceres in eos, qui plebi concitandæ operam non dant, inſtigas? Pertinent ſcilicet & hæ artes ad propagationem fidei.

345 Parabola de [345] *Zizaniis* primò coarguit dormitionem
pag. 115. 116. 117. hominum, per quam inimicus homo illa ſeminat. Id monet, omnibus vigilandum eſſe, ne ſeminentur. Quod paterfamilias inhibet ſervos ſuos, ne ea colligant; id non magiſtratui fibulam ponit, quo minus faciat, quod ſui eſt muneris, ſed ipſis rectoribus Eccleſiæ præcipit tolerantiam eorum, in quibus erat ſimilitudo bonæ frugis, licèt aliquid non genuinum haberent admixtum, unde timeri & ſuſpecti eſſe poterant. Tales igitur, qui alienum quid præ ſe ferebant, jubet tolerari propter bonos, qui ſcilicet poterant eſſe triticum etiam in communione errorum. Nam hæc quorundam errorum natura eſt, ut ſimul in iis, qui fundamentum tenent, poſſint reperiri, & in fundamentum ignorantibus vel etiam averſantibus. Angeli ſuo tempore erant zizania collecturi. Futurum enim erat, ut fundamentum ipſum in contro-

verſiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

verſiam veniret, & errores pro fundamento venditarentur, & propter eos fundamentum oppugnaretur. Ibi ſegregata ſunt zizania à tritico. Qua ſegregatione facta, non jam dictum eſt, ut ſervi patrisfamilias ſe contineant, ſed ut pro veritate accepta & fortiter & prudenter dimicent. Atqui ſegregationem factam eſſe, totus mundus novit. Neque toleratio potuit locum habere, niſi in illis, qui verba fundamenti communia haberent. Quæ in Eccleſia Romana communia fuerunt fidelibus & alienas doctrinas ſuperaddentibus; quemadmodum viciſſim etiam alienæ doctrinæ communes fuerunt fundamentum tenentibus & illud ignorantibus. Unde periculum fuiſſet, ſi quis omnes alienarum doctrinarum opinione imbutos colligere voluiſſet, ne etiam triticum exſtirparet. Sed ut hæc communio & toleratio non potuit valere niſi in iis, de quibus ſperari poterat, eos unâ fundamentum tenere; ita minimè locum habet in illis, qui fundamentum verum oppugnant, aut aliud ponunt. Parabola illa non docet, ſervorum Dei non eſſe evellere hæreſes, ſed tantùm Angelorum. Nimis ſæpe Eques ſua verba nobis pro divinis obtrudit. Eſt enim certè omnis Chriſtiani ἐλέγχειν & *redarguere*; eſt & Eccleſiæ. Igitur & hominum eſt, eos, qui Eccleſiam ἐλέγχουσαν ac *redarguentem* non audiverint, *pro ethnicis* aut *publicanis* h. e. alienis à Deo aut ſcandaloſis habere. Eſt hominum, tradere ſcandaloſos Satanæ. Eſt igitur hominum, hæreſes evellere. Eſt patris & matris filios falſum loquentes in nomine Domini confodere. Zach. 13.

Neque id, quod dicis, [346] *Magiſtratûs eſſe, nulli ſuam poteſtatem commodare*, ex Deo eſt, ſed ex tuo. Nam Deus 346
vult Magiſtratus eſſe geſtatores Eccleſiæ. Cujus [347] *ſupplicationes repelli* dum vis, vis populi fidelis poteſtatem 347
pro populo non vigere, ſed potiùs contra illum, ut tutò &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

ſecurè rixoſi & ſeductores eum poſſint *ἀναστατεῖν* & *inquietare.* Eodem jure dixeris, patresfamilias debere ociosè quieſcere, quoties quis in familia novas doctrinas ſeminare conatur.

348 pag. 117. [348] Gamaliel non fuit tam amens, aut tam impudens, ut putaret, ex ſucceſſu propagationis eſſe æſtimandas doctrinas; quaſi non & veritas per improbitatem hominum in via poſſet cadere (Eſ.59: 14.) & lex ſtrigare (Heb.1: 4.) quæ tua ratio eſt: ſed, quum videret, nec Phariſæos Scribaſque extra periculum errandi eſſe conſtitutos, &, quæ Apoſtoli dicebant, poſſe eſſe vera, ſuadebat ἐποχὴν & ſuſpenſionem judicii, donec appareret ex reipſa, utrum Apoſtoli ex Deo an ex ſuo loquerentur. Idque rectè, niſi manifeſti characteres Chriſti in D. Jeſu apparuiſſent, & à Moſe & prophetis edocti fuiſſent eam doctrinam, quam Chriſtus loquebatur. Nam ſi mala denunciaret, ſatis id erat argumenti, agendam eſſe pœnitentiam. Quid enim cauſæ erat, quare non excuterent actiones ſuas, & pœnitentiam agerent, quum lex eam exigens quotidie auribus illorum inſonaret? Sed ſi quis bona in nomine Dei pronunciaret, & alioqui à doctrina legis non diſcederet, expectandus eventus erat, ut intelligeretur, an is à Deo miſſus eſſet, nec ne. Jer. 28: 9. Ita videbantur Apoſtoli regnum & refrigerium in nomine Chriſti polliceri. Judicavit Gamaliel, expectandum eſſe, non reluctandum: interim per oſcitantiam non obſervans, refrigerium per Chriſtum non niſi obedientibus paratum eſſe.

349 pag.118. [349] Noſtra ſcilicet, propter opimas conditiones noſtras, intereſt, ut falſitas obtineat: neque enim habemus animas, quas ſalvemus. Ergo, ne tu hoc improbo ſcommate, Eques, uti poſſes, nobis non accipienda erant è publico ſtipendia, quibus (poſt labores non exiguos, poſt opimiores ſpes abdicatas, multi etiam impenſas non parvas)

vas)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

vas) toleremus vitam & familiam. Quæ ſi modica diceremus; μεμψίμοιροι à te diceremur. Quanquam autem ſint ampliſſima, minora ſunt commodis, quæ alia ſtudia, operæ, officia ſuppeditant. Quid verò, mi Eques, dum de opimis noſtris commodis loqueris, nonne fidem facis, te tuoſque illis ἐποφθαλμιᾷν & inhiare?

Si[350] Gallionis factum aut dictum ad exemplum valet, etiam hoc 350
ad exemplum valebit, quòd *omnes Græci Soſthenem principem Synagogæ* pag. 118.
pulſarunt ante tribunal; neque Gallio id curavit vel hilum. Sint igitur magiſtratus non tantùm auditores diſputationum immobiles, ſed & ſpectatores pugnarum inde exortarum. Ita nihil pudet, mi Eques? Sed quales eſtis in Theologia, tales etiam eſtis in Politia. Gallio erat miſſus, ut leges Romanas exſequeretur, non autem legem Moſis. Et per Romanos Judæis erant ademta judicia capitalia. Α'υτονομία eorum erat reſtricta ad coërcitionem leviorem & anathemata. Judæi igitur poſtulabant totum ſtatum rerum mutari, nempe, ut vel Romani præſides exſequerentur leges Moſaicas, vel ipſi capitalia judicia exercerent. Id tentarant jam in Pilato. Joh. 19: 7. ſed quum id non ſuccederet, falſum crimen læſæ majeſtatis aut ſeditionis impegerunt Chriſto. ibid. 12. Poterant bonâ conſcientiâ Chriſtum, etiamſi ſeductor fuiſſet, non occidere; quia judicia capitalia ipſis ademta erant: ſed quia oderant gratis, ficto crimine, gentibus occidendum tradiderunt. Noſtra quæſtio alia eſt; An magiſtratus Chriſtianus, à populo Chriſtiano conſtitutus, debeat poteſtate ſua uti, ut populus ille, à quo poteſtatem accepit, ſit expers *ἀναςατώσεως conturbationis?*

Tecum dicimus, [351] Nullius magiſtratus conſcientiam poſſe 351
eum obligare, ut premat conſcientiam: ſed negamus, menda- pag. 120.
cium dicere & propagare, poſſe imperari à conſcientia. Si in omnibus magiſtratibus & ſubditis eſſet ea conſcientia, ut verum & juſtum, quod ſciunt, non quod opinantur, vellent dicere, facere, defendere; nulla in terris inquietudo eſſet. Sed, quia homines putant, hoc quod ipſis videtur, ſive in cauſa Religionis, ſive in alia juſtitiæ parte, eſſe dictatum conſcientiæ, &, *quod volunt, ſanctum eſſe,* &, quod ſentiunt, ſibi dicendum, propagandum, faciendũ eſſe; ideò in mundo pro Conſcientia dominatur Error, pro Deo, veritatis & conſcientiæ auctore, Auctor erroris & libidinis Satanas. Atqui hoc non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

non ex noſtra, mi Eques, ſententia proficiſcitur, ſed ex tua, qui *libertatem conſcientiæ* p. 99. definis, *poſſe ſtatuere, quod velis, & quod ſtatuas, dicere, communicare, facere, ſine injuria* ſcilicet. Unde patet, non noſtrum, ſed tuum axioma eſſe fontem omnium malorum. Atque eò
352 [352] Maximilianus, laudatiſſimæ memoriæ Imperator, & ſapiens &
pag. 121. felix fuit, quòd vidit, hoc Papam petere, ut ſibi conſcientiæ ſubderentur, &, ut libertatem civilem cuilibet imperii membro ſartam tectam voluit, ita ad ſubjugandam conſcientiam Papæ miniſter
353 eſſe noluit. Contra [353] Henricus Valeſius, in errore contrario verſans, ſe perdidit.

354 [354] Æquale jus Civibus omnibus adminiſtrari, nemo magis de-
pag. 122. ſiderat, quàm nos. Sed non eſt idem jus veritati & mendacio, ne-
123. que eadem cauſa ejus, qui infeſtat ac perdit, & ejus, cui per alium non licet cum ſuis tranquillam & quietam vitam degere in omni honeſtate, & cumprimis pietate: 1. Tim. 2: 2. ſi per magiſtratum ſtet, ut ille securè hoc faciat, hic autem id cogatur pati.

355 [355] *Purum Dei verbum*, quod *proponi* vis, Eques, non debet eſſe
pag. 123. dolus vocabulorum divinorum velatus foliis (ut tu velles) ſed ſincera veritas, nullo interpolata mendacio.

356 [356] Voto Equitis noſtrum haud paullò ſincerius adjungimus, ut
pag. 124. Deus haſce terras non tam opibus mundi, quàm veritatis ſolidæ poſſeſſione & regno ſuo, cujus quæſtionem omnia bona ſequuntur, faciat nobiles, ut ea totum, ſi pote, mundum locupletent; quæ non habetur in compugnantium dogmatum conglomeratione, ſed in Chriſti, veri Domini, veri Salvatoris, & magni Dei, & juſtitiæ ejus demonſtratione, & regni ejus in nobis validi per fructus ſanorum ſermonum, & ex fide humili ac grata profectorum operum oſtenſione. *Fiet fides temporis tui poſſeßio omnimodæ ſalutis, ſapientiæ & cognitionis. Timor Domini, is illius arca eſt.* Eſaj. 33: 6.

A M E N.

Pag. 16. 9. à f. l. *nuncia* p. 18. 5. *dele* non 30. 16. *poſſis* 43. 8. à f. Gal. 3: 13. 46. 14. *Amendico* 160. 20. Sacerdos eſt? 185. 20. hæredem 236. 2. *equinitatem* 261. 6. à f. verò eorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20

1264

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
232 L 20